

WYŻSZA SZKOŁA EKONOMII, PRAWA I NAUK
MEDYCZNYCH IM. PROF. E. LIPIŃSKIEGO W KIELCACH
ВІННИЦЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ІНСТИТУТ

«НАУКОВИЙ ПРОСТІР ЄВРОПИ»

Статті та тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції науковців, викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів

28-29 квітня 2021 р.
ВІННИЦЯ

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації.
Серія ВЦ № 794-152-р від 23.09.2010р.

Друкується за рішенням Вченої ради Вінницького кооперативного інституту.
Протокол № 7 від 24 березня 2021 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голова редакційної колегії: Драбовський А.Г., д.е.н, професор, почесний ректор Вінницького кооперативного інституту;
Заступник голови редакційної колегії: Драбовська В.А., к.ф.н, в.о. ректора Вінницького кооперативного інституту;
Члени редакційної колегії: Waldemar Cisowski, д.с.н, декан факультету права та безпеки Вищої школи економіки, права та медичних наук ім. проф. Едварда Ліпінського (м. Кельце, Польща);
Білецька Н.В., к.е.н., доцент кафедри менеджменту, проректор з науково-методичної роботи Вінницького кооперативного інституту;
Мазур Г.О., к.е.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи Вінницького кооперативного інституту, директор Фахового коледжу економіки і права ВКІ;
Морозова Л.П., д.ф.н., професор кафедри економічної теорії, фундаментальних та соціально-гуманітарних дисциплін Вінницького кооперативного інституту;
Петренко М.І., д.е.н., професор кафедри фінансів, обліку та аналізу Вінницького кооперативного інституту;
Іванюта П.В., д.е.н., професор кафедри менеджменту Вінницького кооперативного інституту;
Петренко В.І., к.і.н., доцент кафедри права Вінницького кооперативного інституту;
Мацера С.М., к.е.н., доцент кафедри менеджменту Вінницького кооперативного інституту;
Ткачук Н.П., спеціаліст вищої категорії Фахового коледжу економіки і права ВКІ;
Технічний секретар: Рябченко Г.В.

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст статей і тез, матеріали друкуються в редакції і мовою авторів.

У збірнику вміщено публікації науковців, викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів, які взяли участь у роботі Міжнародної науково-практичної конференції, в якій висвітлено проблеми, перспективи, інновації сучасної науки.

Науковий простір Європи статті та тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції науковців, викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів, м. Вінниця, 28-29 квітня 2021 р.: [тези, статті] / ред.кол.: Драбовський А.Г. [та ін.]. – Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2021. – 198 с.

Видається в авторській редакції.

© Вінницький кооперативний інститут

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 03. Біологічні науки

Рутило О.І. ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ MOODLE У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З БІОЛОГІЇ.....	8
Корінчак Л.М. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ....	12

СЕКЦІЯ 04. Медичні науки

Шкурба Т.О., Сорока Ю.Б. ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	16
Кравчук Н.С. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА СКЛАДОВА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	18

СЕКЦІЯ 07. Технічні науки

Горобець Л.В. НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСА.....	21
---	-----------

СЕКЦІЯ 08. Фізико-математичні науки

Symon Serbenyuk A NEW CLASS OF REPRESENTATIONS OF REAL NUMBERS...	22
--	-----------

СЕКЦІЯ 10. Туризм

Лопатюк Р.І. ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	25
---	-----------

СЕКЦІЯ 13. Педагогічні науки

Карабітська Н.О. USE OF THE MODEL OF MIXED STUDIES FOR TEACHING FOREIGN LANGUAGES.....	27
Uskova Tamara HUMANIZATION OF EDUCATION AND COOPERATION RELATIONS IN PEDAGOGY.....	30
Тіхова Т.І. ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ У ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	31
Черненко Л.Б. МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	34

Талхадов Юнаді, Ковальова К.Л. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ОЧИМА СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ	37
Помазанова О.І., Ткачук Н.П. ІНТЕГРАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАУКОВИЙ ПРОСТІР.....	41
Грига Н.В., Шахіна І.Ю. ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗПТО.....	43
Желтухіна Л.А. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ.....	46
Шмагельська М.О., Павлюк В.А. ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН.....	50
Слободиська О.А. СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ.....	53
Степурко Д.С., Красовська Л.В. СПОСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	55

СЕКЦІЯ 14. Психологічні науки

Люта Х.Р. АКТУАЛЬНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ДО ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ.....	57
Мішкулинець О.О. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	62
Мельников Д.О., Шньорко В.М. ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ В НАВЧАННІ ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ.....	65
Морозова Л.П. СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	68

СЕКЦІЯ 15. Соціологічні науки

Олійник Г.М. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	70
Головіна Л.М. ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСОБЛИВИХ ЛЮДЕЙ В УКРАЇНІ..	73

СЕКЦІЯ 17. Мистецтвознавство

Чернецька С.Ю. ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІЛАРМОНІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID – 19 (НА ПРИКЛАДІ ВОКАЛЬНОГО ТРІО «КОЗАЧКА»).....	77
--	-----------

СЕКЦІЯ 18. Історичні науки

Осійський Ю.О. ОСОБЛИВОСТІ ГРЕКО-КАТОЛИКІВ ЗАКАРПАТТЯ ЯК ПОЧАТОК ВОЗЗ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ З УКРАЇНЦЯМИ.....	79
Хлібович В.А. НАСЛІДКИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ.....	81
Крижанівська А.О. ПРИЧИНИ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС.....	83
Вітенко З.Р. ПРОФСПІЛКИ ЯК ЗАСІБ ПОШИРЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В 20-Х РР. ХХ СТ.....	84

СЕКЦІЯ 19. Культурологія

Мазуркевич О.П. КУЛЬТУРОЛОГІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ.....	87
--	-----------

СЕКЦІЯ 21. Політичні науки

Яковець О.В. ПРИЧИНИ ТА ПРОЦЕС РОЗЗБРОСННЯ УКРАЇНИ.....	89
Буряченко О.В. ДВОПАЛАТНИЙ ПАРЛАМЕНТ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ, ЯК ОСНОВА ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ І ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	94

СЕКЦІЯ 22. Філологічні науки

Лябах І.А., Банецька Т.В. ВИКОРИСТАННЯ ВІКТОРИН У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОСДНАННІ З ОСНОВАМИ РЕГІОНОЗНАВСТВА.....	101
Пашнєва К.В. ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ.....	104
Топоркова М.М. THE ROLE OF SEMANTIC FIELD IN ACQUIRING THE MEANING.....	105
Гришкова Н.В. ДО ПРОБЛЕМИ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	108

СЕКЦІЯ 23. Філософські науки

Захаренко А.В., Коваленко В.О.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ.....	110
---	------------

СЕКЦІЯ 24. Економічні науки

Горященко Ю.Г.

ОНТОЛОГІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ.....	112
--	------------

Chornomord Ye.Ye.

THE IMPORTANCE OF FORMING A STRATEGY OF INNOVATIVE AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEM.....	116
--	------------

Мазур Г.О., Мазур О.В., Мазур Д.В., Пенькова С.Є.

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЇ НА УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	118
---	------------

Ковценюк Г.В.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ – ЕКОНОМІЧНИЙ УСПІХ КРАЇНИ.....	122
--	------------

Іванюта П.В.

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	125
---	------------

Петренко М.І.

ОСНОВИ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	129
---	------------

Гринчук Т.П.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	132
---	------------

Дибчук Л.В., Ярова Ю.М.

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КОНСАЛТИНГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	134
--	------------

Мамонов П.Д.

СУЧАСНИЙ СТАН СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ І ВІННИЧИНИ.....	140
--	------------

Мусевич Я.А.

СПРОЩЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВІДКРИТТЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	144
---	------------

Кушнір О.Ю., Вечірко О.Г.

НАПРЯМКИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	148
---	------------

Буряченко Л.Ю.

КОНТРОЛІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	151
--	------------

Британська Н.Н.	
УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	156
Білецька Н.В., Громовий В.В., Скорих В.О.	
ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПОДАТКОВИХ РОЗРАХУНКІВ І ПЛАТЕЖІВ.....	160
Корж Н.В.	
СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО: ПЕРЕХІД ВІД «ВИЖИВАННЯ ДО ПРОЦВІТАННЯ» В УМОВАХ VUCA-СВІТУ.....	161
Кудирко О.М.	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ОПЕРАЦІЙ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	165
<i>СЕКЦІЯ 25. Юридичні науки</i>	
Петренко В.І.	
ТРАГІЧНІ НАСЛІДКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ВІННИЧЧИНИ В 1941 р.....	169
Турчак А.О.	
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТІОЛОГІЇ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ.....	172
Собчук А.О.	
НЕГАТИВНІ «ФОНОВІ ЯВИЩА» У ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	174
Морозова О.М.	
СУД З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ СУДОВОЇ РЕФОРМИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ В ЄС.....	176
<i>СЕКЦІЯ 26. Легка промисловість</i>	
Кондратьєва Л.В., Солоненко І.Г.	
ДОСЛІДНЕННЯ ФІЗИКО-МЕХАНІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТКАНИН ДЛЯ ЧОЛОВІЧИХ СОРОЧОК.....	179
Захарова Е.А., Христюк О.І.	
МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ВІЗУАЛЬНОЇ ЗМІНИ ПАРАМЕТРІВ І КОНФІГУРАЦІЇ ЖІНОЧОЇ ТІЛОБУДОВИ.....	183
Мазур В.О.	
ТЕХНОЛОГІЧНА ПРОРОБКА КОМПЛЕКТУ ВИРОБІВ ДЛЯ УРОЛОГІЧНИХ ХВОРИХ У ПІСЛЯОПЕРАЦІЙНИЙ ПЕРІОД....	187
<i>СЕКЦІЯ 27. Харчові технології</i>	
Вознюк Т.К.	
ОРГАНІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТІ ПРОДУКТИ.....	192
Височанська Р. П.,	
ВИКОРИСТАННЯ ЕКОУПАКОВКИ У ВИРОБНИЦТВІ М'ЯСА І М'ЯСОПРОДУКТІВ.....	195

**Рутило О.І., викладач біології,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Рогатинський державний аграрний коледж**

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ MOODLE У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З БІОЛОГІЇ

Сучасне суспільство дедалі більше набуває рис інформаційного, в якому головними продуктами виробництва є інформація і знання. В інформаційному суспільстві знання перетворюються на найважливіший фактор суспільного розвитку. У зв'язку з цим вимоги суспільства до освіти, обсягу й рівня знань фахівця та студента помітно змінилися і продовжують змінюватися; все більше це стосується й України. Інформаційне суспільство вимагає нового рівня освіти й нових підходів до організації процесу навчання.

Все більше розвиваються нові освітні технології, що привело до створення електронного (дистанційного) навчання та нової генерації навчальних закладів. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній галузі дає змогу усунути бар'єри, пов'язані з фізичними проблемами та географічними відстанями, наблизити освіту до споживачів. Саме тому впровадження і популяризація технологій та моделей електронного (дистанційного) навчання є актуальним завданням.

У сучасному освітньому просторі інформаційні технології – важливий фактор взаємодії викладача і студентів. Це досягається за допомогою інтерактивних методів навчання, що дає змогу відобразити мету, завдання, зміст освітніх послуг. Для підвищення ефективності надання освітніх послуг для студентів потрібно впроваджувати в навчальний процес новітні комп'ютерні технології, які сприятимуть формуванню професійної компетенції майбутнього фахівця. В умовах стрімкого розвитку суспільства змінюються вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців.

Найкраще організувати процес такої взаємодії можна з використанням технологій дистанційного навчання. Воно є актуальним в умовах карантинних обмежень і регламентується наказом Міністерства освіти і науки України від 16 березня 2020 року [№ 406](#) «Про організаційні заходи для запобігання поширенню коронавірусу COVID-19» та рекомендаційних листів.

На сьогодні найбільш оптимальним засобом інформаційно комунікаційних технологій для використання у процесі навчання – є модульне об'єктно орієнтоване динамічне навчальне середовище Moodle.

Чому саме Moodle стала однією з найбільш популярних платформ?

По-перше, це програмне забезпечення розповсюджується безкоштовно; по-друге, має відкритий вихідний програмний код і ліцензію (General Public License), яка дозволяє вносити і використовувати будь-які зміни; по-третє, має інтенсивну програмну і технічну підтримку світової спільноти, високу продуктивність; по-четверте, підтримує більш ніж 113 мов; по-п'яте, не потребує додаткового програмного забезпечення для роботи та має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, обслуговування, управління та використання; по-шосте, дає можливість створювати різноманітні навчальні курси.

За інформацією, що розташована на всесвітньому сайті, система Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – це «Модульне Об'єктно Орієнтоване Динамічне Навчальне Середовище». Система Moodle стала досить популярною у світі серед викладачів як інструмент для створення динамічних курсів для студентів. В Україні теж існують Інтернет спільноти користувачів системи Moodle для організації дистанційного навчання в мережі Internet (<http://moodle.org.ua/>). Moodle вільно надається в якості

програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом. Будь-яка людина може адаптувати, розширити або змінити Moodle для комерційних і некомерційних проектів без будь-яких ліцензійних зборів.

Moodle орієнтована на колаборативні технології навчання – вона дає змогу організувати навчання в процесі сумісного виконання навчальних завдань, здійснювати взаємообмін знаннями.

Система “Moodle” може використовувати різні елементи і засоби дистанційного навчання:

- навчальні видання (на паперових носіях і в електронному вигляді);
- мережеву навчально-методичну допомогу;
- аудіо навчально-інформаційні матеріали;
- відео навчально-інформаційні матеріали;
- лабораторні дистанційні практикуми;
- електронні бібліотеки з віддаленим доступом;
- засоби навчання на основі експертних навчальних систем;
- засоби навчання на основі геоінформаційних систем;
- засоби навчання на основі віртуальної реальності.

Сама платформа побудована у вигляді звичайного інтернет-сайту, на якому зареєстровані користувачі. Кожен користувач має повноваження для таких ролей: гість, студент, викладач, укладач курсу, модератор. Викладачі створюють навчальні курси, лекції, тести. Студенти записуються на курси, проходять їх, а після закінчення складають іспити з вивченого матеріалу. За всім цим процесом стежать модератори та адміністратори, які не втручаються в сам процес, а лише коригують його.

Широкі можливості для комунікації – одна з найсильніших сторін Moodle. У форумі можна проводити обговорення по групах, оцінювати повідомлення, прикріплювати до них файли будь-яких форматів. В особистих повідомленнях і коментарях є можливість обговорити конкретну проблему з викладачем особисто. У чаті обговорення відбувається в режимі реального часу.

Розсилання оперативно інформують всіх учасників курсу або окремі групи про поточні події: не потрібно писати кожному студенту про нове завдання, група отримає повідомлення автоматично. Moodle створює і зберігає портфоліо кожного студента: всі виконані ним завдання, оцінки та коментарі викладача, повідомлення у форумі. Система дозволяє контролювати активність студентів, час їх навчальної роботи в мережі.

Система Moodle надає можливість організувати повноцінний навчальний процес, включаючи засоби навчання, систему контролю й оцінювання навчальної діяльності студентів, а також інші необхідні складові системи електронного навчання.

Оскільки основною формою контролю знань у дистанційному навчанні є тестування, в Moodle є потужний інструментарій для створення тестів і проведення навчального й контрольного тестування.

Підтримується кілька типів питань у тестових завданнях (множинний вибір, на відповідність, так/ні, короткі відповіді, есе й ін.). Moodle надає користувачу багато функцій, що полегшують опрацювання результатів тестування. Можна задати шкалу оцінювання, при коректуванні викладачем тестових завдань після проходження тесту, що навчають

Всі оцінки можуть бути переглянуті за допомогою журналу оцінок курсу, який має багато налаштувань для відображення та групування оцінок.

У системі підтримуються розвинені засоби статистичного аналізу результатів тестування й, що дуже важливо, складності окремих тестових питань.

В Рогатинському державному аграрному коледжі користувачі системи Moodle (викладачі, студенти) отримують доступ до ресурсів за допомогою веб-браузера із різних

місце, використовуючи мережу Internet (навчальної аудиторії, робочого місця, дому, тощо). Програмний інтерфейс надає можливість роботи з системою користувачам різного освітнього рівня, різних фізичних можливостей.

В системі Moodle пропонуються на вибір 3 типи форматів курсів: структура (навчальні модулі без прив'язки до календаря), календар (навчальні модулі з прив'язкою до календаря) і форум. При створенні навчальних курсів ми використовували переважно календар. При цьому навчальні ресурси та матеріали подаються відповідно до запланованого в робочій програмі порядку вивчення тем. Виклад теоретичного матеріалу: конспекти лекцій та їх презентації, методичні вказівки для виконання лабораторних і практичних робіт, посібники, рекомендовану літературу, фрагменти навчальних відеофільмів, ми подавали у вигляді ресурсів курсу, значна частина яких була прив'язана, через гіперпосилання, до електронної бібліотеки коледжу. Курс може містити довільну кількість ресурсів.

Для того, щоб працювати з будь-яким ресурсом, студенту достатньо зайти в систему Moodle під своїм логіном і паролем, знайти потрібний навчальний курс, записатися на нього, відкрити (завантажити) необхідний ресурс. Для підтримки практичних, лабораторних занять та організації самостійної роботи система містить значну кількість інтерактивних засобів організації навчальної діяльності. До таких засобів відносяться: *wiki*, що дозволяє всім користувачам редагувати будь-яку сторінку або створювати нові сторінки, використовуючи веб-браузер, тобто студенти можуть працювати разом над створенням документу; *анкети* – дає можливість проведення досліджень, які можуть бути корисними при оцінюванні і стимулюванні навчання; *гlossарій*, за допомогою якого створюється термінологічний словник курсу; *завдання*, дозволяє сформулювати завдання для виконання студентами, яке передбачає підготовку відповіді в електронному вигляді та завантаження її на сервер для перевірки, встановити термін його здачі та максимальну кількість балів за виконання; *опитування*, проведення голосувань серед студентів; *тест*, дозволяє викладачу створювати набір тестових питань в різних формах; *урок*, складається з набору сторінок, перехід до наступної або попередньої сторінки залежить від відповіді на запитання в кінці сторінки, яка переглядається; *форум*, організація навчальної діяльності у формі обговорення; *чат* – одна з найбільш цікавих форм.

Кожне відкривання студентом того чи іншого ресурсу навчального курсу фіксується системою. Викладач, проаналізувавши кількість відкривання кожного ресурсу бачить, які питання або теми курсу студенти засвоюють краще, а які гірше. Це дає можливість вносити в навчальний процес необхідні корективи.

Безпосередньо на лабораторному занятті студенти виконують поставлені завдання. Звітом про виконання лабораторної роботи може бути створений документ (документи) і (або) файл (файли) або ж знімок (знімки) екрану монітору (Screenshots), на яких представлені отриманні результати. Їх додають в архів і відправляють в систему Moodle на перевірку. При цьому не витрачається час на перевірку виконаних завдань безпосередньо на лабораторному занятті (зазвичай це 10-15 хвилин). Надіслані звіти викладач перевіряє завантаживши їх з серверу і виставляє за них бали в системі Moodle.

Перелічені вище навчально-методичні засоби в електронному варіанті у якості ресурсів курсу розміщені, або безпосередньо в системі Moodle, або через гіперпосилання, в електронній бібліотеці коледжу, і є доступними для завантаження і ознайомлення.

Тематичний контроль та підсумковий контроль також здійснюється з використанням системи Moodle за допомогою модуля «Тест». Тематичний контроль містить питання тестування за окремий змістовий розділ, підсумковий контроль – питання за всю навчальну дисципліну. Складання тематичного та підсумкового тестування відбувається як в комп'ютерних класах (при можливості за умов карантину), так із будь-якого комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет.

Бали, які отримують студенти за виконанні завдання додаються. Максимальна сума балів за всі види робіт дорівнює 12, або 5, в залежності від бальної системи.

Незважаючи на те, що система Moodle створювалась для підтримки дистанційного навчання в період карантину, досвід роботи з нею показує, що її можна успішно використовувати в процесі денної (очної) форми навчання.

В системі Moodle, із запропонованих на вибір 3 типів форматів курсів, я використовую структуру, тобто навчальні модулі без прив'язки до календаря.

Відповідно до робочої навчальної програми, на період карантину, курс включав 24 теми з трьох розділів, в тому числі 18 теоретичних занять, дві практичні роботи, один проект та тести для кожного розділу. Кожна тема містить коротку анотацію та гіперпосилання на електронну бібліотеку коледжу, де безпосередньо містяться завдання для виконання.

Для виконання теоретичних занять подаються методичні рекомендації, література для опрацювання, в тому числі теоретичний матеріал (вкладений файл) у форматі PDF, практичні завдання (вкладений файл) у форматі Word, презентації (вкладений файл pptx.) та відеоматеріали. Аналогічно побудована структура практичних занять. З деякими із цих елементів можна ознайомитись в додатку, або електронній бібліотеці, перейшовши за посиланням <http://www.rodak.if.ua/index.php/forum/biolohiia-1y>.

Для тестового контролю знань із трьох розділів були розроблені тести двох типів: на одиночний вибір та на співвідношення.

Для зв'язку із студентами викладач у виді діяльності створював завдання відповідь у декілька файлів, на які був встановлений час початку виконання завдання та його закінчення.

Після виконання завдання, студенти надіслали їх у вигляді закріплених файлів безпосередньо в платформу дистанційного навчання.

За результатом виконання завдань у електронному журналі виставляються оцінки за 12-ти бальною шкалою.

Бурхливе поширення дистанційного навчання, особливо в період карантинних обмежень, спричинило появу великої кількості навчальних програм і систем, а також освітніх середовищ та платформ дистанційного навчання. Найкращі із них мають стати щоденним робочим інструментом викладача.

Платформа дистанційного навчання Moodle, яка є предметом розгляду методичної розробки, за великою кількістю критеріїв, є одноосібним лідером серед подібних програм. Крім того, вона підтримується і постійно розвивається величезним та стійким міжнародним співтовариством. Незважаючи на її простоту та дружність веб-інтерфейсу, оволодіння системою дистанційного навчання Moodle все ж вимагає певного напруження. Авторам методрозробки хотілось би сподіватися, що представлені у ній матеріали допоможуть значній кількості викладачів у цій роботі.

Отже, система Moodle надає викладачу інструментарій для подання навчально-методичних матеріалів курсу, проведення теоретичних і практичних занять, організації як індивідуальної, так і групової навчальної діяльності студентів

Створення дистанційних курсів, використання інформаційно-комунікаційних технологій значно підвищує не тільки рівень знань студентів і професійних здібностей викладачів, але й дає розуміння того, яке поглиблене й розвинене навчання зараз потрібне суспільству. Важливу роль тут відіграє

спілкування студентів із викладачем, пошук знань, можливість аналізувати та безконфліктно обговорювати альтернативні погляди, що сприятиме обміркованому прийняттю рішень і якісному розвитку суспільства.

Детальніше ознайомитись з методичною розробкою можна на сайті викладача за посиланням:

http://star-nature.at.ua/load/portfolio/metodichni_napracjuvannja/vikoristannja_platformi_moodle_u_procesi_distancijnogo_navchannja/30-1-0-204

Список використаних джерел

1. Бодненко Б. М. Тестовий контроль знань студентів у системі Moodle: навчально-методичний посібник / Д. М. Бодненко, Л. О. Варченко, О. Б. Жильцов. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 2012. – 112 с.
2. Смирнова-Трибульська Є.М. Дистанційне навчання з використанням системи MOODLE: Навчально-методичний посібник. – Херсон: Айлант, 2007. – 492 с.: іл.
3. Габрусев В. Ю. "Комп'ютерно-орієнтовані засоби управління навчальними ресурсами. Moodle (модульна, об'єктно-орієнтована, дистанційна навчальна система)" – Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: 36. наукових праць /Редрада. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. №4 (11) – с. 24.
4. Триус Ю. В. Використання системи електронного навчання MOODLE для контролю і оцінювання навчальної діяльності студентів ВНЗ: методичний посібник / Ю.В. Триус, І.В. Стеценко, Л.П. Оксамитна, В.М. Франчук, І.В. Герасименко / За ред. Ю.В. Триуса. – Черкаси: МакЛаут, 2010. – 200 с.
5. Методичні рекомендації по створенню тестових завдань та тестів в системі управління навчальними матеріалами MOODLE / В.М. Франчук. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 58 с.
6. Офіційний сайт системи MOODLE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moodle.org>
7. Смирнова-Трибульська Є.М. Дистанційне навчання з використанням системи MOODLE: Навчально-методичний посібник. – Херсон: Айлант, 2007. – 492 с.
8. Триус Ю.В., Франчук В.М., Франчук Н.П. Організаційні й технічні аспекти використання систем мобільного навчання // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: 36. наук. праць./Педрада. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – №12(19). – С. 53–62.
9. Методичні діалоги. Журнал для вчителів української мови й літератури, №1-2, 2014
10. Морзе Н. Тенденції використання ІКТ в освіті та програма Інтел «Навчання для майбутнього» // Режим доступу: <http://10.iteach.com.ua/journal-page/20>
11. <http://www.moodle.org>
12. <http://do.itvpd.org.ua>
13. <http://mkschool.ciiit.zp.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=754>

Корінчак Л. М.

кандидат біологічних наук, доцент

кафедри медико-біологічних основ фізичної культури

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Без здоров'я і мудрість незавидна,
і мистецтво бліде, і сила в'яне,
і багатство без користі, і слово без сили.
Герофіл

Анотація

У даній статті розглядається питання про здоров'я, здоровий спосіб життя дітей шкільного віку. Особлива увага акцентується на формування мотивації школярів до здорового способу життя, на створення відповідних умов, різноманітних видів діяльності для уміння зберігати своє здоров'я, вести здоровий спосіб життя та бути готовими до особистого життя в різних умовах та ситуаціях.

Ключові слова: здоров'я, здорового способу життя, школярі

Здоров'я – головний та істинний здобуток людини і найвища соціальна цінність, воно являється основною складовою успішного майбутнього, яке закладається ще при народженні дитини та укріплюється упродовж усього життя і може бути лише у тієї людини, яка веде здоровий спосіб життя.

У нашій країні, яка дбає про своє майбутнє, велика увага приділяється проблемі здорового способу життя, збереження культури та здоров'я її громадян і насамперед підростаючого покоління.

Проблема формування здорового способу життя підростаючого покоління належить до найактуальніших проблем, вирішення якої обумовлює майбутнє нашої держави та подальше існування здорової нації, і на сьогодні сферою формування здорового способу життя дітей та підлітків є система освіти. Згідно державної програми «Освіта» (Україна XXI століття) та «Національної доктрини освіти України у XXI столітті» стратегічним завданням освіти є виховання освіченої, творчої особистості, всебічний розвиток людини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я, і тому обов'язковим компонентом національної системи освіти мають бути знання про формування, збереження та зміцнення здоров'я [4, 7.]

Дана проблема набуває великого значення для сучасної школи, про що свідчать документи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, адже, спостерігається негативна тенденція щодо погіршення стану здоров'я учнівської молоді. Однією з головних причин цього є відсутність співпраці педагогічного колективу та батьків, необізнаність батьків з даною проблемою, відсутність свідомого ставлення до свого здоров'я як школярів, так і їх батьків, неосвіченість вчителів щодо правильних форм та методів формування, зміцнення та укріплення здоров'я учнів, а тому, проблема формування здорового способу життя дітей шкільного віку залишається актуальною та своєчасною.

Причиною погіршення здоров'я школярів є не стільки несприятливі умови життя, скільки недостатня увага до створення відповідних умов педагогічного процесу, застосування здоров'язберігаючих і здоров'яформуючих навчальних технологій [1, 8].

Разом з тим, враховуючи існуючу тенденцію погіршення стану здоров'я дітей, розповсюдженість соматичних, нервово-психічних порушень здоров'я школярів, існування проблеми соціально-психологічної адаптації дітей та молоді, перед навчальними закладами постає завдання правильно організувати навчально-виховний процес на засадах збереження здоров'я, розвивати професіоналізм педагогів щодо формування основ здорового способу життя, культури здоров'я, превентивного навчання і виховання дітей та учнівської молоді. «Святкування і бездіяльність несуть за собою нездоров'я – навпаки, прагнення розуму до чого-небудь приносить за собою бадьорість, вічно спрямовану до зміцнення» говорив видатний давньогрецький лікар Гіппократ

У системі освіти, загальноосвітня школа є найціннішим скарбом кожного народу, яка складає фундамент освіченості нації і багато в чому визначає ефективність її наступних сходинок освіти, перш за все вищої. В школах навчально-виховний процес спрямований на всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, тому проблема формування здорового способу життя підростаючого покоління займає важливе місце в шкільній практиці і дана проблема постійно обговорюється на державному рівні. Україною прийнято ряд важливих державних документів спрямованих на зміцнення, формування, збереження здоров'я дітей, молоді та дорослих, формування соціально-активної, фізично здорової, духовно багатой особистості, адже лише з самого раннього віку можна прищепити дітям знання, навички, звички в області охорони здоров'я, які згодом перетворяться на найважливіший компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя всього суспільства [2, 7].

Здоровий спосіб життя – це система поведінки людей, яка направлена на постійне фізичне вдосконалення, культуру харчування і взаємні стосунки, повноцінне сімейне життя, високу творчу активність, високоморальне відношення до самого себе, оточуючих людей та

середовища Навчання здоровому способу життя – цілеспрямований, систематичний і організований процес, тож саме така організація навчання сприяє формуванню уявлень про збереження здоров'я і навчить дітей відрізнити здоровий спосіб життя від нездорового, допоможе надалі берегти своє здоров'я.

Дотримання здорового способу життя позитивно впливає на формування, збереження та зміцнення здоров'я, сприяє інтелектуальному та духовному розвитку особистості, успішному навчанню. Також спосіб життя впливає і на оптимальний руховий режим, сприяє гармонійному розвитку її тіла і забезпечує високий рівень функціонування організму.

Формування здорового способу життя включає в себе три основні цілі:

- глобальну – забезпечення фізичного і психічного здоров'я підростаючого покоління;
- дидактичну – озброєння школярів необхідними знаннями в галузі охорони здоров'я, прищеплення умінь, навичок і звичок, що дозволяють запобігати дитячий травматизм, що сприяють збереженню здоров'я, працездатності і довголіття;

- методичну – озброєння учнів знаннями фізіологічних основ процесів життєдіяльності людини, правил особистої гігієни, профілактики соматичних захворювань, психічних розладів, інфекцій, що передаються статевим шляхом, а також знаннями про шкідливий вплив на організм психотропних речовин.

Формування здорового способу життя через освіту, створення здоров'язберігаючого освітнього середовища – один із пріоритетних напрямів державної політики у галузі освіти. У цьому контексті завданням сучасної школи є:

- використання здоров'язберігаючих технологій навчання; дотримання режиму рухової активності, поєднання рухового і статичного навантаження;

- організація збалансованого харчування; заміна авторитарного стилю спілкування на стиль співробітництва, створення емоційної сприятливої атмосфери навчання;

- формування в учнів та їхніх батьків усвідомлення цінності здоров'я, культивування здоров'я.

На сьогоднішній день існує чимало шкіл де не робиться ранкова зарядка, не дотримується режим дня, не виконуються гігієнічні вимоги, діти не завжди правильно харчуються, віддають перевагу солодкому, а не фруктам, овочам, часто нормально не снідають, у зв'язку з цим самі учні у 67 % випадків визначають своє здоров'я як задовільне, у 19 % – як незадовільне. Організм всебічно розвивається і, якщо систематично зазнає дії різноманітних фізичних навантажень, зокрема фізичних вправ, адже відомо, що в організмі є понад 630 м'язів і 230 суглобів, тож їх нормальне функціонування передбачає інтенсивне та систематичне навантаження на кожного з них. Оскільки у виконанні певної вправи бере участь лише обмежена кількість м'язів і суглобів, то для оптимального фізичного розвитку необхідно використовувати комплекс різноманітних вправ, які б забезпечували функціонування всіх м'язів та суглобів. Чим більше м'язів бере участь у виконанні конкретної фізичної вправи, тим істотніші фізіологічні і біохімічні зрушення відбуваються в організмі, тим ефективніший їх вплив на всебічний фізичний розвиток дитячого організму.

Одним із компонентів здорового способу життя та правильного його формування є фізичне виховання, яке стимулює не лише стан здоров'я, але пробуджує в людях прагнення жити, рухатись, робити добро, бути активним членом здорового суспільства, тож в процесі навчання молоді потрібно постійно виробляти не лише потреби, але й навички здорового способу життя.

Останнім часом через різноманітність форм навчання, навчальних програм виникає потреба вивчення їх впливу на фізичне та психічне здоров'я дітей. Це актуальна проблема, оскільки окремі освітні моделі, програми, підручники можуть носити негативний вплив на здоров'я учнів або ж ніяк не сприяють його поліпшенню, оскільки не враховують основних наукових засад фізичного та психічного розвитку дитини і тут потрібна діагностика. На нашу думку, сьогодні набуває актуальності і практичної значущості проблема створення педагогічних технологій, які б не лише зберігали, а й поліпшували здоров'я дітей, і саме тому метою навчально-виховної роботи в школі є формування в учнів свідомого ставлення до свого

здоров'я, оволодіння навичками здорового способу життя та безпечної поведінки для здоров'я [6, 8].

Формування мотивації школярів до здорового способу життя буде успішним лише за умов:

- активізації позитивного ставлення до здорового способу життя;
- розширення знань учнів та набуття ними вмінь та навичок здорового способу життя;
- застосовування сучасних педагогічних та соціально-оздоровчих технологій у процесі формування в школярів компетентнісного ставлення до власного здоров'я.

Головною умовою успішної діяльності, спрямованої на формування навичок здорового способу життя, є спільна робота всього педагогічного колективу, батьків, учнів як на уроках, так і в позаурочний час.

Відповідальність за розвиток і здоров'я дитини покладається на сім'ю та суспільство. Тому, процес формування здорового способу життя, на нашу думку, відбувається у двох взаємопов'язаних векторах – це стихійного (на який ми, як педагоги, не завжди маємо вплив) і другого керованого, регульованого.

До першого можна віднести традиційні умови укладу життя, в яких росте і розвивається особистість, а саме: батьки, родина, друзі, з якими спілкується дитина, територіальний фактор соціуму, матеріальне становище сім'ї, досвід, який набуває дитина в родині, що і визначає її індивідуальну поведінку щодо означеної проблеми.

До другого вектора (керованого) входять соціальні інститути, які мають вплив на виховання особистості та муніципальні структури, які за своїм покликанням повинні займатися даною проблематикою.

Безперечно, на другий вектор ми маємо безпосередній вплив, можемо спланувати, спрогнозувати, організувати роботу в тому напрямку, в якому вважаємо за потрібне. А саме: через засоби масової інформації, просвітницьку та виховну роботу, що охоплює в себе виховні заходи, лекції, кінолекторії, зустрічі з лікарями, психологами та ін.

Разом з тим необхідне усвідомлення важливості першого вектора (некерованого), оскільки без урахування його ми не зможемо проводити цю роботу ефективно.

Для цього, на нашу думку, перед тим, як займатися проблемами формування здорового способу життя учнівського контингенту, необхідно вивчати ставлення сім'ї до цієї проблеми: як батьки піклуються про своє здоров'я та здоров'я дітей, чи віють і прагнуть дотримуватися певних моделей здорового способу життя [1, 6].

Реалізувати такий підхід можливо тільки через просвітницьку роботу серед батьків, анкетування, проведення тематичних батьківських зборів, вивчення соціального середовища, в якому перебуває дитина.

Другим кроком є вивчення ставлення самої дитини до цієї проблеми, знання її особистих характеристик, а саме: здатність усвідомлено, повільно, цілеспрямовано будувати здоровий спосіб життя, мотиваційний компонент її діяльності чи бездіяльності в цьому напрямку, яким чином вона це робить, самооцінка дитини. Усвідомлення потреби бути здоровим, похідної від біологічної потреби самозбереження та соціальної потреби самоутвердження, спрямовує дитину на зміцнення здоров'я і є дієвою силою в опануванні вмінь та навичок здорового способу життя.

Отже, здоров'я людини багато в чому залежить від неї самої, від її способу життя, умов праці, харчування, її звичок, а здоровий спосіб життя – це комплекс оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток, зміцнення здоров'я, підвищують продуктивність праці. Тож для його збереження і зміцнення, необхідно створити систему закладів, де підлітки мали б нагоду одержати кваліфіковані консультації з питань збереження здоров'я та його цінності і де б робота проводилась в таких напрямках: робота з батьками; робота з вчителями; робота з учнями. Головним завданням впровадження здорового способу життя – навчити молодь формувати і берегти власне здоров'я, творчо ставитися до процесу самовдосконалення, як обов'язкової умови повноцінного здорового життя.

Список використаних джерел

1. Баєва Т. Формування здорового способу життя в особистісно-орієнтованому виховному процесі життя / Т. Баєва // Соціально- педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні. – Житомир : ЖДПУ, 2002. – С. 172-173.
2. Балакірева О.М., Вакуленко О.В. «Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи». – К.: Україна. Інститут соціальних досліджень, 2000. – 207с.
3. Волошин О . Р . Здоровий спосіб життя – через школу нового типу / О.Р. Волошин // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Х .: ХДАФК , 2007. – Вип . 11. – С . 13-15.
4. Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття» – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
5. Здоров'я та здоровий спосіб життя: погляди, думки, висновки С. Омельченко, Рідна школа. – 2005. – 80
6. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті. – К.: Шкільний світ, 2002.
- 7.Луцянова О.М. Медико-соціальні аспекти збереження здоров'я дітей, забезпечення їхнього гармонійного фізичного та інтелектуального розвитку // Журнал АМН України. 2001. Т. 7 № 3. – с.408-415.
- 8.Сучасні напрямки формування здорового способу життя у студентів вищих навчальних закладів. – К.: Рідна школа, 2005.– № 1. – С. 19-20.

СЕКЦІЯ 04. Медичні науки

Шкурба Т.О., Сорока Ю.Б., викладачі

Полтавський базовий медичний фаховий коледж

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Сучасна освітня ситуація в суспільстві вимагає оновлення багатьох сторінок педагогічної діяльності, обумовлює необхідність впровадження інноваційних технологій, активних форм і методів навчання.

У плані формування сучасного інформаційного середовища в нашому суспільстві відбуваються революційні зміни, йде процес тотальної комп'ютеризації всіх сфер життя, в тому числі й освітньої, який буде висувати особливі вимоги до професійних, ділових і особистісних якостей сучасного фахівця.

Інформаційні засоби вивели нас на якісно більш високий рівень використання людського розуму. Персональні комп'ютери значно впливають на наше життя, вони змінили наше традиційне уявлення про технології праці. Прагнучи до удосконалення своїх професійних умінь і навичок, ми не можемо ігнорувати нові інформаційні технології навчання, елементи інформаційної культури та світогляду.

Використання нових інформаційних технологій у сфері освіти націлено не тільки на підготовку фахівців високого рівня, а й на спрощення самого процесу навчання. Централізований збір, обробка та обмін даними, забезпечення доступу всіх бажаючих до інформаційних ресурсів і до мережі «Інтернет» – все це дозволяє збільшити наочність навчальної інформації під час формування професійних навичок студентів, значно полегшити роботу викладача та підвищити ефективність навчального процесу.

Основи медсестринства належать до клінічних дисциплін. У викладанні основ медсестринства потрібно формувати у студентів інформаційну культуру та світогляд. Сфера інформатизації широко охоплює всі медичні дисципліни і патологічну анатомію в тому числі.

Студенти оволодівають знаннями і навичками роботи на комп'ютері, вміють вирішувати різноманітні завдання за допомогою комп'ютерної техніки. У медичному коледжі є два комп'ютерних класи, створена програма, яка допомагає студентам засвоїти знання та вміння з основ медсестринства.

Студентам на заняттях пропонуються тестові завдання та ситуаційні задачі. Це сприяє розвитку індивідуальних здібностей, особистісних якостей, клінічного мислення.

Інформаційні технології навчання мають перевагу в порівнянні з традиційною системою навчання.

Інформаційні технології сприяють:

- активній позиції студента;
- переходу процесу пізнання з категорії і «учити» у категорію «вивчати» дисципліну усвідомлено і самостійно;
- інтерактивному зв'язку з різними освітніми ресурсами (бібліотеки, словники, енциклопедії);
- інформаційній насиченості і гнучкості методики навчання;
- «зануренні» в особливе інформаційне середовище, що якнайкраще мотивує і стимулює процес вивчення.

Така модель навчання буде працювати за умов необмеженого доступу викладача і студентів до комп'ютерів сучасного рівня, а не епізодичного проведення деяких занять з дисципліни із застосуванням інформаційних технологій.

Інформація освіти повинна випереджати інформатизацію інших напрямків суспільної діяльності, оскільки саме тут закладаються соціальні, психологічні, загальнокультурні, а також професійні передумови інформатизації кожної особистості і, отже, усного суспільства.

Педагогові необхідний досить високий рівень інформаційної і педагогічної культури, що повинен служити орієнтиром вибору педагогічних програмних засобів і оптимального їхнього використання, щоб стимулювати заповнення ринку комп'ютерних програмних засобів навчального призначення дидактично обґрунтованими програмними засобами.

Інформаційно-комп'ютерна система навчання повинна бути універсальною і відкритою, щоб викладач мав можливість сам формувати і змінювати навчально-методичний комплекс, що включає в себе як активізуючий елемент, комп'ютерну техніку, що інтенсифікував би навчальний процес і формував у студентів позитивну психологічну установку на роботу з комп'ютером.

Світогляд сучасного педагога має опиратися на єдиний принцип, який полягає у тому, що свідомість формує буття.

Сучасний педагог повинен працювати над поетапним підвищенням рівня інформаційної культури, розширенням власної свідомості і світогляду.

Системний підхід при визначенні структури й організації використання педагогічних програмних засобів гарантує поетапний перехід до більш високого рівня інформаційних педагогічних технологій і гармонійне їх використання.

Для забезпечення навчального процесу використовуються комп'ютерні програми контролюючого, розрахункового та навчального призначення, тести поточного та підсумкового контролю.

Створені електронні лекції, електронні посібники для самостійної роботи студентів. Це є суттєвим стимулом для подальшого поглиблення та вдосконалення знань та умінь студентів.

Список використаних джерел

1. «Організація навчально-виховного процесу» (досвід роботи вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації), випуск 7, 2006 рік.
2. «Організація навчально-виховного процесу», (досвід роботи вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації), випуск 6, 2006 рік.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНА СКЛАДОВА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Актуальність. Сьогодні сучасна студентська молодь України – це генофонд нації, фундамент культурної, інтелектуальної, наукової та фізкультурної діяльності нашої країни[4]. Упродовж останніх десятиріч склалася тривожна тенденція погіршення здоров'я та фізичної підготовленості населення України. Це пов'язано не лише з проблемами економіки, екології, а й із недооцінкою в суспільстві, закладах вищої освіти ролі фізичного виховання у процесі формування навичок здорового способу життя студентської молоді[2].

За останніми науковими даними, до 90% здобувачів мають відхилення в стані здоров'я, більше 50% знаходяться на диспансерному обліку і віднесені до підготовчої, спеціальної медичної групи або звільнені за станом здоров'я від фізичних навантажень в повному обсязі. За останнє десятиліття на 19% зросло поширення серцево-судинних патологій, онкологічних патологій – на 18%, бронхіальної астми – на 35,2%, цукрового діабету – на 10,1%, майже кожний п'ятий здобувач хворіє на артеріальну гіпертонію та вегето-судинну дистонію[3].

Рівень більш ніж у 70% студентської молоді нашої країни, не відповідає навіть середньому рівневі державного стандарту фізичної підготовленості, що становить реальну загрозу виродження і вимирання народу України. У зв'язку з цим українське суспільство висуває нові вимоги до системи освіти та виховання студентської молоді в цілому, а особливо майбутніх медичних працівників[1].

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та визначити рівень розвитку здобувачів освіти й вплив фізичної культури та харчування на їх успішність та працездатність.

Методи дослідження. Для поставленої мети використано методи системного аналізу, логічного узагальнення та медико-соціологічне дослідження.

Результати та обговорення. В результаті проведеного соціологічного дослідження обґрунтовано та підтверджено негативне відображення на успішності та працездатності здобувачів освіти, відсутності фізичної активності, в тому числі заняття фізичним вихованням, недотримання вірної харчової поведінки та незнання основних принципів здорового способу життя в цілому.

Вивчивши і проаналізувавши стан досліджуваних здобувачів освіти ставлення до занять з фізичного виховання, більше половини опитаних респондентів, а це 87 осіб (54,4%) подобаються заняття з фізичного виховання, 60 здобувачів (37,5%) відвідують заняття з навчальної необхідності, що свідчать про незацікавленість, є ті здобувачі, яким зовсім не подобаються заняття з фізичного виховання, однак таких здобувачів не багато, лише 13 осіб (8,1%).

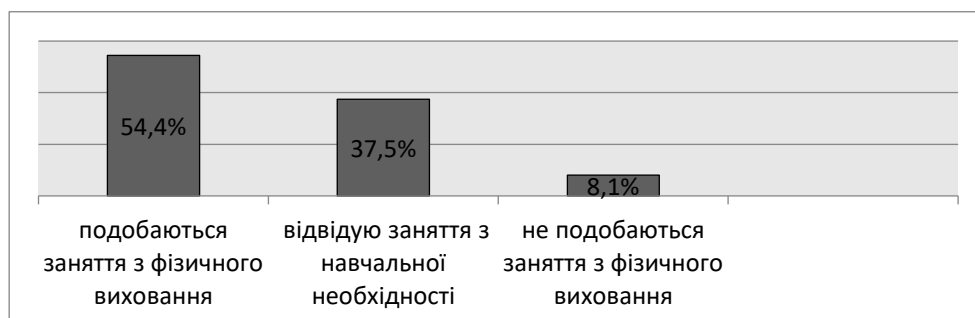

Рис.1 Розподіл відповідей здобувачів щодо ставлення до занять з фізичного виховання

Щодо дотримання здобувачами здорового способу життя (виконання ранкової гімнастики, загартовування, дотримання раціонального, якісного та здорового харчування): лише 25 осіб (15,6%) дотримуються здорового способу життя, що є невтішним показником; 93 особи (58,1%) намагаються дотримуватися; майже половина опитаних респондентів взагалі не дотримуються основних правил здорового способу життя – 42 особи (26,3%).

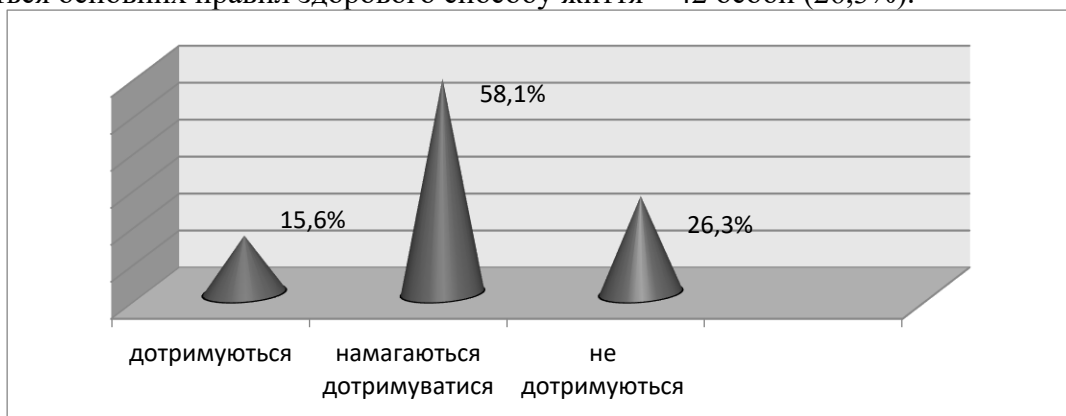

Рис.2. Розподіл відповідей здобувачів щодо дотримання ними ЗСЖ

Дані діаграми (Рис. 3.) свідчать, що більшість респондентів 87 осіб (54,5 %), вбачають домінуючою мотивацією щодо занять фізичною культурою, саме бажання поліпшити фігуру, поставу, схуднути, наростити м'язову масу; 25 осіб (15,6%) – в результаті занять фізичною культурою бажають поліпшити та зміцнити здоров'я; 13 осіб (8,1%) – бажання пограти й порухатись; лише 9 осіб (5,6%) мають на меті розвивати фізичні якості, освоювати різні рухові уміння і навички; прагнення до емоційного розвантаження, отримання позитивних емоцій, спілкування, підтримка гарного настрою, азарт є домінуючою мотивацією 20 респондентів (12,5%); 1 особа (0,6%) прагнуть наслідувати відому людину, родича, друга; 5 осіб (3,1%) в результаті заняття фізичною культурою самостверджуються та розвивають свої морально-вольові якості.

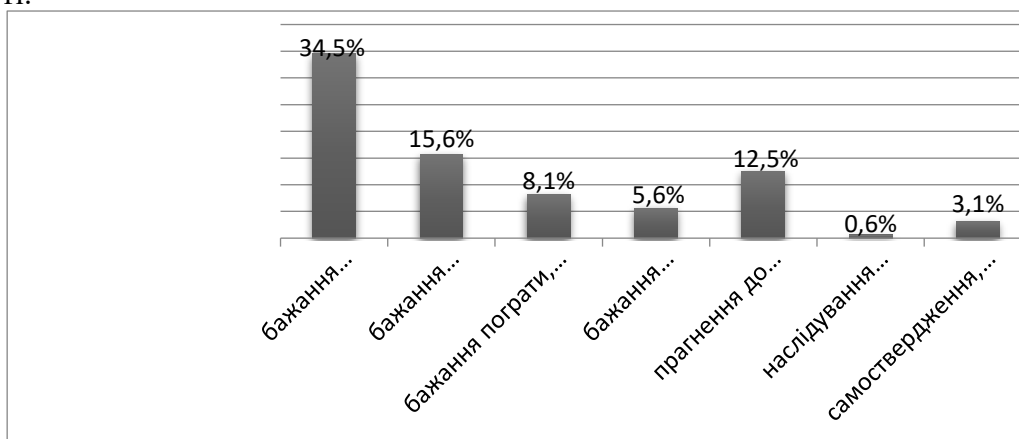

Рис.3. Розподіл відповідей респондентів щодо домінуючої мотивації до занять фізичною культурою

Серед причин чому здобувачі не займаються фізичною культурою, відповіді розподілились наступним чином:

- вважають, що спорт – даремне заняття – даний варіант відповіді не обрав жоден респондент, що свідчить про їх виважену позицію щодо місця спорту у житті та здорові людини;
- відсутність умов в інституті для заняття спортом – 7 осіб (4,4%);
- відсутність інформації про те, де в інституті можна займатися спортом – 3 особи (1,9%);

- брак вільного часу – 61 особа (38,1%);
- відсутність підтримки друзів – 1 особа (0,6%);
- вплив пагубних компаній - 1 особа (0,6%);
- неспроможність змусити себе до підвищення рухової активності,
- перебороти лінь – 19 осіб (11,9%);
- великий обсяг навчальної програми - 22 особи (13,8%);
- невірні розставлені пріоритетів – 6 осіб (3,7%);
- втома, лінь, небажання займатися – 26 осіб (16,2%)
- відсутність навиків і звички до занять – 6 осіб (3,7%);
- брак коштів матеріально-технічного забезпечення для повноцінних занять
- 8 осіб (5%).

Тобто основними причинами, котрі впливають на неможливість здобувачами займатись фізичною культурою: брак вільного часу; неспроможність змусити себе до підвищення рухової активності; перебороти лінь, великий обсяг навчальної програми; втома, лінь, небажання займатися.

Аналіз результатів відповідей респондентів на запитання, яке представлено у діаграмі (Рис. 4.), свідчить, що найбільш вагомими та притаманними мотиваційними чинниками для позааудиторних занять фізичними вправами у здобувачів розподілилися за наступною градацією:

- не вистачає занять у коледжі – лише 7 здобувачів (4,4%) обрали варіант, що для них не вистачає достатньої кількості відведених годин для занять фізичними вправами під час практичних занять;

- бажання бути здоровим - 42 особи (26,2%);
- бажання мати красиву (атлетичну) статуру – 45 осіб (28,1%);
- фінансові мотиви – 2 особи (1,3%);
- бажання побачити світ – 3 особи (1,9%);
- мода (у тому числі за компанію) - для 5 осіб (3,1%) позааудиторні заняття

фізичними вправами є актуальними через навіювання стереотипів, які притаманні сучасному поколінню або якщо його коло однолітків, їх думка та дії впливають на їх як на особистість та отримують приклад на наслідування в своїх діях;

- бажання самоствердитися серед однолітків - даний варіант відповідей жоден із респондентів не обрав;

- бажання вдосконалювати власний організм - 56 осіб (35 %).

Тому в результаті узагальнення отриманих даних, найбільш вагомими мотиваційними чинниками для позааудиторних занять фізичними вправами є: бажання мати красиву (атлетичну) статуру, вдосконалювати власний організм, бути здоровим. Ці результати свідчать, що студентство розуміє та чітко формує мету, оскільки для досягнення ними поставлених задач, потребують занять фізичними вправами.

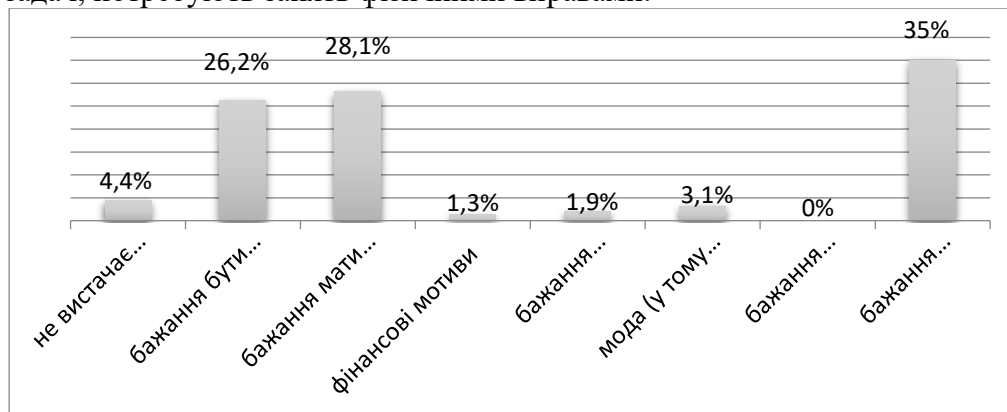

Рис.4. Розподіл відповідей щодо найбільш вагомих мотиваційних чинників позааудиторних занять фізичними вправами

Відповіді здобувачів на запитання, яке продемонстроване в діаграмі (Рис. 4), розподілились наступним чином: 49,3 % (більше половини опитаних респондентів – 79 осіб) здобувачів вважають, що досить відвідувати практичні заняття з фізичного виховання в інституті за загальним розкладом; 21,3% (34 особи) - у групах спортивного вдосконалення; 8,1% (13 осіб) акцентували увагу, що доречнішим було відвідувати заняття за індивідуальним розкладом; 21,3% (34 особи) вказали, що достатньо відвідувати заняття «час від часу». Тобто більшість здобувачів схильні відвідувати заняття за офіційним розкладом закладу освіти, однакова кількість здобувачів займалися б фізичним вихованням у групах спортивного вдосконалення або ж відвідували заняття довільно.

Висновки. За результатами медико-соціологічне опитування здобувачів, здійснено безсумнівний висновок, що відсутність фізичної активності та раціоналізованого режиму та якості харчування безпосередньо впливає на рівень успішності здобувача освіти та його працездатність під час навчання у закладі вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Адеєва О. В. Аксіологічний аспект підготовки майбутніх учителів до здорового способу життя. *Наука і освіта*. 2013. № 3. С. 70.
2. Рішення Кабінету Міністрів України. *Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки*. 2011 р. № 828-р. С.12.
3. Сергеева Т.П. Теоретичні засади формування культури здоров'я студентської молоді. *Наука і освіта*. 2011. С. 2-3.

Горобець Л. В., викладач-методист
Вінницький кооперативний інститут

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСА

Не забуваючи про значний прогрес у галузі матеріалів, виробничих та обробних процесів, численні методи оптимізації, нові виробничі парадигми, різні методи системної інженерії та теорії організації та управління, можна стверджувати, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) зіграли вирішальну роль у прогресі виробництва та виробничих систем. Тому досягнення сучасних виробничих систем значною мірою пов'язані з прогресом у сферах ІКТ. Але час вимагає їх постійного подальшого вдосконалення.

Операційні системи підприємства (ІЕМ-системи) - універсальні (організаційно-незалежні), інтегровані, багатоагентні, реального часу системи Вони є новим поколінням корпоративних керуючих систем, що приходять на зміну ERP - системам планування ресурсів. Отже, якщо уподібнити компанію комп'ютеру, то ІЕМ-система буде аналогом Windows (Linux, Android, iOS).

Всі операційні системи (будь-якого роду) вирішують дві основні задачі:

- організація безлічі різномірних об'єктів-підсистем в єдину узгоджено функціонуючу систему. У разі ПК - процесора, пам'яті, відеокарти, мікрофона, камери, монітора ...

У разі комерційної компанії - співробітників, замовників, постачальників, магазинів, веб-сайтів, всьлякого торгового і промислового устаткування ...

- забезпечення виконання процесів, які вирішують прикладні завдання споживачів системи (користувачів ПК, або стейкхолдерів компанії- співробітників, контрагентів, менеджменту, акціонерів ...).

У Windows список виконуваних процесів ви можете побачити в диспетчері завдань.

Процеси в операційній системі підприємства - це ланцюжок створення вартості (вони ж - бізнес-процеси).

Віртуальні конвеєри підприємства, або багатоагентна система - це ланцюжок створення вартості?

Наприклад, автомобільний. Уздовж стрічки-транспортера стоять навчені люди, які виконують стандартизовані операції. Один - прикручує крило, інший навішує двері, третій встановлює крісла тощо.

Додатково до того, універсальні (платформо-незалежні операційні системи) вирішують третє завдання: дозволяють прикладним розробникам створювати додатки, однаково працюють на будь-якому комп'ютері (організації), керованої даної ОС.

Тобто, прикладна програма (текстовий редактор, Instagram, 3D-шутер) пишеться не для конкретного комп'ютера (конкретної компанії), а для операційної системи (Windows або dia\$par), яка працює на безлічі самих різних комп'ютерів (підприємств).

При цьому механізми універсальної операційної системи гарантують однакове виконання прикладної програми на будь-якому комп'ютері (організації), керованої даної ОС.

Як управляються великі компанії зараз? Продовжимо аналогію. Уявімо, що в вашому iPhone iOS відсутній. Замість неї - безліч незалежних, паралельно працюють, трибуквених «систем»: одна керує екраном, інша - камерою, третя - Wi-Fi, і так далі. Спробуємо уявити муки власника з таким псевдоайфоном.

Саме так нині працюють великі компанії, озброєні IT-зоопарком ABC-систем: WMS (warehouse management system) управляє складом, CRM - відділом продажів, SCM (supply chain management) - ланцюжками поставок, MES (manufacturing execution system) - виробництвом тощо.

Таким чином, переваги єдиної операційної системи підприємства для великої компанії, - цілком очевидні.

З іншої сторони: малому бізнесу можливості dia\$par, як правило, надлишкові - з тих же причин, по яким настільний калькулятор справляється зі своїми завданнями, не вимагаючи установки Windows.

При всій зручності аналогії, завдання операційної системи підприємства, очевидно, на багато порядків складніше, ніж завдання ОС найпотужнішого суперкомп'ютера.

Управляти процесором, пам'яттю і дисководом набагато простіше, ніж багатотисячними колективами, мільйонами контрагентів і товарів різних континентів.

Складність завдання визначає складність технічного рішення.

Список використаних джерел

1. Операционная система предприятия - URL: <https://diasparbusiness.com/cis-ru/enterprise-operating-system/> (дата звернення: 08.04.2021)
2. International Journal of Industrial Research - URL: <https://www.tandfonline.com/toc/tprs20/56/8?nav=toCList> (дата звернення: 08.04.2021)

СЕКЦІЯ 08. Фізико-математичні науки

Symon Serbenyuk

Lecturer

Vinnitsia Cooperative Institute

A NEW CLASS OF REPRESENTATIONS OF REAL NUMBERS

The investigation of various numeral systems is useful for the development of metric, probability, and fractal theories of real numbers, for the study of fractal and other properties of mathematical objects possessing a complicated local structure such as nowhere differentiable, non-monotonic, or singular functions, random variables of Jessen-Wintner type, transformations preserving the Hausdorff dimension, dynamical systems with chaotic trajectories, etc. [2, 3].

In the present paper, real number representations that are generalizations of certain classical positive and alternating representations of numbers, are introduced and investigated. For example, the present representation is a generalization of real number expansions investigated in [1, 4, 5] (see details in [6, 8]).

One of the peculiarities of the research presented in this paper, is introducing numeral systems with mixed bases (i.e., with bases containing positive and negative numbers). In February 2016, an idea of a corresponding analytic representation of numbers was presented in [6, Serbenyuk, S.: *On some generalizations of real numbers representations*, arXiv:1602.07929v1]. These investigations were presented in the preprint [Serbenyuk, S.: *Generalizations of certain representations of real numbers*, arXiv:1801.10540] in January 2018. This preprint was published in 2020 as the paper [8]. Also, an idea of such investigations was presented by the author of this paper at the conference in 2015 (see [7, Serbenyuk, S.: *Quasi-nega- \tilde{Q} -representation as a generalization of a representation of real numbers by certain sign-variable series*, <https://www.researchgate.net/publication/303255656>]).

Let N_B be a fixed subset of positive integers, $\rho_0 = 0$,

$$\rho_n = \begin{cases} 1 & \text{if } n \in N_B \\ 2 & \text{if } n \notin N_B \end{cases},$$

and

$$\tilde{Q}_{N_B} = \begin{pmatrix} (-1)^{\rho_1} q_{0,1} & (-1)^{\rho_1+\rho_2} q_{0,2} & \dots & (-1)^{\rho_{n-1}+\rho_n} q_{0,n} & \dots \\ (-1)^{\rho_1} q_{1,1} & (-1)^{\rho_1+\rho_2} q_{1,2} & \dots & (-1)^{\rho_{n-1}+\rho_n} q_{1,n} & \dots \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots & \dots \\ \vdots & (-1)^{\rho_1+\rho_2} q_{m_2-2,2} & \dots & (-1)^{\rho_{n-1}+\rho_n} q_{m_n,n} & \dots \\ (-1)^{\rho_1} q_{m_1-1,1} & (-1)^{\rho_1+\rho_2} q_{m_2-1,2} & \dots & \dots & \dots \\ (-1)^{\rho_1} q_{m_1,1} & (-1)^{\rho_1+\rho_2} q_{m_2,2} & \dots & \dots & \dots \end{pmatrix}$$

be a fixed matrix. Here $n = 1, 2, 3, \dots$, $m_n \in N_\infty^0 = N \cup \{0, \infty\}$ (N is the set of all positive integers), and numbers $q_{i,n}$ ($i = \overline{0, m_n}$, i.e., $i \in \{0, 1, 2, \dots, m_n\}$) satisfy the following system of conditions

$$\begin{cases} 1. q_{i,n} > 0 \text{ for all } i = \overline{0, m_n} \text{ and } n = 1, 2, \dots, \\ 2. \sum_{i=0}^{m_n} q_{i,n} = 1 \text{ for any } n \in N, \\ 3. \prod_{n=1}^{\infty} q_{i_n,n} = 0 \text{ for all sequences } (i_n). \end{cases}$$

Let us consider real number expansions of the form

$$(-1)^{\rho_1} a_{i_1,1} + \sum_{n=2}^{\infty} \left[(-1)^{\rho_n} a_{i_n,n} \prod_{j=1}^{n-1} q_{i_j,j} \right], \quad (1)$$

where

$$a_{i_n,n} = \begin{cases} \sum_{i=0}^{i_n-1} q_{i,n} & \text{whenever } i_n \neq 0 \\ 0 & \text{whenever } i_n = 0. \end{cases}$$

An expansion of a number x in series (1) is the sign-variable \tilde{Q}_{N_B} -expansion of x . By $x = \Delta_{i_1 i_2 \dots i_n \dots}^{\tilde{Q}_{N_B}}$ denote any number having expansion (1). The last notation is called the \tilde{Q}_{N_B} -representation of x .

Suppose

$$\tilde{a}_{i_n, n} = \begin{cases} a_{m_n, n} & \text{if } n \in N_B \\ a_{0, n} & \text{if } n \notin N_B \end{cases} \quad \text{and} \quad \tilde{q}_{i_n, n} = \begin{cases} q_{m_n, n} & \text{if } n \in N_B \\ q_{0, n} & \text{if } n \notin N_B \end{cases},$$

$$\hat{a}_{i_n, n} = \begin{cases} a_{m_n, n} & \text{if } n \notin N_B \\ a_{0, n} & \text{if } n \in N_B \end{cases} \quad \text{and} \quad \hat{q}_{i_n, n} = \begin{cases} q_{m_n, n} & \text{if } n \notin N_B \\ q_{0, n} & \text{if } n \in N_B \end{cases}.$$

Then the following statements is true.

Theorem. ([8]). For an arbitrary number x from a certain closed interval $[a_0'; a_0'']$, there exists a sequence (i_n) , where $i_n \in N_{m_n}^0 \equiv \{0, 1, \dots, m_n\}$, such that

$$x = (-1)^{\rho_1} a_{i_1, 1} + \sum_{n=2}^{\infty} \left[(-1)^{\rho_n} a_{i_n, n} \prod_{j=1}^{n-1} q_{i_j, j} \right],$$

whenever for all $n \in N$ the following system of conditions holds:

$$\left\{ \begin{array}{l} q_{i_n, n} \left(1 - \sum_{n < t \in N_B} \left(a_{m_t, t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{i_r, r} \right) \right) \leq q_{i_{n+1}, n} \left(\sum_{n < t \notin N_B} \left(a_{m_t, t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \hat{q}_{i_r, r} \right) \right) \text{ for } n \in N_B \\ q_{i_n, n} \left(1 - \sum_{n < t \notin N_B} \left(a_{m_t, t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \hat{q}_{i_r, r} \right) \right) \leq q_{i_{n+1}, n} \left(\sum_{n < t \in N_B} \left(a_{m_t, t} \prod_{r=n+1}^{t-1} \tilde{q}_{i_r, r} \right) \right) \text{ for } n \notin N_B \end{array} \right.$$

References

1. G. Cantor, Ueber die einfachen Zahlensysteme, Z. Math. Phys. 14 (1869), 121-128.
2. K. Falconer, Techniques in Fractal Geometry, John Wiley & Sons, Ltd., Chichester, 1997.
3. K. Falconer, Fractal Geometry. Mathematical Foundations and Applications. Second edition, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, NJ, 2003.
4. Symon Serbenyuk. Nega- \tilde{Q} -representation as a generalization of certain alternating representations of real numbers, *Bulletin Taras Shevchenko National University of Kyiv. Mathematics. Mechanics*, **35** (2016), no. 1, 32-39 (in Ukrainian).
5. Symon Serbenyuk. Representation of real numbers by the alternating Cantor series. *Integers* 17 (2017), Paper No. A15, 27 pp.
6. S. Serbenyuk. On some generalizations of real numbers representations, [arXiv:1602.07929v1](https://arxiv.org/abs/1602.07929v1) (February 2016) (in Ukrainian).
7. S.O. Serbenyuk. *Quasi-nega- \tilde{Q} -representation as a generalization of a representation of real numbers by certain sign-variable series*. In: International Conference of Young Mathematicians: Abstracts, Kyiv, Institute of Mathematics of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2015, p. 85. <https://www.researchgate.net/publication/303255656> (In Ukrainian)
8. Symon Serbenyuk. Generalizations of certain representations of real numbers, *Tatra Mt. Math. Publ.* **77** (2020), 59–72. DOI: 10.2478/tmmp-2020-0033

Лопатюк Р. І.,
к.е.н, доцент кафедри менеджменту ЗЕД,
готельно-ресторанної справи та туризму,
Вінницького аграрного університету

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті розглянуто організаційні форми сільського туризму як раціонального заходу диверсифікації підприємницької діяльності та альтернативного виду зайнятості населення, а також досліджено основні умови і фактори його розвитку.

Ключові слова: агротуризм, конкуренція, стратегія диверсифікації, сільський туризм.

Нова концепція розвитку сільської місцевості повинна припускати як широку диверсифікацію, так і кластеризацію її господарської структури, соціально-економічних функцій в контексті теорії сталого розвитку.

На нашу думку одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки аграрних регіонів України є стратегія диверсифікації, що передбачає доповнення традиційних галузей спеціалізації (зернове господарство, скотарство, конярство, вівчарство) новими галузями. В якості однієї з перспективних нових галузей може виступати туризм.

Туризм на початку ХХІ в. став одним з провідних напрямків соціально-економічного та культурного життя багатьох держав і регіонів світу, займаючи, за оцінками фахівців, третє місце після торгівлі нафтою і зброєю в розвинених країнах. Середні темпи зростання його обсягів становлять 7% на рік, що набагато вище аналогічних показників світової економіки. На сферу туризму припадає близько 10% світових інвестицій, кожне 11-е робоче місце в загальній світовій зайнятості, 3,8% світового валового внутрішнього продукту (ВВП), а з урахуванням впливу туризму на суміжні з ним галузі національної економіки – 10,6 % [1].

Сьогодні в багатьох країнах світу індустрія туризму віднесена до розряду державних пріоритетів, на що націлені великі національні і інтернаціональні проекти та програми, що передбачають стимули для розвитку галузі: пільги з оподаткування, спрощення візових формальностей і прикордонно-митного режиму, створення сприятливих умов для інвестицій і особливих економічних зон [2].

Розвиток туризму веде до поліпшення інфраструктури, відновлення пам'яток історії та архітектури, сприяє охороні навколишнього середовища і т. д. Тому сферу туризму необхідно розглядати як важливий фактор соціально-економічного розвитку країн, регіонів і окремих, насамперед сільських, територій.

Одним із напрямків сучасного туризму, що динамічно розвивається є аграрний (або сільський) туризм. В даний час він успішно розвивається в ряді європейських країн: Італії, Німеччині, Австрії, Швейцарії, Франції, Іспанії.

У світовій практиці під агротуризмом розуміється діяльність з організації відпочинку та дозвілля туристів у сільській місцевості або в малих містах з наданням послуг гостинності в приватному секторі з можливістю трудової участі, орієнтована на використання природно-рекреаційних, культурно-історичних, соціально-етнографічних та інших ресурсів, традиційних для даної місцевості.

Сільський туризм отримав визнання громадськості у другій половині минулого століття у зв'язку зі зниженням кількості зайнятих в аграрному секторі та необхідністю формування альтернативних видів трудової зайнятості та підприємництва в сільській місцевості – він повинен був зупинити міграцію населення в міста, стати сферою докладання праці та джерелом заробітку сільських сімей.

Агротуризм не можна назвати надприбутковим бізнесом – це спосіб зменшити соціальну напруженість у сільській місцевості шляхом створення нових альтернативних робочих місць, дозволивши селянам забезпечити собі гідне життя, а в слаборозвинених країнах знизити рівень бідності. Разом з тим це ефективний вид туристичної діяльності з чітко вираженим мультиплікативним, соціально-економічним і культурно-філософським ефектом, що відповідає запитам клієнта з середнім достатком і враховує особливості його способу життя, психологічні, культурні, духовні потреби і цінності.

Загалом агротуризм приносить непоганий дохід, але, на жаль, потік туристів не постійний, має сезонний характер і обмежений лише літнім періодом, хоча є всі можливості для цілорічного прийому відпочиваючих. Отриманий дохід в основному реінвестується в розвиток господарства (купівля коней, кіз, необхідної домашнього начиння) і на розширення спектра послуг, що надаються.

У становленні і розвитку сільського туризму особливе місце має належати інфраструктуру підтримки агротуризму, яка, на нашу думку, являє собою сукупність державних, муніципальних, громадських та комерційних установ, до функціональних обов'язків яких належать організація і регулювання діяльності суб'єктів агротуристичної діяльності.

Дана інфраструктура підтримки агротуризму, на наш погляд, повинна включати:

- політико-правове та методичне забезпечення, яке встановлює законодавчі рамки для регламентації агротуристичної діяльності та ґрунтується на комплексній програмі стратегічного розвитку сільського туризму в муніципальних районах, що враховує конкурентні переваги і недоліки окремих рекреаційних територій;
- фінансово-кредитне та інвестиційне забезпечення (у тому числі можливі джерела їх отримання, способи акумуляції та напрямки їх ефективного використання на основі існуючих і новостворених кредитних структур);
- організаційно-консультаційне та рекламне інформаційне забезпечення для просування сільського туризму, формування бази даних агротуристичних господарств, проведення круглих столів та роз'яснювальної роботи з населенням, його навчання, поширення передового досвіду провідних туристичних фірм і агротуристичних господарств;
- розвиток сільської інфраструктури (дороги, благоустрій та розвиток територій та інше) на базі приватно-державного та приватно-муніципального партнерства (наприклад, надання державою пільгового кредиту на тривалий термін для поліпшення міжселищних і сільських доріг силами підприємців та агротуристичних господарств).

У відділах економіки муніципальних районів (утворень) доцільно передбачити штатні одиниці фахівців з розвитку сфери рекреації. Такий фахівець повинен аналізувати стан та проблеми розвитку туристичної галузі; консультувати і інформувати суб'єктів, господарюючих в сфері туризму, з широкого кола цікавлять їх питань; здійснювати нагляд за дотриманням туристичного законодавства, брати участь у розробці регіональних програм і пілотних проектів розвитку туризму; організовувати проведення регіональних та міжнародних науково-практичних семінарів і симпозіумів з питань розвитку туризму, а також туристичних виставок, ярмарків, бірж і т. п.

Важливими умовами формування ефективного і стійкого розвитку сільського туризму в регіонах України є стратегічне планування і прогнозування комплексного розвитку територій, маркетинг, використання зарубіжного досвіду і головне – зацікавлена участь місцевого населення і місцевої влади у становленні агротуризму в регіоні, їх спільна та узгоджена діяльність.

Список використаних джерел

1. Лібанова Е. Аналіз бідності та соціальних наслідків економічної кризи в Україні [Електронний ресурс] / Е. Лібанова, Л. Черенько, В. Саріогло // Програма розвитку ООН в Україні. — К., 2010. — С. 5. — Режим доступу : <http://www.undp.org.ua>.

2. Пінчук Т.А. Агротуризм як форма підприємництва у сільській місцевості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vcndtu/.../17.htm/
3. Транченко Л.В. Формування та розвиток інфраструктури туризму : *Монографія* /Л.В. Транченко, Р.І.Лопатюк. — Умань: ФОП Жовтий О.О., — 2014. — 156с.
4. Л.В. Транченко, Р.І. Лопатюк Застосування фінансово-економічних методів для вибору пріоритетних напрямів аграрного сектору регіону як основа стратегічного планування та прогнозування. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2021. – Вип. 60. – С. 78-86

СЕКЦИЯ 13. Педагогичні науки

Карабітська Н. О.

*Старший викладач кафедри права,
психології та сучасних європейських мов*

Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

USE OF THE MODEL OF MIXED STUDIES FOR TEACHING FOREIGN LANGUAGES

The introduction of new educational standards, Ukraine's entry into the Bologna Process and other international agreements stimulate the formation of new approaches and the development of fundamentally new criteria for the quality of education. Among modern approaches to learning, the leading place is occupied by blended learning, the first mention of which abroad dates back to 1995.

The concept of blended learning came into the Ukrainian educational system of American pedagogy, in this regard, it is advisable to consider the views of foreign scholars on this phenomenon. Scientists Bonk and Graham characterize blended learning as a combination of face-to-face instruction and computer-assisted learning. [1] Senam and Culk believe that this is a combination of classroom and independent work online at the appropriate pace and volume of each student.

The purpose of this article is to analyze the advantages and disadvantages of the model of blended learning and to determine the conditions under which this type of learning is effective for the modern teacher.

The mechanism for implementing the concept of blended learning as a process involves the creation of a comfortable educational information environment, a system of communications that represent all the necessary educational information. Thus, we can distinguish three main components of the model of blended learning, which are used in today's educational environment:

- Full-time (face-to-face) - is a traditional format of classroom teacher-student;
- Self-study learning - involves independent work of students: search for materials using a resource map, online search, etc .; [6]
- Online learning (online collaborative learning) - the work of students and teachers online, for example, through Internet conferences, Skype or wiki, etc ..

According to The Sloan Consortium, learning is considered blended if distance learning is between 20% and 80%.

Currently, foreign language teachers in universities face a number of problems that require immediate solution. First, the reduction of classroom hours makes it virtually impossible to teach students the necessary foreign language skills using only traditional methods of education. Second, many students come to universities with a low level of foreign language proficiency, which requires additional work with them.

Third, the main trend in the development of the modern educational system is the focus on the implementation of high didactic potential of computer and telecommunications technologies. This implies the mandatory use of educational information technology (IOT) in the educational process.

Therefore, when planning the educational process, the teacher must take into account all the above factors. In this regard, IOTs are widely used in the educational process along with traditional teaching methods, which leads to a change in the paradigm of education, involves the development of new standards, methods and requirements, revision of evaluation criteria and control format, and, consequently, requires a change in the concept and education development strategies.

There is an educational concept that combines all the characteristics of IOT, as the educational process uses distance learning, and classroom, and learning via the Internet. As part of this concept, called Blended Learning, the student acquires knowledge both online and in person with the teacher. This approach makes it possible to control the time, place, pace and way of studying the material. Blended education allows you to combine traditional methods and current technologies. The model does not radically abandon the traditional model of full-time education, which provides important language and socio-cultural skills.

Thus, blended education becomes an approach that educational institutions can use in the realities of a regular university, actualizing the educational process.

The introduction of blended learning in the learning process contributes to the formation of students' ability to independently plan and organize their activities, focusing on the end result. Moreover, they learn to make decisions, make informed choices and take responsibility for them.

Thus, students' satisfaction with their educational activities in a foreign language increases, which is a direct criterion for the effectiveness of this type of activity. The use of blended learning allows you to integrate a foreign language into the general context of the learning process in higher education, as it promotes the use of previously acquired knowledge and skills in language learning.

In addition, there is the student's attitude to the process of movement to the specified ultimate goal, which expresses the system of student relations to the learning process, very complexly structured by different types of classes, forms of control and disciplines that make up the content of training.

This system of relationships is the motivational and targeted basis of learning. The criterion of effectiveness in this psychological aspect is considered to be the level of learning motivation.

As the use of blended learning in the learning process increases the motivation of students through the use of knowledge and skills acquired in professionally oriented disciplines, which they studied before, and teaches them to see the end result of their activities, increases the effectiveness of foreign language learning.

Given that one of the main goals of learning is to transform students from the object to the subject of management, then comes to the fore such a side of the personality of the person being taught, as an activity understood as a qualitative and quantitative measure of human interaction with the environment. Wednesday. The qualitative side of activity from the point of view of professional training is revealed through such criteria as professional orientation and educational motivation.

The quantitative side of activity is expressed through certain characteristics of cognitive activity. These characteristics were combined by VV Davydov into three different groups - speed, intensity and variation.

Each of these groups determines its aspect of activity: dynamics (speed, pace) - speed group; voltage (duration, frequency, regularity) - intensive group; degree of diversity, novelty - variation group.

In addition, TL Shaposhnikov proposes to "Consider special forms of activity - independence and creativity and as a higher manifestation - self-regulation or self-government." [5] Thus, independence characterizes human activity in terms of realization of its independence from the influence of external factors, creativity in terms of its ability to transform the outside world and himself for the most effective interaction with the outside world.

Self-regulation or self-government in this sense is the highest manifestation of activity, as it determines a comprehensive approach to all forms of human activity. When considering this criterion in terms of educational activities, it should be noted the following forms of its manifestation: self-determination and redistribution of goals, self-education, self-organization of communicative activities.

Thus, the considered psychological criteria for assessing the effectiveness of learning (professional orientation, level of learning motivation, activity, independent, creativity, self-regulation) are interdependent and can be formed in the process of blended learning as follows:

1) the elements of distance learning used in the educational process contribute to the development of independence and self-regulation, as students must plan their activities, determine the goals of learning;

2) the use of software allows to increase the level of motivation of students, as they themselves determine the speed and pace of their work with educational material, feel their own responsibility for the result;

3) the use of IOT promotes the activity, independence of students when working with the material, as well as develops a creative attitude to learning processes, as it allows to make the process of learning a foreign language mobile, to adapt it to the needs of each student, taking into account his level of knowledge, as well as the speed and method of assimilation of information;

4) the ability to access the necessary materials via the Internet allows you to work with professionally-oriented sources to obtain the necessary information, which makes the learning process convenient and familiar, as well as increases motivation. Thus, the use of blended learning in the educational process of a foreign language helps to increase the efficiency of the educational process, as it allows to solve a number of problems that are important not only for the teacher but also for students.

First, with the reduction of classroom hours, blended learning provides an opportunity to devote as much time to learning a foreign language as is appropriate in each case. Secondly, it reduces the gap in the level of foreign language proficiency between students through an individual approach to learning. Third, it corresponds to the main trends in the development of the modern educational system through the use of informational educational technologies in the educational process.

Among the positive features of the blended learning model are the following:

1. The teacher is available not only during the classroom: communication with the teacher takes place both in the classroom and outside it.

With this model, the teacher's advice can be obtained by e-mail, chat on the forum and chat. The teacher's schedule can always be seen on the page of the distance learning system.

2. You can study anywhere and at any time: materials in the blended learning system can be presented both online and offline. All materials are compact and there is no need to spend time looking for the right material elsewhere. Materials can always be processed at a convenient pace in the library, at home, Internet cafes.

3. Individual control over learning: the teacher has the opportunity to monitor the progress, time of tasks and the rhythm of each student. Such research provides an opportunity to build a certain schedule of students and advise each student individually.

Список використаних джерел

1. Bonk, C. Handbook of blended learning: Global perspectives, local designs. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing, 2005. P.550 - 552.

2. Cennamo, K. Real world instructional design. Belmont, CA: Thomas Wadsworth, 2005. P.54.

3. Давыдов В.В. Виды обобщения в обучении: Логико-психологические проблемы построения учебных предметов. *Педагогика*. 1972. С.315

4. Шапошникова Т.Л. Научно-методические основы проектирования и использования информационных компьютерных технологий в обучении студентов вуза: дис. ... докт.пед.наук: 10.00.08. Ставрополь, 2001. 244 – 245 с.

5. Рафальська О.О. Технологія змішаного навчання як інновація дистанційної освіти. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво*. 2013. Вип.11

6. Рашевська Н.В. Змішане навчання як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Черкаського університету*. 2010. Вип. 191. Ч. IV. Серія «Педагогічні науки». С. 89-96

HUMANIZATION OF EDUCATION AND COOPERATION RELATIONS IN PEDAGOGY

At the present stage of development of pedagogical theory and practice, a contradiction has arisen between the objective needs of humanization of pedagogical education on the basis of understanding its essence as a subjective interaction and the existing approaches to organizing of this process. The student is viewed not as an object for pedagogical influence, but as a subject with his own inner world, a system of values, and individual abilities. Thus, we consider communication between a student and a teacher not only as interaction, but also as mutual influence of each other. The relevance of this topic is due to the demand for pedagogical knowledge about the interaction of a teacher and a student in the existing education system. In the development of education in the 21st century, the teacher's orientation towards the development of the child's personality is envisaged. To do this, he should be able to competently organize not only a lesson, but also other forms of educational activity. The relevance of studying the forms of organizing educational activities in the process of studying, for example, a foreign language, is associated with the need to form students' cognitive interest, intelligence, development of creative abilities, as well as the gradual formation of readiness for an independent life, which in modern conditions of democratization and European integration requires knowledge and communication as personality traits.

This reflects the need for a new type of communication between people, characterized not by domination, subordination, not suppression, not hostility, not rivalry, but cooperation, openness, trust.

The need to develop the ability to learn fundamentally changes the nature of the relationship between the student and the teacher, allows you to take a fresh look at the optimization of the educational process and rethink the existing methods of teaching disciplines.

One of the reasons for the failure and ineffectiveness of teachers' work, and sometimes disappointment in the teaching profession, is the inability to build pedagogically expedient relationships with students. This position is substantiated in the works of N.P. Shultz, E.N. Ilyin and others.

Satisfaction with relationships with teachers, on the contrary, causes a cheerful mood of students, cheerfulness and contributes to the development of creative activity, productivity of cognitive activity. Transferring the educational process to the level of personal interaction means turning it into cooperation between a teacher and a student. The category "cooperation" is a complex unity: forms of promising interconnection based on mutual understanding; ways of organizing joint activities; forms of interaction between teacher and student. Collaboration is the highest level of consistency of positions in an activity.

Collaboration is not a self-goal, but is being established so that the student gains knowledge and methods of activity, experience of communication and social activity. It is necessary in order for him to be able to work, in a small group and, if necessary, individually.

Cooperation in learning is thought not only as helping the student in solving complex educational problems, not only as a unification of the efforts of teachers and students, but also as an independent collective work of schoolchildren, performing tasks that require permanent or temporary contacts with the extracurricular environment. With this understanding of cooperation, we are talking about interaction, which is sealed by relations of mutual interest and trust. Collaborative behaviors that stimulate these qualities of the student at school and beyond are of pedagogical value. The category of cooperation in the pedagogical consciousness is combined with the category of humanization of education.

The reorientation of modern pedagogues towards a person and his development, the revival of humanistic traditions are the most important tasks set by life itself. In humanistic pedagogy, a person is considered as the highest value of society and an end in itself for social development.

The humanistic goal of education requires a revision of its content, which should include not only the latest scientific and technical information, but also humanitarian personal developmental knowledge and skills, experience of creative activity. Effective personal development is possible only in the process of mastering the surrounding reality, the experience of generations, and culture. This is possible only through vigorous activity.

Activity is a specific human form of active attitude to the surrounding world, the content of which is a purposeful change and transformation of this world. Therefore, in the concept of activity, we can distinguish three components: the subject of activity, the object of activity and the process of interaction between them.

Humanization is the main element of the new pedagogical thinking. Personal development becomes the main meaning of education. This means changing the tasks facing the teacher. Humanization puts forward a new task - to contribute in all possible ways to the development of the child. Humanization requires a change in the relationship in the "student-teacher" system. Humanization of teachers' relations solves many problems: creating trust between the student and the teacher, developing personal attitudes in the teacher, helping teachers and students in personal development.

Thus, in situations in which the teacher understands and accepts the inner world of his students, he naturally behaves, treats students kindly, he creates all the necessary conditions for humanistic communication.

Literature

1. Boyer E. L. High school: A report on secondary education in America / E. L. Boyer. - New York, 1983. – 193 p.

2. Johnson D. W. Active learning: Cooperation in the college classroom. – Edina MN: Interaction Book Co., 1998. – 154 p.

Тіхова Т.І., викладач-методист

*Відокремлений підрозділ «Кадіївський педагогічний коледж
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»*

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ У ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

В сучасних умовах розвитку освітньої галузі пріоритетними напрямками є виховання всебічно розвиненої, самостійно-творчої особистості, здатної в майбутній професійній діяльності реалізувати як власні фахові компетентності, так і особистісні інтелектуальні, художньо-творчі здібності. Сьогодні в закладах фахової передвищої освіти особлива увага приділяється не лише професійному становленню студентів, а й розвитку їх художньо-естетичної, соціально-гуманітарної культури, вихованню національної та загальнолюдської моралі, формуванню особистих рис громадянина Української держави.

Як одна з ефективних форм освіти, змішане навчання проаналізовано в роботах дослідників, як: С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, О.Д. Волконська, В.М. Кухаренко, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська, Є.М. Смирнова-Трибульська, І.П. Воротникова, Л.Р. Данькевич, В.М. Кухаренко, Т.С. Шроль та інших.

В умовах карантинних обмежень з коронавірусної інфекції позааудиторна самостійна робота студентів розглядається як навчальна, так і виховна. Для досягнення результативності та отримання якісних знань, при змішаному навчанні, на сьогоднішній день існує багато технічних можливостей з дистанційної освіти, наприклад, Oracle (i-Learning), IBM (Learning Space), WebCT, «Прометей» виробництва НІЦ АСКБ, e-Learning компанії «Гіперметод», та засоби Open Source: Zoom, MOODLE, ATutor, Dokeos, Claroline тощо [1].

Проблема організації позааудиторної роботи студентів розкрита в працях багатьох педагогів: А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, В. Безпалька, П. Підкасистого;

психологів: А. Петровського, О. Леонтєва, К. Платонова, С. Рубінштейна, методистів: О. Біляєва, Л. Паламар, М. Пентиліук, К. Плиско.

Аналіз різних форм позааудиторної роботи зі студентами здійснювали дослідники: З. Фалинська, Є. Танько, Н. Скрипник, Л. Прокоф'єва, Т. Осипова, І. Бартенєва.

З теоретичного дослідження Онучак Л.В. позааудиторна робота розуміється як будь-яка діяльність, яка сприяє навчанню та вихованню поза межами аудиторії роботи та безпосередньо не пов'язується з навчальною програмою [2].

Дослідниця даної проблеми Желябіна Н.К. визначає: «Історично склалося, що реалізація виховної роботи у студентських групах здійснюється через інститут кураторів. Це управлінська ланка, яка взаємодіє з іншими у системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи. Результатом діяльності куратора є набуття молодою людиною соціального досвіду поведінки, формування національної самосвідомості, ціннісних орієнтацій і розвиток індивідуальних якостей особистості» [3, с.7]. Ми погоджуємось з цим висловлюванням, але у закладах фахової перед вищої освіти «інститут кураторів» ми розглядаємо як координаційний центр, перевагу все ж таки віддаємо роботі студентської ради.

Таким чином, метою статті є аналіз особливостей позааудиторної роботи зі студентами у фаховому коледжі в умовах змішаного навчання.

Аналізуючи питання позааудиторної роботи, окремі дослідники підкреслюють, що дану форму роботи бажано розглядати як самостійно-пізнавальну діяльність для розвитку творчого мислення особистостей, де студенти найбільш повно виявляють свою самостійність, реалізують власні знання та навички, отримані в навчально-аудиторній діяльності. Таким чином, позааудиторна робота зі студентами, з даних досліджень, розглядається як одна з технологій формування професійної компетентності та є логічним продовженням аудиторних занять, що допомагає якісному засвоєнню студентами певних тем модулів робочих навчальних програм і надає можливість кожному реалізувати себе в активній корисній творчій діяльності.

Науковець О. Демченко аналізує наступні форми позааудиторної роботи молоді, які пов'язані з навчальними аудиторними заняттями:

- індивідуальна (реферативні повідомлення, курсове, дипломне проектування, самостійна науково-дослідницька робота, індивідуальні консультації, олімпіади тощо);
- групова (проектне та проблемне навчання, навчання у співпраці, ігрове проектування, групові консультації, факультативні заняття, заняття в гуртках);
- масова (проектне навчання, програмоване навчання) [4].

Дані форми роботи активно впливають на якість навчально-наукової підготовки студентів, особливо якщо вони беруть участь у роботі студентського наукового товариства, органів студентського самоврядування. Але, для формування сучасного світогляду, рис громадянина-патріота України, лідерських якостей, активної життєвої позиції, впевнених навичок керівництва колективом, роботи в команді особливе значення в закладах освіти приділяється позааудиторній соціально-гуманітарній роботі.

В умовах карантину з пандемії Covid19 в нашому коледжі були внесені корективи в організацію освітнього процесу, збільшено навантаження на дистанційну форму позааудиторної соціально-гуманітарної роботи. В більшості заходи проводяться з використанням соціальних мереж та рекомендованих дистанційних платформ: Zoom, MOODLE, Google Meet. При проведенні різноманітних соціально-гуманітарних заходів, благодійних акцій, студентами створюються онлайн-проекти художньо-естетичного, національно-патріотичного, інформаційно-просвітницького напрямку, онлайн-презентації, в яких розкрито зміст та активність молоді в заходах, проведених на базах педагогічної практики, а також в родинях з власними дітьми.

Особливого змісту в позааудиторній роботі набула діяльність волонтерського загону коледжу «Добротворець». Діяльність загону зорієнтована на актуальні проблеми сучасності, він активно співпрацює з товариством Червоного Хреста міста Лисичанська. Для дітей із

соціально незахищених сімей молодь коледжу збирає подарунки, іграшки, солодощі, теплі речі, проводяться різноманітні благодійні акції у центрі соціально-психологічної реабілітації дітей. Координатором волонтерського руху, заздалегідь, надається інформація про заплановані заходи та розміщується в соціальних групах інтернету, плануються завдання, розподіляються обов'язки серед учасників з їх чітким виконанням. Особливо швидка та активна діяльність волонтерського руху була виявлена під час жахливих подій, лісових пожеж, що сталися на Луганщині восени 2020 року. У багатьох мешканців Луганського краю було знищено житло, майно, студентською радою було оголошено збір допомоги постраждалим від пожежі, надавалась психологічна підтримка дітям та родинам.

Вся волонтерська діяльність студентів висвітлюється на офіційному сайті коледжу, соціальних мережах інтернету, її робота позитивно впливає на якість підготовки майбутніх фахівців спеціальностей Соціальна робота, Дошкільна освіта. Для реалізації власного творчого потенціалу студенти прагнуть долучати до участі у заходах осіб своєї родини, дітей, друзів, знайомих.

Позааудиторна on-line діяльність студентів закладів освіти на сході України сьогодні набула особливої актуальності. Інтернет ресурси надають молоді можливість у спілкуванні зі своїми однолітками з окремих (непідконтрольних Україні) територій Донецької та Луганської областей, з метою формування їх національної самосвідомості. Але у відкритості спілкування є проблеми, молодь з окупованих територій іде на діалог, але без відкритого афішування. Це пов'язано з певними життєвими ситуаціями, родинними зв'язками, умовами їх тимчасового переміщення на непідконтрольну територію.

У закладах фахової передвищої освіти значна увага приділяється стимулюванню професійних якостей молоді, що визначається не тільки у навчально-методичній, науковій діяльності, а й у соціально-гуманітарній роботі. Враховуючи, що наш заклад освіти є структурним підрозділом Університету, в коледжі проводиться низка заходів, приурочених подіям та знаменним датам Альма-матер. Так, з нагоди святкування 100-річного ювілею ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», молодь коледжу активно виявила себе в різних онлайн-конкурсах, літературних читаннях, відео-привітаннях тощо. Позааудиторні онлайн-заходи, в умовах карантинних обмежень, надають можливість студентам виявити себе як ініціатора, новатора, самостійно-творчого конструктора, організатора, підвищує їх акторські та режисерські здібності, стимулює розвиток до самоорганізації, самоуправління, самоактивності. В даній роботі підвищується роль та значення студентської ради, більшість заходів проведено, безпосередньо, з ініціативи студентства та їх пропозицій. Роль викладацького складу відзначено в підборі методів та технологій позааудиторної роботи, які ґрунтуються на демократичному стилі «педагог-студент»: ситуаційно-рольові ігри, «відкрита трибуна», соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні та художньо-творчі проекти, аналіз соціальних ситуацій тощо.

Актуальність позааудиторної роботи зумовлюється участю студентів в гуртках за інтересами та індивідуальними здібностями художньо-естетичного, науково-методичного, фізично-оздоровчого напрямків. Особливість позааудиторної діяльності молоді у режимі on-line надає можливість об'єднувати роботу гуртків, під час якої розкриваються професійні, індивідуальні здібності та творчі можливості студентів. Але і є проблеми у даній on-line діяльності, серед яких ми визначаємо: доступність інтернет-ресурсів не завжди впливає на самостійність та творчість молоді у створенні якісного змісту заходу, часто спостерігаються копіювання інформаційно-літературних джерел, виникають можливості перезапису відео-матеріалів, зменшуються навички командної роботи та контроль за виконанням завдань безпосередньо студентами, в окремих регіонах та містах є проблеми зі зв'язком в інтернеті.

Виходячи з вище описано нами зроблено висновки, що сучасний технічно-інформаційний час, зміни в світі та суспільстві вимагають впровадження в освітній процес різних ефективних форм та технологій роботи, одна з яких – впровадження позааудиторної on-line діяльності. Сьогодні ми стали частіше використовувати термін «цифрове покоління», тобто здатність та бажання молоді навчатися та реалізувати свої досягнення у зручній та

доступній онлайн-формі за допомогою персонального комп'ютера, смартфона або планшета. Впроваджуючи on-line технології, викладач-куратор стає координатором, він вже не є основним джерелом просвітницької інформації, студенти отримують можливість самостійно вирішувати питання та проблеми в будь-який час, мають прямий доступ до інформаційно-літературних, науково-методичних, культурно-естетичних джерел, відео-роліків, документальних та художніх фільмів, що надає їм можливість збагачувати свої знання та досвід протягом всього життя.

Таким чином, в умовах сьогоденних карантинних обмежень з коронавірусної інфекції в освітніх закладах актуальності набуває змішана форма роботи, що виявляється як в навчальній, так і соціально-гуманітарній діяльності. Позааудиторна робота в різних напрямках є невід'ємною складовою освітнього процесу, яка впливає на формування мобільності, творчості, самовираження студентів, розвиває професійну та практичну компетентність майбутніх фахівців, відкриває можливості для їх саморозвитку, самовдосконалення.

Аналізуючи сучасний стан позааудиторної роботи в закладах фахової передвищої освіти, можна стверджувати, що в цьому питанні ще існують проблеми, які потребують подальшого дослідження та вирішення.

Список використаних джерел

1. Кравчина О.Є., 2010 ISSN 2076-8184. Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. №6 (20). Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html> УДК 371:004.9
2. Онучак Л.В. Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи студентів економічних спеціальностей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Київ, 2002. – 18 с.
3. Желябіна Н.К. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи. *Методичні рекомендації*. Запоріжжя: ЗДІА, 2007.– 67 с.
4. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів. *Рідна школа*, 2006. № 5. С. 68–70.

Черненко Л.Б., викладач

Відокремлений структурний підрозділ «Ірпінський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України»

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

В даний час проблема підготовки висококваліфікованих фахівців набуває все більшого значення. Сучасне суспільство висуває випускнику навчального закладу високі вимоги, серед яких важливе місце займають професіоналізм, соціальна активність і творчий підхід до виконання робочих завдань. Процес вдосконалення підготовки майбутніх фахівців в умовах сучасної освіти досить складний та обумовлений певними факторами.

Один із них – адекватність мотивації навчальної діяльності студентів цілям і завданням закладу фахової передвищої освіти. Питання формування мотивів до навчання, є невід'ємним елементом у майбутньому професійному розвитку, є актуальним тому, що сучасні студенти поступово втрачають стимул до навчальної діяльності.

Під впливом мотивації формується світоглядна позиція особистості, поведінкові реакції, внутрішній емоціональний стан, який впливає на уявлення людини не лише про навколишній світ, а і на власний внутрішній світ, на адекватну оцінку ситуації і її сприйняття.

Складність проблеми мотивації студентів до навчання обумовлює множинність розуміння її суті, природи, структури, функцій. Для початку потрібно визначитись з поняттям «мотивація» та її складовою – мотивом [2].

До поняття «мотивація» входить цілий комплекс аспектів, під якими розуміється система спонукань: мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, потяги, мотиваційні установки, ідеали.

Мотивація – це теоретична концепція, що використовується для пояснення ініціативи, напрямку, інтенсивності, наполегливості, цілеспрямованої поведінки. З мотивацією тісно пов'язані мотиви. Що ж таке мотив?

Мотив – спонукальна причина дій, вчинків людини; це поняття, яке пояснює, чому людина робить те, що вона робить. Мотиви відрізняються від цілей (прямі прагнення певних наслідків поведінки) та стратегій (методи, що використовуються для досягнення цілей, і, таким чином, задовольняють мотиви).

Мотиви, цілі і стратегії важко відрізнити в контексті цільового навчання, тому що оптимальні форми мотивації до навчання і оптимальні стратегії для вдосконалення навчання є невід'ємними.

В контексті практичного навчання з фахових дисциплін, поняття «мотивація студента» може використовуватися для пояснення рівня інтенсивності уваги та зусиль студента, витрачених на виконання різноманітних завдань. Отже, мотивацією для студента виступає бажання вчитися заради досягнення не тільки академічної мети, а й для професійного зростання. Тому для успішного пробудження в навчанні, студент повинен хотіти активно брати участь в процесі навчання [2].

Сучасні студенти – це молодь, яка потребує швидких результатів та оцінок. Тому сучасна освіта передбачає нові технології і нові засоби навчання.

Інформаційні та комп'ютерні технології є сучасними засобами навчання, які дозволяють педагогу не тільки формувати у студентів знання, уміння і навички а й розвивати особистість, задовольняючи його інтереси.

Серед таких технологій які використовують викладачі при вивченні фахових дисциплін є:

Бріколаж – використання будь яких об'єктів, окрім тих, що створені для навчання (екскурсія);

Подієва освіта - отримання знань беручи участь в олімпіадах, конференціях, круглих столах, тренінгах;

BYOD (бйод) – використання власних мобільних пристроїв, для отримання знань на заняттях;

Змішане навчання – спосіб передачі інформації через розповідь історій, передбачає передачу власного або чужого досвіду, шляхом проведення зустрічей із фахівцями-практиками.

Ключова компетенція уміння вчитись проявляється у здатності здобувача освіти організувати і контролювати свою навчальну діяльність [5].

Ступінь навчальної активності студента є наслідком сильної або слабкої мотивації навчання. Можна сказати, що мотиви навчання – це активізуюча сила, одна з основних умов навчальної діяльності. У загальному вигляді проблема мотивації навчання є проблемою причин, які визначають різні форми виявлення активності тих, хто навчається.

У класифікації мотивів навчання виділяють такі основні групи:

- мотиви, закладені в самій навчальній діяльності;
- навчальні мотиви, пов'язані з процесом навчання, які спонукають до виявлення інтелектуальної активності, подолання перешкод в процесі розв'язання поставлених викладачем завдань;
- мотиви, пов'язані з тим, що лежить поза самою навчальною діяльністю;
- соціальні мотиви, що пов'язані як з офіційним, так і з неофіційним статусом студента в академічній групі та відображають суспільну значущість навчання.
- професійні (відображають значущість навчальної діяльності для оволодіння майбутньою професією);

- мотиви самовизначення (розуміння значущості знань для майбутньої професії і постійне самовдосконалення у цьому напрямку);

- утилітарні (особиста вигода, благополуччя після закінчення вищого навчального закладу);

- вузькоособистісні мотиви: прагнення одержати схвалення та позитивні оцінки (мотивація благополуччя).

Негативні мотиви (мотиви, які для своєї стимуляції орієнтують викладача на використання стимулів, супроводжуваних негативними емоціями), що перешкоджають навчанню:

- прагнення уникнути прикростей із боку викладачів, батьків (мотивація запобігання прикростей);

- нестійкість – мотиви швидко задовольняються, і без підтримки викладача можуть згаснути і більше не відновитися;

- слабка узагальненість, тобто охоплюють один чи кілька навчальних дисциплін, які об'єднані за зовнішніми ознаками;

- орієнтування студентів найчастіше на результат навчання, а не на способи навчальної діяльності [1].

Всі ці особливості обумовлюють поверхневий, недостатній інтерес до навчання, його іноді називають формальним і безтурботним ставленням до самого процесу навчання. Тому викладач повинен визначити, які саме види мотивації є більш пріоритетними для студента і спрямувати свою увагу саме на ці види у процесі викладання фахових дисциплін для професійної підготовки.

Вивчення мотивації як умови формування навчальної діяльності характеризується засобами актуалізації.

Способи мотивування: переконання; зацікавленість; навіювання; делегування; закріплення позитивного враження.

Отже, у системі навчальних мотивів студентів присутні як внутрішні мотиви навчальної діяльності, так і мотиви, які є зовнішніми по відношенню до навчальної діяльності. Одним з основних завдань вузівського викладання є підвищення в структурі мотивів студента питомої ваги внутрішньої мотивації, змістовно близької до навчальної діяльності.

Важливим критерієм вивчення та розвитку мотивації навчання є почуття, як показник того, як проходить процес задоволення пізнавальних потреб. Справжній викладач має насамперед досконало володіти знаннями тих дисциплін, які викладає, любити здобувачів освіти, знати їх вікові особливості, враховувати їх у своїй роботі, вчити так, щоб пробуджувати в них прагнення до знань. Зацікавлений своїми дисциплінами, з творчим підходом до їх викладання, широкою обізнаністю та ерудицією викладач власним прикладом впливає на студентів. Формування повноцінних мотивів навчальної діяльності багато в чому залежать від взаємин між викладачем та студентом, які регулюються педагогічним тактом викладача. Ніщо в роботі викладача не повинно викликати у студента сумніву і упередження. Справжній викладач кожним своїм словом і дією має переконувати їх у своїй щирості, доброзичливості і справедливості. В свою чергу, коли студентів запитують про те, що їм подобається в викладачах, вони підкреслюють такі риси їх особистості, як чуйність, сердечність, уважність до запитів та їх власних інтересів. Тільки за цих умов можна виховати позитивні мотиви до навчання, як до відповідальної, цікавої співпраці. Поведінка викладача, його моральне обличчя – все це важливі фактори виховання позитивного мотиву навчання [4].

Необхідна умова для формування мотивації до навчання та пізнавальної діяльності у студентів – можливість проявити в навчанні розумову самостійність та ініціативність. Чим активніші методи навчання, тим легше викликати інтерес до навчання.

Основний засіб виховання стійкого інтересу – використання таких питань і завдань, вирішення яких вимагає від студентів активної пошукової діяльності.

- непохитна цікавість має бути основним фактором у процесі навчання.

- змінювати методи і прийоми навчання.

На практичних заняттях варто застосовувати такі методи стимулювання студентів, як створення ситуації успіху через виконання завдань, посильних для всіх студентів, а саме:

- включення студентів у колективну діяльність через організацію роботи в групах, ігрові та змагальні форми, взаємоперевірку, колективний пошук вирішення проблеми, надання студентам допомоги один одному;
- незвичайна форма подання навчального матеріалу;
- заохочення доступними методами до зростання впевненості в собі та у своїх силах у студентів, що буде сприяти посиленню внутрішньої мотивації;
- постійно та пильно слідкувати за досягненнями у навчанні та відзначати їх;
- не карати за невдачу, невдача сама по собі є покаранням. Страх і напруженість ускладнює процес навчання. Невдачі знижують мотивацію;
- намагатися, коли це можливо, узагальнювати знання, пов'язуючи теми своєї дисципліни з іншими навчальними дисциплінами, збагачувати їх, розширюючи кругозір студентів;
- розвивати віру в себе у студентів (в свої здатності контролювати ситуацію, у свою здатність вчитися краще) і очікування гарного результату в навчальній діяльності;
- з'ясувати, що є причиною низької мотивації студентів: невміння вчитися або помилки виховного характеру [3].

Мотивація навчальної діяльності, так само, як і ставлення до майбутньої професії і мотиви її вибору, є надзвичайно важливим чинником, що обумовлює успішність подальшого навчання. Вивчивши проблему мотивації кожному педагогу потрібно пам'ятати головне: викладач повинен розвивати у студентів відчуття впевненості та успішності, встановлювати важкі, але досяжні цілі, створювати атмосферу конкурентності, регулювати підбір завдань так, щоб постійно підтримувати оптимальну мотивацію до використання свого потенціалу та спонукання студентів до навчання.

Список використаних джерел

1. Вершинська О. Б. Проблеми формування навчальної мотивації студентів ВНЗ / О. Б. Вершинська. – 2010. – [Елек тронний ресурс]. Режим доступу : <http://tme.uuo.edu.ua/docs/>.
2. Гавриленко О. Формування мотивації до професійної діяльності з застосуванням ІКТ / О. Гавриленко // Витоки педагогічної майстерності. – Полтава, 2012. – Вип. 10. – 370 с.
3. Гилюн О. В. Освітні мотивації студентської молоді / О. В. Гилюн // Грані : науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах / Дніпропетровський. Національний університет ім. О. Гончара; Центр соціально-політичних досліджень – Д., 2012. – № 1 (81). – С. 102–104.
4. Помиткіна Л.В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень: монографія. – К.: Кафедра, 2013. – 381 с.
5. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті / М. Рудь // Вісник Львівського університету. 2016. Вип. 21, ч. 1.- С. 73–82.

Талхадов Юнаді, студент 1 курсу
Ковальова К.Л., к. філол. н., доцент
кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ОЧИМА СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Дистанційна освіта – сучасна, прогресивна форма навчання, «основою якої є інтерактивність – взаємодія викладача-тьютора та студента за допомогою Інтернет-технологій» [1, С 146]. Вже другий рік поспіль увесь світ вимушений використовувати дистанційне навчання, як основну, більш того, єдину форму навчання. Зміна формату освіти

стала вимушеним експериментом, який не тільки спонукає ЗВО до подальшої цифровізації й технологізації, а ще й показує, наскільки до неї готові студенти й викладачі. Ставлення до дистанційної освіти неоднозначне, суперечливе, як у студентів, так і викладачів. Чому так відбувається? З'ясуємо.

Реалії сьогодення – тотальна дистанційна освіта – вимагають впровадження в учбовий процес сучасних інформаційних технологій, доцільність та корисність яких чітко доведена.

Так, у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця з 2007 р. запроваджена Персональна навчальна система (ПНС), що є складовою частиною навчального процесу. Персональні навчальні системи в університеті «розробляються у вигляді електронних курсів інформаційної системи управління навчанням Moodle (LMS), що організована як сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця у комп'ютерній мережі Інтернет ...» [2].

Зокрема, заняття з «Іноземної мови за професійним спрямуванням», «Іноземної мова академічної та професійної комунікації» проходять у трьох взаємодіючих електронних сферах: сайт ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ZOOM, WhatsApp (Telegram, Viber). На сайті ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця – електронний навчальний курс, додаткові матеріали, відео-та аудіо-контент, контрольні, тестові завдання, що виконуються студентами самостійно з урахуванням психологічних особливостей (наприклад, темпу засвоєння матеріалу). Обов'язковою частиною занять з іноземцями з мовних предметів – є «живе» спілкування – онлайн-конференції на платформі ZOOM, аудіозв'язок, спілкування в чаті. Це вкрай необхідно студентам для занурення у мовні та мовленнєві реалії. А іноді це буває єдине місце, де іноземець спілкується українською (російською) мовою, бо мова навчання в нього англійська. Соцмережі використовуються в якості допоміжного каналу зв'язку, в стрічці якого розміщуються оголошення, роз'яснюються питання технічного, організаційного характеру, та задля моральної підтримки у цей складний час. «Зв'язок між викладачем та учнем має бути двостороннім для забезпечення інтерактивності та діалогу. Це спричиняє розуміння, що людина долучена до спільного процесу» [1, С. 148].

У зв'язку з вищезазначеним ми провели опитування серед іноземних студентів 1 та 4 курсів нашого університету, ініційоване доцентом кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації К. Л. Ковальновою, і з'ясували, що ставлення до дистанційного навчання, звичайно ж, неоднозначне. Як до основної та єдиної форми навчання, взагалі, ставлення негативне.

Перш за все, зауважимо на той факт, що для деяких студентів, загалом не має значення, яка система краща – онлайн / офлайн, 20 % – задоволені переходом в онлайн, 15%. – категорично проти, що стосується позиції студентів до змішаного навчання, то тут прихильників набагато більше.

Крім загальної оцінки ситуації, що склалася, іноземні студенти назвали основні переваги й недоліки переходу до дистанційної форми навчання, а саме, багато з них вважають відсутність взаємодії з іншими студентами та викладачами найбільшим недоліком дистанційного навчання, найбільшою перевагою – можливість не витратити час на переміщення до учбового закладу, не бути прив'язаним до конкретного місця перебування, а навчатися у будь-якому місці, у своєму темпі.

Отже, звернемося до міркувань іноземних студентів різних факультетів 1 і 4 курсів, які подаємо в авторській редакції.

Агбабіака Олувафунмілола Сара, Нігерія, 4 курс: *«Я за змішане навчання. Онлайн-класи змушують вас почуватися ізольованим від світу, відсутність індивідуальної уваги і зворотного зв'язку. Перевантаженість матеріалом, тому що багато чого доводиться опрацьовувати самостійно.<...> Перевагою є те, що під час пандемії деякі студенти повернулися додому і продовжили навчання на веб-сайті університету».*

Нтумба Мукаді Естеа, Конго, 4 курс: *«Для мене дистанційне навчання неприйнятно! Студенти, що навчаються українською (російською) мовою не можуть навчатися онлайн, складно розуміти викладача, який розмовляє дуже швидко та ще й у моніторі з постійними технічними перешкодами. Я не відчуваю впевненості і постійно знервована. Студенти*

інженерних спеціальностей не мали доступу до адекватних матеріалів, щоб використовувати їх для самостійної підготовки. Отже майже всі скаржаться».

Тобто бачимо, що неповноцінна емоційна складова через відсутність прямого контакту, в першу чергу, з викладачем, в другу – з однокурсниками впливає на загальний емоційний стан і вмотивованість студента.

Ачуніоніє Хіс-Глорі, Нігерія, 4 курс: *«Чесно кажучи, я думав, що ми не впораємося зі стресом і тиском, пов'язаним з дистанційним навчанням і написанням онлайн-іспитів, але впоралися, адаптувалися. Нам доводилося щодня перевіряти наші повідомлення на університетському веб-сайті, щоб переконатися, що ми в курсі поставлених завдань і годин лекцій. Доводилося опрацьовувати багато отриманих завдань, таким чином викладачі підштовхували нас до ефективної роботи під час ізоляції.<...> Це безперечно досвід, який ми не забудемо протягом довгого часу, у якого була тільки одна головна перевага – вільна мобільність.*

Вважаю, що офлайн завжди буде кращим варіантом для більш швидкого навчання та побудови міцних довгострокових відносин зі студентами та викладачами».

Опасо Адесіле, Нігерія, 4 курс: *«Курси, які включають обчислення, було дуже складно викладати дистанційно: показувати розрахунки, малювати діаграми, графіки і проводити аналіз. Це нелегко зробити онлайн, коли більшість викладачів не були готові до нової форми роботи, не були настільки озброєні інструментами, щоб ефективно проводити ці лекції. Багато годин було витрачено на те, щоб переконатися, що цей курс за розрахунками розуміють усі студенти. Викладачам доводилося знову і знову пояснювати процес вирішення, щоб переконатися, що все зрозуміло та добре засвоєно. Що було дійсно дуже хорошим прикладом людяності до іноземних студентів. Я за змішане навчання, бо усім нам дуже складно».*

Асдун-Ісіаку Тімоті Олуватобілоба, Конго, 4 курс: *«Переваги дистанційного навчання в тому, що не потрібно вранці виходити на холод, не ризикувати захворіти під час пандемії. Недоліками вважаю те, що студенти практично не знаходяться під наглядом під час уроків, немає фізичної присутності викладача, який би мотивував вас до навчання. Онлайн-класи вимагають від студента жорсткої самодисципліни і зосередженості, чого часом нам дуже бракує і впливає на процес навчання.*

Я за змішане навчання – 50 % онлайн / 50 % офлайн. Подібна форма навчання дає можливість і самостійно вивчати частину матеріалу, і взаємодіяти з викладачем. «Живе» людське спілкування надає іноземному студенту можливість найбільш швидкої адаптації і соціалізації».

Таким чином, переважна більшість студентів 4 курсу за змішане навчання, тому що для них важлива безпосередня взаємодія з викладачем, важливо відчувати університетську атмосферу, важливо перебувати в академічному просторі. Це студенти, які встигли відчутти смак справжнього студентського навчання.

Пропонуємо міркування студентів, які взагалі не навчалися в нашому університеті офлайн, а одразу почали займатися дистанційно. Багато з них знайомі з однокурсниками та викладачами тільки в режимі онлайн, на жаль, такі реалії.

Азо Ваніна Барнелль Гаміш, Бенін, 1 курс: *«Крім кількох недоліків (самодисципліна, проблеми зору, відчуття ізоляції) онлайн-методу, він є сучасним, прогресивним і цікавим, тому що дозволяє студенту відкривати для себе інші реалії в навчанні та використовувати свої інтелектуальні ресурси іншими способами. Щоб не відчувати самотності, студенти можуть більш активно взаємодіяти з викладачами або іншими студентами, використовуючи такі інструменти, як відеоконференції, соціальні мережі і дискусійні форуми. Вважаю, що дистанційне навчання цілком прийнятний для мене метод».*

Хоу Мінчжи, Китай, 1 курс: *«Дистанційне навчання під час пандемії єдина можливість отримати освіту. Багато людей в Україні нехтують правилами безпеки (не носять маски, не дотримуються дистанції), мене це непокоїть – боюся заразитися, тому обираю онлайн-*

спілкування. *Будьте зосередженими, опрацюуйте матеріали на сайті ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця і ви впораєтесь».*

Ко Куюнг-Ах, Південна Корея, 1 курс: *«Інтернет-класи, на мій погляд, відмінний спосіб брати участь у заняттях, коли є ризик інфекційних захворювань. Проте, заняття в аудиторії мають більше переваг з точки зору якості навчання. Однак не варто нехтувати своїм ставленням до онлайн-занять, студенти повинні брати в них участь так само активно, як і в аудиторії».*

Чає Мі Хва, Південна Корея, 1 курс: *«Дистанційна форма навчання для мене – це єдина форма на сьогоднішній день. Хоча є недоліки: складно знайти друзів в університетському середовищі; складно покращити мову, що вивчаєш, тому що немає спілкування, крім заняття з іноземної мови, в якому беруть участь до 20 студентів і ти встигаєш промовити одну-дві фрази; низька швидкість інтернету, тому концентрація уваги студентів падає».*

Як бачимо, корейські та китайські студенти дуже відповідально ставляться до проблеми свого здоров'я, тому всі обирають виключно дистанційну форму навчання, але тільки на період пандемії.

Талхадов Юнаді, Чеченська Республіка РФ, 1 курс: *«З розвитком цифрових технологій, перехід на дистанційне навчання було лише питанням часу. Але, на мій погляд, у такій формі більше недоліків ніж переваг. Один з найважливіших мінусів це те, що студент не відчуває сам процес навчання, атмосфери університету. Подібно до того як займатися спортом вдома і в спортзалі. Звичайно, для людини, що працює, онлайн навчання – це єдиний спосіб отримати освіту. Проте, для студентів було б краще вчитися хоча б частково не в дистанційному режимі».*

Ягублу Айхан, Азербайджан, 1 курс: *«Не думав, що зіткнуся з дистанційкою, спробувавши це, я зрозумів, що така форма освіти не дуже зручна. Мені знову хочеться піти в університет і повернутися до звичного способу навчання».*

Ідрис Ель-Анріф Мзе Муса, Коморські острови, 1 курс: *«Для мене онлайн-класи – неприйнятна форма. Немає повноцінного спілкування, мало практики в іноземній мові, дуже швидко втрачаю концентрацію. Складно витримати 4 пари онлайн <...> необхідно зберігати мотивацію і зосередженість, якщо ви хочете успішно завершити курс дистанційного навчання. Подібна форма освіти – не найкраща ідея, якщо ви схильні відкладати справи на потім і не можете вкластися в терміни».*

Нжоку Чімараоке Джолах, Нігерія, 1 курс: *«Я проти дистанційного навчання, тому що: велике навантаження на інтернет – заняття нескінченно переривається, увага втрачається; неспроможність записати лекції за допомогою відео, щоб потім до них повернутися; недостатній рівень володіння комп'ютерною технікою та навичками роботи в Інтернеті деяких викладачів і студентів, тому доводилось усім допомагати».*

Еннабуссі Таха, Марокко, 1 курс: *«Платформи дистанційного навчання стали безпечним притулком для захисту студентів і досягнення навчальних потреб, навіть якщо вони відображають деякі з плюсів і мінусів у порівнянні з класичною освітою в традиційних аудиторіях. Великим недоліком онлайн-класів для іноземних студентів є зменшення взаємодії студентів один з одним та з викладачем, втрата загальної академічної атмосфери, немає практичного застосування мови, що вивчається. Мовні заняття один раз на тиждень та й ті онлайн. Була одна задача – хоча б не втратити напрацьовані навички на підготовчому відділенні. Тож вважаю, що для успішного впровадження дистанційної форми навчання потрібно: а) освітні платформи, прості і доступні у використанні; б) викладачі повинні бути висококваліфікованими, обізнаними у використанні електронних та інтерактивних технологій навчання; в) у студента повинна бути мотивація і бажання вчитися, а у викладача – мотивація і бажання навчати. Тож вважаю дистанційну форму навчання вимушеною, але вкрай необхідною у цей непростий для всього світу час».*

Таким чином, більшості іноземних студентів виключно дистанційна форма навчання не подобається. Електронне навчання ще не знайшло способів імітувати життя в реальному середовищі. Тож потрібно додавати більше занять в аудиторії для плідної комунікації та

соціалізації, що конче необхідна іноземним студентам. Вкрай важливо викладачеві проявляти особистісну харизму, викликати прихильність до себе, заохочувати до навчання, надавати і технічну, і моральну підтримку. Але «головними факторами цього процесу є, безумовно, навички самостійної навчальної роботи, пізнавальна активність, творче відношення до процесу засвоєння знань та свідомо мотивація студентів» [1, С. 149].

Дійсно, плюси і мінуси дистанційного навчання присутні, і те, що повинні робити ті, хто працює в освітній галузі, – це зменшувати негативні моменти і посилювати позитивні сторони, щоб отримати комплексний, хороший і ефективний навчальний процес. Потрібно підвищувати рівень володіння комп'ютерною технікою, навичками роботи в Інтернеті, використовувати інтерактивні технології навчання.

Перспективи дистанційного навчання дуже великі та вимагають ретельної, копіткої роботи. Вимушені сучасні умови диктують вимоги до всіх учасників навчального процесу – змінюватися, самовдосконалюватися, професійно зростати.

Список використаних джерел

1. Ковальова К. Л., Герасименко Е. М. Дистанційна освіта: сучасна форма навчання VS тренд. Актуальные научные исследования в современном мире // Журнал – Переяслав, 2020. – Вып. 5(61), ч. 7 – С. 144-153.

2. Положення про персональні навчальні системи в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця. Харків, 2017.

Помазанова О.І., Ткачук Н.П., викладачі
Вінницький кооперативний інститут

ІНТЕГРАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК У ЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАУКОВИЙ ПРОСТІР

Загальною тенденцією розвитку усіх сфер суспільного життя є глобальні інтеграційні процеси сучасного світу. Вони охопили суспільне, культурне, духовне життя, а також освітню та наукову сферу. Політико-правові та організаційні аспекти цього руху на європейському просторі протягом останніх десятиліть закріплені в Лісабонській стратегії. Дана європейська стратегія запустила процес формування єдиного європейського простору освіти і науки. Це відбулося в рамках реалізації організаційно-правових та методичних заходів Болонського процесу [1]. Пріоритетність та важливість реформування системи вищої освіти у зв'язку з переходом до європейських освітніх стандартів було підтверджено у Законі України "Про вищу освіту" від 01 липня 2014 р.. Прийнято ряд нормативно-правових документів, які мали на меті модернізувати освітню систему та привести її у відповідність до європейських стандартів. Одним із таких стандартів є модернізація системи вищої освіти в Україні, яка пов'язана з інтеграцією національної освіти в європейський науковий простір, взаємодією освіти, науки та інновацій. Сьогодні інноваційна діяльність викладачів ВНЗ тісно пов'язана з науково-дослідницькою діяльністю. З цієї причини виникає необхідність формування у майбутніх викладачів здатності створювати науково-методичну культуру. Існує принципова відмінність наукового підходу до вітчизняної педагогіки та наук про освіту інших країн. У своїх дослідженнях ми вивчаємо переважно педагогічні аспекти освіти, а в інших країнах, за допомогою комплексу наук, вивчають освіту з педагогічними аспектами. Ця особливість обумовлює різні методологічні підходи до досліджень, їх спрямованість, організаційні форми функціонування педагогічної науки [2].

Важливою ланкою, яка організовує освітні дослідження в різних країнах світу, є громадські асоціації дослідників освіти: Європейська, Британська, Польська, Українська, тощо. Міжнародні наукові дослідження охоплюють різні континенти та країни, або великі регіони, наприклад Європейський. Вони включають різні аспекти освіти: освітню політику, освітні системи, навчальні плани, організацію навчального процесу, тощо. Міжнародне

дослідження систем викладання та навчання за методологією TALIS (Teaching and Learning International Survey), є яскравим прикладом такого дослідження. Воно охопило десятки країн, в тому числі європейських. Україна не стала виключенням. В нашій країні таке дослідження організувала Українська асоціація дослідників освіти [4].

Зазвичай освітні дослідження в світі організують три типи соціальних інститутів: національні інститути, інститути, які входять в структуру університетів, та дослідницькі центри. Перша група: Німецький інститут міжнародних освітніх досліджень, Угорський інститут освітніх досліджень та розвитку, тощо. Друга група інститутів є: Інститут педагогіки Белградського університету, Інститут педагогіки та освітніх досліджень Гронінгенського університету. Прикладом третьої групи є Центр соціальних наук та педагогічних досліджень Сандерлендського університету, Дослідницький центр Міністерства освіти США при Стенфордському науково-дослідному інституті тощо [3].

Національні інститути опікуються переважно системними проблемами освіти своїх країн, є структурними підрозділами міністерств освіти та вирішують переважно методичні проблеми організації навчання студентів.

Обмеженість державної підтримки науки про освіту в нашій країні обумовлює панування децентралізованих механізмів управління розвитком науки про освіту. Діяльність Національної академії педагогічних наук України сприяє створенню інститутів педагогічних досліджень, наукових центрів, асоціацій дослідників, дослідницьких проектів, міждисциплінарних сумісних наукових програм різних ВНЗ. Міжнародний досвід свідчить про необхідність різнобічної підтримки таких громадських структур з боку МОН, державних та місцевих органів влади, міжнародних, регіональних, громадських наукових структур з обґрунтування стратегічних напрямів розвитку освіти нашої країни. Необхідне функціонування єдиного європейського наукового простору, а також тісний зв'язок педагогічних наук з замовниками наукових досліджень.

В березні 2018 року у МОН України було затверджено проект дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) . Згідно цього проекту інтеграція української науки в європейський простір має відбуватись за 6 основними пріоритетами, а саме

розвиток: 1.ефективних національних дослідницьких систем; 2.оптимальної транснаціональної кооперації та конкуренції; 3.відкритого ринку праці;

4. гендерної рівності у дослідженнях; 5. оптимального обміну та трансферу наукових знань; 6. міжнародної кооперації.

Отже, приєднання до європейського наукового простору ERA (European Research Area) надасть можливості краще розвивати вітчизняний науковий та технологічний потенціал, допоможе поступово наблизитись до політики і права ЄС у сфері науки і технологій. Накопичення європейського досвіду зміцнює національну наукову базу, що є невід'ємною складовою сталого економічного зростання. Завдяки євроінтеграції до європейського наукового простору вітчизняні викладачі матимуть вихід на нові ринки та доступ до нових знань, а це додаткові можливості для розвитку національної педагогічної дослідницької системи .

Список використаних джерел

1. Калінічева Г.І. Академічна мобільність як складова європейського простору вищої освіти / Г.І. Калінічева // Вища освіта України. – 2010.

– Дод. 4. – "Болонський процес і перспективи розвитку вищої освіти в Україні, Європі та світі". – С. 143–154.

2. Лобанова Л.С. Система підготовки наукових кадрів в європейських країнах та в Україні: порівняльний аналіз в контексті формування єдиного європейського освітнього та наукового простору /Л. С. Лобанова. – Киев: ДП, 2010. – 100 с.

3. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник / С.О. Сисоєва, Т.Є. Кристопчук; Київський університет імені Бориса Гринченка. – Рівне: Овід, 2012. 352 с.

4. Щудло С., Заболотна О., Лісова Т. Результати Всеукраїнського моніторингового опитування викладання та навчання серед директорів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів (за методологією TALIS) / С. Щудло, О. Заболотна, Т. Лісова. – Дрогобич: ТОВ «Трек-ЛТД». – 294 с.

Грига Н. В., магістр
Науковий керівник: к. п. н., доцент кафедри
інноваційних та інформаційних технологій в освіті

Шахіна І. Ю.
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗПТО

Постановка проблеми. Глобальні процеси, які відбуваються в сучасному світі, стають каталізатором трансформації традиційної системи освіти. Діяльність більшості освітніх установ реорганізовується згідно з розвитком та використанням інформаційних технологій у поширенні знань, що є одним із головних завдань покращення якості освіти у XXI столітті [2, с.17].

Сучасне суспільство поставило перед освітою всіх країн нове глобальне завдання – необхідність забезпечення доступу до навчання все більш широких верств суспільства, оскільки для будь-якої країни ступінь її економічного і технологічного розвитку, добробуту суспільства пропорційні середньому рівню знань, умінь, навичок і кваліфікацій її активного населення [8, с. 7].

На сьогоднішній день дистанційне навчання стало цим поштовхом до покращення якості освіти. А в умовах карантину, це чи не єдиний вірний спосіб отримати освіту будь-де і у будь-який час.

Науково-технічний прогрес, інформатизація суспільства XXI століття зумовили розвиток інформаційного забезпечення всіх ланок суспільства. Стрімкий розвиток інформаційного забезпечення на основі Веб-платформ, які використовуються під час дистанційного навчання, супроводжувався появою величезної кількості різноманітних Веб-сервісів, що підтримують різні потреби й активність, з особливою повагою ставляться до користувачів, розглядають їх, як авторів та співавторів мережевого контенту [6, с. 97].

Мета статті – проаналізувати стан впровадження та використання дистанційної освіти в закладах професійно-технічної освіти, розглянути особливості, переваги, труднощі та перспективи дистанційної форми навчання для освіти в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині досліджено напрями підвищення ефективності навчання з використанням інформаційних, і, зокрема, дистанційних технологій, що представлено в роботах таких науковців, як В. Биков [1], Р. Гуревич [3; 4], М. Кадемія [6], Д. Опеншоу, Н. Тверзовська, І. Хорев, М. Жалдак, І. Шахіна [9], Ю. Жук та багатьох інших.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом дистанційне навчання широко впроваджується в освітній процес в Україні, та і в інших країнах світу загалом. Це в першу чергу пов'язано з карантинном, що спричинений Covid-19. Дистанційне навчання дає змогу отримувати освіту на відстані, екстериторіально, що є надзвичайно важливим в таких умовах.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) сприяв активізації комунікативних аспектів навчальної діяльності студентів. Нині в мережі наявна низка технологій, за допомогою яких здійснюється спілкування між учасниками освітнього процесу, обговорюються різноманітні проблеми, створюються інтелектуальні та творчі цінності, здійснюється обмін досвідом та інформацією [6, с. 102]. Серед таких технологій вагоме місце займає технологія дистанційного навчання.

Дистанційне навчання – це нова сходинка заочного навчання, на якому забезпечується застосування інформаційних технологій, що ґрунтуються на використанні персональних комп'ютерів, відео- та аудіотехніки, космічної техніки й оптичних систем зв'язку [3, с. 90]

Дистанційне навчання – це універсальна гуманістична форма навчання, що базується на використанні широкого спектра традиційних і нових інформаційних та телекомунікаційних технологій, технічних засобів, які створюють умови для вибору студентами вільних освітніх дисциплін, які відповідають стандартам, діалоговому обміну з викладачем; при цьому процес навчання не залежить від розташування студента в просторі та часі [4, с. 72].

Організація дистанційного навчання у системі професійно-технічної освіти має низку своїх особливостей. У таких закладах технології дистанційного навчання можуть використовуватися при організації освітнього процесу за програмами первинної професійної підготовки, перепідготовки, підвищення робітничої кваліфікації, а також за навчальними програмами з навчальних предметів та професійно-теоретичної підготовки [5].

Основними завданнями у застосуванні дистанційного навчання у закладах професійно-технічної освіти є:

- 1) розширення можливостей доступу різних категорій учнів, слухачів до якісного навчання за відповідними програмами;
- 2) підвищення якості та ефективності потреб, особливостей і можливостей у тих, хто навчається;
- 3) забезпечення контролю якості освіти;
- 4) забезпечення індивідуалізації освітнього процесу у відповідності до потреб, особливостей і можливостей тих, хто навчається;
- 5) створення додаткових можливостей для спілкування педагогічних працівників з учнями, та учнів між собою в рамках активного творчого засвоєння програми навчання [7].

Основними принципами дистанційного навчання є самостійне освоєння певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій та встановлення інтерактивного спілкування між студентом та викладачем.

Ефективність самостійного навчання, більше, на відміну від інших форм навчання, залежить від способів контролювання роботи, надання навчальних матеріалів і контактування з викладачем. Тому, насамперед, розвиток такої форми навчання був зумовлений упровадженням новітніх інформаційних технологій і засобів комунікації. Еволюція освіти зумовила те, що в сучасному розумінні, дистанційне навчання – це сучасна форма освіти, в якій інтегровані елементи всіх видів навчання (очного, заочного, вечірнього) на основі використання новітніх телекомунікаційних і комп'ютерних технологій [9, с. 249].

Дистанційному навчанню притаманна низка позитивних рис, які не властиві традиційній формі навчання, а саме [1, с. 93]:

- можливість займатися у зручний для себе час, у зручному темпі та місці;
- можливість звернення до багатьох джерел навчальної інформації;
- сконцентроване подання навчальної інформації та постійний доступ до неї підвищує ефективність засвоєння матеріалу;
- використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій;
- дистанційне навчання допомагає оминати психологічні бар'єри, пов'язані з комунікативними якостями людини;
- розширюється та оновлюється роль викладача;

- якість дистанційної освіти не поступається в ідеалі якості очної форми одержання освіти;
- дистанційна освіта формує глобальний, принципово новий освітній простір;
- паралельне із професійною діяльністю навчання;
- спілкування через мережу Інтернет і за допомогою електронної пошти, один з одним і з викладачами;
- під час дистанційного навчання у кожного студента є можливість витратити більше часу і зусиль на важливі та складні для нього предмети та теми, з метою поглибленого опрацювання;
- рівні можливості одержання освіти;
- експорт та імпорт світових досягнень на ринку освітніх послуг;
- дистанційна освіта позитивно впливає на студента, збільшуючи його творчий та інтелектуальний потенціал за рахунок самоорганізації, прагнення до знань, уміння володіти комп'ютерною технікою і самостійно приймати відповідальні рішення.

Серед важливих проблем та недоліків дистанційної освіти можна виділити:

- відсутність у студента сильної особистої мотивації, невміння навчатися самостійно;
- студенти не завжди можуть забезпечити себе необхідним та достатнім технічним обладнанням;
- відсутність особистого спілкування між викладачем та студентом;
- відсутність можливості негайного практичного застосування отриманих знань із наступним обговоренням виниклих питань з викладачем і роз'яснення ситуації на конкретних прикладах;
- відсутні, або дуже затратними є необхідні комп'ютерні програми;
- необхідність великих інвестицій на початковому етапі організації роботи системи дистанційного навчання.

Висновки. У сучасній системі організації навчання в освітніх закладах застосування технологій дистанційного навчання є невід'ємною складовою для забезпечення якості освіти. Однак дистанційна освіта в контексті професійно-технічних закладів має свої особливості, а тому її впровадження та використання є більш складним процесом і потребує додаткових досліджень.

Успішне вирішення проблем впровадження та використання дистанційної освіти в Україні, і в професійно-технічних закладах освіти зокрема, сприятиме підвищенню якості і рівня доступності освіти.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України / В.Ю. Биков // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. / Академія педагогічних наук України, Інститут засобів навчання. – К. : Атіка, 2015. – С. 77–140.
2. Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи // Укл. В.П. Бех, Ю.Л. Маліновський: за ред. академіка В.П. Андрущенка. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – 221 с.
3. Гуревич Р. С. Інформаційно-комуникаційні технології у професійно технічній освіті: монографія / [А. М. Гуржій, Р.С. Гуревич, М. Ю. Кадемія та ін.]; за ред. академіка НАПН України Гуржія А. М. у 2 частинах. – Ч. 1. – Вінниця: ФОП Тарнашинський, 2016. – 341 с.
4. Гуревич Р. С. Формування освітнього інформаційного середовища для підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах [монографія] / за заг. ред. доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України Р. С. Гуревича Вінниця : ТОВ фірма «Планер», –2015. – 420 с.

5. Дистанційне навчання як один із шляхів модернізації освіти в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://surfe.be/28Zm>
6. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : Навчальний посібник / Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. / – Вінниця, ТОВ «Планер». - 2011. – 220 с.
7. Напреев Я. Л. Образовательный потенциал систем дистанционного обучения. Доклад на конференции Publishing house Education and Science s.r.o: / Я. Л. Напреев // Наука и образование - 2012/2013. Секція: педагогіка // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/1939/1/n_0005.pdf
8. Триндаде А. Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов / А. Р. Триндаде // Дистанционное образование. – 2000. – № 2. – С. 5-9.
9. Шахіна І. Ю. Інноваційні методи, технології та моніторинг якості електронного навчання: навчальний посібник: Лабораторний практикум: навчальний посібник / Шахіна І. Ю. / Вінниця : ФОРМ Тарнашинський О. В. – 2020. – 435 с.

Желтухіна Л.А., викладач

Лисичанський промислово - технологічний коледж

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІКТ

Чимало викликів, що стоять перед сучасними людьми: людські конфлікти, емоційні та соціальні потреби, мотивація до безперервного навчання – все це є питаннями комунікації.

Комунікативна компетентність визначається як ключова, вона вирішує проблему активної соціалізації особистості.

Комунікативна компетентність – здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання, способи взаємодії з оточуючими й віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями. Під комунікативною компетентністю розуміють також здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Вона передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню. Від рівня сформованості комунікативної компетентності особистості учнів залежить успішність їх подальшої взаємодії з партнерами по спілкуванню і самореалізація в суспільстві.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Використання практико-орієнтованих завдань орієнтують учнів на математичні дослідження явищ реального світу та розвиток комунікативної компетентності.

Для побудови власної системи комп'ютерного забезпечення вивчення математики сучасний вчитель має можливість використати велику кількість наявного контенту. Існує значна кількість тестуючих програм з математики, алгебри і геометрії, які можна знайти на Інтернет-ресурсах. Такі завдання можна пройти разом на уроці або запропонувати розв'язати самостійно вдома.

Для формування комунікативної компетентності слід залучати дитину до діяльності під час заняття різними методами: пошук і створення матеріалів до уроку, підготовка проєктів та їх захист, діалог з учнями і вчителем під час уроку, створення презентацій, використання інтерактивних методів організації занять тощо. [1]

Засоби особистісно орієнтованого навчання у вчителів різні, але є загальні умови їхньої діяльності, які сприяють залученню учнів до діалогу. Майстерність ведення діалогу під час бесіди багато в чому залежить від уміння вчителя слухати відповіді учнів, реагувати на них, зводити до єдиного логічного ланцюжка намагання школярів розмірковувати, робити власні висновки.

Мультимедіа вносить і етичний компонент – комп'ютерна технологія ніколи не замінить зв'язок між учнями і вчителями. Вона тільки може підтримувати потенціал їх сумісного прагнення до нових ресурсів і підходить для використання в різних навчальних ситуаціях, де учні, вивчаючи предмет, беруть участь в діалозі з однолітками і вчителями щодо матеріалу, що вивчається.

Учні привертає новизна проведення мультимедійних уроків. У класі під час таких уроків створюється ситуація реального спілкування, при якій учні прагнуть виразити думки «своїми словами», вони з бажанням виконують завдання, виявляють цікавість до матеріалу, що вивчається. В учнів з'являється зацікавленість в отриманні вищого результату, готовність і бажання виконувати додаткові завдання, повідомляти результати отриманих рішень і обговорювати їх.

При демонстрації презентації на екрані нової теми частину матеріалу може пояснити вчитель, іншу частину – один або кілька учнів, яким було запропоновано підготуватися за певними питаннями. Всі присутні в класі матимуть можливість поставити питання доповідачеві, причому оцінки отримують і доповідачі і автори найбільш цікавих питань. Якщо питань до доповідачів не виникало, можна запропонувати доповідачеві поставити питання до учнів в класі та оцінити відповіді і питання.

На уроці можна організувати обговорення властивостей функцій, запропонувати пояснення власної думки, обговорення, навіть дискусію, що однозначно сприятиме формуванню комунікативних компетентностей учасників дискусії.

Дуже зручним є спосіб пояснення деяких тем з використанням відеоматеріалів із youtube. Ці матеріали дозволяють переглядати пояснення способів розв'язування, наприклад, рівнянь з параметрами, декілька разів, потім розв'язати таке рівняння на дошці, і запропонувати учням розв'язати аналогічне рівняння біля дошки, пояснюючи розв'язок так само, як у відеофрагменті. Це дозволяє розвинути спосіб мислення, аналізу розв'язку, мовну культуру, навички формулювання пояснень.

Але при всіх перевагах застосування ІКТ важливо не перевантажити урок матеріалами мультимедіа. При трансляванні відеофрагментів не доцільним є тривалий перегляд. Учні навіть старшого віку швидко втомлюються від великої кількості інформації. Тому обов'язково слід зупинитися і обговорювати зі школярами зміст побаченого, провести повторення, слід запропонувати учням переказати зміст відеоматеріалу та зробити висновки, запропонувати учням поставити питання один одному за змістом переглянутого і отримати відповіді. Зазвичай, питання ставлять учні більш підготовлені.

Необхідно, де це можливо, не лише показувати виникнення математичного факту із практичної ситуації, а й ілюструвати його застосування на практиці. Важливу роль у навчанні математиці відіграє систематичне використання історичного матеріалу, який підвищує інтерес до вивчення математики, стимулює потяг до наукової творчості, пробуджує критичне ставлення до фактів, дає учням уявлення про математику як невід'ємну складову загальнолюдської культури. [6] На змістовних прикладах слід показувати учням, як розвивалися математичні поняття і відношення, теорії та методи. Ознайомлення учнів з іменами та біографіями видатних учених, які створювали математику, зокрема видатних українських математиків, сприятиме національному і патріотичному вихованню школярів.

Ефективним методом організації діяльності учнів на уроці, який сприяє формуванню комунікативної компетентності, визнана групова форма. При груповій формі, яку можна організувати на уроці з використанням ІКТ, клас розбивається на групи по три - п'ять учнів, кожна група отримує й виконує певне завдання. В групі організовується взаємоконтроль. Тривалість групової роботи становить приблизно 20 хвилин залежно від віку учнів і

складності даного їм завдання. Потім перевірка відповідей і аналіз результатів. Якщо результати відрізнялися, слід переглянути свої розв'язки, а потім здійснити загальний аналіз розв'язку.

Якщо якась група не може самостійно впоратись із завданням, вчитель підключається до їх роботи й керує обговоренням. Інші в цей час працюють колективно чи самостійно. Після групової роботи силами класу у формі фронтальної бесіди з'ясовується правильність і раціональність розв'язку.

Групова форма не позбавлена слабких сторін, вона потребує більше часу, ніж індивідуальна, не враховується різниця в темпі роботи кожного члена групи, в саморегуляції тощо. Але при цьому посилюється соціальний контакт між членами групи, формуються такі цінності, як суспільний досвід, особистісне вдоволення результатами власної і сукупної роботи, взаємодопомога взаємозбагачення, взаємоконтроль, змагальність. Такі цінності особистісно орієнтованої спрямованості досить обмежено утворюються й розвиваються в умовах фронтальної, загальнокласної та індивідуальної форм навчання. [8]

Одним з методів активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках математики є робота в проектних формах. У проектній діяльності учень усвідомлює свою місію – розкрити іншим значення освоєних ним технологічних способів діяльності. Він ставить мету розвивати здібності при освоєнні необхідного наочного змісту, складає покроковий план дій, потім втілює його в робочих слайдах, нарешті, аналізує результат і шлях, який привів до нього, і сам процес підготовки проекту, і захист його на уроці формує навички дитини комунікувати з однолітками, продумувати і подавати інформацію в найбільш доцільному вигляді. Процес захисту проекту супроводжується обговоренням в класі, оцінюванням та рецензуванням інших учнів, що сприяє встановленню ділових відносин між учасниками діалогу, формуються вміння відстоювати власну думку, формулювати її, уточнювати.

Робота над проектом надає учням можливість проявити творчий підхід, свої надбання представити на огляд всьому класу. І вчитель, і учні отримують і задоволення, і нові навички.

Використання ІКТ може бути ефективним при об'єднанні можливостей з методами організації навчально-виховного процесу шляхом постійної активної взаємодії всіх учнів, тобто інтерактивним навчанням. Педагогічні умови використання інтеракцій «Дві правди й одна брехня», «Два-чотири-всі разом», «Незакінчені речення», «Обміркуйте/обєднайтеся в пари/ обміняйтеся думками», «Керована лекція», «Коло ідей», «Лекція з допомогою учнів», «Лекція з паузами», «Спеціальні ролі під час обговорення» та інші отримують додаткові можливості при застосуванні ІКТ. Таким чином, об'єднавши інтерактивне навчання із можливостями комп'ютерних технологій, можна досягти всіх поставлених цілей, формувати комунікативну компетентність учнів та забезпечити гармонійний розвиток усіх видів діяльності [3].

Цікавою є ідея проведення квестів як уроків, під час яких клас розділяється на кілька команд, що виконують однакові завдання в різній послідовності, або змагаються на швидкість виконання та оприлюднюють свій розв'язок, інші групи беруть участь в обговоренні та рецензують відповідь, ставлять питання, уточнюють чи заперечують. [2] При такій організації роботи взаємодія в групах дозволяє формувати навички спілкування, взаєморозуміння і взаємопідтримки, розподілу обов'язків, роботи в команді. Існують створені розробки таких уроків на основі презентацій, що побудовані за принципом телешоу «Своя гра» та іншими.

Більш спритним учням можна запропонувати створити тестові завдання самостійно і представити їх на уроці з поясненнями і коментарями. Як варіант, можна заздалегідь зробити презентацію з помилкою і запропонувати класу знайти помилку. Таке завдання зазвичай викликає навіть більший інтерес і елемент змагання, чим вищий рівень підготовки класу, тим складнішим має бути завдання. Цікавим варіантом буде запропонувати як навчальний проект створення низки тестових завдань для груп, на які поділити клас заздалегідь і потім влаштувати захист проектів із розв'язування створених тестів.

Ще одним видом роботи можна зацікавити учнів, створюючи завдання, яке подано схематично і потребує формулювання умови задачі, або при розв'язанні задачі з геометрії використання рисунку на площині або 3D – моделі, за якими слід сформулювати умову задачі. Деякі практично зорієнтовані задачі можна подати на окремих відеофрагментах. Це особливо доречно у сучасній ситуації, коли математику слід наближати до повсякденного життя учнів, показувати їм зв'язок математичної науки з життям. Пояснення розв'язку задачі можна також записати на відео, надавши до демонстрації учням можливість запропонувати свої варіанти.

За допомогою презентації можна використовувати різноманітні форми організації пізнавальної діяльності: фронтальну, групову, індивідуальну. Презентації можна брати з Інтернет або створювати власноруч, запропонувати підготувати учням. Спільні презентації можна використати для парної чи колективної роботи. Спільну презентацію учні створюють на етапі вивчення нового матеріалу, використовуючи мережу Інтернет, вказують авторів слайду та захищають свій слайд.

Таким чином, активне запровадження інформаційних технологій в освіті стало провідною тенденцією сучасності. При активному і використанні ІКТ ефективніше формуються компетенції в області комунікації: вміння збирати факти, їх зіставляти, організовувати, виражати свої думки на папері та усно, логічно міркувати, слухати і розуміти усну і письмову мову, відкривати щось нове, робити вибір і приймати рішення. У процесі навчання важлива не інформаційна технологія сама собою, а те, наскільки її використання реалізує досягнення освітніх цілей.

Список використаних джерел

1. Ворожейкіна О.М. 100 цікавих ідей для проведення уроку/ О.М.Ворожейкіна - Х.: Вид. група «Основа», 2011. - 255 с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н.П.Наволокова. – Х : Вид.група «Основа», 2010. – 176 с.
3. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун. – К., 2007. – 142 с.
4. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/nastupnij-2020-2021-navchalnij-rik-stane-rokom-matematiki-v-ukrayini-ganna-novosad>
5. Блог про сервіси і web2.0 з інструкціями і прикладами. [Електронний ресурс]. URL: <http://schoolservis.blogspot.com/>
6. Навчальна програма з математики (алгебра і початки аналізу та геометрія) для учнів 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів Рівень стандарту/ Пояснювальна записка. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/matematika.-riven-standartu.docx>
7. Патаракин Е.Д. Социальные сервисы Веб 2.0 в помощь учителю: уч.метод. пособие / Е.Д. Патаракин — Изд. 2е, испр. — М.: Интуит.ру, 2007. — 67 с.
8. Бондар В.І.Дидактика/ В.І. Бондар. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
9. Педагогічна майстерність. Підручник / І.А. Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; за ред. І.А.Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
10. Ягупов В.В.Педагогіка. Навч. посібник / В.В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.
11. Борисова А. О. Формування методичних умінь у майбутніх викладачів для застосування інформаційних технологій / А.О. Борисова Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014, № 5 (39) 216

**Шмагельська М.О., к.г.н., завідувач
кафедри економічної теорії, фундаментальних та
соціально-гуманітарних дисциплін
Павлюк В.А., к.філолог.н., доцент
кафедри економічної теорії, фундаментальних та
соціально-гуманітарних дисциплін
Вінницький кооперативний інститут**

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

В умовах інноваційного розвитку суспільство вимагає виховання творчої особистості, здатної самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі, нестандартні рішення. Інтерактивні технології навчання спрямовані на активізацію і розвиток творчого, критичного мислення, ініціативи майбутніх спеціалістів у різних галузях національної економіки. Працюючи за інтерактивними методиками, студенти можуть відчувати себе дослідниками, навчитися працювати в групі, аргументовано висловлювати власну думку, розв'язувати конфліктні ситуації, здобути навички участі у суспільному житті, розвинути свої здібності.

Організації і проведенню занять за інтерактивною методикою присвячені роботи багатьох вчених. Але запровадження нових технологій у методиці викладання навчальних дисциплін потребує подальшого розвитку. Питання, які стосуються чіткого обґрунтування ефективного використання інтерактивних технологій, залишаються актуальними. У зв'язку із неоднозначним ставленням у педагогіці до використання інтерактивних технологій навчання виникає необхідність визначати та обґрунтовувати переваги їх застосування під час викладання навчальних дисциплін.

В умовах величезних змін у соціальному, економічному та політичному житті України проблема радикальної перебудови у сфері освіти та виховання, мета якої – формувати конкурентоспроможну творчу особистість, що здатна до самовизначення, самореалізації та самовдосконалення завжди є актуальною.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх студентів; викладач і студент є рівноправними суб'єктами навчального процесу [1].

Залежно від участі студентів у навчальній діяльності виділяють *три основні моделі навчання*, що існують у сучасній педагогічній школі:

Пасивна модель навчання. Студент виступає в ролі «об'єкта» навчання, повинен засвоїти й відтворити матеріал, переданий йому викладачем, текстом підручника тощо - джерелом правильних знань. До відповідних методів навчання належать *методи*, за яких студенти лише слухають і дивляться (лекція-монолог, читання, пояснення, демонстрування й відтворювальне опитування студентів). Студенти при цьому, як правило, не спілкуються між собою і не виконують якихось творчих завдань.

Активна модель навчання передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність студентів. Студент виступає «суб'єктом» навчання, виконує творчі завдання, вступає в діалог з викладачем. *Основні методи:* самостійна робота, проблемні та творчі завдання, запитання від студента до викладача і навпаки, що розвивають творче мислення.

Інтерактивна модель навчання. Суть її в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх студентів. Вона ефективно сприяє створенню

атмосфери співробітництва, взаємодії.

Інтерактивні технології умовно поділяються на чотири групи:

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання: навчання в парах; ротаційні (змінювані) трійки; два - чотири - всі разом; "карусель".
2. Інтерактивні технології кооперативно-групового навчання: обговорення проблеми в загальному колі; "мікрофон"; "мозковий штурм"; навчаючи - учусь; вирішення проблеми.
3. Технології ситуативного моделювання: спрощене судове слухання; розігрування ситуацій за ролями.
4. Технології опрацювання дискусійних питань: метод - прес; "займи позицію"; "зміни позицію"; неперервна шкала думок; дискусія; дебати.

Ставлення до використання інтерактивних технологій на заняттях досить неоднозначне. Більшість педагогів вважають їх прогресивним кроком у розвитку навчального процесу. Існує також думка, що такі технології є компромісом зі студентами, які не хочуть і не бажають наполегливо працювати. Саме інтерактивні технології підвищують зацікавленість студентів до предмета, розвивають творчість, навчають працювати з різними джерелами знань, у якійсь мірі знімають перенавантаження студентів домашніми завданнями, розширюють кругозір.

Інтерактивне навчання - це навчання, «занурене» в спілкування. Воно завжди входить до складу індивідуальної або групової практичної діяльності, яка не може здійснюватися без різнобічного спілкування. Результатом спілкування є взаємний вплив людей один на одного. У процесі спілкування студенти розвиваються як особистості. Спілкування - це двосторонній процес, у якому студент-викладач або студент-студент обмінюються думками й інформацією.

При інтерактивній взаємодії в процесі навчання педагог спілкується не безпосередньо з кожним студентом і не з усією групою відразу (фронтально), а опосередковано через навчальну групу. В ході цього спілкування відбувається не лише процес пізнання, процес особистого зростання студентів, але і процес взаємодії осіб, де кожен має право висловити свою точку зору, відстоювати свою позицію, грати свою роль. Інтерактивна взаємодія сприяє інтелектуальній активності суб'єктів навчання, створенню умов для конкуренції (суперництва) і для кооперації їх зусиль.

Інтерактивне навчання не можна розглядати як окремий спосіб, метод навчання, це швидше тип, режим навчання, який дозволяє налагодити відповідну взаємодію в ході навчального процесу. Така взаємодія можлива при використанні таких методів активного навчання як ділова гра, рольова гра, організаційно-діяльна гра, дискусія, колективне вирішення конкретних ситуацій, а також при організації бесіди, евристичного і проблемного вчення, групової і парної роботи тощо.

Інтерактивні форми роботи на заняттях з економіки сприяють не лише досягненню студентами належного рівня знань, а й формуванню активної громадянської позиції, толерантності, поваги до іншої думки (навіть якщо вона й у меншості), вихованню економічної культури, формуванню та розвитку економічного мислення, завдяки чому молоді люди зможуть швидше адаптуватися в умовах сучасного виробництва, бути справжніми представниками бізнесової еліти українського суспільства.

Одним з прийомів інтерактивного навчання є афористика [2]. Як відомо, афоризми - це скарбничка мудрості, або біблія інтелектуала. У перекладі з грецької мови *афоризм* - речення, яке в лаконічній формі виражає узагальнену, закінчену думку. Афоризми - це культура думки, тому вони є одними із важливих напрямів інформаційного забезпечення навчальної дисципліни. Наприклад, на заняттях з економіки їх можна застосовувати як епіграф, цитування уривків із художніх творів, переказ, матеріал для читання з наступним обговоренням; основу для дискусійних питань лекції, семінару, наукової конференції, диспуту, дискусії, круглого столу, творчих завдань.

Прикладом використання афоризмів може бути дослідження макроекономічних явищ та процесів, притаманних сучасній світовій економіці, за допомогою знайомства з уривком із роману Д. Пристлі «Герой-чудотворець». Одна з дійових осіб роману, розкриваючи причини

знищення товару під час кризи, говорить: «У Бразилії кава йде замість палива». Перед групою ставиться проблемне питання: «Чому так?» та спільними зусиллями дається відповідь: «Тому що ми виробляємо, але не споживаємо. Однак ми не споживаємо не тому, що ми перестали їсти, носити одяг, бажати інші речі, а просто тому, що в нас немає грошей. У споживача недостатньо грошей, самих споживачів недостатньо, тому-то вся машина й зупиняється» [3].

Із нарису Д. Юма «Про гроші», який був опублікований у середині XVIII ст., взято афоризм: «Гроші - не колеса торгівлі, а мастило для них». Думка Юма спрямована проти меркантилістів, які називали гроші «колесами торгівлі», розуміючи, що багатство нації встановлюється припливом грошей у країну. Згідно з Юмом, гроші дійсно допомагають розвитку торгівлі («мастило» для «колес торгівлі»), але власне масштаби торгівлі встановлюються не за кількістю грошей, а за кількістю вироблених товарів. Гроші тільки обслуговують обіг виробленого багатства.

На основі афоризмів, тверджень та цитат розробляються завдання творчого характеру. Афоризм: «Коли хочеш зробити людину щасливою, не додавай їй речей, а зменшуй бажання». Це давня істина яка суперечить принципам економічного мислення чи навпаки, добре узгоджується з ним? Відповідь на це питання - одне і те ж благо приносить мале задоволення, коли потреби великі, і велике задоволення, коли потреби малі.

Використання інтерактивного навчання включає дії, які допомагають студентам розвивати оцінне і критичне мислення, практикувати на реальних завданнях, набути навичок, необхідних для подальшої ефективної роботи над аналогічними проблемами. Важливим аспектом інтерактивного навчання є почуття групової належності, що вселяє невпевненим у собі студентам впевненість у можливості подолання труднощів, вони відчувають суттєву емоційну та інтелектуальну підтримку.

Таким чином, можна виділити наступні риси інтерактивного навчання: це процес спілкування «на рівних», де всі учасники такого спілкування зацікавлені у ньому і готові обмінюватися інформацією, висловлювати свої ідеї і рішення, обговорювати проблеми і відстоювати свою точку зору; це навчання реальності, або навчання, що засноване на реальних проблемах і ситуаціях дійсності, що оточує нас. Якщо це не так, то таке навчання не можна повною мірою вважати інтерактивним, оскільки нецікаве (неактуальне у даний момент) навчальне завдання ніколи не викличе взаємний відгук для активного спілкування і відповідно приросту особистого досвіду кожного суб'єкта навчання.

Інтерактивне навчання сприяє формуванню навичок та вмінь як предметних, так і загальнонавчальних; виробленню життєвих цінностей; створенню атмосфери співробітництва, взаємодії; розвитку комунікативних якостей. Технологія передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. У процесі навчання за інтерактивною технологією студенти налаштовані на ефективний процес пізнання, мають у ньому особистісну, власну зацікавленість, усвідомлюють що й навіщо вони роблять. Із цією метою використовуються прийоми, що викликають здивування, інтерес до змісту знань, процесу їх здобуття та вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.
2. 20 інтерактивних методів навчання. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/3286-20-interaktyvnykh-metodiv-vykladannia>.

**Слободиська О.А., аспірантка,
викладач кафедри вокально-хорової підготовки,
теорії та методики музичної освіти**

Науковий керівник: канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти

Василевська-Скупа Л.П.
*Вінницький державний педагогічний університет
імені М. М. Коцюбинського*

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ЗА КОРДОНОМ

Компаративний аналіз систем мистецької освіти зарубіжжя вказує на тенденцію створення соціокультурного простору, завданням якого є забезпечення умов для налагодження комунікації, встановлення зв'язків між представниками різних соціальних, етнічних і культурних груп.

Дослідженням міжкультурних відносин, зокрема в галузі мистецької освіти різних країн, займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: О. Бондаренко, А. Вільчківська, Л. Кияновська, С. Кегеян, І. Кривохижа, Г. Ніколаї, М. Пшиходзінська, Т. Рейзенкінд, О. Ростовський, Е. Хол, О. Шевнюк, Г. Шевченко, О. Щолокова та ін.

Спираючись на твердження С. Кегеян, незважаючи на однакову або подібну мову спілкування люди мають відмінні культурні та соціальні установки, вимоги, норми, цінності, тому часто важко адаптуються до співіснування [1]. Фахівці, за словами Л. Кияновської, мають бути трансляторами своєї культури в світі, створювати імідж країни [3, с. 20], що обумовлює використання мистецького потенціалу з метою збереження власних культурних традицій та особистісного становлення майбутніх поколінь.

Мистецька діяльність – один із важливих аспектів соціокультурного розвитку глобалізованого світу [4]. Досліджуючи мистецьку освіту за кордоном вчена О. Шевнюк тлумачить її «...як природний шлях розвитку креативного мислення особистості, що відіграє принципову роль не тільки у мистецькій діяльності, а, в першу чергу, формує досвід конструктивного розв'язання завдань практичної діяльності, що є важливим для фахівця в умовах сучасного ринку праці» [5]. Ключовими закордонними освітніми парадигмами О. Бондаренко [2] відзначає раціоналістичну, консервативно-традиціоналістську та неогуманістичну, основні характеристики яких викладені нижче (Табл. 1).

Таблиця 1 Основні парадигми освіти за кордоном (за О. Бондаренко)

Раціоналістична: - освітня програма орієнтована на усвідомлення студентами практичної ролі в суспільстві; - формування чітких професійних поведінкових моделей; - диференційований підхід; - утилітарна форма.	Консервативно-традиціоналістська: - «... уособлює найвищі ідеали, до яких має прагнути студент» [3]; - вища педагогічна школа як культурна основа суспільства; - соціокультурна, моральна та інтелектуальна основи навчання; - викладачі як транслятори ціннісних орієнтацій суспільства.	Неогуманістична: - особистісно орієнтоване навчання; - велика роль мотиваційно-ціннісного компоненту навчання; - виховання духовно-моральних імперативів та емпатії.
--	---	---

дані сформовано з [2]

Соціокультурний вектор, простежуваний у зарубіжній концепції мистецької освіти, полягає в побудові системи ціннісних координат особистості на засадах взаєморозуміння, поваги та міжкультурної інтеракції засобами мистецтва. Цьому сприяють різноманітні проекти, об'єднання й організації, зокрема:

- «Об'єднання з питань культурної освіти дітей» у Данії сфокусоване на залученні дітей та молоді до міжкультурного мистецького життя;
- міністерствами освіти та культури Нідерландів з 2001 року реалізується проект фінансової підтримки мистецько-культурної освіти шляхом впровадження ваучерів;
- проект «Культурний рюкзак» у Норвегії, метою якого є ознайомлення школярів з усіма видами мистецтва;
- Міжнародне товариство музичної освіти – ISME (International Society for Music Education) засноване у Брюсселі зусиллями ЮНЕСКО та Міжнародної музичної ради стимулює та сприяє розвитку музичної освіти у світі, об'єднавши музичних керівників, вчителів та викладачів музичного мистецтва, методистів, виконавців з 80 країн (Україна не входить);
- EMMA for Peace («Європейсько-середземна музична академія за мир»), що діє в межах Середземномор'я та Середнього Сходу;
- музичний фонд «Ямаха» в Японії більше півстоліття популяризує музику незалежно від національних та державних кордонів і сприяє розвитку представників нового покоління;
- програма «Назад до витоків» в Америці для студентів негуманітарних спеціальностей, базовим положенням якої стало врахування залежності між підвищенням загальнокультурного рівня студента та його потребою в постійній самоосвіті й самовдосконаленню;
- програма «El Sistema» започаткована у Венесуелі й діє у країнах Латинської Америки забезпечує інтелектуальний та соціальний розвиток дітей засобами музичного мистецтва;
- «Королівське Товариство виховання через мистецтво» у Великобританії координує мистецько-педагогічну діяльність навчальних закладів на державному рівні та ін.

Впровадження різноманітних мистецьких проєктів, інтегрованих курсів сприяє духовному становленню, інтеріоризації особистості, забезпечує накопичення нею художнього досвіду та входження в соціокультурний простір. Освітньо-виховний потенціал мистецтва виступає вагомим чинником у розвитку навичок побудови міжкультурного діалогу та інтенсифікації особистісних мотиваційних аспектів.

Отже, з вищевикладеного можна зробити висновок, що мистецька освіта за кордоном має соціокультурний вектор, спрямована на виховання толерантності, ціннісного ставлення до всіх культур, гендерної рівності та відкрита до всього культурного різноманіття.

Список використаних джерел

1. Kegeyan S. E. Intercultural communication in the workplace and the role of communication in an organization // International Journal of Professional Science. – 2016. – №2. Retrieved from <http://scipro.ru/article/03-02-16>. Дата звернення: 2.01.2021.
2. Бондаренко О. М. Професійна педагогічна освіта в зарубіжних країнах на сучасному етапі / О. М. Бондаренко. – Мінськ: Тесей, 2008. – С. 19 – 27.
3. Кияновська Л. О. Музична соціологія і проблеми сучасної музичної освіти // Музичне мистецтво і культура. – Науковий вісник ОНМА імені А. В. Нежданової, 2006. – Вип. 7. Кн. 2. – С. 18 – 29.
4. Лещенко М., Сулаєва Н. Досвід організації неформальної мистецької освіти у світовому педагогічному просторі // Українська Професійна Освіта. – 2017. – №1. – С. 31–37.
5. Шевнюк О. Мистецькі дисципліни в реформаційних процесах євроінтеграції // Імідж сучасного педагога. – 2006. - № 5-6 (64-65). – С. 18.

СПОСОБИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У наш час діти почали втрачати інтерес до навчання, їм не цікаво працювати та створювати щось власноруч. Причиною цього стала ера комп'ютерних технологій. Зараз всю необхідну інформацію можна знайти на відомих інтернет-сайтах, створено багато майстер-класів, які полегшують процес сприйняття інформації та допомагають у творенні необхідних виробів.

Нині завдання педагогів полягає в тому, щоб зацікавити дітей у процесі навчання, допомогти їм у сприйнятті нового матеріалу. Для цього необхідно активізувати діяльність учнів. Існує безліч способів як саме це зробити.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності – це підвищення рівня усвідомлення пізнання певного матеріалу у процесі навчання. Кожен вчитель застосовує у навчальному процесі свої прийоми активізації навчальної діяльності учнів. Для цього педагог використовує свій досвід роботи, цікаві дидактичні матеріали та новітні технології.

Учитель повинен розвивати інтерес до навчальної роботи в кожного з учнів класу. Інтерес характеризується такими основними ознаками, як: свідоме ставлення до пізнавальної діяльності, вміння учнів вибирати найбільш цінний та необхідний для них матеріал, активне ставлення до пізнавальної діяльності та вміння цілісно сприймати навчальний матеріал.

Пізнавальний інтерес - це один із важливих мотивів навчання школярів. Його дія дуже сильна. Під впливом пізнавального навчання робота навіть у слабких учнів відбувається продуктивно. Пізнавальний інтерес за умов правильної організації педагогічної діяльності учнів та системності повинен впливати на розвиток дитини.

Предметом пізнавального інтересу виступає одна з важливих властивостей людини: пізнавати навколишній світ в безпосередньому відношенні людини до нього – в прагненні проникати в його розмаїття, відображувати у свідомості найважливіші ознаки, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності протиріччя, а не лише з ціллю біологічної і соціальної орієнтації у сучасному світі.[1. 239с.]

Формування пізнавального інтересу - необхідна умова шкільного навчання. Інтерес формується в декілька етапів. Кожен етап важливий і незамінний.

Перший етап – це створення специфічних умов, що сприяють появі особистих потреб у знаннях і певному виді діяльності. Завдання вчителя на цьому етапі створити умови, за яких учень самостійно хотітиме отримати знання з певної теми. Учень повинен зрозуміти наскільки важливий вивчений матеріал та де його можна використати в житті.

Наступний етап формування інтересу – це виникнення позитивного ставлення до навчання та праці. Учень повинен утворити власні мотиви та стимули для роботи.

Третій етап – організація пізнавальної діяльності учнів, яка стимулює розвиток інтересу. Учитель повинен організувати пізнавальну діяльність так, щоб зацікавити учня. Якщо учню сподобається певний вид діяльності, йому буде цікаво працювати з цим видом роботи й надалі. Поступово в учня з'явиться інтерес до цього виду роботи, і він буде прагнути працювати далі, розвиватися та самоудосконалюватися.

Якщо учень має розвинений інтерес до певного виду роботи, йому необхідний вихід за межі програми, постійне використання проблемно-пошукової діяльності. Такі учні прагнуть дізнатися більше. Завдання педагога, в такому випадку, підтримати учнів та допомогти їм розвивати свій інтерес і надалі.

Учитель неодмінно повинен використовувати інноваційні освітні технології, що сприяють розвитку та підвищенню навчальної активності та зацікавленості.

Інноваційною діяльністю займається багато творчих педагогів, серед яких умовно можна виокремити три групи:

- 1) педагоги-винахідники, які приходять до нового в результаті власних пошуків;
- 2) педагоги-модернізатори, що вдосконалюють і по-новому використовують елементи створених систем задля позитивного результату;
- 3) педагоги-майстри, які швидко сприймають і досконало використовують як традиційні, так і нові підходи та методи. [2. 28с.]

На уроках технологій (трудового навчання) більшу частину уроку учні працюють над виготовленням виробу, тобто виконують практичну роботу. Учитель має досить небагато часу, щоб зацікавити учнів та активізувати їхню діяльність. Для цього він користується інноваційними технологіями, а зокрема, інтерактивними методами навчання.

В наш час створено багато різноманітних дидактичних ігор та цікавих завдань, які заохочують учнів до роботи. Включення в урок дидактичних вправ робить процес навчання простішим, створює бадьорий робочий настрій та полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу. Коли урок наповнений цікавими іграми та завданнями, учні захоплюються і перестають помічати сам процес навчання.

За допомогою такого процесу навчання, можна долучити до роботи навіть пасивних учнів класу. Якщо на звичайних уроках такі діти намагаються не працювати або просто мовчки слухати вчителя, при цьому не приймаючи активної ролі в році, то на уроках НУШ ці діти також прагнуть працювати.

Урок технологій можна доповнити такими видами роботи як:

- асоціативний куш;
- гра «Мікрофон»;
- мозковий штурм;
- опрацювання матеріалу «Мозаїкою»;
- складання пазлів та багато інших...

Кожен вид роботи спрямований на опрацювання певного матеріалу, повторення раніше вивченого або закріплення набутих навичок.

Учитель повинен вміти користуватись навчальним матеріалом та підбирати доцільно дидактичні ігри до певної теми, звертати увагу учнів на завдання уроку, зацікавити їх та підштовхнути до подальшого самостійного вивчення.

У багатьох школах роботу вчителя полегшують сучасні технічні засоби навчання: проектори, інтерактивні дошки, телевізори та інше. Тепер педагогу не потрібно готувати безліч ілюстрацій, думати як показати відео чи майстер-клас. Для цього, тепер, можна використати технічні засоби навчання.

За допомогою інтерактивної дошки педагог може перевіряти знання учнів (з допомогою різних програм), показувати презентації, відео та показувати сторінки з підручника. Все це значно полегшує процес активізації пізнавального інтересу учнів.

Активізація пізнавального інтересу учнів великою мірою залежить і від манери проведення уроку. Якщо вчитель розповідає новий матеріал занадто тихо, використовує багато складних та незрозумілих термінів, учні не будуть розуміти про що йдеться, дітям буде нудно і не цікаво.

Педагог повинен правильно підбирати матеріали та інтонацію, з якою він цей матеріал розповідає учням. Не потрібно розповідати занадто емоційно, але і монотонна розповідь не дасть ніякого результату.

Важливою складовою також є підбір ілюстрацій або презентації до розповіді. Дітям простіше запам'ятовувати матеріал, коли вони бачать супроводжуючі розповідь зображення. Цікаве коротке відео найкраще сприятиме запам'ятовуванню матеріалу.

Отже, педагог повинен збуджувати та розвивати пізнавальний інтерес учнів, йому слід зважати на такі фактори:

- створення проблемних ситуацій, варіативність у навчанні;
- самостійне розв'язання учнями пошукових завдань, що передбачають застосування засвоєних знань на практиці;
- організація змагань на краще виконання завдань з використанням елементів гри;
- оцінювання оригінальності самостійних творчих робіт;
- використання елементів історизму;
- перспективне висвітлення окремих питань програм;
- позакласна робота з широким використанням предметних розваг.

Список використаних джерел

1. УДК 373.5.016:53 Збірник наукових праць. Частина 4, 2012. 239с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник Київ. Академвидав 2004. 28с.

СЕКЦІЯ 14. Психологічні науки

Люта Х.Р., студентка

*Науковий керівник: д. пед. н., професор кафедри
практичної психології та педагогіки Руденко Л.А.*

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

АКТУАЛЬНІ ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ДО ДІЯЛЬНОСТІ У МАЙБУТНІХ РЯТУВАЛЬНИКІВ

Постановка проблеми. Успішність діяльності визначається ставленням людини до своєї професії, її важливості в суспільстві, до професійного завдання. Ці ставлення мають свої вираження в мотивах діяльності, під якими розуміють психологічні причини, що визначають цілеспрямовані дії людини. Необхідність аналізу проблематики мотивації у підготовці майбутніх рятувальників зумовлена специфікою поведінки особистості в нестандартних ситуаціях. Інтерес до цієї проблеми є закономірним, оскільки від професійної мотивації залежить ефективність застосування вмій, навичок та знань здобувачів вищої освіти під час подальшої професійної діяльності. Майбутнім рятувальникам необхідно усвідомити особливості обраної професії, визначити цілі і стратегії їх досягнення. Все це значною мірою залежить від їхньої професійної мотивації. Психологічними умовами, що визначають цілеспрямований характер дій, є індивідуальні властивості особистості (працелюбство, сумлінність, охайність, комунікабельність тощо), які виражають цілу систему мотивів. На відміну від властивостей особистості, мотиви характеризують окреме і мінливе ставлення людини до явищ зовнішнього світу [4].

Зважаючи на викладене, важливо більш активно досліджувати мотиваційні чинники майбутніх рятувальників, оскільки це допоможе підвищити якість їхньої професійної підготовки, дасть випускникам можливість ефективно виконувати поставлені завдання та досягати успіху у службі.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У психологічній науковій літературі проблеми розвитку мотивації були представлені у працях таких вчених як В. Ковальов, Д. МакКлеланд, А. Маслоу, Х. Хекхаузен та ін. Проблеми розвитку мотивації та її впливу на реалізацію особливого роду діяльності досліджували В. Бодров, О. Гончарова, Е. Дісі, С. Ільїн, Б. Ломов, Т. Матіс, М. Матюхіна, Д. Ольшанський, В. Ткаченко, К. Хойос, В. Шубнякова, Л. Шумакова та ін. У працях Я. Бондаренко, А. Куфлієвського, Д. Лебедєва, П. Марченко, О. Садкового, Ю. Скоробогатової та інших науковців виявлена провідна роль мотивації в забезпеченні ефективності та безпеки праці, стійкості до дії стресогенних чинників. У цих працях досліджені групи мотивів, притаманні рятувальникам, виділено особливості зв'язку мотивації

з успішністю, охарактеризована роль мотиваційного чинника поведінки у складних ситуаціях, сформоване уявлення про професійну мотивацію як комплексний феномен.

Мета статті. Дослідити роль психологічних проблем мотивації до діяльності у майбутніх рятувальників.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Упродовж розвитку людства змінюються умови життєдіяльності і збільшується кількість підготовки фахівців у галузі безпеки людини. Це зумовлює потребу у кваліфікованій підготовці майбутніх рятувальників, оскільки саме на них покладається велика відповідальність за збереження людських життів.

Уперше термін «мотивація» вжив А. Шопенгауер у статті «Чотири принципи достатньої причини», опублікованій на початку ХХ ст. Згодом цей термін став активно вживатися у психологічній науці для пояснення причин поведінки людини і тварин. Мотивація розглядається психологами як: процес психічної регуляції конкретної діяльності (М. Магомед-Еміне), процес дії мотиву і механізм, що визначає виникнення, напрям і способи виконання конкретних форм діяльності (І. Джідарьян), сукупна система процесів, що відповідають за спонукування і діяльність (В. Вілюнас).

У сучасній психологічній науці мотивація як психічне явище також трактується по-різному: як сукупність чинників, що підтримують і спрямовують дії людини, визначають її поведінку (К. Мадсен, Ж. Годфруа); як сукупність мотивів (К. Платонов).

У літературі часто змістовний аспект мотивації (структура і склад мотивів) протиставляється динамічному аспекту, що підкреслює процесуальні особливості розвитку мотивів, механізми його, напрями і закономірності зміни.

До визначення мотивації науковці підходять по-різному. Відповідно до одного підходу мотивацію розглядають зі структурних позицій, як сукупність чинників або мотивів. На думку В. Шадрикова, мотивація зумовлена потребами і цілями особистості, рівнем домагань та ідеалами, умовами діяльності (як об'єктивними, зовнішніми, так і суб'єктивними, внутрішніми – знаннями, вміннями, здібностями, характером) і світоглядом, переконаннями і спрямованістю особистості тощо. З урахуванням цих чинників відбувається прийняття рішення, формування намірів. Прихильники іншого підходу розглядають мотивацію не як статичне, а як динамічне утворення, процес, механізм.

Поведінку людини характеризують дві функціонально взаємопов'язані форми: спонукальна та регулятивна. Спонукальна функція забезпечує спрямованість поведінки, а регулятивна – те, як вона складається у відповідній ситуації. Психічні процеси, явища та стани: відчуття, сприймання, пам'ять, увага, мислення, здібності, темперамент, характер, емоції – забезпечують регуляцію поведінки. До спонукальної функції належать мотиви і мотивація.

Спосіб поведінки індивіда можна пояснити як за зовнішніми, так і за внутрішніми складовими. До зовнішніх складових відносять стимули, які виходять із професійних ситуацій, що виникають під час діяльності. До внутрішніх – психологічні особливості суб'єктів поведінки. Це мотиви, цілі, потреби, наміри, бажання, переконання.

Німецький психолог К. Левін довів, що кожна людина по-різному сприймає й оцінює ту саму ситуацію. У різних людей ці оцінки, як правило, не збігаються. Значною мірою це залежить від того, в якому стані перебуває людина, оскільки в різних станах вона може сприймати ситуацію по-інакшому. Це притаманно для інтелектуально розвинутих людей, оскільки вони здатні з будь-якої ситуації почерпнути для себе корисне, отримати хороший досвід і знайти чимало способів розв'язання ситуацій. Якщо людина обирає певний вид діяльності, можна припустити, що саме ця діяльність допоможе їй задовольнити свої потреби та бажання.

Мотив, на противагу мотивації, – це те, що належить самому суб'єктові поведінки. Він є стійкою особистісною властивістю, яка зсередини спонукає до виконання відповідних дій. Мотив можна визначити як поняття, яке в узагальненому вигляді має багато складових. Найважливішою складовою мотивів є потреби – стан необхідності людини у певних умовах,

яких їй бракує для нормальної життєдіяльності. До основних характеристик людських потреб належать сила, періодичність виникнення і спосіб задоволення. Виокремлюють фізичні, органічні, духовні та соціальні потреби людини.

Після потреб велику роль у мотиві відграє мета – те, чого прагне людина, чого хоче досягти у своїй діяльності.

Мотиваційну сферу людини оцінюють за такими параметрами: широта, гнучкість, ієрархічність. Під широтою мотиваційної сфери науковці розуміють якісну різноманітність мотиваційних чинників – диспозицій (мотивів), потреб, цілей, які наведені на кожному з рівнів. Чим більше у фахівця різноманітних мотивів, потреб і цілей, тим більш розвинутою є його мотиваційна сфера [4].

Гнучкість мотиваційної сфери характеризує процес мотивації таким чином. Гнучкішою вважають таку мотиваційну сферу, в якій для задоволення мотиваційного спонукання більш загального характеру (вищого рівня) може бути використано більше різноманітних мотиваційних спонук нижчого рівня. Більш гнучкою є мотиваційна сфера працівника, який, залежно від обставин задоволення того самого мотиву може використати різноманітніші засоби, ніж інша людина. Наприклад, для одного працівника потреба у знаннях може бути задоволена лише засобами масової інформації, для іншого – за допомогою книг, наукових періодичних видань, спілкування з людьми [5]. Отже, мотиваційна сфера другого за визначенням буде гнучкішою.

Доцільно зауважити, що широта і гнучкість характеризують мотиваційну сферу по-різному. Широта передбачає різноманітність потенційного кола предметів, які для цієї людини слугують засобом задоволення актуальної потреби, а гнучкість – рухливість зв'язків, що є між різними рівнями ієрархічної організованості мотиваційної сфери: між мотивами і потребами, мотивами і цілями, потребами і цілями.

Ієрархічність – це характеристика будови кожного окремого рівня організації мотиваційної сфери. Чим більше відмінностей у частоті й силі актуалізації мотиваційних утворень відповідного рівня, тим вищою є ієрархічність мотиваційної сфери.

Крім мотивів, потреб і цілей, як спонук людської поведінки, розглядають також інтереси, завдання, бажання й наміри. Інтерес у словнику психології означає емоційно забарвлене ставлення до навколишнього світу, спрямованість людини на певний об'єкт чи діяльність, викликану позитивним ставленням людини до чогось, когось. В інтересі є емоційний і вольовий моменти (інтелектуальна емоція і зусилля), пов'язані з подоланням інтелектуальних труднощів і задоволенням від результату пізнання. Задоволення інтересу не веде до його згасання, а викликає нові інтереси, які відповідають більш високому рівню пізнавальної діяльності. Розвиток інтересу може перетворюватись у схильність як прояв потреби у діяльності, яка його викликає. Інтереси класифікують за змістом, широтою, глибиною, стійкістю, силою, тривалістю. Л. Виготський трактував інтерес як специфічно людський рівень розвитку потреб, якому властиві свідомість і воля, – це «вищі культурні потреби», що є рушійною силою поведінки [8].

Завдання як окремий ситуативно-мотиваційний чинник виникає тоді, коли під час виникнення дії, спрямованої на досягнення відповідної мети, організм стикається з перешкодою, яку треба подолати, щоб рухатися далі. Таке саме бажання може виникати в процесі виконання лише фізичних дій, тому також неспецифічне для потреб як і інтерес [1].

Бажання й наміри виникають кожної хвилини і досить часто замінюють один одного як мотиваційно-суб'єктивні стани, що відповідають умовам виконання дії. Інтереси, завдання, бажання і наміри, хоч і входять до системи мотиваційних чинників, беруть участь у мотивації поведінки, проте виконують не стільки спонукальну, скільки інструментальну роль. Вони більше відповідальні за стиль, а не за спрямованість мотивації [9].

Мотивація поведінки людини може бути свідомою і неусвідомленою. Це означає, що деякі потреби та цілі, які керують поведінкою людини, вона усвідомлює, інші – ні. Багато психологічних проблем розв'язують тоді, коли людина відмовляється від уявлення про те, начебто вона є.

Зазвичай, до діяльності людину спонукають кілька мотивів. Кожен мотив має свою спонукальну силу у певних обставинах.

Варто розглянути декілька мотивів, які мають найбільше практичне значення.

Мотив самоствердження. Мотив самоствердження (прагнення утвердити себе в суспільстві), пов'язаний з самолюбством, любов'ю до себе, почуттям гідності. Людина прагне здобути собі місце в суспільстві, намагається довести навколишнім, що вона чогось варта, хоче поваги до себе.

Мотив самоствердження є досить дієвим спонукальним фактором, який часто використовують керівник груп, колективів для підсилення мотивації до діяльності. Прагнення самоствердитись спонукає долати значні труднощі і багато працювати задля самоствердження і досягнення поставлених цілей [2].

Отже, прагнення самоствердитись, отримати позитивну оцінку своєї особистості – є істотним мотиваційним фактором, який спонукає людину інтенсивно працювати над собою і розвиватися.

Мотив ідентифікації з іншою людиною. Цей мотив полягає у прагненні бути схожим на певного героя, кумира, авторитетну особистість (батьків, викладачів) є особливо актуальним для дітей і молоді, які намагаються наслідувати інших людей у своїх діях. Наприклад, дівчина, прагнучи наслідувати відому танцівницю, багато займається танцями і спортом.

Ідентифікація з певною людиною (прагнення бути схожим на неї) приводить до підвищення енергетичного потенціалу індивіда за рахунок символічного «запозичення» енергії в кумира: з'являється бажання працювати над собою, над майбутнім як це роблять їхні ідеали. Психологам, керівникам важливо знати з ким себе ідентифікує особистість, щоб саме цим ідеалом підсилити мотивацію до дій.

Мотив саморозвитку. Прагнення до саморозвитку, самовдосконалення – це дуже важливий мотив, який спонукає багато працювати над своїм розвитком. На думку А. Маслоу, це прагнення цілковитої реалізації своїх здібностей, впевненість у собі, здатність відчувати свою компетентність у обраній діяльності. Актуалізація в людині мотиву саморозвитку підсилює її мотивацію до діяльності.

Мотив досягнення. Мотив досягнення – це прагнення досягти високих результатів і успіхів у діяльності. Мотивація досягнення проявляється, коли особистість вибирає складні досягнення і намагається виконати їх якнайкраще. Успіх у справі залежить не тільки від здібностей, знань і навичок, а й від мотивації досягнення бажаного результату. Людина з високим рівнем мотивації докладает значних зусиль у роботі.

Негативна мотивація (мотив уникнення неприємностей і покарання).

Негативна мотивація – це спонукання, які виникають від страху. Що можуть виникнути неприємності, незручності, покарання у зв'язку з невиконанням діяльності. Наприклад, студента до навчання можуть спонукати погрози батьків позбавити певних благ, якщо будуть негативні оцінки. Навчання під впливом такого мотиву набуває характеру захисної дії і є примусовим.

Форми негативних санкцій можуть бути різноманітними: вербальне (словесне) покарання (осуд, зауваження тощо); матеріальні санкції (позбавлення привілеїв, стипендії, кишенькових грошей тощо); соціальна ізоляція (зневага з боку оточення, ігнорування, неприйняття групою); фізичне покарання. [5]

Основний недолік негативних обмежень (особливо покарання) є короткочасність впливу: покарання стимулює до діяльності (або стримує від небажаних учинків) лише за реальної його загрози. Коли загроза покарання зникає або зводиться до мінімуму, то негативна мотивація втрачає спонукальну силу.

Мотив можна характеризувати не тільки кількісно, а й якісно. Тут виокремлюють внутрішні і зовнішні мотиви (відношення мотиву до змісту діяльності). Якщо для особистості має значення діяльність сама по собі, наприклад, задовольняється пізнавальна потреба в процесі навчання, то говорять про внутрішню мотивацію. Якщо ж значення мають інші

потреби, наприклад, соціального престижу, заробітної плати і т.д., то говорять про зовнішній мотив [7].

Зовнішня мотивація заснована на заохоченнях, покараннях та інших видах стимуляції, які або спрямовують, або гальмують поведінку людини. У разі зовнішньої мотивації чинники, що регулюють поведінку, не залежать від внутрішнього «я» особистості.

Внутрішня мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самоповагу особистості.

Сукупність мотивів поведінки і діяльності розглядається як мотиваційна сфера особистості. Центром мотиваційної сфери виступають відносно стійкий й домінуючи мотиви і саме в них першочергово виявляється спрямованість особистості [11].

Усвідомлений вибір професії допомагає людині задовольнити власні потреби і бажання. Мотивація фіксує стан професійної діяльності особистості й визначається постійно змінним співвідношенням різних спонукань, що містить мотиваційна сфера. До таких спонукань належать: професійні наміри, потреба в професійній праці, професійне покликання, ціннісні орієнтації у професійній діяльності, мотиви професійної діяльності [3].

Результатом формування професійно важливих мотивів є професійна мотивація. Для визначення професійної мотивації майбутніх рятувальників треба звернути увагу на специфіку їхньої діяльності. Ця специфіка пов'язана з великим ризиком для життя і здоров'я як рятувальників, так і потерпілих. Великий вплив має обмеження в часі, підвищена відповідальність за помилки в діяльності. У зв'язку з цим під час професійної підготовки майбутніх рятувальників у ЗВО із специфічними умовами навчання велика відповідальність покладається на командирів підрозділів та на науково-педагогічний персонал закладу освіти.

При виборі професії у майбутніх рятувальників існує безліч мотивів саме до цієї діяльності. Це можуть бути мотиви соціального забезпечення, стабільний заробіток, внутрішні переконання, визначення професії по династії.

О. Тімченко виокремив п'ять типів професійних мотивів: *адекватний*, який характеризується тим, що ціннісні орієнтації та пов'язані з ними професійні мотиви повністю узгоджуються з суспільною поведінкою особистості; *ситуативний*, пов'язаний із романтичною привабливістю професії або матеріальними інтересами; *конформістський*, властивий працівникам, які обрали професію під впливом референтної групи; *компенсаторний*, який притаманний особам, що прагнуть подолати слабкі сторони своєї особистості завдяки обраній діяльності; *кримінальний*, який характеризується антисоціальною спрямованістю та прагненням використовувати професію в своїх цілях [10].

Також специфіка мотивації до певного виду діяльності може зумовлюватися не лише особливостями результату (цілями), але й можливостями їх досягнення, які визначаються умовами та особливостями, характерними для цього виду діяльності. У працях, присвячених постановці мети, більшість дослідників відзначають такі особливості, як динамічний характер співвідношення мотивів і цілей та зумовленість особистісними особливостями суб'єкта діяльності, що передбачає необхідність вивчення цих чинників під час дослідження мотивації до конкретної діяльності.

Висновки. Отже, теоретичний аналіз наукової літератури дав можливість виявити, що ефективність виконання професійно важливих завдань значною мірою залежить від мотивації, яка спонукає особистість до здійснення такої важкої та небезпечної роботи. Мотивація професійної діяльності є змінною системою, яка регулюється поетапно протягом професійного становлення фахівця. Професійна мотивація курсантів ЗВО із специфічними умовами навчання є значущим чинником успішної реалізації в майбутній професійній діяльності. Складність професії рятувальника полягає у різноманітті завдань, які виконуються, значних фізичних і психологічних навантажень, необхідності гнучко реагувати на зміни обстановки у процесі діяльності, здатності до володіння фаховими навиками суміжних спеціальностей тощо. В одних випадках людина може схилитися до уникнення небезпеки, а в інших навпаки прагне до досягнення. Досягнення успіху в зазначених умовах залежить від особливостей характеру фахівця, від рівня розвитку здібностей та від його вмотивованості.

Список використаних джерел

1. Аніщенко Н. В. Роль діагностики академічної обдарованості в сучасній психолого-педагогічній теорії та практиці. *Діагностика академічної обдарованості учнів середньої школи: теорія та практика* : матеріали науково-практичного семінару. Київ : Інформаційні системи, 2011. С. 9–12.
2. Антонова Олена Євгенівна. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу / Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. — Житомир, 2005. — 456с.
3. Эфроимсон В. П. Загадка гениальности. Москва: Знание, 1991. 64 с.
4. Ковальчук О. П. Теоретичні аспекти дослідження мотивації професійної діяльності військовослужбовців. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. № 21. С. 135–139.
5. Кулемзіна А.В. Дитяча обдарованість: психолого-педагогічне дослідження. Томськ. 1999. – 346с.
6. Матюшин А. М. Загадки одаренности. Москва.1993. 128 с.
7. Общая психодиагностика / под ред. А. А. Бодалёва, В. В. Столина. Москва: Изд-во МГУ, 1987. 304 с.
8. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: навч. посіб. Київ: Каравела, 2012. 328 с.
9. Психологическая энциклопедия. 2-е изд. / под ред. Р. Корсини, А. Ауэрбаха. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 1096 с:
10. Тімченко О. В. Професійний стрес працівників органів внутрішніх справ України (концептуалізація, прогнозування, діагностика та корекція): дис. ... доктора психол. наук: 19.00.06 / Національний університет внутрішніх справ МВС України. Харків, 2003. 427 с.
11. Шадриков В.Д. О содержании понятий „способность” и „одаренность”// Психологический журнал. – 1983, №5.

Мішкулинець О.О.
*кандидат психологічних наук,
викладач психолого-педагогічних
дисциплін, викладач-методист, ВСП
«Гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж Мукачівського державного
університету»*

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства гостро постає проблема інформаційної безпеки та забезпечення захисту особи і суспільства від негативних інформаційних впливів. Важлива роль у вирішенні даної проблеми належить соціально-педагогічним дослідженням в галузі формування критичного мислення.

Розвиток умінь здобувачів освіти оцінювати рівень достовірності одержуваної інформації і виробляти власні незалежні судження стає важливим завданням сучасної соціально-педагогічної діяльності. Досягти цього можливо шляхом виховання людини, яка здатна критично і раціонально мислити, системно аналізувати, вміє бачити і вирішувати проблему.

Цілком зрозуміло, що сучасний світ – це світ інформації, яка швидко збільшується і при тому постійно застаріває. Це світ, у якому ідеї постійно піддаються структурним змінам,

перевіркам і переосмисленню, де своє мислення слід увесь час адаптовувати до мислення інших, де варто поважати прагнення до чіткості, точності та ретельності.

Особливої значущості набувають питання успіху адаптації особистості до нових умов життя, який в значній мірі залежить від сформованості критичного мислення. Під ним ми розуміємо те, що це мислення вищого порядку, яке сприяє розвитку такої особистісної риси, як креативність; також формує творче мислення, а відповідно і творчу особистість. У філософії під критичним мисленням розуміють логічно мислити й аргументувати, аналітично дискутувати та правильно висловлювати свою думку [1].

Науковці досліджували критичне мислення в таких аспектах: роль критичності у виборі підходів до розв'язання проблем (А. Байрамов, Б. Зейгарник, С. Король, Г. Липкіна, Є. Полат, Л. Рибак, С. Рубінштейн, О. Тягло, М. Чошанов та ін.); розв'язання проблем соціалізації особистості, самоутвердження молодого спеціаліста, успішна адаптація в професійній діяльності (М. Боришевський, В. Конєва, Є. Полат, О. Тягло, Д. Халперн та ін.).

Останнім часом з'явилося чимало праць українських учених з проблеми формування критичного мислення учнів і студентської молоді. Дослідженню даного питання приділяють значну увагу Т. Воропай, О. Марченко, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, Л. Терлецька та ін. [4].

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив розглядати зміст критичного мислення як сукупність таких компонентів:

- внутрішньої мотивації, установки на розвиток критичного мислення;
- інтелектуальних навичок та вмінь, що включають здатність до розпізнавання проблеми, систематизації зібраної інформації, розпізнавання наукових і оціночних суджень, формування власної системи переконань на основі об'єктивних суджень про явища повсякденного життя;
- сформованих знань і накопиченого досвіду.

Доречно відзначити, що поняття «критичне мислення» є похідним від загального поняття «мислення». Згідно з визначенням відомого науковця С. Рубінштейна, мислення – це опосередковане, засноване на розкритті зв'язків, відносин, узагальнене пізнання об'єктивної реальності. Інший класик психології – А. Леонтьєв – розглядав мислення як процес свідомого віддзеркалення дійсності в таких зв'язках і відносинах, в які включаються і недоступні об'єкти або їх властивості. Дослідниця Д.М. Шакирова розглядає мислення як процес аналізу через синтез, як включення об'єкта в нові системи відносин, у яких він розкриває свої нові системні властивості [5].

Дослідники особливостей критичного мислення Т.І. Довгодько, М.Ю. Зелінський визначають його як використання таких методів пізнання, що відрізняються контрольованістю, обґрунтованістю та цілеспрямованістю, збільшують вірогідність отримання бажаного кінцевого результату. Ці методи використовуються під час розв'язування завдань, формулювання висновків, оцінювання й ухвалення рішень і вимагають навичок, які обґрунтовані й ефективні для конкретної ситуації і типу завдання.

Разом з тим, дослідниця додатково вказує, що для критичного мислення характерна побудова логічних висновків, створення узгоджених між собою логічних моделей і ухвалення обґрунтованих рішень, що стосуються того, відхилити яку-небудь думку, погодитися з нею чи тимчасово відкласти її розгляд [1].

У своїй основі критичне мислення передбачає сформованість умінь і навичок своєрідного виду діяльності, що отримав у психології і педагогіці назву «рефлексивно-оціночної діяльності» або «оціночна діяльність». Ці терміни використовують для позначення активної взаємодії людини з навколишнім світом, направленої на з'ясування якісної неоднорідності останнього з точки зору наявності або відсутності в ньому життєво важливих цінностей, а також на вибір із цих цінностей таких, котрі є для людини найбільш актуальними [3].

Важливим аспектом є те, що оціночна діяльність базується на понятті рефлексії, яке визначається психологами як мисленнєвий процес, спрямований на аналіз, розуміння, усвідомлення себе, власних дій, поведінки, мови, досвіду, почуттів, станів, здібностей,

характеру, стосунків з іншими, своїх завдань, призначення. Значення рефлексії як особливої пізнавальної дії полягає в уточненні людиною своїх знань, у виявленні їх основ і того, як вироблялися ті чи інші знаки або уявлення. Поряд зі свідомістю, мисленням, пам'яттю рефлексія органічно притаманна самій природі людини. Слід зазначити, що більшість науковців та вчителів-методистів виокремлюють рефлексію як важливу складову в методиках розвитку критичного мислення [4].

Варто акцентувати увагу на тому, що критичному мисленню можна і потрібно вчити, слід цілеспрямовано і терпляче плекати його культуру, а тому однією із пріоритетних задач шкільної освіти є створення умов для розвитку критичного мислення здобувачів освіти [3].

В своїх дослідженнях Д.О. Кононович [2] виокремлює такі соціально-педагогічні умови розвитку критичного мислення здобувачів освіти:

- організація освітнього процесу освітнього закладу, що забезпечує гуманістичну спрямованість особистісного і соціального розвитку здобувачів освіти, корекцію негативного і засвоєння позитивного соціального досвіду;
- створення матеріально-технічної бази навчального закладу, необхідної для організації предметно-просторового середовища, що забезпечує позитивне ставлення до розвитку критичного мислення;
- створення суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками освітніх відносин;
- оновлення традицій життєдіяльності здобувачів освіти, що забезпечують засвоєння позитивного соціального досвіду.

Неменш важливим є те, що розвиток критичного мислення допомагає:

- формулювати питання і проблеми чітко і зрозуміло;
- збирати і оцінювати потрібну інформацію, використовуючи абстрактні ідеї, інтерпретувати цю інформацію і ефективно доводити до обґрунтованих висновків, перевіряючи їх згідно відповідних критеріїв і стандартів;
- об'єктивно розглядати альтернативні думки та оцінки;
- ефективно взаємодіяти з іншими у з'ясуванні і вирішенні складних проблем.

Приведені вище твердження свідчать про те, що в розумінні науковців мислення завжди виступало як пізнання системно організованої складної реальності. Міжнародні дослідження сучасних психологів і педагогів показали, що лише близько 25% здобувачів освіти володіють навичками і ще менше – прийомами критичного мислення. У західній системі освіти з 80-х рр. ХХ ст. почався педагогічний рух за розвиток у здобувачів освіти критичного мислення. Суть його полягає в тому, що усі академічні дисципліни необхідно перебудувати в дусі рефлексії, здобувачі освіти мають оволодіти навичками критичного ставлення до пропонованих аргументів і способів діяльності. Критичне мислення виявилось цілком технологічною методологією, застосованою до різних сфер інтелектуальної діяльності людини [4].

Зокрема, методи критичного мислення, за допомогою яких воно здійснюється, слід розглядати в трьох аспектах. По-перше, це інтелектуальні функції, які лежать в основі розумової діяльності.

По-друге, це знакові, мовні, вербальні засоби, у формі яких матеріалізуються результати процесу мислення.

По-третє, це набуті раніше знання, досвід, до яких відбувається включення здобувачів освіти у процес критичного мислення, формується індивідуальний досвід такої діяльності.

Доречно зазначити, що методи критичного мислення допомагають подолати протиріччя між власною точкою зору та іншими думками, а також відбувається оцінка власного мислення особистості.

До методів ми відносимо дискусію, метод взаємних питань, метод реконструкції, метод спрямованого читання й слухання, метод проб і помилок, метод критичної перевірки тощо [3].

Вищезазначені методи критичного мислення розглядаються нами як певний інструмент, за допомогою якого особистість вирішує проблеми поведінки та орієнтується на певні цінності. Щоб скористатися методами критичного мислення, здобувач освіти має подолати велику кількість бар'єрів і сумнівів.

Таким чином, критичне мислення – це усвідомлений, самостійний, рефлексивний, цілеспрямований, обґрунтований, контрольований та самоорганізований процес. Результат такої діяльності – вміння самостійно мислити, розв’язувати життєві та професійні задачі. Навчання майбутніх педагогів у ЗВО наразі переслідує мету виховати конкурентоздатного, самостійного фахівця, який може мислити й діяти цілеспрямовано, свідомо використовуючи весь арсенал знань. Саме завдяки критичному мисленню й відбувається формулювання мети, заради якої здійснюється діяльність.

Список використаних джерел

1. Довгодько Т. І. Необхідність критичного мислення в контексті нової освітньої парадигми. Світові виміри освітніх тенденцій / Т.І. Довгодько, М.Ю. Зелінський // Науково-методичні проблеми мовної підготовки іноземних громадян: XII Міжнар. наук.-практ. конф, 17 квітня 2019 р. – К.: НАУ, 2019. – С. 3– 4.
2. Кононович Д.О. Соціально-педагогічні умови формування критичного мислення учнівської молоді / Д.О. Кононович // Соціальна педагогіка. – 2019. – Випуск 19. Т. 1. – С. 149-151.
3. Кроуфорд А. Технологія розвитку критичного мислення учнів: навч. пос. / А. Кроуфорд, В.Саул. – К.: «Плеяда», 2006. – 220 с.
4. Чуба О. Формування критичного мислення як психолого-педагогічна проблема сучасності / О. Чуба // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2013. – № 3. – С. 202-208.
5. Шакирова Д.М. Теоретические основания концепции формирования критического мышления / Д.М. Шакирова // Педагогика. – 2006. – С.12 – 17.

**Мельников Д.О., к. і. н., доцент кафедри
суспільно-гуманітарних наук.**

Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж

**Шньорко В.М. к. фіз.-мат. н., доцент
кафедри математики та інформатики.**

Вінницький торговельно-економічний коледж КНТЕУ

ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ В НАВЧАННІ ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Вже не один рік у вищих навчальних закладах йде пошук нових, більш ефективних методів навчання, які б активізували пізнавальні можливості студентів, сприяли формуванню нової моделі навчання, в основі якої було б прагнення навчити їх мислити, сприймати навколишній світ з позиції власного бачення і розуміється. Тому, не випадково, в навчальних закладах сьогодні все більше уваги починають приділяти проблемним методам навчання.

Незважаючи на те, що більшість викладачів та студентів розуміють значення проблемного навчання, чіткої уяви щодо теоретичного обґрунтування цієї проблеми, конкретних шляхів її практичного впровадження в навчальний процес, на жаль, не мають. Деякі вважають, що любе питання, яке змушує студентів думати, є вже проблемною ситуацією. Особливо важко для викладачів створити систему проблемних ситуацій при вивченні всієї теми, що особливо важливо для розвитку творчого мислення студентів.

Для того, щоб пізнати, науково обґрунтувати механізм функціонування мислення студентів при створенні проблемних ситуацій, нам необхідно зрозуміти сутність понять «проблема» та «проблемна ситуація». В словнику іншомовних слів за редакцією О. С. Мельничука вказано, що термін «проблема» має грецьке походження і означає - задача, утруднення [4, с.54].

У дидактиці не існує єдиного загального-прийнятого визначення проблемної ситуації, як центральної ланки проблемного навчання. Більшість дослідників проблемну ситуацію розглядають перед усім як ситуацію утруднення (Ю. К. Бабанський, І. Я. Лернер, М. І. Махмутов). Хоча деякі вчені звертають увагу не тільки на утруднення, а на таку її особливість як протиріччя (Б. І. Зільберман, С. І. Мелешко, М. Н. Скаткін). По своєму дає відповідь на питання «Що таке проблемна ситуація?» І. О. Ільницька. На її думку, проблемна ситуація – це прояв відповідного психічного стану учня, який виникає в процесі виконання завдання, яке допомагає йому усвідомити протиріччя між необхідністю виконання завдання і неможливістю здійснити це за допомогою тих знань, які є в ньому [2, с. 26].

На наш погляд, заслуговує на увагу визначення проблемної ситуації запропоноване А. М. Матюшкіним. Воно звучит так: «Проблемна ситуація – це особливий вид розумової взаємодії суб'єкта та об'єкта; характеризується таким психічним станом, який виникає у суб'єкта при виконанні ним завдання, яке спонукає знайти (відкрити або засвоїти) нові, раніше невідомі суб'єкту знання або методи, дії [3, с. 193].

Із вище запропонованих визначень проблемної ситуації ми бачимо, що такий метод організації навчання студентів насамперед сприяє розвитку мислення, творчого підходу до вирішення проблемних завдань, що цей процес відбувається на основі закономірностей психічного розвитку. Відомий вчений в галузі психології С. Л. Рубінштейн щодо цього писав: «Для педагогіки першочергове значення має розкриття закономірностей психічного розвитку, а саме закономірностей мислення». Він вказував, що тільки знаючи ці закономірності, педагог зможе не тільки навчати, але і розвивати, не тільки повідомляти знання, але і формувати мислення. З цього витікає важливий для практики навчання висновок: педагог, який поставив перед собою завдання не тільки повідомляти учням знання, але і максимально розвивати своїх учнів, повинен будувати процес засвоєння знань у відповідності і закономірностями процесу мислення. Ці два процеси – закономірності мислення і закономірності процесу засвоєння знань в основному співпадається, так як процес мислення є одночасно і рух знання в ньому [5, с. 27].

Визначаючи роль психологічних особливостей студентів в процесі навчання ми без перебільшення можемо констатувати, що проблемна ситуація має свою психологічну структуру, яка включає в себе три компоненти: невідоме знання, яке можливо досягти, пізнавальна проблема, яка спонукає студентів до інтелектуальної діяльності та їх інтелектуальні можливості, в які входить творчі здібності і минулий досвід.

Таким чином проблемна ситуація за своєю психологічною структурою, як і мислення, є складним процесом. Він охоплює не тільки предметно-змістову частину, але і мотиваційну, особисту (потреби, можливості студентів). Студенти прагнуть пізнати щось нове, невідоме, зрозуміти сутність процесів, фактів тощо. На наш погляд, інтерес, зацікавленість, пошук істини є основною потребою в процесі пізнання.

Кожна навчальна дисципліна потребує своїх систем проблемних завдань. Для цілеспрямованого управління формуванням творчого мислення студентів важливо знати типологію проблемних ситуацій, що дозволяють викладачу свідомо їх створювати і застосовувати. Заслуговують на увагу декілька типів навчальних проблемних ситуацій на заняттях з історії, запропонованих Є. Є. В'яземським. Зокрема, ситуація несподіванки створюється, коли студенти знайомляться з фактами чи ідеями, які викликають подив, запитання: «Як таке може бути?». Ситуація конфлікту побудована на протиріччі нових фактів і теоретичних узагальнень. Ситуація невідповідності ґрунтується на зіткненні наукових даних з життєвим досвідом і побутовим уявленням. Проблемне завдання із ситуацією невизначеності містить в умові недостатню кількість даних для вирішування питання. У проблемних завданнях із ситуацією припущення студентам пропонується створити власну інтерпретацію історичних подій, явищ, пояснити їх причини і наслідки, мотиви діяльності, навести аргументи. Проблемне завдання версійного характеру містить в умові дві і більше суперечливих думки щодо причин, характеру, наслідків історичних подій і явищ. Студентам

потрібно визначитися з власним судження стосовно них, обґрунтувавши справедливість однієї з версій або висунути власну [1, с. 243-244].

Діяльність людини, в тому числі і тієї, яка знаходиться в системі освіти, навчання обумовлена таким важливим компонентом як мотивом. Він стимулює діяльність людей до дій, від яких залежить як фізичний так і духовний зміст їх існування, прояв активності в певних сферах. Без активізації розумової діяльності тут не обійтися. Однозначної відповіді на питання щодо того, що спонукає людей до дій немає. Деякі вчені стверджують, що цим є зацікавленість, що прагнення людини пізнати істину генетично запрограмовано, що це біологічна, вроджена властивість людської психіки. Інші, хоч і не відкидають таке припущення, стверджують, що мотивація з'являється при необхідності задовольнити свої життєві потреби, включаючи сюди і необхідність працювати, задовольняючи при цьому свої матеріальні і духовні потреби. Нас цікавить потреба інтелектуального змісту, в основі якої лежить прагнення студентів пізнати щось нове, невідоме, зрозуміти сутність процесів, фактів тощо. Як на нас, інтерес, зацікавленість, пошук істини є основною потребою процесів пізнання.

Варто, на нашу думку, зупинитися і ще на одному мотиві, який в певній мірі стимулює пізнавальну діяльність людини – це її прагнення вступити в процес «боротьби» за істину, прагнення самостійно її досягти, проявити власну силу волі, свій інтелект, виділитися серед інших. І ще. Не будемо кривити душею, але прагнення отримати позитивну оцінку під час занять, заліків та іспитів в якійсь мірі також стимулює розумову активність студентів під час розгляду на заняттях проблемних питань

Проблемні ситуації бувають різної складності. Є такі, ситуації, вирішення яких потребують досить глибоких, ґрунтових знань студентів. В такому разі основне навантаження при їх розгляді беруть на себе добре підготовлені студенти. Аналізуючи події, факти, їх причинно-наслідкові зв'язки, перед студентами можуть виникати менш складні проблеми і ситуації, у вирішенні яких вже може брати участь більшість студентів групи.

Враховуючи те, що студенти володіють не однаковим рівнем інтелектуальної підготовки, ми пропонуємо таку класифікацію проблемних ситуацій: проблемні ситуації, в яких беруть участь в основному студенти з більш ґрунтовними знаннями; проблемні ситуації для студентів з середнім рівнем підготовки і; третій рівень – проблемні ситуації для студентів з низьким рівнем знань. Але такий підхід до визначення рівня проблемної ситуації ні в якому разі не визначає того, що студенти з низьким чи середнім рівнем підготовки не в змозі брати участь в обговоренні проблемних питань, виконання проблемних завдань разом зі студентами більш вищої інтелектуальної підготовки. В цьому і проявляється одна з характерних особливостей проблемного навчання – створення умов, які б стимулювали студентів до поліпшення своїх знань, самовдосконалення, саморозвитку

Короткий огляд теоретичних основ проблемного навчання студентів, застосування його на практиці дає нам підстави затверджувати, що цей прогресивний метод має свою науково обґрунтовану основу, вдумливе, методично грамотне використання якого сприятиме розвитку в них пізнавальної активності, творчих здібностей, здатності шукати істину, мати власне бачення того, що вони вивчають, що відбувається в сучасному світі, навколо них.

Список використаних джерел

1. В'яземський Є. Є. Теория и методика преподавания истории. М.: Владос, 2003-384 с.
2. Ильницкая И. А. Проблемные ситуации и пути их создания на уроке. М.: Знание, 1985. – 80 с.
3. Матюшкин А. М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. – М.: Педагогика, 1972. – 168 с.
4. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів. – К.: Головна редакція УРЕ. – 774 с.
5. Рубинштейн С. Л. О мышлении и путях его исследования. – М.: Изд-во АН СССР. – 145 с.

Морозова Л.П.,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри економічної теорії, фундаментальних
та соціально-гуманітарних дисциплін,
Вінницького кооперативного інституту

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Процес входження людини в суспільство через освоєння його вимог, норм, цінностей і формування типових соціально-визначених рис називається соціалізацією.

В процесі соціалізації формуються соціальні якості, цінності, знання, навички, уміння людини, і вона стає дієздатним учасником суспільних відносин. Соціалізація забезпечується, з однієї сторони, самооновленням суспільних відносин, збереженням їх культурних цінностей, а з другої – комфортабельністю життєдіяльності індивідів та можливістю самореалізації особистості в соціальних зв'язках.

Вимоги сучасної концепції соціалізації розглядалися в працях французького соціолога Г. Тарда. Розгорнуту соціологічну теорію, яка описує процеси загальноприйнятих норм інтеграції індивіда в соціальну систему засобом засвоєння загальноприйнятих норм в процесі спілкування, розробив американський соціолог Т. Парсонс. На нашу думку, органи соціалізації, включаючи сім'ю і інститути освіти, виконують функцію відтворення соціальної структури. Соціалізація - процес впливу соціальних умов на життєдіяльність індивіда з метою включення його як дієздатного суб'єкта в систему суспільних відносин. Основними факторами соціалізації особистості виступають: елементи соціального середовища, з якими взаємодіє людина. По-перше, сукупність ролей і статусів, які суспільство пропонує людині. По-друге, сукупність соціальних інститутів, соціальних механізмів, громадських організацій, соціальних спільностей, в межах яких індивід реалізує визначені соціальні ролі і набуває бажаних соціальних статусів. По-третє, елементами соціального середовища, які визначають соціалізацію особистості, виступають: сукупність цінностей, соціальних норм, знань, навичок, умінь, якостей, якими людина оволодіває, щоб згідно відповідності з потребами суспільства виконувати відповідні ролі і підтримувати набутий статус. По-четверте, соціальне середовище охоплює сукупність соціальних інститутів і соціальних технологій з виробництва, відтворення і передачі культурних зразків, цінностей, норм. По-п'яте, на формування ціннісних установок і поведінку індивіда в суспільстві значний вплив мають конкретні події.

Підкреслюємо, що особистість неможлива поза соціальною діяльністю і спілкуванням. Тільки включаючись в процес історичної практики, індивід проявляє соціальну сутність, формує свої соціальні якості, виробляє ціннісні орієнтації. Головна сфера становлення людини – його трудова діяльність. Праця складає основу соціального буття людини, тому що саме в праці вона в більшій мірі виражає себе як суспільний індивід. На формування особистості здійснюють вплив фактори трудової діяльності, суспільний характер праці, форма колективної організації, суспільна значимість результатів, технологічний процес праці, можливість для розгортання самостійності, ініціативи, творчості [283, с.116].

Розвиток ринкових відносин економіки і становлення плюралістичності в діяльності політичних сил в сучасній Україні обумовлює появу нових соціальних ролей і статусів, запропонованих суспільством індивіду, розширення спектру духовних цінностей, соціальних вимог виявлення людиною таких якостей, як ініціативність, підприємливість, самостійність. В сучасних умовах України велику роль в соціалізації людини відіграє сім'я, освіта, виховання, національні традиції, групи однолітків, виконання індивідом професійних ролей, протиріччя і труднощі соціальних перетворень. Велике спрощення трактувати соціалізацію як одномірний, спрямований процес дії соціальних факторів на конкретну людину, при якому індивіду відводиться пасивна роль об'єкта впливу. До впливу соціального середовища людина відноситься відбірково, на основі сформованої в її свідомості системи цінностей. Звичайно,

індивідуальність особистості, її потенційні можливості засвоювати культурний пласт суспільства, її потреби та інтереси, спрямованість соціальної активності виступають важливими факторами соціалізації [244, с. 21].

Процес з'єднання факторів, які характеризують умови соціального середовища з факторами особистості, представляє механізм соціалізації. Спеціалісти виділяють дві моделі соціалізації - модель підпорядкування і модель інтересу, які характеризують різноманітні механізми включення людини в політичну, соціально-економічну сферу життя. Їх відмінність міститься в різному розумінні першоджерела соціалізації особистості, яким можуть виступати суспільна необхідність або інтереси конкретної особистості. Моделі можуть застосовуватись і для опису інших видів соціалізації особистості. В умовах дії моделі підпорядкування, які функціонують в суспільстві чи спільнотах з достатньо високим ступенем регламентації, відбувається взаємодія механізму відбору та механізму контролю. В межах моделі підпорядкування, суспільство посередництвом соціальних інститутів, цінностей і норм відбирає на ту чи іншу роль людей, що володіють визначеними здібностями, рівнем підготовки, біологічними якостями, які відповідають соціальним вимогам. Далі соціальне середовище через зразок виконання соціальної ролі вказує особистості стандартний набір моральних, трудових якостей, якими воно повинно володіти.

Утворення стійких переконань, позицій, світогляду є важливою складовою частиною процесу політичної соціалізації індивіда. Наявність розвинутої політичної свідомості служить гарантією стабільної участі, чіткої ідеологічної орієнтації, без яких не можлива політична людина. Але політична система зацікавлена в поповненні своїх рядів, підтримці прибічників, в їх служінні не за страх, а за совість. Можливі різні стратегії досягнення мети, як і різні тактичні прийоми і методи. Нарешті суспільство здійснює контроль за виконанням людиною взятої на себе ролі в співвідношенні з визначеними рольовими нормами [292, с. 96].

Модель інтересу характерна для ліберально-демократичних суспільств, виступає дзеркальним відображенням моделі підкорення, але протилежно. Тут функціонує механізм вибору особистістю соціальної ролі на основі наявності в ній потреб, інтересів, цінностей, інтелектуального поняття, фізіологічних і психічних можливостей, придбаних навичок і вмінь, механізм аналізу і соціальних вимог та активного оволодіння необхідними якостями; механізм самоконтролю–контролю індивідуума за особистою поведінкою з точки зору не тільки виконання соціальної ролі, але і особистих інтересів.

Складності переходу від моделі підпорядкування до моделі інтересу пов'язані з небажанням елітних прошарків і державних структур відмовитися від тих широких можливостей, що вони мали раніше і соціального контролю, з неготовністю більшості людей до виявлення самостійності на основі одержаного інтересу. Однак, корінні зміни в Україні не можливі без зміни моделі соціалізації особистості, тому що вона суттєво впливає на відновлення суспільних структур і соціальних цінностей. В сучасних умовах в Україні ефективність включення людини в суспільні зв'язки залежить від доповнення і взаємовідношення імпульсів, що йдуть від різних факторів соціалізації особистості, відношення соціальних інститутів з специфічними каналами і соціальними механізмами, що пристосовують індивіда до гуманістичної, демократичної культури. В сучасних умовах в Україні владні верхи намагаються нав'язати економічні і політичні реформи та зміни, не враховуючи сучасного менталітету українського народу, і того, що процеси суверенізації, демократизації, формування ринкових відносин ще не стали всеукраїнською національною ідеєю [10, с. 53].

Список використаної літератури

1. Маковецький А.М. Формування морального світу особистості та її ціннісних орієнтацій в кризовий період життя суспільства. – К.: Думка, 1994. – 37 с.
2. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема. – Житомир: ЖІТУ, 1997. – 214 с.
3. Андрущенко В.П. Духовне оновлення суспільства.- К.: Либідь, 1990. - 200 с.

Олійник Г.М.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи,
спеціальної освіти і менеджменту
соціокультурної діяльності
Тернопільський національний
педагогічний університет ім. В. Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

На сучасному етапі розвитку нашої країни відбуваються значні соціально-економічні, політичні та культурні зміни, що призводять до загострення суспільних протиріч, переосмислення цінностей, норм і законів моралі.

Вивчення та аналіз сучасних наукових праць дає підстави розглядати проблеми становлення поліетнічного суспільства як цілісний, багаторівневий, ієрархічний, взаємозалежний, детермінований, відкритий процес у його постійному розвитку й саморозвитку. Інакше кажучи, однією з важливих умов розгляду цієї проблеми виступає системний підхід. В цьому разі він є підґрунтям для організації та впровадження в практику етнокультурної компетентності населення в умовах поліетнічного середовища. Тому в науково-педагогічній літературі поліетнічне середовище розглядають в основному як соціальне оточення, що складається з представників різних етнічних груп та націй, які компактно мешкають на певній території [1].

Категорію «поліетнічне середовище» вивчали І. Бех, О. Гуренко, Е. Койкова, В. Кондратська, О. Надибська, Т. Стефаненко, О. Чебан, Є. Яковенко-Глушечкова, К. Юрєва, Н. Якса. Поліетнічність як основа гармонізації суспільного буття розглядається в дослідженнях О. Болдецької, О. Гуренко, Ю. Римаренка, та інших.

Поліетнічне середовище являє собою єдність сутності та існування людини і націй, матеріальних і духовних чинників життєдіяльності представників різних народів у певному соціальному просторі й часі, в певних конкретно-історичних і географічних умовах, які формують людину як суб'єкта етнічної самосвідомості та культури, через яку відбувається привласнення загальнолюдської культури. Воно включає в себе безпосереднє оточення особистості.

Крім цього, людям, що перебувають в поліетнічному середовищі, властива велика інтернаціональна активність, у них більше друзів серед інших національностей, зростає інтерес до міжнародних акцій, розвиваються товариськість і доброзичливість по відношенню до тих, що оточують незалежно від їх національної приналежності. Члени поліетнічних суспільств повинні усвідомлювати, що різноманітність культур як віддзеркалення різноманіття шляхів людського розвитку вже само по собі цінно, оскільки збагачує існування людства, надає йому можливості для вибору в житті і діяльності варіантів (різноманіття зовнішнього вигляду, засобів і форм спілкування, способу господарювання, задоволення творчих потреб, видів державного пристрою і так далі).

Поліетнічному суспільству властиві такі якості, як: підвищена здібність до адаптації; наявність здорової конкуренції, необхідної для суспільства, що динамічно розвивається; широкі можливості для вибору життєвого шляху. Поліетнічне середовище, будучи свого роду способом існування, діяльності і спілкування людей різних націй і народностей, включає безпосереднє оточення особистості і є єдністю суті і існування людини і націй, матеріальних і духовних чинників життєдіяльності представників різних народів в певному соціальному просторі і часі, в певних конкретноісторичних і географічних умовах [7].

Метою статті є розкрити особливості професійної діяльності соціального працівника в поліетнічному середовищі.

Останнім часом у межах соціальної роботи, особливої актуальності набувають важливі проблеми полікультурного соціуму: етнокультурне відродження, позитивне міжнаціональне спілкування, віротерпимість, етнічна толерантність та інші. До їх вирішення залучаються соціальні працівники та соціальні педагоги, постійно співпрацюючи із представниками різних національностей (національні меншини, мігранти, біженці тощо), надаючи їм посильну соціальну допомогу, створюючи умови для посильної соціальної адаптації у новому полікультурному середовищі та попереджаючи виникнення етнокультурної маргінальності й міжнаціональних конфліктів. Проте, як свідчить соціально-педагогічна практика, соціальні працівники не завжди готові до полікультурної діяльності.

Готовність до професійної діяльності соціального працівника в поліетнічному середовищі ми визначаємо як інтегративне особистісне і соціально-психологічне утворення, що являє собою єдність ціннісного відношення до соціальної роботи в поліетнічному середовищі і професійні знання, вміння та навички в даній галузі. Динамічну структуру цього утворення складають такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-пізнавальний та операційно-діяльнісний.

Організаторські вміння, котрими оволодіє соціальний працівник у підготовці до роботи в поліетнічному середовищі, допоможуть спеціалісту організувати життєдіяльність клієнта в конкретному поліетнічному просторі; залучити громадськість, спеціалістів різних закладів і установ (на регіональному і всеукраїнському рівнях) до вирішення етносоціальних проблем клієнта; організовувати, планувати і контролювати роботу, вести чіткі, лаконічні, вірні записи щодо змін у поведінці клієнта (представника конкретної етносільноти), помічати своєчасно особливості та характер перебігу цих змін відповідно до етнопсихологічних особливостей одиниць спільноти.

Соціальний працівник з високим рівнем готовності до професійної діяльності в поліетнічному середовищі та конкретному полікультурному просторі володіє розвинутою системою знань в даному напрямку, характеризується стійкою орієнтацією на цінності та норми певного соціокультурного поля, усвідомлює моральні аспекти такої діяльності; орієнтований на активну і творчу працю в обраній галузі, на етичні норми та стереотипи спілкування з клієнтом – одиницею певної етносільноти, чітко орієнтований на постійне професійне самовдосконалення власного „Я”[4, с. 68].

Спеціаліст з достатнім рівнем готовності характеризується усвідомленням важливості соціально-педагогічної діяльності в поліетнічному середовищі, визнає необхідність такої діяльності, можливість професійно-етичного розвитку; визнає моральний аспект практичної діяльності, необхідність професійної допомоги клієнту при розв’язанні етносоціальної проблеми; визнає цінності гуманістичної етики в міжетнічному спілкуванні, але не відчуває потреби щодо вивчення ціннісно-нормативного змісту культури етносільноти, з якою взаємодіє.[5, с. 111].

Цей рівень характеризується достатньою активністю соціального працівника в оволодінні знаннями щодо закономірностей функціонування етнокультури в певному просторово-часовому полі, її ролі в процесі соціалізації особистості, особливостей етичних норм та цінностей різних етнокультур; наявні необхідні для даної практичної діяльності вміння і навички.

У вдосконаленні професійних якостей він займає активну позицію, проте певна чітка система самовдосконалення відсутня, все робиться від випадку до випадку. Середній рівень готовності спеціаліста до професійної діяльності в поліетнічному просторі характеризується нестійкими орієнтаціями щодо важливості соціально-педагогічної діяльності в просторі культури певного етносу. Необхідність такої роботи соціальним педагогом визнається, але відсутній моральний аспект діяльності. Побудова міжетнічного спілкування на етичних нормах та стереотипах не розглядається як необхідна умова успішної взаємодії в практичній діяльності. Спеціаліст усвідомлює значимість

професійно-етичного самовдосконалення лише теоретично. Знання щодо соціально-педагогічної діяльності в поліетнічному середовищі не мають певної системи, мають накопичувальний характер, тому й не стають в нагоді при розгляді проблем клієнта – носія певної етнокультури. Активна моральна позиція в практичній діяльності проявляється досить рідко. Відсутній і творчий підхід до вирішення етносоціокультурних проблем клієнтів. Наявність окремих умінь і навичок не завжди достатня для моделювання ситуації розвитку особистості клієнта в конкретному поліетнічному середовищі. Вміння вивчати клієнта і аналізувати його проблему у взаємозв'язках з етносоціокультурним оточенням розвинуті досить слабо. [6, с. 17].

Соціальний працівник з низьким рівнем спрямованості на діяльність в поліетнічному середовищі характеризується відсутністю такої спрямованості. Він не усвідомлює специфіки професійної діяльності в полікультурному просторі, не вникає в ціннісно-нормативний зміст культури. В практичній діяльності не проявляє творчості, активності. Під час вирішення етносоціальних проблем дотримується пасивної моральної позиції. Відсутність професійних знань, умінь і навичок діяльності в певному полікультурному регіоні не дозволяє такому спеціалісту орієнтуватися в етносоціальних проблемах. [8, с. 115].

Так, охарактеризувавши складові готовності соціального працівника до професійної діяльності в поліетнічному просторі та полікультурному регіоні, ми можемо скласти орієнтовну професіограму спеціаліста, що практикує в поліетнічному середовищі [3, с. 133].

Це особливо важливо в час, коли етнокультурна проблематика виходить на широкі обрії інтересів науковців, коли спостерігається прагнення спільнот пізнати своє коріння, особливості свого буття, щоб вірно моделювати майбутнє, не повторюючи помилок минулого. Щоб ввійти достойно в світову спільноту, потрібно пізнати своє "Я", зрозуміти собі подібних, навчитись порівнювати себе з представниками інших етноспільнот, бачити і в них таку ж неповторність та унікальність [2, с. 82].

Висновок. Отже, на сучасному етапі проблема поліетнічної підготовки майбутніх соціальних працівників є актуальною і нерозв'язаною остаточно.

Список використаних джерел

1. Березюк О. С. Формування етнокультурної компетентності особистості в системі професійного навчання / Березюк О. С. // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 35. – С. 37-41.
2. Гарашкина Н. И. Подготовка социального работника: диагностика профессиональной компетентности // Социальная педагогика. Деловой журнал для социальных работников и педагогов. – 2003. – №4. – С.81-84.
3. Гуренко О. І. Соціальна робота у поліетнічному суспільстві / Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ, 2007. – Вип. 5. – Ч. 1. – С. 133-137.
4. Готовність соціального педагога до професійної діяльності в етнокультурному середовищі / Маєвська Л. // Педагогіка і психологія професійної освіти – 2009р., – N 1, – С. 68-76
5. Гуренко О. І. Формування етнокультурної компетентності майбутніх педагогів / О. І. Гуренко // Зб. наук. пр. – Київ – Запоріжжя, 2004. – Вип. 30. – С. 110-116.
6. Етнічні засади етичної підготовки майбутніх соціальних працівників / Іщук С. В. // Матеріали регіонального науково-практичного семінару за ред. проф.Терещука Г. В. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 177 с.
7. Коваль Т. В. Формування готовності майбутніх учителів школи першого ступеня до роботи з батьками в поліетнічному середовищі: дис... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Коваль Тетяна Василівна. – Київ, 2015. – 291.
8. Розвиток особистості в полі культурному освітньому просторі. Збірка матеріалів Міжнародного конгресу – IV Слов'янські педагогічні читання. – Черкаси: Вид-во ЧНУ імені Б. Хмельницького, 2005. – 338 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСОБЛИВИХ ЛЮДЕЙ В УКРАЇНІ

Україна з кожним роком незалежності впевненіше крокує до Європейського Союзу. Політика України щодо розбудови відносин з Європейським Союзом впроваджується на основі нових законодавчих актів, які стосуються як зовнішніх так і внутрішніх перетворень нашої держави, зокрема і в сфері соціального захисту та соціального забезпечення населення.

Процес створення ефективної системи соціального захисту в Україні залежить від багатьох чинників. Одним із них є використання досвіду зарубіжних країн, де ця система працює тривалий час і має позитивні результати.

Структурно соціальний захист в Україні має такі складові: а) державний соціальний захист – загальна система соціального захисту (загальнообов'язкове державне страхування та державна соціальна допомога); б) спеціальний соціальний захист; в) додатковий соціальний захист і недержавне соціальне забезпечення (недержавне пенсійне забезпечення та недержавні соціальні послуги). Ці складові, в якійсь мірі, піддавалися впливу міжнародних норм, досвіду та мали розвиватися та вдосконалювати систему соціального захисту в нашій державі. Саме Євроінтеграція стала поштовхом до процесу впровадження європейських норм в українське законодавство, що змінило ставлення до звичайних речей в нашому житті – активна присутність людей з обмеженими можливостями в суспільстві, підтримка таких людей, соціальний захист, турбота, намагання з'єднати звичайних людей і особливих на всіх етапах життя, руйнування стереотипів, побоювання. В Україні інвалідів становить 6,7% від загальної чисельності населення, 80% інвалідів – це люди працездатного віку, і кількість інвалідів в нашій країні, на жаль, щороку зростає.

В Європі вважають, що основними засадами, на яких демократичне суспільство засновує своє соціальне забезпечення та розвиток повинні бути вільна ринкова економіка, представлена підприємницьким сектором; демократично обрана влада; розвинений громадський сектор. Успіх можна досягти тільки при співпраці цих складових. Створення такої бази стало надзвичайно актуальним для України, яка взяла курс на євроінтеграцію. Курс в даному напрямку визначає першочергові завдання перед державою, зокрема це запровадження високих європейських стандартів і нормативів ефективного соціального захисту населення та сучасних адресних соціальних послуг для вразливих категорій – людей літнього віку, інвалідів, дітей–сиріт, самотніх непрацездатних громадян, жінок та дітей, які страждають від насильства в родинах, громадян, що звільнилися з місць позбавлення волі, бездомних та інших соціально - вразливих верств населення.

Закон «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» з моменту набрання чинності в 1991 році та до 2020 року зазнав змін близько 45 раз, що вказує на невизначеність держави в питаннях людей з обмеженими можливостями за цей час.

В Україні підписана Конвенція про права осіб з інвалідністю у 2006 році, але чинною вона стала лише в 2010 році, а ще пізніше, завдяки положенням цієї Конвенції та для їх реалізації і відповідно до пріоритетних завдань та рівня їх виконання (проведення), визначених Мінсоцполітики в Постанові КМУ № 166, доволі великий проміжок часу пройшов, задля реалізації завдань, які планувалися ще 14 років тому. Серед інвалідів чимало ініціативних людей, які прагнуть реалізувати свої ідеї і Постановою №166 держава дає їм таку змогу - місцеві органи виконавчої влади починаючи з 2020 року забезпечують проведення конкурсів з визначення проектів (заходів), розроблених громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю, для реалізації яких надається фінансова підтримка за рахунок коштів місцевих бюджетів. Та чи всі прагнучі знають про такі можливості?

Завдяки Указу Президента України «Про деякі заходи щодо забезпечення права громадян на якісні та безпечні соціальні послуги» з 2021 року створено і набирає розвитку Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг, у вигляді інформаційно-телекомунікаційної системи, що спрощує отримання інформації та реалізується принцип "гроші ходять за отримувачем соціальних послуг".

Рівень державного соціального захисту осіб з обмеженими можливостями є відображенням рівня розвитку суспільства в цілому. Протягом останніх років у світі і в Україні відбулися суттєві зміни стосовно ставлення до інвалідів. Основою цих змін є визнання рівності прав інвалідів на повноцінне життя в суспільстві та створення державами реальних умов для реабілітації та соціальної інтеграції інвалідів. В нашій державі основною була пасивна турбота - матеріальна підтримка, державні пенсії, можливість працювати на спеціалізованих підприємствах організацій інвалідів, можливості отримувати послуги нарівні зі здоровими людьми не було. Але в наш час ми говоримо про права цих людей, про їх можливості, соціальну інтеграцію, створення рівних можливостей для самореалізації, повноцінного життя, здобуття освіти і працевлаштування, долучення інвалідів до духовного, культурного, спортивного життя. Інваліди й досі стикаються зі зневагою, забобонами і страхами, які впродовж історії людства стримували соціальний розвиток цієї категорії членів суспільства та ізолювали їх від нього.

Досвід європейських країн, впровадження міжнародних норм, побудова соціальної держави в Україні детермінували нові підходи до соціального захисту інвалідів, які полягають у створенні цілісної системи на сучасних принципах. Приєднання до міжнародних норм права, ратифікація Україною конвенцій МОП переорієнтовує політику щодо інвалідів до суспільно визнаних стандартів, яких дотримуються розвинуті країни, здійснює гармонізацію вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів, створює спеціалізовані реабілітаційні установи та безбар'єрне середовище, намагається упорядкувати надання соціальних послуг.

У ст. 53 Конституції України закріплене право кожного на освіту. Гарантії права на освіту для усіх без виключення громадян України, у тому числі людей з інвалідністю, закріплені також у таких базових документах з питань освіти. Щоб почати рух в необхідному напрямку потрібен наочний позитивний досвід.

В освітній системі Австрії функціонують центри спеціальної освіти, які несуть відповідальність за навчання дітей з особливими потребами в масових загальноосвітніх закладах і координують роботу всіх фахівців, залучених до цього процесу. Спеціалісти цих центрів діагностують дітей, консультують вчителів, надають навчально-методичну допомогу спеціальним педагогам і батькам учнів з порушеннями розвитку, проводять семінари та тренінги з підвищення кваліфікації, співпрацюють з адміністративними місцевими службами, медичними центрами тощо. Психолого-педагогічну підтримку, в тому числі і певні корекційно- реабілітаційні послуги, учням з особливими потребами у школах надають спеціальні педагоги, які, переважно, є штатними працівниками цих закладів. Спеціальні педагоги мають функціональні обов'язки, які визначаються потребами школярів з обмеженими можливостями здоров'я. Ці фахівці можуть бути асистентами вчителів, зокрема учителів-предметників, консультантами педагогів і батьків. У класі на них покладається відповідальність за навчання учнів з особливостями розвитку, яка поділяється разом з учителем класу. Тимчасову підтримку учням з особливими потребами можуть надавати профільні фахівці з медичних і медико-соціальних закладів.

Швеція і Великобританія - дві країни з хорошою практикою включення інвалідів в освітній процес. У Великобританії аж до 1990-х років процес впровадження інклюзивного навчання проходив безсистемно, часто наявність студентів з обмеженими можливостями залежало від готовності однокурсників і викладачів надавати їм підтримку. У 1993 році було введено національні виплати для студентів-інвалідів. Вони складаються з виплат на обладнання, засобів для отримання немедичної допомоги і загальної надбавки. До кінця 1990-х більшість вищих навчальних закладів були частково обладнані для задоволення потреб студентів з обмеженими можливостями.

Закон «Про дискримінації щодо інвалідів» був поширений на освіту в 2001 році. Пізніше він був відображений у «Законі про рівність» 2010 року. Це забезпечило міцну законодавчу базу для усунення дискримінації інвалідів у вигляді небажання адаптувати навчальні заклади під їхні потреби. За ненадання рівних можливостей університет може бути оштрафований.

У Швеції пішли іншим шляхом. З 1993 року Стокгольмський Університет виступає в якості центру, який надає гранти вузам для забезпечення педагогічної підтримки студентів-інвалідів. По даними сайту Стокгольмського університету, в кожному університеті є співробітник з питань інвалідності, який відповідає за координацію допоміжних заходів. При цьому 64% шведських студентів-інвалідів заявляють, що не зв'язувалися з відповідальним, а 16% зовсім не знають про його існування.

Якщо Великобританія зосередилася на адресній матеріальній підтримці студентів-інвалідів, то в Швеції орієнтуються на установу, а не окрему людину.

Бельгійський «Закон про спеціальну освіту» законодавчо затвердив усунення бар'єрів між спеціальною та загальною системами освіти, передбачивши експериментально апробовані моделі спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами разом зі своїми однолітками. Закон передбачає: безкоштовне обов'язкове навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку (з 6 до 18 років) терміном 12 років, географічну доступність та наявність в кожному районі країни всіх типів спеціальних шкіл.

При наданні дитині з порушеннями розвитку можливості навчатися інтегровано всі учасники цього процесу укладають угоду та розробляють індивідуальний навчальний план. Цей план складається з детального опису особливостей і потреб дитини, з визначення додаткової допомоги, яку вона має одержувати (в тому числі, хто її надаватиме, як часто та де саме).

У Бельгії основними службами підтримки дітей з особливими потребами в умовах сумісного навчання є психолого-медико-соціальні центри, що забезпечують надання спеціальних додаткових послуг учням, які того потребують. Залежно від кількості школярів з особливостями розвитку в певній місцевості, організовуються центри різного підпорядкування (позашкільні та шкільні). У школах з інклюзивним навчанням спеціальні педагоги працюють у штаті. На перших етапах навчання спеціальні педагоги проводять індивідуальні заняття з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, надалі до обов'язків спеціального педагога входить ознайомлення вчителя з проблемами дитини, залучення його до роботи із використанням певних методів і прийомів навчання, надання консультацій, об'єднання здорових та особливих дітей. Адміністративні органи несуть повну фінансову та організаційну відповідальність за кожного інтегрованого учня і сприяють задоволенню його особливих потреб.

Впровадження інклюзивної освіти в Польщі почали практикувати на початку 90-х років минулого століття. Алгоритм вступу до садочку чи школи дитини такий: спочатку батьки консультуються з фахівцями (логопеди, психологи, профільні лікарі), а потім вирішують, до якого типу школи чи садочку вони віддають дитину. Ці спеціалісти також дають поради та рекомендації і видають довідку, яка і є підставою для підбору спеціальної програми навчання та розвитку. Такі плани розробляють разом відповідні спеціалісти, шкільні психологи та вихователі чи вчителі. Отже, польська практика доволі близька до української, коли дітям підбирають програму так, щоби навчання в школі було максимально ефективним і з погляду соціалізації, і з погляду власне освіти.

Приєднавшись до основних міжнародних договорів у сфері прав людини (Декларації ООН про права людини, Конвенції ООН про права інвалідів, про права дитини), Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання загальнолюдських прав, зокрема, щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, вже з 2010 року в Україні активно обговорюються проблеми інклюзії, відкрито кажуть не тільки про медичну допомогу, а і про права дітей з особливими освітніми потребами. Такі діти в нашій країні мають право на:

дистанційну та індивідуальну форми навчання; психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу; інклюзивні та спеціальні групи (класи) у загальноосвітніх навчальних закладах;

«підлаштовані» для їхніх потреби загальноосвітні школи і класи, тобто на відповідні архітектурні перепланування; корекційних педагогів, тьюторів, психологів; адаптовані навчальні плани та програми, методи та форми навчання, ресурси спеціальної освіти, партнерство з громадою.

Спираючись на міжнародний досвід, Уряд відгукується на соціальну активність, пропозиції фахівців, залучених до розробки кращого простору для особливих людей.

Одним з основних механізмів залучення інвалідів до здобуття вищої освіти є Болонський процес, який спрямований на створення єдиного освітнього простору. Хоча ще багато неузгодженостей між плюсами і мінусами цього процесу в Україні, але освітяни намагаються скоригувати, пристосувати його до українців.

Я вірю, що українські студенти (і здорові діти і діти з особливими потребами), а в подальшому і гідні фахівці, завдяки підтримці всіх ланок освіти, починаючи з дитячих садочків, стануть більш мобільними і конкурентоспроможними, комусь це дасть шанс пристосуватися до суспільства, реалізувати свої проекти, подолати невпевненість, комусь дасть змогу виховати в собі любов до «особливих» людей та побороти застарілі стереотипи.

Вивчення міжнародного досвіду, їх застосування, кроки назустріч особливим людям, які здійснює наш Уряд і суспільство в цілому – все це дає захист і заохочення прав інвалідів, ліквідацію дискримінації по відношенню до них, забезпечення їх права на роботу, охорону здоров'я, освіту, повноцінну участь у житті суспільства, доступ до правосуддя, особисту недоторканність, свободу від експлуатації і зловживань, свободу пересування, індивідуальну мобільність, що вказує на розвиток нашої держави як незалежної, соціальної і толерантної.

Список використаних джерел

1. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Постанова ВР № 876-ХІІ від 21.03.91, з 2017 року Закон України, - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
2. КОНВЕНЦІЯ про права осіб з інвалідністю: Закон України № 1767-VI від 16.12.2009р. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-g71>.
3. Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням осіб з інвалідністю: Постанова КМУ № 166 від 03.03.2020р. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2020-п>.
4. Про деякі заходи щодо забезпечення права громадян на якісні та безпечні соціальні послуги: Указ Президента України № 30/2021 від 29.01.2021р. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30/2021>.
5. Богданов С. Соціальний захист інвалідів. Український та польський досвід / С. Богданов, наук. ред. О. М. Палій. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 93 с.
6. Про соціальні послуги: Закон України № 2671-VIII від 17.01.2019р. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>.
7. Конституція України - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254K/96-вр>.
8. Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ МОН №912 від 01.10.2010р. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>

СЕКЦІЯ 17. Мистецтвознавство

Чернецька С.Ю.
*кандидат мистецтвознавства, викладач кафедри
мистецьких дисциплін і методик навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди».*

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІЛАРМОНІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID – 19 (НА ПРИКЛАДІ ВОКАЛЬНОГО ТРІО «КОЗАЧКА»)

Пандемія COVID – 19 та пов'язані з нею карантинні заходи практично паралізувала культурне життя нашої країни. З метою збереження спілкування між учасниками культурного процесу різноманітні культурні та мистецькі інституції країни були змушені до пошуку нових форм роботи. Так театри показують вистави в режимі онлайн, художні школи представляють індивідуальні відео-майстер-класи, музеї проводять віртуальні екскурсії і знайомлять зі своїми колекціями через соціальні мережі. До нових умов роботи довелося пристосовуватися і провідному музичному закладу України Національній філармонії. Аналіз пошуку нових форм роботи головної філармонійної установи нашої країни в вищезазначений період проведемо на прикладі творчого колективу вокальному тріо «Козачка».

Тріо «Козачка» організоване у 2006 році. До складу колективу входять Заслужена артистка України Тетяна Школьна, лауреати міжнародних та всеукраїнських фестивалів і конкурсів Інна Карзанова та Олена Шушвар. Усі три артистки випускниці Київського національного університету культури і мистецтв.

У репертуарі ансамблю – фольклорні і народні пісні, пісні календарного циклу (веснянки, гаївки, купальські, обжинкові, весільні, колядки та щедрівки), ліричні, козацькі, думи, жартівливі та авторські пісні, пісні сучасних композиторів. Фольклорний матеріал артистки збирають у фольклорних експедиціях, кращі включають до свого репертуару. Тріо «Козачка» тісно співпрацює з ансамблями «Веселі музики», «Дивограй» та окремими солістами інструменталістами такими як заслужений артист України Юрій Федоров (баян), лауреат Всеукраїнських та міжнародних конкурсів Володимир Польовчик (цимбали) та ін. [2].

Як і більшість своїх колег, учасниці вокального тріо «Козачка» на початку першої хвилі карантинних обмежень пов'язаних з пандемією COVID – 19 зіткнулися з відміною заздалегідь запланованих виступів, або ж у кращому випадку перенесення їх на невизначений час. Тож, намагаючись не втратити глядацьку аудиторію, та підтримати співвітчизників у такий складний час артистки дистанційно відзняли запис народної пісні «Не питає, чого верба плаче?» та розмістили відеоролик на YouTube каналах та соціальних мережах. Цим записом учасниці тріо привітали своїх вірних поціновувачів, рідних, близьких, друзів та колег із великодніми святами 2020 року, котрі як відомо проходили в умовах жорсткого локдауну. У даному контексті варто відмітити, що певною мірою швидкому переформатуванню колективу сприяло, зокрема те, що одна із учасниць гурту, Інна Карзанова додатково закінчила Школу телебачення та журналістики «Media Start» де набула базових знань роботи у медійному просторі, освоїла сучасні дистанційні технології та програму Kinemaster, яку в подальшому і використовує колектив для своєї онлайн діяльності [4]. Поряд з цим маємо зазначити, що задовго до пандемії учасниці тріо періодично демонстрували записи своїх концертних номерів в інтернет просторі.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності тріо завжди було проведення широкої культурно-просвітницької роботи серед шкільної та учнівської молоді, а також вихованців ДНЗ Києва і Київської області, з метою формування у них естетичної культури, інтересу і

любові до музики. Свою роботу у цьому напрямку артистки продовжили і в період локдауну. Приміром, для діток дошкільного та молодшого шкільного віку Інною Карзановою було відзнято серію роликів «Українські дитячі пісні, ігри, хороводи та казки». До даної серії ввійшли: казка «Півник і двоє мишенят»; пісеньки «Я лисичка, я сестричка», «Галя по садочку ходила»; ігри-забави «Два півники», «Журавель» та ін. Трохи пізніше артисткам уже спільно вдалося відзняти лялькову музичну виставу «Вертеп». Дана містерія була частиною Різдвяно-новорічного проекту, запис було зроблено у «Резиденції святого Миколая», що розміщувалася на території Києво-Печерської лаври. Окрім, «Вертепу» колектив відзняв концертну програму де прозвучали різноманітні колядки, щедрівки та інші тематичні пісенні твори [3]. Така завбачливість тріо сприяла тому, що завдяки записам розміщеним на YouTube каналах, соціальних мережах: Facebook, Instagram та TikTok їхні виступи могли переглядати усі бажаючі, тим більше що саме у період різдвяних свят на українців чекав черговий етап карантинних обмежень.

Культурно-просвітницьку діяльність колектив продовжував і під час онлайн зустрічі з студентами факультету музичного мистецтва КНУЕіМ, що відбулася в рамках ознайомчої, навчальної, виробничої, переддипломної практики та практики-стажування і підчас зйомок на телебаченні. Приміром, колектив у якості експертів було запрошено телеканалом «Апостроф ТВ» до зйомок сюжету присвяченого різдвяним традиціям українців.

Також варто відмітити, що у період карантинних обмежень артистки продовжують активно приймати участь у різноманітних мистецьких форумах такі як фестивалі та конкурси, котрі за вимогою ситуації що склалася також були змушені переформатуватися і продовжити свою роботу в режимі онлайн. Так, колектив став Лауреатом першої премії Міжнародного фестивалю-конкурсу «Зірковий грамофон талантів» (Болгарія, квітень 2020 р.), отримав Гран-прі Міжнародного Онлайн-Фестивалю «ZIRKA» (м. Краків, квітень 2020 р.), Всеукраїнського дистанційного фестивалю-конкурсу «Зірка над вертепом» (лютий, 2021 р.), а також здобув численні нагороди та відзнаки низки інших форумів: V Міжнародний фестиваль вертепів «Вертеп-фест в інтернеті» (січень, 2021), Дистанційний фестиваль колядок, щедрівок та різдвяних піснеспівів «Різдво у колі друзів» (січень, 2021 р.), I Всеукраїнський багатожанровий конкурс «Kiev muses of talents» (лютий, 2021) та ін.

Отже, як свідчить аналіз діяльності вокального тріо «Козачка» Національної філармонії України не зважаючи на пандемію котра змінила і продовжує змінювати наше життя колективу вдалося переформатуватися і продовжити концертну діяльність. Ключовими платформами для комунікації артисток з глядачами стали YouTube канали та соціальні мережі: Facebook, Instagram та TikTok. Хоча, як зазначають учасниці тріо вони з нетерпінням чекають на повернення до звичайного ритму життя та концертів наживо, адже живе спілкування з глядачами ніколи не замінить віртуальне, навіть якщо виступ проходить в режимі онлайн [4]. Цілком погоджуючись з артистками хотілося б лише додати, що відповідної точки зору дотримуються більшість учасників культурного процесу як в Україні так і за її межами. Так, обговорюючи проблеми у сфері культури та мистецтва пов'язаної з пандемією COVID – 19 генеральний директор Баварської державної опери Ніколаус Бахлер відмітив, що: «Театр, у якому не можна грати, не існує» [1]. Директор ключового міжнародного ярмарку мистецтва «Art Basel» Марк Шпіглер також вважає, що: «Справжнє мистецтво потребує ознайомлення наживо, жодні інструменти віртуальної та доданої реальності не зможуть його замінити». Разом з ти директор Art Basel все-таки схиляється до того, що у складній ситуації котра наразі сталася у мистецькому світі треба робити все, щоби бути видимим онлайн [1].

У підсумку варто все-таки відмітити, що попри складну кризу котру спричинила пандемія COVID – 19 керівництво і колектив філармонії розуміючи відповідальність перед країною і суспільством, яка покладена на неї як на провідний Національний музичний заклад України робить усе від нього залежне щодо виконання завдань поставлених перед установою: широка пропаганда та популяризація вітчизняного та зарубіжного мистецтва, класичної спадщини, відродження української національної культури, зокрема музичного мистецтва,

художнього слова, естетичного виховання громадян, і особливо, що наразі є дуже актуальним, зберегти свого потенційного глядача. Діяльність же вокального тріо «Козачка» являється яскравим свідченням того, що творчі колективи філармонії є активними учасниками даного процесу.

Список використаних джерел:

1. Буцикіна Є. Мистецький світ в умовах пандемії: нові формати/ Є. Буцикіна //«Korydor» журнал про сучасну культуру. – 2020. – 3 серпня. — [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.korydor.in.ua/ua/stories/art-world-and-pandemia.html>
2. Вокальне тріо «Козачка» //Офіційний сайт Національної філармонії України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.filarmonia.com.ua/about/artists/kamerni-ansambli/vokal%60ne-trio-kozachka/>
3. Тріо «Козачка» Національної філармонії України //Сайт Тріо» Козачка» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com>
4. Чикало, Б. (2021) Відомі земляки: Інна Карзанова// Прапор перемоги, 6, 2. (Chikalo, B. (2021).

СЕКЦІЯ 18. Історичні науки

Осійський Ю.О.

*викладач кафедри природничих, правових та суспільних дисциплін, доктор богослов'я
Вінницький кооперативний інститут
Фаховий коледж економіки і права*

ОСОБЛИВОСТІ ГРЕКО-КАТОЛИКІВ ЗАКАРПАТТЯ ЯК ПОЧАТОК ВОЗЗ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ З УКРАЇНЦЯМИ

Невід'ємною частиною життя суспільства була і залишається церква. Український церковний простір будувався на спадщині поколінь і згодом має стати елементом національного відродження українського народу.

Ключові слова: греко-католицизм, структурна розбудова, міжконфесійні конфлікти.

Актуальність теми дослідження. Інтерес до Української греко-католицької церкви у вітчизняній історичній науці останнім часом помітно зріс. З одного боку, це пояснюється зняттям ідеологічних рамок, які релігійне життя українського народу залишало поза межами дослідження. З іншого боку, УГКЦ є другою після православ'я конфесією за кількістю віруючих. Не слід забувати, що Українська греко-католицька церква впродовж ХХ ст. була осередком національного та культурного життя Західної України. Тому аналіз процесу відродження та розбудови УГКЦ є актуальним та важливим для вивчення. Проблема відродження УГКЦ знайшла відображення у вітчизняній історіографії. При написанні роботи автори використовували дослідження соціологічного, культурологічного та історичного спрямування, статті державних діячів. Зокрема, у працях А.М. Колодного та П.Л. Яроцького висвітлювались окремі питання стану УГКЦ в перші роки незалежності України [1]. Заслужують на увагу роботи В. Бондаренка, в яких автор торкався питань міжконфесійних конфліктів, надавав загальну характеристику стану церковного життя в Україні. У них автором подано значний фактологічний матеріал щодо розвитку УГКЦ в окреслений період [3, с. 5].

Метою статті є аналіз процесів, пов'язаних з діяльністю та активною розбудовою унікальної релігійної інституції Мукачівської греко-католицької єпархії (МГКЄ).

Одним із феноменів релігійного життя України є те, що на території держави діють дві окремі Греко-Католицькі Церкви. Хоч як дивно, але побіч УГКЦ, якою керує Верховний

Архієпископ Києво-Галицький Святослав (Шевчук), існує ще й Мукачівська єпархія, яка є церквою свого права і яка має самобутню історію не лише унії, а й розбудови церковної структури, репресій і підпілля. Особливістю Закарпаття є те, що цей регіон чи не найдовше з усіх земель був відокремлений від інших українських територій. Відтак не дивно, що Берестейська унія, яка 1596 року поєднала Київську митрополію з Римом, минула Закарпаття. Мукачівська єпархія приєдналася лише через пів століття, коли 1646 року в ужгородському замку 63 православні священники підписали угоду з єгерським римокатолицьким єпископом. Відповідно до унії священники зрівнялися правами з католицьким кліром, а за деякий час поширили свою територію й на Марамарошину (сучасну Румунію). 1771 року уніати домоглися визнання канонічної незалежності Мукачівської єпархії від Угорщини. А ще через чотири роки чи не найдієвіший греко-католицький єпископ Андрій Бачинський переносить свій осідок до Ужгорода. У період існування Австро-Угорщини з'явився шанс об'єднання галицьких і закарпатських греко-католиків в одну церкву, але Будапешт, а разом з ним і Рим стали на заваді цим планам. Це не зупинило росту Мукачівської єпархії, яка стала колыскою трьох нових єпархій, а Греко-Католицька Церква виявилася чи не найбільшою національною інституцією для українців «Срібної Русі». [3]. Принаймні коли закарпатці у березні 1939 року наважилися в дуже складних геополітичних обставинах проголосити незалежність Карпатської України, її президентом обрали греко-католицького священника Августина Волошина.

На початок радянсько-німецької війни 1941 року греко-католики становили більш як чотириста тисяч осіб, або 62 відсотки населення краю. Це більш як утричі перевищувало кількість наявного православного населення, підпорядкованого Сербському патріархату. 24 вересня 1944 року, напередодні приходу радянської влади, греко-католицька Мукачівська єпархія отримала нового єпископа, яким став 33-річний Теодор Ромжа. Владика, передбачаючи й очікуючи переслідувань, здійснив візитації майже до всіх ввірених йому парафій, активно проповідуючи й намагаючись скріпити дух священників і мирян перед майбутніми репресіями. Взимку 1945–1946 року влада почала репресії, конфіскувала й передала православним 73 греко-католицькі храми. Жоден із священників не лише не перейшов на православ'я, а й у цей час було організовано 19 нових греко-католицьких громад. І хоча Теодору Ромжі, після офіційної ліквідації УГКЦ на Галичині 1946 року, дали зрозуміти, що легальне майбутнє Мукачівської єпархії можливе лише в лоні Російської Православної Церкви, греко-католики на це відповіли масовими паломництвами до духовних місць. У цих умовах радянські служби безпеки вдаються до крайнього заходу – організації вбивства єпископа Теодора Ромжі. Смерть єпископа Ромжі відкрила прямий шлях до ліквідації греко-католицизму на Закарпатті.

Формальну ліквідацію греко-католицизму на Закарпатті було проголошено 28 серпня 1949 року. Формальна «ліквідація» Церкви не стала фактичною, адже греко-католики не перестали підпільно діяти й виконувати свій душпастирський обов'язок, часто жертвуючи своїм життям. [4]. Наприкінці 1980-х - початку 1990-х після більш ніж 40-річної перерви Мукачівська греко-католицька єпархія офіційно відновила свої структури. У Закарпатській області було відновлено 289 греко-католицьких парафій. Дискусії й суперечки щодо підпорядкування Мукачівської греко-католицької єпархії спонукали Апостольську Столицю спеціально розглянути ситуацію в ній. Однак статус "церкви свого права" («sui juris») досі залишається незмінним.

Висновок. Наразі угорські і словацькі церковні та політичні кола мають вплив не тільки на Закарпатті, а і в МГКЄ. Ні Братиславі, ні Будапешту не вигідна міцна українська церква на Закарпатті. Оскільки об'єднання МГКЄ з УГКЦ лишень посилить Унійну церкву та унійну ідентичність не тільки в Україні, але й в транскордонних регіонах. Наші сусіди розуміють, що об'єднавшись українці Закарпаття та Галичини почнуть бажати відновити історичну справедливість і повернути вплив на дочірні церкви – Угорську і Словацьку ГКЦ, які вийшли з української Ужгородської унії. Дедалі тісніший зв'язок та можливий альянс східних церков під неформальним керівництвом УГКЦ тривожить Угорщину та Словаччину.

Вони не хочуть посилення впливу на свої суспільства з боку України, та не хочуть так легко віддавати пальму першості за впливом сусідам. Загалом тема об'єднання, не завжди інституційного, а може навіть і неформального, різних українських унійних гілок явно недооцінюється. Бо закордонні єпархії УГКЦ разом з різними «рештками» колись величній Мукачівській єпархії, – а це і Пітсбургська митрополія, і єпархія у Хорватії, екзархат у Чехії та церкви Словаччини та Угорщини, – могли б краще просувати інтереси українських греко-католиків та загалом сприяти публічній дипломатії України.

Список використаних джерел:

1. Гудима А. До витоків національної церкви в Україні / А. Гудима // Ідея національної церкви в Україні: матеріали всеукр. наук. конф. – Тернопіль, 2017. – С. 55–57.
2. Гайковський М. ГКЦ в часи митрополитування Андрея Шептицького / К. Гайковський // Київська Церква. – 2019. – № 2–3. – С. 32–48.
3. Колодний А.М. Історія релігії в Україні / А.М. Колодний, П.Л. Яроцький. – К. : Знання, 2016. – 735 с.
4. Kodryn I. Ewolucja stosunkow polsko-ukrainskich / I. Kodryn // Biuletyn polsko-ukrainski. Tygodnik ilustrowany. – Warszawa, 1936. – № 25. – S. 228–230.

Хлібович В.А.

Науковий керівник: Петренко В.І., к.і.н.

Вінницький кооперативний інститут

НАСЛІДКИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Чорнобильська катастрофа сталася 26 квітня 1986 року, внаслідок вибухнув 4-тий атомний реактор. Ця аварія за масштабами викидів радіоактивних речовин у довкілля не має подібних у мирний час.

Після вибуху реактора, радіонукліди були викинуті на висоту до 10 км. В атмосферу Землі вирвалася хмара радіоактивного пилу. За Міжнародною шкалою ядерних подій (INES) аварію класифікували за найвищим – сьомим рівнем небезпеки.

Майже одразу до місця аварії прибули пожежники. Першими до ЧАЕС приїхала бригада під командуванням лейтенанта Володимира Правика, який помер 11 травня від гострої променевої хвороби, отриманої внаслідок попадання радіоактивних речовин в дихальні шляхи. Пожежники тоді працювали без ізолювальних протигазів. Їх не попередили про небезпеку радіоактивного диму і уламків, вони не знали, що ця аварія є чимось більшим, ніж звичайна пожежа. Вогонь гасили до 5 години ранку. В середині четвертого блоку його вдалося загасити лише 10 травня 1986 року, коли більша частина графіту згоріла [1].

Після аварії утворилася радіоактивна хмара, яка накрила не лише сучасну Україну, Білорусь та Росію, які розташовані поблизу ЧАЕС, але й Югославію, Болгарію, Грецію, Румунію, Литву, Естонію, Латвію, Фінляндію, Данію, Норвегію, Швецію, Австрію, Угорщину, Чехословаччину, Нідерланди, Бельгію, Польщу, Швейцарію, Німеччину, Італію, Ірландію, Францію (разом з Корсикою), Британію.

Інформація про радіацію прийшла не з СРСР, як мало б статися, а з Форсмаркської АЕС (1100 км від місця аварії) в Швеції, коли на одязі співробітників 27 квітня було знайдено радіоактивні частинки. Після пошуків витoku радіації на самій АЕС, стало зрозуміло, що в західній частині СРСР існує серйозна ядерна проблема. Підвищення рівня радіації також було зафіксовано у Фінляндії, але страйк співробітників державної цивільної служби затримав відповідь і оприлюднення.

Забруднення території, після аварії на ЧАЕС, залежало від погодних умов. Найбільшого радіоактивного забруднення (від її загальної кількості) зазнала Білорусь, близько 60%, про це повідомляли радянські і західні вчені. Проте згідно з даними англ. The Other

Reporton Chernobyl (TORCH report), які були оприлюднені 2006 року, половина радіоактивних часток приземлилася за межами України, Білорусі і Росії [1].

Шкода, яку заподіяла Чорнобильська катастрофа, величезна і має ряд негативних наслідків:

По-перше – вплив на здоров'я людини. Внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції (АЕС), постраждало 10 мільйонів людей по всьому світу [2]. Грінпіс і міжнародна організація «Лікарі проти ядерної війни» стверджують, що через аварію лише серед ліквідаторів померли десятки тисяч осіб, в Європі зафіксовано 10 000 випадків вроджених патологій у новонароджених, 10 000 випадків раку щитоподібної залози й очікується ще 50 тисяч. За даними організації Союз «Чорнобиль», з 600 000 ліквідаторів 10 % померло, а 165 000 отримали інвалідність [1]. Люди почали хворіти на гостро променеву хворобу, рак щитовидної залози, лейкемію, спадкові хвороби, вроджені патології, порушення психологічного розвитку.

Окремо хочеться наголосити на послабленні імунної системи у людей. Згідно із звітом ООН, тисячі жертв Чорнобильської катастрофи, здебільшого діти, перенесли рак щитовидної залози. Наталія Манзурова – одна із таких пацієнтів, зазначила: «Найгірше те, що моя імунна система дуже ослабла. Я постійно хворію на застуду. Маю також певні проблеми з нервовою системою, особливо після інсульту».

Багато експертів переконані, що Чорнобильська аварія є причиною багатьох вроджених дефектів. Токсиколог Джанет Шерман написала кілька посібників про вплив радіації, в одній із них йдеться: «Ми виявили, що лише 20% дітей у Білорусі та Україні можна вважати здоровими. Решта 80% мають ментальні проблеми, недостатню вагу при народженні, ураження мозку та інші хвороби»[4].

Цей наслідок відчувається і сьогодні в час пандемії коронавірусу, коли велика кількість людей помирає лише тому, що організм не «бореться» з вірусом та інфекціями.

По-друге – радіоактивне забруднення складових частин екосистеми. Радіоактивні речовини поширювалися у вигляді аерозолів, які поступово осідали на землю. Найбільше постраждали ті регіони, в яких у цей час йшов дощ. В містах небезпечні речовини накопичувалися на рівних ділянках поверхні: на дорогах, дахах будинків тощо. Також піддалися забрудненню ліси. У 1988 році на забрудненій території, був створений радіаційно-екологічний заповідник.

По-третє – відбулося вилучення з народногосподарського використання значних територій і природних ресурсів [3]. В результаті аварії було виведено близько 5 млн га земель, довкола АЕС створена 30-ти кілометровою зоною, закопаних важкою технікою сотні дрібних населених пунктів. По всьому світі було забруднено 150 тисяч квадратних кілометрів цінної землі [2].

Для нагадування нащадкам про аварію та вшанування пам'яті жертв Чорнобильської катастрофи були встановлені пам'ятники в багатьох містах України, Білорусі та Росії.

Було знято 12 фільмів про цю катастрофу. Найгеніальнішою екранізацією історії Чорнобильської катастрофи визнали серіал "Чорнобиль". Проект НВО став найбільш рейтинговою в історії міні-стрічкою і отримав "Золотий глобус"! Автори серіалу показали масштаби катастрофи та історії людей, які боролися з її наслідками [5].

В Україні у Києві діє національний музей «Чорнобиль», в якому можна дізнатися про подробиці аварії, переглянути особисті речі ліквідаторів, історичні світлини, документальні фільми про Чорнобиль (наприклад, «Чорнобиль: Два кольори часу»). Музей розташований поблизу метро Контрактова площа за адресою: провулок Хоревий, 1 [1].

Підсумовуючи, зазначаю, що Чорнобильська катастрофа (26 квітня 2021 року минуло 35 років) вплинула не лише на Україну, Білорусь і Росію, але й на увесь світ, змінивши ставлення до ядерної безпеки в глобальних масштабах. В результаті наслідків цієї аварії були переглянуті міжнародні стандарти в галузі радіаційного захисту, стратегії поліпшення ядерної безпеки, надзвичайні заходи і способи пом'якшення негативних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Чорнобильська катастрофа. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%>
2. Чорнобиль. URL: <https://atom.org.ua/?p=151>
3. Екологічні наслідки чорнобильської катастрофи. URL: <https://sites.google.com/site/katastrofaucornobili/ekologicni-naslidki-cornobilskoie-katastrofi>
4. Вчені сперечаються про масштаби Чорнобильської катастрофи. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/chornobyl-04-21-2011-120370094/240103.html>
5. Фільми про Чорнобиль: від перших днів катастрофи до сьогодні. URL: https://lifestyle.24tv.ua/filmi_pro_chornobil_vid_pershih_dniv_katastrofi_do_premiyi_oskar_n81071

Крижанівська А.О

Науковий керівник: к.і.н., Петренко В.І.

Вінницький кооперативний інститут

ПРИЧИНИ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Чорнобильська катастрофа — техногенна екологічно-гуманітарна катастрофа, спричинена двома тепловими вибухами і подальшим руйнуванням четвертого енергблока Чорнобильської атомної електростанції, розташованої на території України (колишньої УРСР), в ніч на 26 квітня 1986 року.

Катастрофа вважається найбільшою за всю історію ядерної енергетики, як за кількістю загиблих і потерпілих від її наслідків людей, так і за економічним збитком.

Чорнобильська аварія стала подією негативного суспільно-політичного значення для СРСР і світу. Це наклало відбиток на хід розслідування її причин. Підхід до інтерпретації фактів і обставин аварії змінювався з часом і повністю єдиної думки не існує досі [1].

Чорнобильська атомна електростанція (ЧАЕС) — зупинена атомна електростанція біля міста Прип'яті в Київській області, що діяла з 1977 по 2000 роки. Будівництво станції було розпочато 1970 року, перший блок запущено 1977 року. Вона розташована на відстані 2 км від міста Прип'ять, збудованого одночасно зі станцією передусім для її працівників. Назва пов'язана з містом Чорнобилем, тодішнім районним центром цієї місцевості. Станом на початок 1986 року ЧАЕС була найпотужнішою атомною електростанцією європейської частини СРСР. 26 квітня 1986 року при проведенні проектних випробувань стався вибух, що повністю зруйнував четвертий реактор станції і спричинив значне забруднення навколишньої території радіоактивними речовинами. Внаслідок цієї аварії було повністю евакуйовано населення Прип'яті, Чорнобиля та всіх інших населених пунктів у радіусі 30 км навколо станції, а сама аварія є однією з найбільших техногенних катастроф в історії людства. [2]

Академік Олександров А.П. — творець атомних реакторів, до аварії запевняв громадськість у безпечності діючих на атомних електростанціях реакторів типу РБМК-1000. Він же, після трагедії, трактував аварію на ЧАЕС як особисту, загально-національну та планетарну трагедію [3].

Під причинами найбільшої в історії людства техногенної катастрофи і через три десятиліття не підвели остаточну риску. Радіо Свобода зібрало найбільш вагомні версії, що були сформульовані дотепер. У висновках більшості післяаварійних експертиз остаточною причиною вибуху на четвертому блоці ЧАЕС названо конструкцію стержнів системи управління захистом у цього типу реактора. Їхня роль — зупинити ланцюгову реакцію. Це базовий елемент, завдяки якому реактор є керованим. Реактор РБМК мав специфічну конструкцію цих самих стержнів-поглиначів. На кінцях вони мали графіт. Роль цього елемента в реакторі — прямо протилежна: пришвидшувати ланцюгову реакцію. Тому замість гасіння стержні-поглиначі вносили в зону реактора позитивну реактивність, простими словами, розганяли його. Тобто в деяких випадках гальма реактора перетворювались на педаль газу. [4]

Виділяють й інші причини, які зумовили передаварійний стан реактора і катастрофічне зростання його потужності:

- перед аварією реакторна установка була у такому фізичному і теплогідрравлічному стані стабільності, який могли порушити навіть незначні збурення. Такий стан реактора був зумовлений діями персоналу і виник до початку випробувань режиму роботи генератора.

Усі параметри реактора перед початком випробувань, окрім оперативного запасу реактивності, були у межах, дозволених технологічним регламентом;

- безпосереднім імпульсом для виникнення аварії стало введення в дію системи аварійної зупинки реактора, що через порочну конструкцію стержнів регулювання і захисту призвело до введення в реактор позитивної реактивності і початку розгону потужності;

- розгін набрав катастрофічного масштабу через великий паровий коефіцієнт реактивності, який властивий реакторам великої потужності (РВПК-1000) і вплив якого особливо великий на низькому рівні потужності (незначний вміст пари).

Комісія відмітила, що система аварійного захисту реактора (реактор мав впасти під землю й бути накритий бетонною плитою) не виконала своїх функцій і, що аварія відбулась через недоліки реактора, це зокрема:

- наявність позитивного парового коефіцієнту реактивності;

- прояв позитивного загального потужносного коефіцієнта реактивності, який повинен бути негативним при усіх нормальних і аварійних режимах;

- незадовільна конструкція стержнів системи управління і захисту реактора, які вводили позитивну реактивність під час початкового руху їх до активної зони;

- відсутність у проекті реакторної установки пристрою, який показує значення оперативного запасу реактивності і попереджає про наближення до небезпечної межі.[5]

Таким чином, аналізуючи вищеподаний матеріал, констатуємо, що безпосередніми причинами аварії стали нейтронно-фізичні і конструктивні особливості реактора РВПК-1000, при експлуатації яких були допущені грубі помилки осіб які обслуговували реактор.

Список використаних джерел:

1. Чорнобильська катастрофа URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%BE%D0%A7%D0%BE%D1%80>
2. Чорнобильська атомна електростанція URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%BE%D1%80>
3. Александров Анатолий Петрович URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe =0&S21STR=Aleksandrov_A
4. Причини чорнобильської аварії що відомо через 30 років URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27693636.html>
5. Причини та масштаби аварії URL: <https://chnpp.gov.ua/ua/uk/component/content/article/42-about/accident-of-1986/175-2012-02-01-08-01-38529>

Вітенко З.Р., к.іст.н.

Завідувач економіко-правового відділення

Фаховий коледж економіки і права

Вінницького кооперативного інституту

ПРОФСПІЛКИ ЯК ЗАСІБ ПОШИРЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В 20-Х РР. ХХ СТ.

Важливе місце займали профспілки в політичній та соціально-економічній системі радянського суспільства. Вони брали активну участь у всіх сферах життя, сприяли залученню суспільства до різних акцій, що проводила комуністична партія, у такий спосіб практично

беручи на себе функції організатора та посередника між партійним керівництвом та народом [1, с. 97].

Радянські профспілки брали на себе не лише економічну функцію, що проявлялася в захисті економічних інтересів робітників, а й політичну, що полягала переважно у захисті політичних прав робітників. Головною метою цієї функції була боротьба із капіталістичним устроєм та встановлення диктатури пролетаріату. Тож профспілки мали стати організаційними центрами робітничого класу, які мали сприяти боротьбі з противниками комуністичного ладу [2, с. 97].

Партійне керівництво розглядало профспілки як опору партії та провідника її політики в широкі маси. Лише за умови існування широкої мережі профспілок та залучення до їхньої мережі робітничого класу партія могла встановлювати свій контроль, проводити свої соціальні експерименти серед пересічного населення [3, с. 163].

Так, профспілки розглядали як сполучну ланку та передавальний механізм від партії до широких мас. Профспілки залучали населення до державного і господарського будівництва, перетворюючи його на фундамент державної влади та джерело поповнення кадрів партійного апарату [4, с. 9].

Таким чином профспілки були засобом виховання і розвитку міжнародної солідарності, згуртування робітників усього світу в спільній боротьбі з капіталістичним устроєм. У такий спосіб профспілки виступали в ролі школи, завданням якої було навчання та виховання. Крім цих завдань, перед ними також поставало завдання залучення та об'єднання якомога більшої кількості різноманітних прошарків робітників. Напередодні жовтневого перевороту профспілки об'єднували десяту частину робітників. Через це партійне керівництво із самого початку поставило перед профспілками завдання залучити до своїх рядів усіх найманих робітників насамперед промисловості, а потім – сільського господарства. Профспілки мали реальний вплив лише тоді, коли вони представляли собою найбільш широкі організації робітничого класу, охоплюючи практично всю чисельність робітничого класу [5, с. 123-127].

З допомогою профспілок КП(б) посилювала свій ідейний вплив на всіх учасників культурного будівництва, поглиблювала комуністичне виховання. Значну роботу в цьому напрямку проводили народні будинки, робітничі клуби та червоні кутки, бібліотеки на фабриках та заводах, хати-читальні у селах. Перші будинки культури профспілок були створені наприкінці 1927 року на честь святкування десятої річниці більшовицького перевороту [6, с. 134].

З утворенням Радянського Союзу пролетарська солідарність набула матеріального підґрунтя. З допомогою профспілок правляча партія організувала серед робітничого класу України різноманітні акції зі збору коштів на підтримку зарубіжних страйкарів та мітингувальників.

Так, значну увагу тактиці міжнародної пролетарської солідарності приділяли на Всеукраїнських з'їздах профспілок. Уже під час Третього Всеукраїнського з'їзду профспілок, що відбувався у Харкові з 28 листопада до 3 грудня 1926 року, чимало уваги приділялось інтернаціональній солідарності із зарубіжним профспілковим рухом. З'їзд приділив увагу страйковим виступам шахтарів у Англії та наголосив на негайному поширенні інформації серед простого населення власної країни. Такі закордонні події подавалися профспілковими органами населенню, опрацьовані пропагандою, що широко підтримувалось. Також на зібраннях ставилися нові завдання профспілковим організаціям України із виховання членів профспілок у дусі пролетарського інтернаціоналізму шляхом проведення інтернаціональних вечорів, зібрань, читань. Головним завданням профспілок, зазначалось на з'їзді, було залучення якомога більшої кількості громадськості Республіки до міжнародних акцій солідарності та збору на них матеріальних пожертв. Важливу увагу партійне керівництво приділяло і встановленню між робітниками радянських та закордонних підприємств переписки, за допомогою якої у посередництві профспілкових організацій комуністична партія поширювала свою ідеологію за кордон, отримуючи там своїх прихильників [7, арк. 235-238].

Ще одним важливим завданням Радянської держави було її визнання на світовій арені та встановлення дипломатичних відносин з країнами світу. Одним із видів міжнародної діяльності профспілок УСРР, що сприяв цим завданням, був прийом зарубіжних робітничих делегацій. Делегатський рух ставав дедалі важливішим фактором у тактиці міжнародної солідарності. На всіх виступах та привітаннях, що були адресовані іноземним делегатам, домінувало питання єдності робітничого класу та профспілкового руху.

Діяльність профспілок УСРР, спрямовану на зміцнення міжнародної солідарності трудящих, знаходила підтримку переважно комуністичного інтернаціоналу. На Шостому пленумі Виконкому Комінтерну було зроблено висновок, що зростання престижу Радянського Союзу є частково результатом поїздок робітничих делегацій до СРСР, підкресливши цим важливість роботи в цьому питанні профспілкових організацій [8, с. 88, 94].

Ця робота починається в 1924 році і пов'язана з приїздом англійської делегації, що було зумовлено визнанням та встановленням із СРСР дипломатичних зав'язків із рядом Світових країн. Найбільша кількість делегацій приїздила в роки святкування річниць більшовицького перевороту, народження В. Леніна. Найбільша кількість робітничих делегацій, що побували в УРСР, випадає на 1927 рік. Це пов'язано з проведенням урочистих заходів у СРСР із нагоди 10-ї річниці Жовтневого перевороту.

Організаційною роботою з прийому зарубіжних делегацій керували переважно профспілки, які й брали на себе всі витрати, пов'язані з перебуванням закордонних делегацій на території СРСР. Склад делегацій зазвичай обговорювався на спільних зібраннях робітників; у них включалися представники різних партій, кошти на виїзд збиралися серед робітників; кошти також отримували сім'ї делегатів, під час їхнього перебування в СРСР. Фінансові витрати на час перебування делегацій в СРСР брала на себе ВУРПС.

Для обслуговування делегацій під час їхнього перебування в СРСР із апарату ВЦРПС обиралися відповідальні робітники, відтак до кожної делегації закріплювався керівник і перекладач. В Україні такі кадри виділялися з апарату ВУРПС, а також обласних і міських рад профспілок. На своїх засіданнях Президія ВУРПС регулярно розглядала питання підготовки зустрічі та організації роботи з іноземними делегатами, а кількома облпрофрадами республіки розроблялися затверджені ВЦРПС спеціальні програми з обслуговування іноземних делегацій, що містили у собі комплекс питань зі знайомства делегатів з усіма кращими сторонами радянського способу життя [9, с. 356].

Отож, радянська держава взяла на своє озброєння марксистські положення пролетарського інтернаціоналізму, трансформувавши їх під свої потреби. Профспілкові організації ставали головними організаціями, що могли втілити ці ідеї в життя. Всесоюзні та Всеукраїнські з'їзди профспілок ставали мобілізаторами народних мас; під час з'їздів проводились заклики до міжнародної роботи та ставились нові завдання щодо тактики пролетарського інтернаціоналізму.

Список використаних джерел

1. Давидюк А. Г. Профсоюзное движение: история, теория, практика / А. Г. Давидюк // Федерация профсоюзов. Белорусской Международной не государственной ин-т трудовых и социальных отношений. – Минск: 1999. – 268 с.
2. Пролетарская солидарность трудящихся в борьбе за мир (1917 – 1924 гг.) Сб. II. – М., Профиздат, 1958. – 560 с.
3. Пролетарский интернационализм – наша земля: Документы и материалы об трудящихся Донбаса за укрепления интернациональных связей Советского союза с народами зарубежных стран (1917 – 1974 г.г) – Донецьк, 1974. – 206 с.
4. Профсоюзы – приводной ремень от партии к массам. – М., Труд, 1928. – 21 с.
5. Дело трудящихся всего мира: Факты, документы, очерки о брат. помощи и солидарности трудящихся зарубеж. стран с народами Советского Союза. – М., Профиздат, 1957. – 251 с.

6. Мы – Интернационалисты: Документы и материалы съездов, конференций ЦК ВЛКСМ, и КМО СССР об интернациональных связях советской молодежи и международном молодежном движении (1918 – 1971 гг.) – М., Профиздат, 1972. – 234 с.

7. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, м. Київ.

Ф 2605. Українська республіканська рада професійних спілок (Укрпрофрада).

Оп 2.

Спр. 39. Стенограма 3-го Всеукраїнського з'їзду профспілок, 26 листопада – 30 листопада 1926 р., 358 арк.

8. Осетров О. Ф. Сторінки пролетарської солідарності / О. Ф. Осетров. – К., Видавництво політичної літератури, 1969. – 142 с.

9. История профсоюзов России: Этапы, события, люди. – М., Академия социальных отношений, федерация независимых профсоюзов России, 1999. – 590 с.

СЕКЦІЯ 19. Культурологія

Мазуркевич О.П.

*кандидат культурології, доцент кафедри економічної теорії, фундаментальних та соціально-гуманітарних дисциплін
Вінницький кооперативний інститут*

КУЛЬТУРОЛОГІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Українська культурологія – досить молода галузь гуманітарного знання, вона почала активно розвиватися в останнє десятиліття. Тривалий час культурологія вимушена була існувати в межах радянської ідеологічної традиції, розвиваючи культурно-історичний напрям. Через суспільно-політичні обставини навіть історія української культури набула рис схематизму, доктринерства, заідеологізованості, значно відставши від наукових досягнень західноєвропейської культурологічної думки. Насамперед негативним наслідком попередньої доби стала відсутність власних новаторських оригінальних культурологічних концепцій. Однак нині вітчизняна культурологія виходить з кризового стану, розвиваючись шляхом синтезованого вивчення проблем культури, інтегруючи знання різних наук у цілісну систему[5, с. 178].

В українській культурології можна виділити декілька напрямів дослідження. Насамперед – це традиційна історична культурологічна школа. Її головне завдання – дати конкретні знання про той чи інший тип культури. Предмет історії культури охоплює світову, національну або регіональну культури чи певну культурно-історичну епоху, наприклад Середньовіччя, Відродження тощо. Ця школа намагається не стільки пояснити, скільки виявити та описати факти, події і досягнення культури, виділяючи в ній найвидатніші пам'ятки, імена авторів і творців. До історичної культурології тісно примикає лінгвістична культурологія, яка вивчає культуру через призму мови і літератури [1, с. 6].

Другий напрям – це філософія культури. Вона є загальною теорією культури, тому її завдання полягає в осмисленні і поясненні культури через її найзагальніші й найістотніші риси. Філософія культури досліджує сутність культури, її відмінності від природи, співвідношення з цивілізацією й іншими явищами. Предметом її вивчення є структура, функції та роль культури в житті людини і суспільства. Філософія культури спрямована на виявлення провідних тенденцій в еволюції культури, на розкриття причин її розквіту і кризових явищ тощо.

Третім напрямом є соціологія культури. Вона досліджує функціонування культури або в цілому, або наявні в ній субкультури – масову та елітарну, міську та сільську, жіночу та молодіжну тощо. Її цікавлять зрушення і зміни, що відбуваються в культурі, їхня динаміка, реакція на ці зміни тих чи інших верств суспільства та суспільних інституцій [1, с.7].

До соціології культури тісно примикає психологія культури, у якій останнім часом проглядається тенденція виділитися в самостійну наукову дисципліну. Вона вивчає особистісне ставлення до культури, своєрідність духовного насичення людини в рамках певного культурного простору. На основі соціально-психологічних досліджень психологія культури виділяє культурно-історичні типи особистості, характерні для даного соціуму [2].

Отже, культурологія – це наука, що формується на стику соціального і гуманітарного знання про людину й суспільство, вивчає культуру як цілісність, як специфічну функцію і модель людського буття. Культурологія є емпіричною наукою, що аналізує конкретно-історичні явища культури та виявляє універсальні закономірності зародження, функціонування та зміни культурних феноменів.

Глобальні інтеграційні процеси сучасного світу – об'єктивна тенденція розвитку всіх сфер суспільного життя. Вони охопили суспільне виробництво, культуру, духовне життя, освітню та наукову сферу, ставши визначальними факторами формування способу та якості життя усього світу та окремих державно-організованих суспільств. Політико-правові та організаційні аспекти цього руху на європейському континенті протягом останніх десятиліть закріплені в Лісабонській стратегії, що знайшла свою конкретизацію у процесі формування єдиного європейського простору освіти і науки в рамках реалізації організаційно-правових та методичних заходів Болонського процесу [4, с 206].

Сучасне суспільство, яке пристосовується до проблем глобалізації, потребує чітких відповідей на чимало запитань і повною мірою розраховує на інноваційні наукові розробки. Вони в свою чергу залежать від активного запровадження у навчально-виховний процес вищої школи науково-технічних досягнень, новітніх технологій навчання, заснованих на нових методологічних засадах інтеграційного характеру.

У таких умовах важливим інструментом формування позитивного ставлення до європейської інтеграції, європейських інституцій та загальноєвропейської політики, позиціонування євроінтеграційного процесу та його підтримки можуть і повинні стати комунікації з нашими сусідами, які вже зробили крок у напрямі євроінтеграції.

Європейський освітньо-науковий простір завдяки його особливим досягненням, обумовленим Лісабонською стратегією, Болонським процесом та формуванням Європейського наукового простору (ЄНП), стає дедалі більш відчутною і значущою реальністю для наукового й освітянського простору України і Центрально-Східної Європи. Водночас ми є свідками дедалі більшого усвідомлення громадськістю та науковцями того факту, що реалізація завдань, передбачених Болонською декларацією, комюніке Європейського Союзу «Міжнародна значимість Європейського наукового простору» та Деклараціями Європейської Асоціації Університетів (САУ), прийнятими в Саламанці (2001), Граці (2003), Глазго (2005) та Брюсселі (2007), можлива тільки за умов використання, зміцнення і концентрації інтелектуального, культурного, соціального, наукового та технологічного потенціалів всього освітянського простору України та ближніх сусідів [4, с. 153].

Ще на початку XIX століття відомий німецький учений і громадський діяч Вільгельм фон Гумбольдт запропонував відмовитися від концепції вищої школи як лише навчального центру і депозитарію знань і перейти до концепції «єдність навчання, культури і наукових досліджень», об'єднавши в інституціональних рамках університету ці функції. Але при цьому необхідно враховувати тонку кореляцію балансу між фундаментальною та прикладною наукою, оскільки між ними стираються певні грані. В Європі прийнятий новий об'єднуючий термін “frontier research” – передова наука, тобто наука, яка розвивається в університетах і допомагає розвитку та залученню інновацій. Це один з найбільш ефективних шляхів розв'язання парадигми «суспільство – культура – наука» [4, с.89]. При цьому суть питання полягає в тому, що суспільство повинно бути впевненим: основний вклад у розвиток

суспільства вносять не політики, не економісти, не представники органів влади чи корумповані елементи, а університети, які готують студентів з потужним культурним, освітнім і науковим потенціалом, залишаючись лідерами в галузі науки та інновацій.

Список використаних джерел

1. Безклубенко, С.Д. Стан та перспективи розвитку культурології // Культура і сучасність. Альманах. – К., 2000. – № 1. – С. 22–28.
2. Богуцький, Ю.П. Проблеми історичної культурології в аспекті збереження самобутності української культури: [Електронний ресурс] // Who-is-who.ua – Електронні данні. – Режим доступу: <http://who-iswho.ua/main/page/Olimp2009/2/397>. – Назва з екрану.
3. Грищенко В. Людина і культура: Навч. посіб. ☐ К.: Либідь, 2000. ☐ 368 с.
4. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія / За заг. ред. Ф.Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560 с. – (Серія «Євроінтеграція: український вимір»; Вип. 16).
5. Історія української культури: У 5-ти т. ☐ Т.1. Історія культури давнього населення України. Асеев Ю.С., Баран В.Д., Баранов І.А. І К.: Наукова думка, 2001. – 1134 с.
6. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. / За ред. І.І. Тюрменко, О.Д. Горбула. ☐ Київ: Центр навчальної літератури, 2004. ☐ 368 с.

СЕКЦІЯ 21. Політичні науки

Яковець О.В., викладач
Вінницький кооперативний інститут

ПРИЧИНИ ТА ПРОЦЕС РОЗЗБРОЄННЯ УКРАЇНИ

Століттями омріяне проголошення незалежності увінчало багатовікову боротьбу українців за право мати власну державу, вільно розвивати національну культуру, бути повноправним членом міжнародної спільноти. На світовій арені Україна з самого початку виступила як миролюбна держава, що сповідує демократичні цивілізаційні цінності, шанує принципи та норми міжнародного права й прагне до взаємовигідного співробітництва з усіма членами міжнародного співтовариства.

Україна зробила вагомий внесок у зміцнення міжнародного миру і безпеки ще на зорі своєї незалежної історії. Одним з ключових аспектів становлення її зовнішньої політики в умовах незалежності був курс на без'ядерний статус, зумовлений прагматизмом зовнішньополітичної діяльності, яка має гарантувати державі та народу України безпеку, суверенітет та подальше зміцнення позицій як суб'єкта міжнародних відносин. Тому можна стверджувати, що основою зовнішньополітичної стратегії України, спрямованої на реалізацію національних інтересів, став курс на її виживання, підвищення життєздатності як вільної незалежної держави та трансформацію у повноцінний суб'єкт геополітики, здатний відігравати важливу роль у регіональних та міжнародних справах. Цей курс забезпечував зміцнення міжнародного становища України. Не дотримуючись такої політики було б неможливо здобути підтримку міжнародної спільноти для українського державотворчого процесу [1, С. 633].

Саме практична реалізація курсу на без'ядерний статус стала одним із перших вагомих зовнішньополітичних кроків України та позиціонуванням себе як стабільного і надійного партнера для провідних держав світу. Вона стала першою в світі державою, яка добровільно відмовилася від потужного ядерного арсеналу, що залишився їй у спадок від Радянського Союзу. Волею долі та історичних обставин молода українська держава стала третьою в світі за потужністю свого ядерного потенціалу після США та Росії. Незважаючи на те, що Росія була

правонаступницею ядерної спадщини СРСР, їй належало 69,4% колишнього ядерного радянського потенціалу, Україні — 17%, Казахстану — 13%, Білорусії — 0,6% [2, С. 150]. З розпадом СРСР на території України залишалось 222 одиниці стратегічних носіїв - 176 міжконтинентальних балістичних ракет (МБР) і 46 важких бомбардувальників (ВБ), в т. ч. й новітніх ТУ-160, а також відповідне ядерне оснащення (близько 2000 ядерних боєголовок міжконтинентальних балістичних ракет (МБР), крилатих ракет (КР) і ядерних бомб для бомбардувальників). Крім цього, на території України залишилась значна кількість тактичних ядерних боєзарядів [3, С. 76].

Україна не наполягала на збереженні ядерного статусу як держави- правонаступниці СРСР чи на можливості утримання контролю над ядерною зброєю на перехідний період. Був цілий ряд об'єктивних причин, через які вона не змогла скористатись своєю перевагою. Україна успадкувала ядерний потенціал від СРСР за умов повної відсутності контролю над ним, оскільки рішення про застосування ядерної зброї, зокрема й стратегічної, могло бути ухвалене тільки на найвищому рівні та лише колегіально.

Ракети мали дальність ураження понад 10 тисяч кілометрів – вони могли знищувати цілі за межами євразійського континенту і могли загрожувати тільки США, що були одним із головних політичних союзників.

Існувала й інша серйозна проблема – у більшості ракет спливали гарантійні терміни. Якщо українські фахівці-ракетники могли підтримувати в робочому стані носії боєголовок, то ситуація з ядерними зарядами була складнішою. Останні проектувалися, виготовлялися і обслуговувалися підприємствами в Росії, яка й вимагала передати їй весь арсенал. В Україні на той час не було ні часу, ні ресурсів для організації повноцінного обслуговування і продовження ресурсу зарядів. Тому значна частина українських політиків, вбачали у ядерній зброї більше тягар, ніж засіб забезпечення національної безпеки.

Військові та окремі урядовці ж навпаки стверджували, що ядерна зброя є гарантією безпеки і в умовах, коли Україні не потрібно її створювати, адже вона у неї вже є (новітні, вироблені в Україні МБР СС-24), Україна може та повинна стати великою державою, найважливішим атрибутом якої є ядерна зброя. В урядових та військових кіл України були серйозні супротивники набуття ядерного статусу, зокрема в МЗС. Вони переймалися тим, що в такому разі Україна може опинитися в міжнародній ізоляції, а провідні західні країни будуть антиукраїнськи налаштовані [4, С. 13].

Важливим аргументом реалізації курсу на без'ядерний статус був і зовнішньополітичний тиск. Так, Сполучені Штати досить неоднозначно сприйняли появу нових ядерних держав на території колишнього СРСР і з насторогою ставилися не стільки до можливості використання українського (чи, скажімо, казахстанського) ядерного арсеналу урядами цих країн, як до розосередження зброї масового знищення, яке могло стати новою загрозою миру.

Досить жорстку позицію зайняла і Росія. Москва ставила під сумнів законність існування України як незалежної держави. Російська дипломатія доклала максимум зусиль для компрометації України на міжнародній арені, вимагаючи негайної передачі ядерної зброї. У Москві розраховували, що без'ядерна Україна стане нецікавою світові, а, отже, буде визнана російською сферою впливу. Роззброєння України дозволяло РФ безперешкодно вивезти на свою територію найцінніші ядерні компоненти вартістю в десятки мільярдів доларів, позбутись конкурента на світовому ринку озброєнь, зруйнувати обороноздатність України та зробити її енергетично залежною виключно від Росії.

Саме тому, питання третього в світі ядерного арсеналу з моменту проголошення незалежності України до середини 1996 р. залишалось пріоритетним в контексті будь-яких контактів країни з західними партнерами та Росією. Ця проблема знаходилась в епіцентрі міжнародної політики. По-перше, денуклеаризація України була найважливішим зовнішньополітичним пріоритетом і для Росії, і для США. Москва та Вашингтон дали чітко зрозуміти адміністрації Президента Л. Кравчука та Верховній Раді, що відмова від ядерної зброї та приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї [5] є необхідною

умовою для надання дипломатичного визнання незалежній Україні. Так, у листопаді 1993 року НАТО пригрозило вилучити Київ із програми «Партнерство заради миру», якщо він і надалі блокуватиме процес ядерного роззброєння. По-друге, Росія використала енергетичну залежність України, нездатність Києва вчасно погашати борги за постачання російських енергоресурсів [4, С. 12].

Вперше про ядерне роззброєння України заговорили ще до проголошення незалежності. На законодавчому рівні підвалини даного процесу були закладені Декларацією про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. У частині 5 розділу IX Декларації «Зовнішня і внутрішня безпека» зазначалося: «Українська РСР урочисто проголошує про свій намір стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї» [6, С. 429]. Слід зазначити, що коли ухвалювали Декларацію, Україна була ще частиною СРСР – ядерної держави. На її території знаходилась ядерна зброя, тож і вона залишалась ядерною, до моменту виходу зі складу Радянського Союзу. Тому частина дослідників стверджують, що проголошенням у Декларації наміру України стати в майбутньому постійно нейтральною, позаблоковою і без'ядерною державою створювалось політико-правове підґрунтя для виходу з СРСР [7, С. 6-7]. Так це чи ні, але залишивши за собою володіння ядерною зброєю, Україна як і раніше, була б частиною військово-промислового комплексу СРСР, що означало б і політичну, і економічну прив'язаність до Росії. Тобто розкривається цілий ряд додаткових аргументів, які обґрунтовують вибір українських політичних сил 1990 року.

Попри активну політико-правову підготовку України до ядерного роззброєння, Захід та Росія розпочали потужний тиск на Київ з метою пришвидшення передачі ядерної зброї Росії. Це зумовлювалось підготовкою СРСР та США Договору про скорочення стратегічних наступальних озброєнь (СНО-1), який передбачав ліквідацію великої частини радянських ядерних потенціалів. Договір було підписано 31 липня 1991 р. [8], але СРСР не встиг його ратифікувати, оскільки на його теренах утворилися вже нові чотири ядерні держави – Російська Федерація, Україна, Білорусія та Казахстан, без ратифікації яких Договір не міг набути чинності.

Проголошений у Декларації про Державний суверенітет 24 жовтня 1991 р. намір досягти без'ядерного статусу набув юридичної чинності після того, як Верховна Рада ухвалила 24 жовтня 1991 р. Заяву про без'ядерний статус України, в якій зазначалось: «3...Україна проводитиме політику, спрямовану на повне знищення ядерної зброї та компонентів її базування, що розташовані на території Української держави.... 4. Україна... додержуватиметься положень Договору між США та СРСР про скорочення стратегічних наступальних озброєнь 1991 року в частині, що стосується ядерних озброєнь, розташованих на її території.... 7. Україна має намір приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як неядерна держава...» [9, С. 742].

9 квітня 1992 р. Верховною Радою України було прийнято Постанову «Про додаткові заходи щодо забезпечення набуття Україною без'ядерного статусу». В документі акцентувалась увага на тому, що знищення ядерної зброї України повинно здійснюватися за умови гарантії національної безпеки країни. Також Україна вимагає створення механізмів міжнародного контролю за знищенням ядерної зброї за участю Києва [10, С. 405].

Однак Росія не допускала й можливості висунення Україною будь-яких умов, продовжуючи здійснювати тиск на Київ та вимагаючи визнати виключне право Москви на володіння ядерною зброєю. В умовах загострення дипломатичних відносин 23 травня 1992 р. в Лісабоні США, Росією, Білоруссю та Казахстаном було підписано Протокол до Договору про СНО-1. Відповідно до цього Протоколу, Україна разом з Білорусією та Казахстаном, мала узяти на себе зобов'язання приєднатись до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як неядерна держава [1, С. 634]. Важливість підписання Лісабонського протоколу полягала в тому, що Україна з об'єкта Договору про СНО-1 перетворювалась на його рівноправного суб'єкта, який отримав право вирішувати весь комплекс питань Договору про СНО-1 в межах

своїх обов'язків. Таким чином Україна визнавалася власником ядерної зброї, розташованої на її території і отримала правові основи для висунення вимог з метою отримання адекватної компенсації за ядерні матеріали, які знаходились в боєголовках, а також отримання фінансової допомоги для знищення стратегічних озброєнь.

Певним поступом до скорочення та ліквідації ядерної зброї стало підписання 3 вересня 1993 р. так званих Масандрівських угод, котрі покликані були відіграти роль своєрідного дороговказу до ліквідації стратегічних запасів, розташованих на території України. Також дані угоди регламентували порядок здійснення двостороннього нагляду за експлуатацією ракетних комплексів України й Росії. Таким чином, механізм було запущено і вже 25 жовтня 1993 р. черговим важливим кроком до роззброєння стало ухвалення Угоди Україною і США щодо надання першій технічної й фінансової допомоги у ліквідації ядерної зброї та запобіганні її розповсюдженню. В цілому затримка ратифікаційних термінів по СНО-1 та СНО-2 позначилися погіршенням стосунків України як з Росією так і з США. Міністерство оборони Росії відчайдушно намагалось зберегти контроль над українським військовим контингентом та інфраструктурою після того як Україна відмовилася приймати участь в об'єднаних збройних силах СНД. США в свою чергу продовжувало посилювати політичний тиск на Україну з метою прискорення ухвалення умов Договору СНО-1 [3, С. 77].

Після досягнення домовленостей з США, 18 листопада 1993 р. Верховна Рада ратифікувала Договір про СНО-1, але із внесенням тринадцяти поправок. Суть яких полягала у вимогах надання надійних гарантій національної безпеки зі сторони ядерних держав, поважати недоторканність кордонів України та утриматись від економічного тиску. Також йшлося про знищення 36% ракет і 42% боєголовок [11, С. 110].

В цей період між Російською Федерацією і США відбуваються переговори про підписання СНО-2, до яких приєднується Україна з метою подальшого обговорення її роззброєння. 14 січня 1994 р. президент України Л. Кравчук у Мокві сів за стіл переговорів з Б. Клінтоном та Б. Єльциним, де було підписано тристоронню Заяву Президентів США, РФ та України. В цьому документі йшлося про надання Україні гарантій національної безпеки після набуття чинності Договору про СНО-1 та приєднання України до ДНЯЗ як неядерної держави. Зобов'язання зі сторони США, РФ та Великої Британії поважати територіальну незалежність України, суверенітет та територіальну цілісність, утриматись від загрози силою проти України чи здійснення економічного тиску. Передбачалась також технічна та фінансова допомога Україні для утилізації ядерної зброї. Українська сторона отримувала доступ до контролю над процесом розкомплектування та знищення стратегічних ядерних озброєнь на території РФ. Більше того, згідно досягнутих домовленостей Україна отримувала компенсацію за вартість високозбагаченого урану зі сторони РФ та США. У додатку до заяви було узгоджено графік започаткування процесу надання компенсації Україні та виведення ядерної зброї з її території, згідно якого за 10 місяців 1994 р. Київ мав передати Росії 200 ядерних зарядів для їх подальшої ліквідації [12].

Враховуючи результати переговорів Л. Кравчуку вдалось переконати українських парламентарів ратифікувати 3 лютого 1994 р. Договір про СНО-1 в повному обсязі.

Уже 4 травня 1994 р. Україна розпочала процес передачі стратегічних ядерних озброєнь, відправивши в РФ першій 60 боєголовок для утилізації. Після цього було домовлено про спільну співпрацю української та російської сторін у сфері обслуговування та ліквідації ядерних зарядів, які знаходяться на території України.

Отримавши запевнення про публічне підтвердження ядерними державами надання гарантій національної безпеки Україні під час саміту ОБСЄ в Будапешті, 16 листопада 1994 р. український парламент прийняв Закон про приєднання України до ДНЯЗ. В цьому документі підтверджувалось, що Україна є власником ядерної зброї, успадкованої від СРСР. Акцентувалась увага на тому, що загроза силою чи її використання проти територіальної цілісності України і недоторканності кордонів чи політичної незалежності України, так само як і здійснення економічного тиску на Україну, будуть розглядатись як загроза національним інтересам та безпеці України. В шостому пункті цього документу зазначалось, що закон

вступить в силу після надання Україні ядерними державами гарантій безпеки, оформлених підписанням відповідного міжнародно-правового документа [13, С. 421].

5 грудня 1994 року під час Будапештського саміту ОБСЄ відбувся обмін ратифікаційними грамотами про Договір СНО-1, а також лідерами України, Великої Британії, Росії і США було укладено Будапештський меморандум 1994 року «Про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» (ДНЯЗ, 1968 рік) [12].

Дві інші ядерні держави та постійні члени Ради Безпеки ООН – Китай і Франція – офіційно висловили аналогічні гарантії Україні у формі відповідних заяв (Заява уряду КНР від 4 грудня 1994 року і Декларація Франції зі супровідним листом Президента Ф. Міттерана від 5 грудня 1994 року), хоча формально й не підписували меморандум. Головна відмінність цих заяв від змісту меморандуму полягає у відсутності пункту про обов'язкове проведення консультацій у разі виникнення особливих ситуацій, які стосуються цих зобов'язань. Україна, зі свого боку, зобов'язувалася вивести всю ядерну зброю з території країни. При цьому тактичну ядерну зброю з України було виведено ще 1992 року. На початку 1996 р. Україна приступила до руйнування шахтних пускових установок і вже 1 червня 1996 р. було заявлено про вивезення з території України всіх ядерних боєприпасів. Останню шахтну пускову установку міжконтинентальних ракет було знищено 2001 р. [15, С. 28-29].

Таким чином, Будапештському меморандуму як легітимізуючому чиннику ядерного роззброєння України належить важлива роль у становленні зовнішньої політики України в нових геополітичних умовах та реалізації стратегії суб'єктності у міжнародних відносинах. Більше того, без ратифікації Україною Договору про СНО-1 та приєднання до ДНЯЗ не можливо було б сформуванню нову постбіполярну систему міжнародних відносин та зміцнити режим непоширення ядерної зброї. Отримання фінансової допомоги та гарантій безпеки від ядерних держав дозволили Україні продовжити інтеграцію в загальноєвропейські фінансові та безпекові структури та продовжити здійснення ринкових реформ.

Слід підкреслити, що одним з ініціаторів та безпосередніх учасників роззброєння України була Російська Федерація, яка після розпаду СРСР вважала себе єдиною правонаступницею радянської держави. Україна мала найбільші, крім Росії, шанси зберегти ядерну зброю СРСР, тому основним завданням РФ було прагнення запобігти цьому процесу. Вибір українського керівництва на користь без'ядерного статусу відіграв ключову роль у розв'язанні складної ситуації, пов'язаної з розпадом держави. Україна пішла назустріч тиску Росії та інших ядерних держав і погодилася на ядерне роззброєння в обмін на компенсації та гарантії-запевнення, що не мають юридичної сили. Адже в тогочасних міжнародних умовах збереження ядерного потенціалу загрожувало Україні повною міжнародною ізоляцією, у подальшому втратою суверенітету України та підпорядкування її Росії, адже самостійно обслуговувати і управляти ядерною зброєю розміщеною на її території не могла. Цей крок також відкрив можливість для безстрокового продовження Договору про нерозповсюдження ядерної зброї і мав сприяти зміцненню режиму нерозповсюдження ядерної зброї.

В результаті, Україна позбулася третього за потужністю у світі ядерного потенціалу в обмін на переважно декларативні гарантії своєї безпеки та фінансову допомогу в демонтажі, вивезенні та знищенні цього потенціалу. Це не можна назвати адекватною компенсацією за крок, який не має аналогів в історії людства і був ключовим для режиму нерозповсюдження ядерної зброї. Але таке вирішення питання відповідало намірам інтеграції у світовий політичний процес, економічним і військово-технічним можливостям держави. Росія ж відстояла свої інтереси одноосібного володіння ядерною зброєю на пострадянському просторі, отримала значні ядерні потужності в обмін на декларативні гарантії безпеки для України, які сама і порушила.

Список використаних джерел

1. Нариси з історії дипломатії України. За заг. ред. В. А. Смолія. К: Видавничий дім «Альтернативи», 2001. 736 с; 2. Шутак Т. Ядерний чинник у зовнішній політиці адміністрації президента США Б.Клінтона (1993-2000 рр.). Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки та

знахідки: Міжвід. зб. наук. пр. 2009. Вип. 18. С. 147-158; 3. Кондратенко О. Ю. Процес ядерного роззброєння і Україна. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: економіка, право, політологія, туризм. 2011. №4. С. 75-79; 4. Омелянюк С. Політико-правові акти, що визначили без'ядерний статус України. Віче. 2010. №9. С. 12-15; 5. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098; 6. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. №31. С. 429; 7. Василенко В. Щоб Україна стала суверенною державою, а її незалежний статус визнав увесь світ, було потрібно позбутись ядерної зброї. Український тиждень. 2014. №15. С. 6–10; 8. Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Сполученими Штатами Америки про скорочення й обмеження стратегічних наступальних озброєнь 1991 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_050; 9. Заява Про без'ядерний статус України Відомості Верховної Ради України. 1991. №51. С. 742; 10. Постанова верховної Ради України «Про додаткові заходи щодо забезпечення набуття Україною без'ядерного статусу» від 09.04.1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. №29. С. 405; 11. Прийдун С. Будапештський меморандум в контексті ядерного роззброєння України. Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: : Історія, міжнародні відносини. 2016. Вип. 17. С. 106-114; 12. Трестороння заява Президентів України, США та Росії від 14.01.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>; 13. Закон України «Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року» від 16.11.1994 р. Відомості Верховної Ради України. 1994. №47. С. 421; 14. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 05.12.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>; 15. Лоссовський І. Будапештський меморандум як міжнародний договір, обов'язковий для виконання його гарантами Віче. 2015. №14. С. 28-31.

**Буряченко О.В., кандидат політичних наук,
доцент Вінницького фінансово-економічного університету**

ДВОПАЛАТНИЙ ПАРЛАМЕНТ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ, ЯК ОСНОВА ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ І ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті зроблено аналіз запровадження політичної реформи в Україні, в контексті переходу до двопалатної моделі парламенту. Охарактеризовано політичну, соціально-економічну ситуацію в сучасній Україні. Автор приходить до висновку, що саме перехід до двопалатного парламенту зможе компенсувати недостатню структурованість суспільства, а відповідно - і політичних сил, забезпечити належну репрезентативність регіональних інтересів та створити систему «стримування та противаг».

Ключові слова: бікамералізм, реформа децентралізації, система «стримування та противаг», однопалатний парламент, двопалатна організація парламенту.

Питання двопалатного парламенту для України не нове. У квітні 1992 року на одному із засідань комісії з розроблення Конституції України дійшли висновку, що орган законодавчої влади доцільно назвати «Національні збори» та віддати перевагу двопалатній структурі парламенту [1].

В останньому проекті Конституції України, у редакції від 24 лютого 1996 року, схваленому Конституційною комісією 11 березня 1996 року і внесеному до Верховної Ради України для прийняття, була передбачена модель двопалатності для України з деякими змінами. Основними засадами двопалатного парламенту передбачали: врахування європейського досвіду двопалатного парламенту; забезпечення нерівноправності палат і

додаткової легітимності другої палати через представництво територіальних інтересів з одночасним обмеженням влади, вдосконаленням механізмів стримувань і противаг у системі її поділу; врахування форми державного устрою України. Через 4 роки, 16 квітня 2000 року, зауважену пропозицію підтримали на всеукраїнському референдумі. Здавалося, це були перші кроки на шляху до реформи українського конституціоналізму. Але відповідні зміни до законодавства так і не були внесені. Конституційний суд України у своєму рішенні від 27 червня 2000 року №1-в/2000, підтвердив, що тільки народ має право безпосередньо шляхом всеукраїнського референдуму визначати конституційний лад в Україні, який закріплюється Конституцією України, а також змінювати конституційний лад внесенням змін до Основного Закону України в порядку, встановленому його розділом XIII [2]. Рішенням від 16 квітня 2008 року зазначив, що рішення всеукраїнського референдуму щодо прийняття законів є остаточним і не потребує будь-якого затвердження, в тому числі Верховною Радою України [3].

Гострота та актуальність теми особливостей двопалатного парламенту активно досліджувалася: Ш.Монтеск'є, Н.Макіавеллі, Дж.Медісон, Дж.Бентам, Дж. С. Мілль, тема політичної реформи в Україні в контексті парламентського бікамералізму досліджена в наукових роботах політологів, правознавців, вчених-конституціоналістів (В.І. Алексеєнко, В.А. Ачкасов, В. Чушенко, В. Погорілко, О. Майданник, О. Марцеляк, М. Орзіх, В. Цвік, В. Шаповал, Ю. Шемшученко, М. Оніщук та інші). Нашу увагу привертає саме актуалізація питання здійснення політичної реформи з переходом до двопалатного парламенту пов'язаної із децентралізацією. Окреслена проблема особливо актуальна в нинішніх суспільно-політичних реаліях.

Тому *метою цієї статті* є спроба дослідити та проаналізувати питання запровадження системи противаг, які б компенсували відсутню збалансованість влади в Україні як цілісного механізму шляхом переходу до двопалатної організації парламенту, враховуючи впровадження реформи децентралізації.

Український парламентаризм має давні історичні витoki. Передвісником двопалатного парламенту в Україні розглядають традиції вирішення питань державного значення Радою генеральної старшини і Козацькою радою у Війську Запорізькому та в період Гетьманщини. Однак це лише попередники вітчизняного парламентаризму. Реальна практика двопалатного парламенту була запроваджена у Великому князівстві Литовському та Речі Посполитій, в яких уже в період середньовіччя функціонували парламенти. Це має важливе значення для з'ясування змісту реальної практики парламентаризму, яка відображає власне національну конституційну традицію [4, с.7]. (*Сучасні концепції національного суверенітету та нації держави склались у результаті становлення Вестфальської системи світового порядку 1648 року*) [5].

Отже, ми бачимо, що традиція бікамералізму не є чужою для правової традиції України, вона є органічною для неї. Той факт, що вона не була практично реалізована в період 1917—1922 рр. (українська революція) та за часи незалежності з 1991 року, не змінює сутності. Він лише демонструє, вже на протязі 30-ти років, дисбаланс в організації влади в Україні.

Так, ідея бікамералізму є неоднозначною в сучасній Україні. Противники ідеї двопалатного парламенту наполягають, що для унітарних держав бікамералізм є потенційною загрозою національній єдності, єдності держави. Що запровадження бікамералізму призведе до дезінтеграції країни, зростання ймовірності сепаратизму, який, нібито, знайде свій прихисток у верхній палаті.

Але, зауважимо, згідно з доктриною представницької демократії двопалатна структура сприятиме підвищенню якості та стабільності законодавства, забезпеченню узгодження інтересів на рівні загальнонаціонального (нижня палата) і регіонального представництва (верхня палата). З огляду на зростання ролі інтеграційних процесів через верхню палату землі стають включеними в процес творення зовнішньополітичного курсу республіки й отримують ширші можливості для транскордонного співробітництва, що є набагато складнішим для регіонів при однопалатному парламенті [4, с.12].

Також, на противагу таким побоюванням ми можемо зазначити, що серед європейських країн з унітарною формою правління двопалатні парламенти існують у Боснії і Герцеговині, Великій Британії, Польщі, Румунії, Словенії, Франції, Хорватії, Чехії.

Поширення теорії та практики бікамералізму, нині є однією з найвиразніших тенденцій генезису сучасного конституціоналізму. Упродовж останніх десятиліть у багатьох державах світу (незалежно від форми державного устрою) активізувалися процеси переходу до двопалатної структури парламенту. Якщо на початку 1970-х рр. двопалатні парламенти функціонували у 45 країнах світу, то до 2016 р. їхня кількість зросла до 76. Двопалатні парламенти на сьогодні перестали бути даниною історичним традиціям конституціоналізму чи якоюсь «аномалією» державно-правового розвитку країн, поєднаних однією правовою системою. Тенденції до бікамералізму пов'язані з децентралізацією, регіоналізацією й автономізацією в європейських країнах [6, 8].

Як писав Лейпгарт.А., в своїх дослідженнях - в основі однопалатних парламентів лежить принцип мажоритарності, що властиво для однорідних суспільств [7]. Українське суспільство, зазначимо, складно охарактеризувати як однорідне. Тому українські науковці і деякі державники постійно повертаються до ідеї, що для забезпечення балансу інтересів необхідний двопалатний парламент, який слугуватиме платформою для суспільної комунікації, забезпечення балансу інтересів та ухвалення зважених, консенсусних рішень [8].

Прихильники ідеї запровадження бікамералізму в Україні наполягають на тому, що запровадження бікамералізму може послужити одним із засобів подолання важкої спадщини диктатури. Верхня палата унеможливить злиття владних функцій уряду та парламенту, коли центром ухвалення рішень стає одна особа, яка контролює правлячу партію (коаліцію партій), від чого роль законодавчого органу маргіналізується. Крім того, необхідність схвалення законопроектів верхньою палатою стримує радикалізм чи нігілізм нижньої палати [6, 8].

Як приклад, однією з доктрин двопалатної організації парламенту є американська. Вона характеризується своєю фундаментальністю, практичною реалізацією протягом більш як двох століть і як така, що пройшла випробування часом. Детальний аналіз вирішення проблеми організації двопалатного парламенту знаходимо у теоретичних розробках Дж. Медісона та А. Гамільтона, які порушили проблему поділу державної влади і наголосили на потребі розробки та запровадження системи «стримувань і противаг», яка б дозволила запобігати процесам концентрації всієї повноти державної влади чи то в законодавчому, чи у виконавчому, чи судовому органі. У зв'язку з чим, як зазначав Дж. Медісон, «...одних конституційних заяв про поділ влади явно недостатньо. Єдиною справжньою відповіддю на проблему забезпечення поділу влад є створення такої внутрішньої структури кожної з гілок державної влади, коли її частини самі себе утримуватимуть у межах конституційно визначених норм» [9].

«Бікамеральна структура парламенту є більш раціональною і більш справедливою, ніж однопалатний парламент, оскільки у цьому випадку ані більшість не може зловживати своєю кількісною перевагою, ані меншість не може нав'язувати більшості такі дії, які в її інтересах, але шкідливі для держави в цілому. < > У процесі діяльності кожної з двох палат парламенту можуть виникати змістовні проблеми, але це не означає, що ці суперечності не можуть бути усунутими», зауважували Дж. Медісон та А. Гамільтон і, які приділяли значну увагу, на перший погляд, технічним питанням організації парламенту як органу народного представництва [9]. Дж. Медісон, четвертий президент США, доводив, що авторитет законодавчої влади вимагає, щоб <законодавчий орган>... був поділений. Також він стверджував, що верхня палата існує, аби народ мав змогу протестувати проти своїх правителів. У такий спосіб існує можливість запобігати тиранії парламентської більшості нижньої палати. < >. «Бікамералізм є проявом конституційної традиції не тільки для федеративних держав, а й для унітарних. Хоч для останніх не завжди притаманна кореляція між розміром країни та явищем бікамералізму... < > У сучасних умовах це створює мережу демократичної комунікації та підвищує ступінь легітимності публічної влади», як зауважував соціолог Ю.Габермас [4, с.9].

Жодна з унітарних країн Старого світу, порівняна за територією та населенням з Україною, не може собі дозволити обходитись однопалатним парламентом, зауважує М.Онішук. Тим більше, коли йдеться про країну з надзвичайно багатоманітними культурними, історичними, етнонаціональними особливостями, які властиві нашій державі.

Безумовним є той факт, що для ефективного функціонування державного механізму найважливіше значення має законодавча гілка влади. Поняття «законодавча влада» відображає одну з основних функцій парламенту – законотворчість. Це власне парламентська функція, яку не реалізує жодна із державних інституцій. Стаття 75 Конституції України регламентує «єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України». «Верховна Рада України є єдиним загальнонаціональним представницьким органом законодавчої державної влади. Вона також бере участь у формуванні органів виконавчої і судової влади, є загальним представником народу і виразником його волі», - М.Кравчук. «Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, парламент», - Ю.Шемчушенко [10].

Нажаль, на сьогодні ми маємо невтішний результат. Законодавчий орган України - Верховна Рада, аналізуючи її законотворчість, можемо прийти до висновку про неефективність роботи Ради. З кожним виборчим циклом в Україні спостерігається погіршення якості законотворення. Приймаються популістські, корупційні, лобістські та інші неправові закони, які вбивають економіку, підприємницьку ініціативу, віру громадян у майбутнє держави, негативно впливають на діяльність органів влади та територіальну цілісність України.

Зауважимо, що саме така інституція як парламент, який націлений на прийняття професійних, якісних рішень. є запорукою дієздатності держави. Підвищення ефективності діяльності парламенту та його оптимальна структура є одним із найважливіших чинників всього державотворчого процесу будь-якої країни [11].

Постійні дестабілізаційні соціально-політичні перетворення в Україні призводять до максимального низького рівня довіри законодавчої гілки влади. За даними соціологічних досліджень (автор опирається на соціологічні дослідження таких соціологічних груп як Соціологічна група «Рейтинг», КМІС, Центр Разумкова, Socis, за 2003-2019 роки) можемо проаналізувати, що на протязі майже всього шляху українського парламентаризму рівень недовіри до Верховної Ради коливався в межах 68%-87%: листопад 2020 року - 76%; червень 2018 року - 85,6%, липень 2013 року – 78%; серпень 2011 року – рівень довіри 16,7%, (у 2011 році довіра українців до парламенту становила 1.99 бали за 10-бальною шкалою (останнє місце серед 26 європейських країн), щодо депутатів-мажоритарників (4,8 %); листопад 2003 року – 77,9%.

Низька довіра до парламентів в різних країнах, пов'язана з корупцією у політичних партіях (мається на увазі перерозподіл суспільних благ через парламент або прихід представників правлячої партії до уряду; проведення виборчих кампаній з порушенням законодавства, підкуп виборців тощо) (*дослідження Світового банку для обчислення агрегованих індикаторів «Латинським барометром»*).

Феномен недовіри народу до владної еліти має раціональне підґрунтя. В країнах з розвиненими інститутами громадянського суспільства, які контролюють дії владної еліти через механізм прозорих виборів та незалежні засоби масової інформації. Відтак інститути влади перебувають під пильним суспільним контролем, що запобігає їх олігархізації. В Україні громадянське суспільство, до цього часу, так і перебуває в зародковому стані. Внаслідок цього суспільство і держава (яку персоніфікує владна еліта) перебувають, так би мовити, на різних орбітах життєдіяльності. Олігархізація та відмежування влади від суспільства, як наслідок, породжують її «закритість» і кризу легітимності серед населення [12, 13].

Отже, маючи такий невтішний результат та враховуючи той факт, що реформа децентралізації, яка, нарешті, була розпочата в Україні у 2014 році, у 2021 році завершує своє становлення в регіонах, саме зараз настає влучний час для здійснення політичної реформи -

переходу до двопалатного парламенту, який став би дієвим інструментом запровадження системи «стримувань і противаг», що дозволило б забезпечити стабільні правила гри.

В основу реформи децентралізації, точніше реформи місцевого самоврядування і адміністративно-територіального устрою в Україні, у 2014 році були покладені ідеї Європейської хартії місцевого самоврядування - сформувані в Україні значний дієвий і спроможний інститут місцевого самоврядування на базовому рівні – об'єднаних територіальних громад. Впровадити збалансовану бюджетну модель надходжень та витрат органів місцевого самоврядування на виконання власних та делегованих повноважень.

Проблема децентралізації влади стояла та стоїть досить гостро протягом усього періоду Незалежності України. На реформі децентралізації науковці та політики наполягали ще з початку проголошення Незалежності України. Так, ще у 1991 році В.Чорновіл проголошував про нагальність розширення повноважень місцевих громад, запровадження регіонального (земельного) самоврядування.

Нарешті, з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014), законів України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) та змін до Бюджетного і Податкового кодексів – щодо фінансової децентралізації, реформа стартувала. З прийняттям Закону України від 16.04.2020 № 562-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо визначення територій та адміністративних центрів територіальних громад», Кабінетом Міністрів України, визначено адміністративні центри та затверджено території 1470 спроможних територіальних громад, у яких пройшли місцеві вибори 25 жовтня 2020 року на новій територіальній основі. Приведемо думку професора П.Мартиненка, який зауважував, що після закінчення адміністративно-територіальної реформи або разом з нею розглянути питання запровадження двопалатного парламенту, поступово відходити від поділу колишньої Української РСР на області, які не є основою для визначення «територіальних інтересів» населення України [12].

Але, реформа децентралізації, з часом її впровадження на протязі 2014-2021 років, зазнала ряд змін. І проголошені декларації 2014 року кардинально відрізняються від кінцевого результату у 2021 році. Навіть можна зазначити, що реформа децентралізації, яка так успішно розпочалася – сьогодні під загрозою. На протязі періоду її впровадження відбувалася постійна зміна правил та законодавства. І відповідальність за законодавчий хаос та невідповідність декларацій реформи децентралізації лежить на Верховній Раді України. І, так як ми добре розуміємо реалії українського парламентаризму то не важко спрогнозувати кінцевий результат цієї реформи, враховуючи, що з часу затвердження концепції децентралізації змінилося багато урядів, профільних міністрів і т.д.

До прикладу. У 2020 році скасували інфраструктурну субвенцію, яка працювала в 2016-2019 роках для підтримки сільської місцевості в об'єднаних громадах. Під час ухвалення бюджету на 2021 рік виділили більше коштів на депутатські фонди (субвенція соцекономому) в округи, хоча законодавство передбачає роботу через державний фонд регіонального розвитку. І таких прикладів багато.

Здавалося б, саме зараз, коли «центр» передав частину повноважень «громадам». І реформа децентралізації як наголошують представники влади знаходиться на завершальному етапі. Настав час впровадження системи противаг, яка б компенсувала відсутню збалансованість влади, попередила нескінченну дестабілізацію політичного процесу в Україні і зупинила цей, постійно, нестійкий політичний маятник. Тобто, здійснити перехід до двопалатного парламенту. Система двопалатного парламенту, як зауважує О.Москалюк, завжди розглядається як момент, пов'язаний із децентралізацією. І це б було логічним завершенням процесу децентралізації та водночас дозволило знайти шляхи до єднання країни, політичної стабільності та економічного розвитку.

У червні 2019 року, тоді ще представник президента Володимира Зеленського у Верховній Раді, Руслан Стефанчук запропонував повернутися до ідеї двопалатного парламенту – «Велика біда українського парламенту - половинчастий підхід до його

формування, тобто змішана система виборів. В Україні вона себе не виправдала. Будь-який мікс не дає бажаного результату. Є два шляхи: або нарізування волостей з наглядачами - тоді це мажоритарка. Або шлях політичного структурування суспільства - тоді це пропорціоналка. Цю проблему можна було вирішити шляхом введення двопалатного парламенту, і таке рішення було підтримано на референдумі 2000 року».

Але, така ідея, останнім часом, не підтримується владою і це, ми можемо спостерігати щодо реформи децентралізації, яка має всі передумови перетворитися на посилення централізації влади. Стабільні правила децентралізації між «центром» та «громадами» порушені і постійно змінюються, у тому числі всупереч тим, які були раніше. Отже, можемо зауважити, що, нажалі історія нічому не вчить українських політиків. Як влучно зазначив М.Оніщук, «... найвищий законодавчий орган, політичний істеблшмент не можуть не реагувати на запити суспільства і регіональних громад на децентралізацію влади. Сильна держава має будуватися, спираючись не тільки на центральну владу, а й на спільність інтересів усіх регіональних складових частин країни, надмірна централізація влади має наслідком її слабкість» [4]. Адже більшість питань мають вирішуватися на місцях, а виконання рішень не повинне залежати від передання відповідних ресурсів зі столиці.

В 2021 році проголошенню Незалежності України - 30 років. Підрахуємо затрати і результати за 30 років державності на тлі однопалатного парламенту. Наведемо для прикладу деякі показники (автор опирається на дослідження МОМ, Інституту соціології НАНУ, Держстату, Ernst & Young, Світового банку, НБУ):

Міграція (Трудова міграція). Основна причина трудової міграції українців за кордон полягає у труднощах із пошуком гідно оплачуваної роботи на батьківщині. У міграційному процесі щороку беруть участь орієнтовно 7-9 мільйонів українців. На постійній основі за кордоном працює (2018 рік) – 17,9% (3,2 мільйона чоловік) працездатного населення українців.

Демографічна ситуація. Чисельність постійного населення, що у 1993 р. становила 52 млн осіб, у 2021 році становить 41 588,4 тис. осіб. Медіанний вік населення, що становив у 1990 р. 35 років, у 2000 р. – 37,7 років, у 2010 р. – 39,3 років, на 1 січня 2019 р. сягнув 41,1 року. Частка осіб старших від працездатного віку (65+ років) у структурі демографічного навантаження зростає та станом на 1 січня 2019 року становить 16,7%, переважаючи частку дітей, яка становить 15,5%. Зменшення кількості населення супроводжується його старінням. Демографічна ситуація в Україні серйозно непокоїла керівництво країни ще у 2003 році. «Скорочення впродовж останнього десятиліття чисельності населення більш як на 3,0 млн., зниження тривалості життя, падіння народжуваності, від'ємне сальдо міграції стали характерними ознаками демографічної ситуації 90-х років» (*Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2002 році»*).

Високий рівень тінізації економіки, який дійшов небезпечно критичної межі. «Значні масштаби тіньової економічної діяльності позначаються на обсягах і структурі ВВП, гальмують соціально-економічні реформи, спотворюють офіційні дані про стан економіки. Така ситуація пояснюється низкою чинників, насамперед суперечливістю законодавчої бази...» (*2003 рік, Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2002 році»*).

За результатами дослідження української економіки компанією Ernst & Young за 2018 показники тіньової економіки складають 846 млрд гривень або 23,8% від офіційного ВВП. Також, станом на 2015 рік реальний валовий внутрішній продукт скоротився на 35%. Згідно з даними Світового банку, це - найгірший результат у світі за останні 24 роки [14].

Отже, за 30 років Незалежності України соціально-економічна ситуація в країні з кожним виборчим циклом, як автор уже зауважував, тільки погіршується. Відсутність стратегічної мети і стратегічного плану призвели до того, що ми маємо наразі. І передумовою такої соціально-економічної ситуації є постійний дисбаланс гілок виконавчої і законодавчої влади. В Україні за 30 років українські політики не змогли побудувати систему «стримування та противаг».

Очевидно – однопалатна система українського парламентаризму себе вичерпала. Вона не відповідає інтересам українського суспільства та є застарілою, не ефективною моделлю представництва в контексті необхідності розбудови дієвої системи «стримування та противаг», важливим елементом якої стають органи місцевого самоврядування та їх асоціації.

За даними соціологічних досліджень саме органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські голови громад; сільські, селищні, міські ради) мають високий рівень довіри порівняно із центральними органами влади (автор опирається на соціологічні дослідження соціологічних груп Соціологічна група «Рейтинг», КМІС, Центр Разумкова, Active Group за 2014-2020 роки).

Неефективна діяльність Верховної Ради України породжує впродовж багатьох років питання пошуку можливих шляхів удосконалення роботи законодавчого органу. Насправді, питання двопалатної організації парламенту в Україні, аналізуючи різні дослідження, вже неодноразово потрапляли до поля уваги як провідних науковців, так і політичних діячів минулого. Але на той час українськими політиками не було підготовлено достатньо підґрунтя, не було збудовано фундаменту, який би дозволив запровадити дієву систему двопалатно парламенту в Україні. На сьогодні, Україна має такий фундамент, який будували на протязі шести років, це реформа децентралізації (реформа місцевого самоврядування і адміністративно-територіального устрою в Україні). Отже, в Україні настав той момент коли наступним кроком має стати політична реформа – перехід до двопалатного парламенту.

На думку автора, лише такий крок зможе компенсувати недостатню структурованість суспільства, а відповідно - і політичних сил, забезпечити належну репрезентативність регіональних інтересів та створити систему «стримування та противаг». Двопалатність парламенту, як зауважує М.Оніщук, також запровадить консенсусні механізми ухвалення владних рішень на засадах балансу інтересів якомога ширшого кола політичних сил, інститутів громадянського суспільства та територій, на що є явний дефіцит і чого потребує в сучасних умовах Україна [4].

Продовження ігнорування очевидних та, більше того, науково обґрунтованих, трендів розвитку державотворення буде тільки віддаляти владу від людей і соціально-економічна ситуація в країні буде тільки погіршуватися. Так, двопалатний парламент – це не панацея, але це ефективний інструмент та безпрецедентна можливість, як показує історична практика, створити дійсно міцний фундамент для розвитку вітчизняної демократії та зберегти неподільно-унітарний державний устрій України.

Не можна допустити щоб після масового суспільного усвідомлення неефективності більшості запроваджених реформ, за останні роки, країна демократичним шляхом прийшла до необхідності авторитаризму та повного розчарування в прозахідному векторі розвитку України.

Тільки напрацювання ефективних політик за участі максимальної кількості стейкхолдерів, у найвищому законодавчому органі країни, зможе стабілізувати політичну ситуацію і як наслідок надасть можливість для сталого зростання економіки. А оскільки основними позаолігархічними стейкхолдерами є саме органи місцевого самоврядування, то логічним висновком було б саме їм надати можливість формування однієї із палат парламенту для напрацювання регіональної державної політики.

Список використаних джерел

1. Конституційні сенсації. *Голос України*. 1992. 25 квітня. № 77 (327). С. 1.
2. Рішення Конституційного Суду України N 6-рп/2005 від 5 жовтня 2005 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05>
3. Рішення Конституційного Суду України N 6-рп/2005 від 5 жовтня 2005 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-05>
4. Оніщук М. Бікамералізм як вимога часу Чи буде дієвим двопалатний парламент в унітарній державі? *Закон і бізнес*. 2014. 07.06–13.06. № 23 (1165). URL: https://zib.com.ua/ua/88085-chi_bude_dievim_dvopalatniy_parlament_v_unitarniy_derzhavi.html

5. Шумський І.К. Вестфальська система міжнародних відносин. DOI <https://doi.org/10.32841/LA.2020.23.10>
6. Конончук С. Практика бікамералізму в унітарних державах (порівняльний аналіз) / С. Конончук, О. Валецький, О. Ярош. – Київ : [б. в.], 2008. – 111 с.
7. Лійпгарт А. Мажоритарна та консенсусна моделі демократії / А. Лійпгарт // Демократія : антологія / упоряд. О. Проценко. – К. : Смолоскип, 2005. – С. 774—802.
8. Фісун О.А. Двопалатний парламент: світовий досвід та українські реалії [Електронний ресурс] : Монографія / за заг. ред. О. А. Фісуна. – Х. : Золоті сторінки, 2008. – [200 с.]. URL: http://old.niss.gov.ua/book/Harkiv_book/3.pdf
9. Федералист. Политические эссе А. Гамильтона, Дж. Мэдисона и Дж. Джея. — М. : ИГ «Прогресс» — «Литера», 1993.
10. Росоляк О.Б. Двопалатний парламент як основа стабільності функціонування механізму державної влади в сучасних умовах., Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 4. Том 1. 2016
11. Медведчук В. Двопалатний парламент: правова ретроспекція формування класової доктрини і моделі / В. Медведчук // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2013. – № 1 (72). – С. 14–23.
12. Політика, право і влада в контексті трансформаційних процесів в Україні / За ред. І. О. Кресіної. – К., 2006. – С.118.
13. Центр Разумкова. Національна безпека і оборона. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD39_2003_ukr.pdf
14. Дослідження тіньової економіки в Україні. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini>

СЕКЦІЯ 22. Філологічні науки

Лябах І.А., викладач

Банецька Т.В., викладач

Мелітопольський промислово-економічний фаховий коледж

ВИКОРИСТАННЯ ВІКТОРИН У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЄДНАННІ З ОСНОВАМИ РЕГІОНОЗНАВСТВА

У сьогоденному суспільстві, з одного боку, виникла гостра потреба не тільки у швидкому та ефективному володінні іншомовним спілкуванням, бо знання іноземної мови є одним з показників компетентності професіонала високого рівня, але й у комплексному підході до розв'язання проблем, у пошуку нестандартних рішень, у злагоджених командних діях, а з іншого боку, особлива увага приділяється розвитку особистості того, хто навчається, що передбачає розкриття особистісного потенціалу, виявлення його інтересів та потреб, організації творчої діяльності студента.

Важливу роль у процесі опанування іноземної мови займає проблема активізації пізнавальної діяльності, яка обумовлюється потребами тих, хто навчається, врахуванням їхньої особистісно-значущої пізнавальної мотивації. Проблема мотивації навчання вже давно стоїть перед педагогічною теорією. Серед дидактів та психологів це питання розглядали: Бабанський Ю. К., Данилов М. А., Єсіпович Б. П., Лернер І. Я., Махмутов М. І., Рубінштейн С. Л., Леонтьєв О. М., Божович Л. І. та ін.

Науковці, досліджуючи фактори, що забезпечують мотивацію, зазначають, що навчальний матеріал повинен відповідати вподобанням студентів. Усвідомлення студентом своїх успіхів викликає відчуття прогресу в навчанні. Успішність досягається впровадженням

активних та інтерактивних видів навчання: індивідуальна, парна та групова робота, дослідницькі проекти, рольові ігри, робота з різними джерелами інформації, різноманітні допоміжні засоби навчання. На мотивацію навчання впливає психологічний клімат створений під час заняття. Атмосфера взаємної довіри, партнерство у спілкуванні, моменти релаксації викликають у студентів бажання брати участь в навчальному процесі [2, с.56-57].

Отже, одним із дієвих шляхів підвищення мотивації студентів є використання інтерактивних методів навчання, мультимедійних технологій, обрання сучасних навчальних матеріалів, проведення нестандартних занять. До найбільш поширених видів нестандартних занять відносяться: заняття-подорожі, заняття-диспути, заняття-телешоу, заняття-вікторини та ін.

Заняття-вікторина – це одна з форм організації навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається. Виділяють декілька видів вікторин: тематичні, міжтематичні, лінгвістичні, розважально-розвиваючі. Вони повинні бути цікаві та доступні, рівні за змістом та складністю для всіх.

При підготовці студентів до вікторини необхідно заздалегідь визначити тему. Вибір теми супроводжується проведенням опитування та анкетування тих, хто навчається, для визначення їхніх інтересів. На підготовчому етапі ретельно відбирається та вивчається матеріал: робота з довідниками, збір інформації, вивчення спеціальної літератури, пошук інформації в Інтернеті. Кожна група студентів самостійно розробляє питання або готує завдання за зазначеною темою. Після ретельного опрацювання та обговорення, завдання об'єднуються в одну вікторину, яка проводиться на занятті. На думку методистів вікторину можна розглядати і як окремо взятий проект, метою якого є розвиток умінь самостійно здійснювати творчу, пошукову, аналітичну діяльність та створення умов для практичного використання набутих умінь, навичок, знань, стратегій в різних реалістичних ситуаціях міжкультурного іншомовного спілкування [3, с.51].

Обрання для вікторин тем, пов'язаних з регіонаознавством є актуальним, бо регіональні знання, охоплюючи низку питань (географічне положення, історію, етнографію, економіку, науку, специфіку культури, традицій та цінностей нашого регіону), служать засобом підвищення загальноосвітнього рівня тих, хто навчається, та вдосконалення володіння іноземною мовою. Як зазначає Бориско Н. Ф., дуже часто наші студенти і випускники можуть докладно і гарно розповісти про систему освіти або політичний устрій Німеччини чи Великої Британії, але досить безпорадні, коли їм потрібно проінформувати іноземця про Україну, або обговорити проблеми, пов'язані саме з рідною країною, для цього їм бракує як предметних, так і мовних знань [1, с.15].

Загальновідомо, що вивчення питань регіонаознавства у поєднанні з навчанням іноземної мови може ділитися на початковий, загальноосвітній і просунутий, професійно-орієнтований етапи. На початковому етапі серед студентів проводиться тестування та анкетування з метою виявлення початкового рівня знань про свій регіон, а також інтереси в даній сфері, визначаються актуальні теми. Наведемо приклади:

- When was your native town founded?
- How many people live in your town?
- What is your native town famous for?

Подальша робота обумовлюється знаннями студентів про регіон, які вони отримують в першу чергу в ході вивчення предметів гуманітарного та природничого циклів, а також самостійної роботи. Це географічні, історичні, літературознавчі, культурознавчі та інші відомості про свій край. Студентами створюються комп'ютерні презентації з використанням мультимедійних технологій, колажі, плакати, організуються виставки, конкурси фото-проектів, кросвордів, розробляються тематичні вікторини.

Завдання, представлені у вікторині, не є вправами, спрямованими на перевірку знань студентів з граматики або лексики, географії або історії. Вони дозволяють поглянути на іноземну мову з іншого, ігрового боку. У студентів створюється відчуття успіху, збільшується емоційний тонус, що дуже важливо при вивченні іноземної мови.

Вікторина

Round 1. Melitopol Quiz. Do you know the history of our town? Then let's try to see it.

- The main symbols of Melitopol:
 - a) technology and energy;
 - b) cherry and industry;
 - c) military and agriculture.
- What is depicted on the coat of arms of Melitopol?
 - a) gear wheel, windmills, water drops;
 - b) plant, poplar leaf, cherry;
 - c) cherry, gear, honeycomb.
- What is the most famous plant in Melitopol?
 - a) Prodmash;
 - b) Motor factory;
 - c) Refma factory.
- The most mysterious archaeological site in our region:
 - a) Stone Grave;
 - b) Staroberdyans'k Forestry;
 - c) Healing Springs in Terpinnya.
- What is the name of the sister city of Melitopol?
 - a) Brive-la-Gaillard;
 - b) La Chart;
 - c) Resenburg.
- Who bred 33 varieties of sweet cherry in Melitopol?
 - a) M. Oratovsky;
 - b) O. Tyshler;
 - c) M. Filiber.
- Who was the founder of the Museum "Stone Grave"?
 - a) B. Mikhailov;
 - b) A. Necrasov;
 - c) G. Chukhrai.

Round 2. Pages of Hystory. Our town is famous for its cherry, which is successfully bred at the Melitopol Research Institute of Irrigated Gardening. Why don't we visit this place? (Match the word to the definition)

1. Matt Whiting	a) studied the method of forming cherries by Spanish Bush type
2. Mykhailo Sydorenko	b) proposed the second method of forming cherries by UFO
3. Mykhailo Oratovsky	c) director of the research farm "Melitopol"
4. Kim Green	d) outstanding breeder of stone crops
5. Ivan Mamayev	e) founder of the Melitopol Research Institute

Round 3. Varieties of Melitopol cherries . Say, what are the main characteristic features of these varieties:

Melitopol Black, Valery Chkalov, Large-fruited, Cherry Homestead, Bigarro Oratovsky

Round 4. How can you do it? Make up as many words as you can out of these letters:

o u t s t a n d i n g

Round 5. Around the words. Find 8 words in the chain of letters. The last letter of each word is the beginning of the next one.

Seedselectreeexhibitionamearlyieldevelop

Round 6. Flash poll. Give answers to the questions.

- The result of free pollination of French Black and unknown seedlings. (Melitopol Black cherry)

- 22% of all cherry plantations on the territory of Ukraine belongs to ... (Valery Chkalov cherry)
 - One of the main and best industrialized varieties of cherry... (Melitopol Black cherry)
 - Director of the Melitopol Research Institute since 1974 to 1988... (Victor Senin)
 - What is KGB? (a new way of forming cherries)
 - How many regional varieties of cherries were bred by Mykhailo Oratovsky?
- (33)
- What is the main characteristic of medium-ripe variety “Large-fruited”? (its weight)

Отже, проведення вікторин безумовно, сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності, підвищує мотивацію до вивчення предмета; розширює світогляд студентів; розвиває винахідливість і активність, сприяє розвитку пізнавальних інтересів і творчих здібностей; виховує толерантне ставлення та повагу до точки зору інших студентів; сприяє формуванню сучасної особистості, готової до діалогу. Вивчення історії та сучасності свого краю, інтеграція регіонознавства в навчання іноземної мови може сприяти не тільки підвищенню освітнього рівня, але й вдосконаленню володінням іноземною мовою.

Позитивні результати організації навчально-пізнавального процесу на нестандартних заняттях із залученням тем з регіонознавства можуть бути стартом для подальшої пошуково-дослідницької роботи на професійно-орієнтованому етапі.

Список використаних джерел

1. Бориско Н. Ф. Проблеми міжкультурної підготовки майбутніх учителів і викладачів іноземних мов / Н. Ф. Бориско // Науково-методичний журнал «Іноземні мови». - 2018. - №1. - С. 9 – 20.
2. Гапонова С. В. Характерні риси уроку іноземної мови / С. В. Гапонова // Методика викладання іноземних мов: Наук.- метод. зб. - К.: Ленвіт, 1996. - Вип.25. - С. 33- 57.
3. Устименко О. М. Порівняльний аналіз технологій традиційного та проєктного навчання іноземних мов і культур учнів закладів загальної середньої освіти / О. М. Устименко // Науково-методичний журнал «Іноземні мови». - 2020. - № 2. – С. 47 – 52.

Пашнєва К.В., викладач
кафедри права, психології та сучасних європейських мов
Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Спілкування іноземними мовами включає в собі ряд певних ключових компетенцій, необхідних сьогодні кожній особистості. Актуальним є ознайомлення деяких методів формування комунікативної компетентності і використання комунікативних технологій.

Слід зазначити, що оволодіння мовного боку, а саме фонетики, лексики та граматики, має здійснюватися шляхом набуття практичних навичок. Тобто комунікативний і когнітивний підходи є домінуючими.

Комунікативний підхід – це повне і оптимальне упорядкування між компонентами вивчення, що включає такі принципи організації:

- мовна орієнтація (вивчення через спілкування);
- функціональність (слова і граматичні форми асимілюються завдяки вправами);

- ситуаційний (вибір матеріалу вивчення відносно ситуацій);
- новизна (впершу чергу новизна мовних ситуацій);
- особиста орієнтація спілкування (в залежності від природних аспектів особистості);
- колективна взаємодія (групове спілкування);
- моделювання (вибір певного лексику в залежності від заданої мети).

Виходячи з зазначеного вище, комунікативна технологія вивчення іноземної мови є найбільш ефективною, оскільки когнітивний підхід являється процесом обліку знань і індивідуальних психофізичних характеристик особистості.

Вивчення іноземних мов як практичної потреби вимагає від себе передових технологічних новинок шляхом залучення в активну діяльність цією мовою.

Також виділяються ще ряд таких підходів:

- інформаційний (точність і конкретика описів теорії, класичним варіантом цього підходу є символічний);
- біхевіористський (формування реакцій на іншомовні стимули);
- інноваційний, нетрадиційний (основна мета – формування інтересу до мови);
- свідомий або пізнавальний (засвоєння правил використання лексичних і граматичних навичок);
- інтуїтивно-свідомий (вибір від ситуації);
- індивідуальний (відносно комунікативних та психофізичних можливостей);
- «тематичний» (творчий характер тем);
- діяльнісний (вивчення природи та уявлень особистості);
- прагматичний (будь-яке висловлювання є частиною мовної комунікації).

Запровадження сучасних технологій вивчення іноземних мов може стимулювати освітній процес та удосконалити якість викладання. Вище зазначені підходи дають змогу надати різноманіття та зробити процес навчання більш цікавим та максимально наближеним до реальних вимог особистості в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Хуторської А. Ключові освітні компетентності [Електронний ресурс] / А. Хуторської. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/method/2340/>.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій/ Автор-укладач Н. П. Наволокова. – Х.: Видавництво група „Основа”, 2009. – 176 с

**Maryna Toporkova, PhD in Law, Associate Professor,
Head of the Department of Law, Psychology and
modern European Languages
of Kharkiv Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics**

THE ROLE OF SEMANTIC FIELD IN ACQUIRING THE MEANING

Along with the concrete/abstract balance, one of the most important tools for communicating effectively is the concept of a “semantic field”. This term is used in linguistics to describe “a set of words grouped by meaning referring to a specific subject” [5, 14]. Most English words have multiple meanings. The particular meaning intended is clarified to the receiver by the other words preceding and following the key word. Let’s consider, for example, the words “lie” in the “Let sleeping dog lie” and “Don’t lie to me”. In the first case, the word “lie” is used in the idiom, which means that one should not say or do anything that would cause someone else to be angry or make troubles. Generally

speaking, it urges one not to disrupt a situation that is going on well as it will lead to the problems. In the second case, the word “lie” means to speak falsely or utter untruth knowingly, as with intent to deceive. Thus, it is due to the other words, that provide the context and define the semantic field being used, the particular meaning is actualized.

Lexical field theory, or word-field theory, was introduced on March 12, 1931 by the German linguist Jost Trier. J. Trier argued that “words acquired their meaning through their relationships to other words within the same word-field. An extension of the sense of one word narrows the meaning of neighbouring words, with the words in a field fitting neatly together like a mosaic. If a single word undergoes a semantic change, then the whole structure of the lexical field changes” [6, 31]. J. Trier’s theory assumes that lexical fields are easily definable closed sets, with no overlapping meanings or gaps. These assumptions have been questioned and the theory has been modified since its original formulation.

To understand better the notion of a semantic field we are to speak about lexico-semantic groups. A lexico-semantic group unites words describing sides of one and the same general notion if the underlying notion is not too generalized and all-embracing (like notions of “time”, “space”, “life”, “process”, etc.) and if the reference to the underlying notion is not just an implication in the meaning of the lexical unit but forms an essential part in its semantics. A semantic field – is a large group of words of different parts of speech in which the underlying notion is broad enough to include almost all-embracing sections of vocabulary. The main feature of a semantic field is its national specifics [4, 25-27],

The degree of semantic proximity is estimated in terms of aspect of meaning:

- the denotational;
- the connotational;
- the pragmatic.

The semantic field of a given word shifts over time; it is called a “semantic shift”. G. N. Babich notices that overlapping semantic fields are problematic, especially in translation. Words that have multiple meanings (called polysemous words) are often untranslatable, especially with all their connotations. Such words are frequently loaned instead of translated. Examples include “chivalry” (literally “horsemanship”, related to “cavalry”), “dharma” (literally, “support”), and “taboo” [4, 79-86.]

While discussing the semantic field, we are to cover the notion of plesionyms. Plesionyms, or near-synonyms, are words that are almost synonyms, but not quite. The need to deal adequately with plesionymy in tasks such as lexical choice is the basis for two alternatives to conventional models of lexical knowledge: a saussurean approach and a prototype-theory approach. True synonymy is quite rare. It is limited mostly to technical terms and groups of words that differ only in collocational properties, or the like. More frequently, words that are close in meaning are plesionyms – not fully inter-substitutable but varying in their shades of denotation, connotation, implicature, emphasis, or register [3, 184].

For example, “*lie*”, “*falsehood*”, “*untruth*”, “*fib*”, and “*misrepresentation*” all mean a statement that does not conform to the truth. Though, there is difference in the connotational aspect of their meanings. According to the Merriam-Webster Dictionary, the word “*lie*” means “to make an untrue statement with *intent* to deceive, to create a false or misleading impression, a false statement deliberately presented as being true”, while “*falsehood*” means “lack of conformity to truth or fact, inaccuracy, the quality or fact of being untrue or of being a lie or something false; an untrue idea, belief”. In comparison, the word “*fib*” denotes “a trivial falsehood”, and is often used to characterize something that is not strictly true (a polite fib). In some dictionaries *fib* is interpreted as “an insignificant or childish lie, which is trivial and harmless”. An *untruth* is “an incorrect statement, either intentionally misleading (less harsh, however, than falsehood or lie) or arising from misunderstanding or ignorance”. “*Misrepresentation*” means “to give an incorrect or misleading representation of something; fraudulent, negligent, or innocent misstatement, or an incomplete statement, of a material fact”. Often the line between these words is not evident and they are used as synonyms.

Often, plesionyms differ in several ways at once. Even simple cases can lead to a multiplicity of concepts that are awkwardly language-dependent.

A semantic analysis of the word “*lie*” leads to the conclusion that this term means something meant to deceive or give a wrong impression with a real intention.

The componential analysis of the lexical item “*lie*” shows the following components in the structure of its lexical meaning: 1) deliberate intention of deceiving 2) false information in the utterance 3) false impression 4) the other person usually doesn’t know the truth. This analysis proves the difference between “*lie*” and “*falsehood*”, because the main feature of “*lying*” is that the speaker intends to deceive another person and consciously gives the wrong or misleading information, whereas the “*falsification of facts*” merely constitutes the condition necessary for its fulfillment.

According to Merriam-Webster Dictionary the word “*lie*” has lots of synonyms, such as: *aspersion, backbiting, calumny, calumny, deceit, deception, defamation, detraction, dishonesty, disinformation, distortion, evasion, fable, fabrication, falsehood, falseness, falsification, falsity, fib, fiction, forgery.*

The semantic structure of a word is obviously enriched by the context. Let’s consider the verb “*to lie*” in the following original laconic phrase of Ronald Reagan’s, conveying his principle or concept of thought:

“I’m not smart enough to lie”. (Ronald Reagan)

The context proves helpful for the complete acquiring of the meaning of the word. Analyzing this sentence, we realize that the word “*to lie*” gets some additional meaning. Therefore, to tell a lie one is to be clever and witty. Furthermore, the meaning of the word “*to lie*” includes the following components:

- the speaker, who deliberately intends to tell untruth and deceive the addressee;
- the information being wrong is presented as being true (the addressee gets misrepresentation of the fact);
- the speaker’s awareness of the truth, and the listener’s ignorance.

As David Corson puts it, “honest mistakes are not called lies, since the speaker believes what s/he saying to be true. Metaphoric speech, sarcasm, hyperbole are also not lies, since there is no intent to deceive. Compare: *He’s a pig. You’re a real genius, all right! It’s so hot out there, you could fry an egg on the sidewalk.* Social lies are not lies either, since there is no intent to deceive, even though they are false and known to be false by the speaker” [6, 34].

To crown it all, it’s worth mentioning, that all the words that we have in our lexicon have specific shades of meaning, which are understood immediately on facing the word. Some of the words are more semantically related to each other than others, in a way that when we encounter one of them, the others come to our mind, too. Still other words are decipherable only via the context. That is why, the question of a lexico-semantic field is so controversial and still under analysis by many scientists.

References

1. Coleman, Linda and Kay, Paul Prototype semantics: The English word lie. / *Language*, 57(1), March 1981. – 262 p.
2. Cruse, D. A., *Lexical semantics*. – Cambridge University Press, 1986. – 313 p.
3. Edmonds, Philip *Semantic representation of near-synonyms for automatic lexical choice*. University of Toronto, 1999. – 211 p.
4. Babich, G. N. *Lexicology: a current guide*. – Екатеринбург : Уральское издательство, 2006. – 116 p.
5. Jackson, Howard, Etienne Ze Amvela *Words, Meaning, and Vocabulary. An Introduction to Modern English Lexicology*. – Bloomsbury Publishing PLC, United Kingdom, 2007. – 260 p.
6. Corson, David *Using English Words*. – Boston: Kluwer Academic Publishers, 1995. –226 p.

Гришкова Н.В.
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри романо-германської філології
ПВНЗ „Міжнародний економіко-гуманітарний
університет ім. акад. С. Дем'янчука” (м.Рівне)

ДО ПРОБЛЕМИ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У дослідженні розглядаються питання вживання фразових дієслів в сучасній англійській мові, аналізується історія поглядів стосовно цієї проблеми. Аналізуються структурні, лексичні і семантичні особливості фразових дієслів сучасної англійської мови. У статті подано приклади конкретних фразових дієслів і аналізуються особливості значень другого елемента, який впливає на значення дієслова.

Ключові слова: лексична одиниця, дієслово, фразове дієслово, класифікація, ідіоматичність,

Постановка наукової проблеми. Фразові дієслова є особливим типом дієслів, і як мовне явище повністю відсутні в українській мові, тому виникають певні труднощі, як у розумінні семантики фразового дієслова та його вживанні у мовленні, так і в перекладі на українську мову.

Актуальність дослідження зумовлена досить високою частотністю вживання фразових дієслів, проникненням у різні функціональні стилі та значущістю для комунікації. Фразові дієслова стають більш поширеними, вони використовуються не лише в розмовній англійській мові, але і в діловому мовленні, юриспруденції та інших галузях.

Об'єктом дослідження обрано основні типи фразових дієслів в англійській мові, а **метою** роботи є спроба їх семантичного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Вивчення фразових дієслів, їх семантики, структури та вживання є актуальним у дослідженнях багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема, Ю.О. Жлуктенка [1], С.О. Гурського [5], Дж. Ламонт (G. Lamont) [6], Дж. Поуві (J.Povey) [8].

Термін «фразове дієслово» вперше застосував Л. Сміт у праці “*Words and Idioms*”, вважаючи фразові дієслова характерною особливістю англійської мови, які часто використовуються в розмовній мові та додають ідіоматичності мові [4, с.108].

Згідно з дослідженням Т. МакАртура, фразове дієслово є особливим різновидом дієслова, яке радше функціонує як фраза, ніж як окреме дієслово. Такі поєднання, зазвичай, вживаються в прямому і в переносному значенні, і часто є ідіомами або складовими частинами ідіом: *to go after somebody*, *to go with the territory*, *to go through fire and water* [7]. Д. Поуві вважає, що фразове дієслово – це поєднання "простого" дієслова і адverbіальної або прийменникової частини, що представляє єдину семантичну та синтаксичну одиницю [5, с. 9]. Наприклад: *keep from* – утримуватися від; *boss around* – керувати, *hit off* – мати гарні стосунки з самого початку. Таке поєднання можна визначити як «ідіоматичне», оскільки дослівний переклад кожного з компонентів не становить єдиного змісту всього поєднання. За мовознавцем Ю. Жлуктенком, другий компонент іменують різними термінами, а саме, прислівники, постпозитиви, постпозитивні прийменники, він не виражає ознаки дії, яка б означала щось відокремлене від дії, що міститься в першому компоненті дієслова. Дієслова з постпозитивами є семантичним цілим й виражають єдине поняття і у випадку зміни другого компонента значення дієслова змінюється [2, с.105]. О. Кунін визначає такі дієслова як "звороти, що володіють як рисами фразеологічних одиниць, так і рисами складних слів" [2, с. 274]. Другий компонент зворотів, на думку О. Куніна, "... не є ні прислівником, ні

прийменником, ні морфемою, а проміжним утворенням між словом і суфіксальною морфемою або слово-морфемним елементом" [3, с. 277].

Варто зауважити, що існує значна кількість класифікацій фразових дієслів. Залежно від ступеня семантичної єдності компонентів у складі фразового дієслова можна виділити два основних типи фразових дієслів, а саме:

1. фразові дієслова, що є близькими до вільних сполучень. Вони характеризуються низьким рівнем семантичної єдності компонентів, значення фразового дієслова є сукупністю значень його складових (*hold back, turn over, walk away*)

2. фразові дієслова, що належать до розряду фразеологічних одиниць. Вони характеризуються високим ступенем семантичної єдності компонентів: значення фразового дієслова неможливо вивести із значень компонентів, що входять до його складу (*break for smth. = to suddenly run towards something, get somebody down = to make somebody feel sad,*).

Згідно класифікації, що бере за основу кількість постпозитивів у складі фразового дієслова, існує чотири типи фразових дієслів.

1. фразові дієслова з одним постпозитивом: перехідні та неподільні.

a) *Brian tore up the letter angrily.*

b) *I blew out the candles and we ate cake.*

c) *You used up all the olive oil.*

2. фразові дієслова з одним постпозитивом: перехідні та подільні. Ці дієслова вимагають додатка, який може стояти після постпозитива або між дієсловом і часткою.

a) *The room was too hot, so she turned the heating down.*

b) *He was causing a lot of trouble, so they shipped him off to another branch.*

c) *She backed the car up to the garage door.*

3. фразові дієслова з одним постпозитивом: неперехідні. Ці дієслова вживаються без додатка.

a) *Charles finally settled down.*

b) *The people backed away as the robbers came into the bank.*

c) *The bomb blew up and hurt one person.*

4. фразові дієслова з двома постпозитивами.

a) *Kate walked away with the first prize.*

b) *I am going to look in on granny on my way home tonight.*

c) *He has always looked up to influential people*

Висновки. Отже, фразове дієслово є складним мовним феноменом англійської мови.

Проблема дослідження фразових дієслів привертає увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних лінгвістів. У даній розвідці було проаналізовано різні погляди щодо визначення фразових дієслів, його ознак та складових компонентів. На нашу думку, найбільш вдалим є визначення, згідно з яким фразове дієслово є поєднанням "простого" дієслова і адвербіальної або прийменникової частини, що представляє єдину семантичну та синтаксичну одиницю. Вивчення фразових дієслів є необхідною передумовою для подальшого вживання у мовленні та для укладання спеціальних тлумачних словників фразових дієслів.

Список використаних джерел

1. Жлуктенко Ю.А. О так называемых сложных глаголах типа stand up в современном английском языке/ Юрий Алексеевич Жлуктенко // Вопросы языкознания. – 1954. №5. С.105-113.

2. Кунин А. В. Английская фразеология . М.: Высшая школа, 1970. 344 с.

3. Кунин А. В. Основные понятия английской фразеологии как лингвистической дисциплины и создание англо-русского фразеологического словаря: Дисс. ... докт. филол. наук / А. В. Кунин. – М., 1964. 1229 с.

4. Смит Л.П. Фразеология английского языка /Пер. с англ. – М.: Дрофа, 1998. 158 с.

5. Goursky S.E. The Idiomatic Heart of English Language. Lvov: United Publishing House "Vishcha Shkola": Lvov University Publishing House, 1975. 183p.
6. Lamont G. The Historical Rise of the English Phrasal Verb. Feb. 2005. University of Toronto / G. Lamont [Електронний ресурс]. – Режим доступу 14.04.2016: <<http://www.chass.utoronto.ca/~cpercycourses/6361lamont.html>>. – Загол. з екрану. – Мова англ
7. McArthur T. Phrasal Verb / T.McArthur [Електронний ресурс]. – Режим доступу 21.01.2016: http://www.encyclopedia.com/topic/PHRASAL_VERB.aspx>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
8. Povey J. Phrasal Verbs and How to Use Them. М.: Высшая школа, 1990. 176 p.

СЕКЦІЯ 23. Філософські науки

Захаренко А.В., бакалавр

Коваленко В.О., бакалавр

Науковий керівник: Маскевич О.Л., к. ф. н.

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Поглиблюючи пізнання у конкретну сферу реальності, найрізноманітніші науки приходять до того, що так чи інакше порушують питання про людину. Особливість пізнання такого об'єкта, як людина, в тому, що він, як цілісність, не може бути осягненим за одним або навіть за кількома вимірами. Найважливіша складність методології полягає в тому, що нам доводиться мати справу не тільки з об'єктом, що постійно змінюється, але й з об'єктом, який, перетворюючи середовище, змінює і себе, розвиваючи в процесі перетворення свою власну сутність.

Формування антропологічного підходу до проблеми людини в межах класичної філософії відбувається під впливом філософії Аристотеля, Д. Юма, І. Канта. У зв'язку з тим, що границі філософської антропології як самостійної дисципліни розмиті, доцільно звернути увагу на проведену Аристотелем розбіжність між теоретичною і практичною наукою. Це дозволяє уточнити, про який тип знання і науки йде мова у філософській антропології. Філософську антропологію можна визначити як практичне знання. Практична наука, за Аристотелем, досліджує предмети, що залежать від людської дії, що не має кінцевого "правильного" результату. У випадку з практичними науками мова йде переважно про знання в чистому вигляді, з раціональними критеріями і справжніми аргументами; мова йде про знання, істинність якого не залежить від моральних якостей і прагнення дослідника, і одночасно про знання, останнє втілення якого знаходиться не в ньому самому, але його варто шукати в діях і вчинках [2, с. 7].

Причина виникнення філософської антропології була обумовлена наявністю трьох несумісних ідей про людину. Це наявність природничо-наукових уявлень про людину, філософське і теологічне. Між ними не існує жодної єдності. На основі цієї парадоксальної ситуації, коли знання про людину збільшуються, а розуміння нею самої себе втрачається, тут і виникає необхідність виникнення «філософської антропології». Річ у тім, що ці три антропологічні ідеї формують образи людини, а саме дають дослідницькі орієнтири, несумісні один з одним. Як результат, відбувається поділ образу людини на різні складові [1, с. 13].

На питання «Що таке людина?» не можна відповісти звичайним переліком ознак, притаманним їй. Говорячи про людину, ми маємо справу з універсальним об'єктом. Попри величезний накопичений матеріал у сфері антропологічного знання, досі залишилася відкритою проблема осягнення сутності людини. Неможливість осягнення сутності людини традиційно-науковим шляхом і шляхом філософського аналізу відзначала більшість

науковців, як в минулому, так і в сучасності. Людина, будучи загадкою для самого себе, не зупиняючись на досягнутому, продовжує свій шлях розуміння власної сутності, своєї природи. Сучасна організація соціального буття людини, а також сучасний тип культури вимагають наукового усвідомлення місця людини у світі. На сьогодні, людство все так само далеко від завершення побудови єдиної системи знань про людину. Однак створення єдиної науки залишається межею намагань багатьох фахівців в області людинознавства [1, с. 12-13].

Антропології, в тому числі філософській антропології, не вдається створити цілісного людського образу у зв'язку з найрізноманітнішими проявами її сутності та існування. Це трапляється через природу досліджуваного предмета, тобто природу людей. Факти довели, що природа людини не піддається аналітичному розчленуванню. Побудова системи основних характеристик людини шляхом визначення основних її властивостей призвела до того, що сутність людини ухиляється від дослідників.

Протягом всієї історії людства питома вага проблематики людини в тій чи іншій філософській концепції змінювалась в залежності від ступеня розуміння проблем людини як принципу філософствування, а також філософського осмислення людиною самої себе, свого буття і сенсу існування. Можна сказати, що перші уявлення про людину виникли задовго до того, як з'явилася філософія [1, с. 13].

Пріоритетну роль серед характеристик людини займає особистісна, важливою є проблема соціалізації людини, тобто залучення її до суспільного життя. Найперше вона соціалізується через посередництво форм, вироблених соціальним досвідом попередніх поколінь (звичаї, традиції). Іншою формою соціалізації людини є соціалізація через соціально-правові норми. Вони виникають у класовому суспільстві й на відміну від попередніх форм є завжди осмисленими та законодавчо оформленими [3, с. 55].

Іншою проблемою сучасної філософської антропології є проблема класифікації антропологічних дисциплін, кількість яких зростає з кожним днем (структурна, релігійна, природничо-наукова, соціальна, юридична, історична, психологічна, педагогічна тощо).

Всупереч тенденції зростання кількості своїх послідовників, філософська антропологія досі не розробила методичного підходу до проблеми людини, який би зміг задовольнити людські бажання. Багато дослідників вказують на кризу антропологічних знань, яка вимагає зміни парадигми антропології. Незалежно від стрімкого розвитку антропологічних досліджень, багато аспектів все ще залишаються відкритими. Більше того, завдяки швидкому розвитку досліджень, людям все більше потрібно проводити більш поглиблені дослідження з методологічних питань антропології, щоб глибше зрозуміти її.

Отже, можна стверджувати, що актуальними для філософської антропології є проблеми пов'язані з людиною, її походженням і сутністю. Людина дуже багатозначна і багатовимірна, щоб бути предметом лише однієї науки. Різні види антропології вивчають часткові аспекти людини, проте жоден з них не розглядає людину в цілому, як особистість. Тому є виправданим і необхідним існування науки, метою якої було б пізнання і тлумачення особистості як реальної, цілісної. Така наука поєднувала б знання про людину в систему більш високого рівня узагальнення та абстракції. Ідеї філософської антропології можуть закріпитися і стати фундаментом синтезу знань про людину, якщо вони виникли як результат узагальнення всього матеріалу, що стосується окреслених проблем.

Список використаних джерел

1. Меджинова Н.Г. Актуальные проблемы современной философской антропологии. *Балканско научно обозрение*. 2018. № 1. С. 12-14.
2. Периківська О.С. Філософська антропологія як методологія синтезу знань про людину : автореферат. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філос. наук : 09.00.02. Одеса, 2007. 18 с.
3. Решетов О.О., Кирильчук В.Т., Стежко З.В. Про деякі проблеми філософської антропології. *Наукові записки КНТУ*. Кіровоград, 2011. Вип. 11. С. 55-56.

Горященко Ю.Г.,
канд.екон.наук, доцент, доцент
Університет митної справи та фінансів
e-mail: julia.goryaschenko@gmail.com

ОНТОЛОГІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Інноваційний розвиток підприємництва в Україні має досить виразні ознаки постійного вдосконалення, але відбувається занадто повільно з причин відсутності культури інновацій, недостатньої підтримки топ-менеджмента та співробітників усередині підприємства, відсутності загальної мети, недостатності ресурсів для ведення інноваційної діяльності та головне – недостатності загального розуміння, що саме являє собою інновація.

Вчення про особливу роль інновацій у життєдіяльності суспільства вперше з'явилося у праці австро-американського економіста, історика економічної думки й соціолога, професора університетів у Чернівцях, Граці, Бонні та Гарварді Йозефа Алоїза Шумпетера «Теорія економічного розвитку». За Й. Шумпетером інновація – це введення нових комбінацій (процесу поєднання факторів); інноваційний розвиток (промислових) підприємств – «комплексна інноваційна діяльність, для якої характерна творча підприємницька активність: створення і впровадження нових продуктів, методів, прийомів, технологій, створених на основі дотримання споживчих переваг з урахуванням зміни якості потреб» [1].

М.Д. Кондратьєв під інновацією розуміє результат діяльності з оновлення; процес, в якому ідея набуває економічного змісту і розширює сферу споживання інноваційного продукту [2].

Б. Твісс вважає, що інновація є «процесом, в якому ідея чи винахід набуває економічного сенсу», під інноваціями він розуміє весь процес – від виникнення ідеї до її комерційного освоєння. Інноваційний розвиток, за ним – це «функціональний розвиток, що пов'язаний із функціями створення, впровадження, поширення нововведень, реалізації інноваційних проектів тощо» [3]. Інноваційний розвиток розглядається ним як безперервний процес змін вже існуючих або знову створюваних продуктів і технологій, які здатні забезпечити високий рівень конкурентоспроможності.

Г. Менш дає таке визначення інноваціям: «інновації – головний імпульс розвитку, що виходить від нових споживчих товарів, нових методів розробки, які визначають технологічний бум, який припадає на фазу рецесії довгої хвилі, коли економіка виявляється структурно готовою для переходу до нових базисних нововведень» [4].

Ш. Гергурі та В. Рамадані розглядають інновації як процес, діяльність зі створення нового продукту або послуги, нового технологічного процесу, нової організації або вдосконалення існуючого продукту або послуги, існуючого технологічного процесу та існуючої організації [5, с. 3].

Б. Санто розглядає інновації як «такий суспільно-техніко-економічний процес, котрий через практичне використання ідеї та винаходів призводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій, а у випадках, коли інновація орієнтована на економічну вигоду, прибуток, – її поява на ринку приносить додаткові доходи» [6, с. 270].

Г. Кларк, Т. Мунен та Дж. Нунлі трактують інновації як процес створення нових речей, які задовольняють потреби людей [7, с. 6].

А.Н. Азріліян подає таке визначення поняття «інновація»: «вкладення засобів у економіку, яке забезпечує зміну поколінь техніки та технологій; нова техніка, технологія, що є результатом досягнень науково-технічного прогресу» [8, с. 374].

В.І. Захарченко під інноваціями пропонує розуміти «матеріалізовані наукові та технічні ідеї, які отримали визнання ринку споживачів» [9, с. 12].

Л.М. Орлова розглядає інновацію як «...явище, яке передбачає комплексний процес створення, розповсюдження та використання нових видів досліджень, технологій, організаційних форм, можливостей, яке призводить до динамічного зростання ефективності роботи об'єктів інноваційної діяльності...» [10, с. 3-4].

У Керівництві з методології інновацій, розробленого в рамках проекту I3E (Promoting Innovation in the Industrial Informatics and Embedded Systems Sectors through Networking) Південно-Східної європейської ініціативи, інновація визначається як ідея, яка успішно застосована на практиці [11].

У Керівництві Осло інновації розуміються як новий або поліпшений продукт чи процес (їх комбінація), який суттєво відрізняється від інших продуктів або процесів, які надаються споживачам або введені в експлуатацію [12].

Ф. Хайек стверджує, що інноваційний розвиток є результатом концентрації спеціальних знань й інформації на ринку, яка слугує для зниження ризиків [13].

На думку Л. Вегера «інноваційний розвиток – особливий процес розвитку, заснований на використанні інформаційних технологій, які дозволяють прискорити процес передачі знань, технології і досвіду інтелектуальної діяльності, що породжує появу інноваційного типу відтворення» [14].

Б.Н. Кузик та Ю.В. Яковець дають таке визначення даній категорії: «інноваційний розвиток промислових підприємств – прояв їх інноваційної активності і є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку економіки на основі максимально ефективного використання інтелектуального потенціалу в умовах формування конкурентного середовища» [15].

О.В. Нікуліна розглядає інноваційний розвиток промислових підприємств як «цілеспрямований безперервний процес створення та поширення інновацій в тісній взаємодії всіх учасників інноваційного процесу навколо промислових підприємств, які «задають тон» і визначають напрями кластерного розвитку інноваційної економіки в умовах модернізації з урахуванням національних і регіональних пріоритетів і напрямів реалізації інноваційної політики» [16].

М.Д. Кондратьєв вважає, що «інноваційний розвиток промислових підприємств містить спонукальні мотиви для подальшої інноваційної діяльності на конкурентній основі всіх учасників інноваційного процесу, які залучені в процес втілення інноваційної ідеї в матеріалізований продукт, технологію або послугу, що розширюють сферу споживання і стимулюють потреби споживачів» [2].

У науковій літературі виділяють декілька класифікаційних критеріїв інновацій [17]:

- рівень значущості від ступеню спричинених якісних змін (базові (радикальні), інкрементальні, модифіковані, модернізовані та адаптовані);
- предметна спрямованість (технологічні (процес-інновації), продуктові (продукт-інновація), організаційно-управлінські, логістичні, соціальні, інституціональні, комбіновані);
- за масштабом поширення (глобальні, державні, міжгалузеві, галузеві, регіональні, локальні);
- пріоритетність за перспективою діяльності;
- за об'єктом інноваційної діяльності (упровадження);
- за організацією упровадження;
- за ступенем новизни об'єкта інноваційної діяльності (наукове відкриття, винахід, ноу-хау, промисловий зразок, корисна модель);
- ефективність (економічна, соціальна, екологічна, науково-технічна, інтегральна);
- конкурентоспроможність;
- характер задоволення потреб;
- за часом появи на ринку;
- за причиною виникнення;
- за ступенем ризику запровадження тощо.

Основні класифікаційні ознаки інноваційних підприємств:

- за спеціалізацією;
- за характером діяльності;
- за видом науково-технічної продукції;
- за видом удосконалюваних об'єктів;
- за характером галузі знань;
- за принципом створення;
- за ступенем охоплення стадій циклу «дослідження–освоєння»;
- за ступенем роздержавлення;
- щодо використання комбінування;
- у залежності від переважаючого типу інновацій [18].

За видом спеціалізації інноваційні підприємства поділяються на предметні (створення конкретних видів продуктів і послуг, технологій, ресурсів) та адресні (використання значущих наукових результатів, отриманих у наукових центрах, у вигляді створення дочірніх науково-технічних та інноваційних фірм, а також обслуговування галузі, підгалузі, підприємств тощо).

За характером діяльності – інноваційні підприємства, що виконують НДР і ДКР та функції обслуговування науки.

За видом науково-технічної продукції інноваційні підприємства поділяються на такі, що спеціалізуються на фундаментальних дослідженнях, науково-дослідних роботах, дослідно-конструкторських роботах, створенні дослідних зразків, виробництві дослідних партій, перших серій. Вважаємо, що саме ця класифікація і розуміння особливості реалізації науково-технічної продукції є вкрай важливою у здійсненні інноваційних процесів та інноваційної діяльності. Так, у класичному вигляді ланцюг інноваційного розвитку включає такі стадії: фундаментальну науку → практичні дослідження (галузеву науку) → дослідне виробництво → серійне виробництво → експлуатацію → модернізацію. Сьогодні цей ланцюг переривається, на жаль, вже на галузевій науці.

За видом удосконалюваних об'єктів виділяють інноваційні підприємства, спеціалізовані на НДДКР (R&D), спрямованих на вдосконалення: виробів, матеріалів, технологій, форм організації та управління, інших об'єктів. Варто укласти, що останнім часом роль R&D зростає в міру того, як основна частина доданої вартості у підприємстві зміщується з етапу виробництва на етап розробки.

За характером галузі знань – інноваційні підприємства у сфері природничих наук, технічних наук, суспільних і гуманітарних наук. За принципом створення інноваційні підприємства поділяють на постійні та тимчасові.

За ступенем охоплення стадій циклу «дослідження–освоєння» інноваційні підприємства можуть охоплювати одну стадію (фундаментальні дослідження, науково-дослідна робота, дослідно-конструкторські розробки, створення дослідних зразків) або дві і більше стадій (фундаментальні дослідження – науково-дослідна робота, фундаментальні дослідження – науково-дослідна робота – дослідно-конструкторські розробки – створення дослідних зразків).

В залежності від використання комбінування виділяють інноваційні підприємства, що використовують комбінування та такі, які його не використовують.

За ступенем роздержавлення їх поділяють на підприємства з державною власністю, акціонерною формою власності (за участю держави або без неї), з кооперативною власністю, приватною формою власності, об'єднання інноваційних підприємств у асоціації.

У залежності від переважаючого типу інновацій інноваційні підприємства поділяють на:

- інноватори-лідери (ініціатори інновацій) та інноватори-послідовники (підхоплюють ініціативи перших);
- підприємства, що орієнтуються на нові наукові відкриття або піонерні винаходи та підприємства, які створюють інновації на основі нового способу застосування раніше зроблених відкриттів і винаходів;
- інноваційні підприємства, які створюють нові потреби та інноваційні підприємства, що сприятимуть розвитку і задоволенню існуючих потреб;

– підприємства, що створюють базові інновації (принципово нові вироби), поліпшуючі інновації, продуктові інновації та псевдоінновації (інновації, які залучаються підприємствами у технологічний процес чи продукт з метою затримання зниження норми прибутку і продовження життєвого циклу товару);

– підприємства, що створюють інновації з метою їх подальшого застосування в одній галузі або в масштабі всього народного господарства тощо [18].

Отже, природно-наукові і філософські уявлення про інновації дають змогу розуміти їх як острів будь-якого інтенсивного розвитку, будь-яких соціально-економічних систем.

Список використаних джерел:

1. Schumpeter J., Backhaus U. The Theory of Economic Development. In: Backhaus J. (eds) Joseph Alois Schumpeter. The European Heritage in Economics and the Social Sciences. 2003. Vol Springer, Boston, MA. URL : https://doi.org/10.1007/0-306-48082-4_3.

2. Кондратьев Н.Д. Мировое хозяйство и его конъюнктуры во время и после войны. Вологда, 1922. 258 с

3. Твисс Б. Управление научно-техническим нововведением. М.: Экономика, 1989. 217 с.

4. Mensch, Gerhard, Stalemate in Technology, Cambridge, Mass., Ballinger 1979.

5. Shqipe G. The Impact of Innovation into the Economic Growth / Shqipe Gerguri, Veland Ramadani / Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No. 22270 (2010) URL : https://mpra.ub.unimuenchen.de/22270/1/The_impact_of_innovation_into_economic_growthfinal_2008-eng-Shqipe-Veland.pdf.

6. Єрмолаєва В.В. Теоретичні основи дослідження інновацій. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2010. № 683. С. 268- 273.

7. Clark G. The Innovation Economy Implications and Imperatives for States and Regions / G. Clark, T. Moonen, J. Nunley / NSW Innovation and Productivity Council (2018) URL : https://www.industry.nsw.gov.au/_data/assets/pdf_file/0007/163267/IPC-TheInnovation-Economy-2018.pdf.

8. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. 7-е изд., доп. М. : Институт новой экономики, 2008. 1472 с.

9. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: монографія / Масленніков Є.І., Кузнєцов Е.А., Сафонов Ю.М., Філіппова С.В. та ін. / за ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. Херсон: Грінь Д.С. 2016. 854 с.

10. Орлова Л.Н. Инновационная экономика: факторы и противоречия развития, уровни формирования. Науковедение. 2015. Т. 7, №3. С. 4-5.

11. ІЗЕ керівництво з методології інновацій. Просування інновацій у промисловій інформатиці та в секторах вбудованих систем за допомогою створення мереж / ІЗЕ Консорціум; South East Europe Transnational Cooperation Programme. URL : http://www.i3e.eu/innovation/MGI_low_UA.pdf.

12. OECD.org – OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) URL : <http://www.oecd.org/>

13. Хайек Ф. Право, законодательство и свобода. М, ИРИ СЭН, 2006. 648 с.

14. Вегер Л. Изучаются закономерности нововведений учеными. М. : Наука, 1981

15. Кузык Б.Н. Цивилизации: теория, история, диалог, будущее. Перспективы становления интегральной цивилизации. М.: Институт экономических стратегий, 2009. Т. VI. 576 с.

16. Никулина О.В. Системный подход к управлению инновационным развитием промышленных предприятий. Качество. Инновации. Образование. 2011. №10. С. 37-47.

17. Гусев В.О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження : монографія, Донецьк : Юго-Восток, 2011. 624 с.

18. Маховикова Г.А. Инновационный менеджмент : учебное пособие, Москва : Эксмо, 2010. 205 с.

Chornomord Ye.Ye., third year student

*Scientific advisor: ph. D of economics, ass. prof.
of the department of management and business*

Vasylyk S. K.

Simon Kuznets Kharkiv national university of economics

THE IMPORTANCE OF FORMING A STRATEGY OF INNOVATIVE AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEM

The most important task of managing any economic system, in a market economy, is to build an effective innovation system. It should be borne in mind that with the general principles of its construction, each economic system has its own characteristics, which are due to certain factors in the formation of an innovative strategy.

An innovation strategy is understood as a system of directions and priorities of state innovation policy for the medium and long term. It is an important component of the economic, scientific and technical strategy of the state and is aimed at supporting the development of innovations in priority areas that will increase the competitiveness of the economy. The word "innovation" translated from English literally means "investment in innovation" or investment of innovation, that is, investment that ensures the introduction of new, innovations, innovations into economic activity.

Innovation is closely related to scientific and technological progress, being its beneficial result. Innovation can be interpreted as the transformation of potential scientific and technological progress into reality, embodied in new technologies, industries, products and other final useful results, and the effects of managing socio-economic systems. Scientific and technological progress as a systemically unified interdependent, progressive development of science and technology in a direction that ensures an evolutionary and revolutionary transition from lower to higher, from less perfect to more perfect, is the basis of the socio-economic and social progress of mankind. Innovations and investments related to scientific and technological development, in modern economic conditions, play a decisive role in the creation of new jobs, in preventing the growth and elimination of unemployment, in the effective functioning and development of social reproduction processes at any hierarchical levels of economic management, ensuring the most complete satisfaction of the corresponding commodity mass of the use values of the created economic benefits of the continuously increasing and at the same time renewing material and spiritual needs of a person, the all-round and harmonious development of the personality of the person himself, the most complete disclosure and realization of his intellectual, creative, creative, productive potential.

Based on the results of a systematic analysis of the relationship of various types of human activity, it is possible to present a general motive for any type of human activity as a global strategic goal of managing innovation and innovation, acting in the form of the most complete satisfaction of material and spiritual needs, including new, previously unknown, needs of a person and society as a whole due to an increase in the productivity and efficiency of human labor and the real socio-economic efficiency of management, which will certainly ensure an increase in the well-being and an improvement in the quality of life of people. It is precisely the increase in the level of well-being and the quality of life of people, which is the main component of socio-economic and scientific-technical progress, that is a priority direction of social development, the implementation of the progress of human civilization. The welfare of the people is the main, global, strategic criterion of scientific, technical, socio-economic and social progress.

The current very unhealthy situation associated with a low degree of efficiency in the use of scientific and technical, innovation, investment, financial, natural resource, production, intellectual and labor potential in our country is largely due to the lack of interest of the main participants in the process of social reproduction in achieving the main general strategic goal of carrying out economic activities at all levels of economic management. In this regard, the management of the development,

formation and implementation of motivational mechanisms for implementing the strategy, models and technologies of scientific, technical and socio-economic development of enterprises and organizations operating in various spheres and sectors of the economy becomes especially relevant and important. The current target orientation and orientation of the economic activities of enterprises and the entire economy of the country towards making a profit at any cost and increasing the levels of profitability of products, sales, production, property and capital of organizations and the use of these indicators as criteria for commercial success and efficiency of business processes enters into direct contradiction with the requirements of ensuring the systemic unity of the interests of all participants in the process of social reproduction, the dialectical unity of newly created values and use values of material and spiritual goods that directly satisfy the vital needs of each person. This is due to the fact that in modern conditions of instability of market prices and incessant inflation, the orientation of business processes towards an increase in the total mass of profits and an increase in the levels of profitability of products inevitably leads to a break in the systemic unity and dialectical relationship between the value and use value of newly created material and spiritual goods, which a real decrease in the efficiency of management and entrepreneurship, to the relative and absolute impoverishment of the bulk of the participants in the process of social reproduction. With this orientation of business processes, most often there is a significant excess of the growth rates of cost indicators of business results (proceeds from the sale of products, works and services, cost and profit) over the dynamics of physical volumes of production and sales of specific types of products in their physical terms, the most accurately reflecting the dynamics of the use values of the goods produced. A significant increase in the growth rates of cost indicators indicates a real decrease in the efficiency of capital use and the entire set of various types of resources per unit of newly created use value, as a genuine useful end result. This is confirmed by a significant increase in capital intensity, material consumption, capital intensity and labor intensity per unit of the absolute majority of specific types of products in physical dimensions, accompanied by an increase in their sale prices. All this is evidence of a real decline in economic efficiency.

Attraction of innovative and investment resources has a direct impact on ensuring employment of the population in economic activities and thereby creating the necessary conditions for a decent life for them, on business activity and the achievement of high final useful results or socio-economic effects of management and increasing the efficiency of economic activities of organizations, industries, regions and the national economy of the country as a whole. Effective investment in the current period is a guarantee for growth in future periods of volumes and improving the quality of their production, innovation, intellectual, labor, investment and financial potentials of the economy, increasing the competitiveness of the Ukrainian economy in the system of world economic relations.

The main motives and reasons for the need to attract and use investments are: updating the existing material and technical base, increasing the volume and improving the quality of production and economic activities, using and introducing innovations related to the introduction and dissemination of inventions and innovations with new consumer properties that ensure the receipt of socio-economic effects or the final beneficial results of management.

To ensure the competitiveness of enterprises and organizations of the Ukrainian economy in the context of Ukraine's integration into the global economic space, to create a material base for the prosperous existence of all citizens of Ukraine, it is necessary to form an effective management system for the strategy of stable and sustainable development of the domestic economy. The strategy for the development or economic growth of organizations is determined precisely by the controlling influences of their management to ensure that the continuously growing needs of all participants in social reproduction are met with the optimal necessary costs of labor and capital, and the efficiency of economic activity is increased in accordance with the main goals of economic development.

Managing the competitiveness of organizations and modeling the strategy of their development involves monitoring competitive advantages and mobilizing factors for increasing the competitiveness and economic development of organizations through measuring, assessing, analyzing and regulating the level of competitiveness, the degree of innovative and socio-economic

development of the organization and the effectiveness of the implementation of the innovative and investment mechanism based on the use of a system of criteria and indicators for assessing the quality of their work and the effectiveness of economic activity.

However, the use of insufficiently substantiated, biased, distorted and unreliable assessment indicators and criteria in the process of managing innovations and investments may incorrectly direct the entire process of social reproduction, which will lead to negative consequences.

The introduction of innovations into economic activity, the attraction and implementation of investments necessarily presupposes the receipt of final useful results or socio-economic effects of management. The socio-economic result of innovation and investment activity finds its detachment in increasing the efficiency of management of organizations operating in various regions, spheres and sectors of the economy. The effectiveness of the innovation and investment mechanism is characterized by an increase in the competitiveness of organizations, the quality of their work and the efficiency of economic activity. In the process of managing innovation and investment activities in the development, formation and implementation of strategies for managing innovations and investments, assessing, measuring and analyzing the impact of investments on economic efficiency, it is necessary to take into account the main goal and the main purpose of the functioning and development of the economy as a whole. The main purpose and main goal of the functioning and development of the economy as a whole, including innovation and investment activities, is to ensure an effective reproduction process of the person himself as a productive and consumer force of society. Achievement of this goal is ensured by satisfying the continuously growing material and spiritual needs of each person individually, including his needs for creative, creative and labor activities. In the course of economic activity, a mass of the required quality of material and spiritual benefits, various in their natural material embodiment, necessary to meet the current and future needs of all participants in the process of social reproduction, is created with an optimal combination of the costs of invested capital and the labor used by employees of organizations.

Thus, the management of the formation of a strategy by the innovative and investment development of economic systems will create an effective motivational mechanism for enhancing innovation and investment activities, ensuring high rates of their economic development, which is especially important in the context of economic globalization.

REFERENCES

1. Статистика туки и инноваций: Терминологический словарь. Под ред. Л.М. Гохберга. М.: ЦИСН, 2003
2. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник / Під ред. О.І. Волкова, М.П. Денисенка. К.: ВД „Професіонал”, 2004. – 960 с.
3. Федулова, Л. І. Інноваційна економіка: підручник / Любов Іванівна. Федулова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.

Мазур Г.О., к.е.н., доцент

Вінницький кооперативний інститут

Мазур О.В., к.е.н., доцент,

Мазур Д.В., к.е.н.

Київський університет ринкових відносин

Пенькова С.Є., магістр

Київський університет ринкових відносин

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЇ НА УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Позиція організації щодо своєї діяльності залежить від багатьох чинників, які впливають на підходи до формування стратегії поведінки, організаційні форми її розвитку, методи

просування до споживачів продукції, механізму залучення інвестиційних ресурсів. Положення компанії на ринку є узагальнюючим показником її стійкого та стабільного розвитку і відбиває сутність всіх внутрішніх процесів, які виникають та проходять у її середовищі. Коли фахівець робить першу спробу аналізу він в першу чергу звертає увагу на місце компанії на ринку, позицію серед інших суб'єктів і можливості її покращення.

Знання можливостей і джерел конкурентного впливу дозволило виявити напрямки, в яких компанія може піти на відкриту конфронтацію з конкурентами, а де уникнути її. [1, с. 122 – 148].

Пропонований приклад є доволі поширеним та показовим і багато компаній на заході цілком слушно використовують досвід Dr Perreg на практиці. Однак не все прийнятне для західних фірм може бути використане в практиці вітчизняних компаній.

Для цього слід запровадити в практику господарювання нову матричну структуру управління операційними процесами.

В умовах, коли кількість суб'єктів діяльності, і зокрема – у сфері підприємництва різко зростає, проблематично винайти шляхи швидкої поставки якісного товару, сформувати повну номенклатуру можливих пропозицій, що максимально задовольняють потреби споживачів. Матрична форма організації постачання, що представлена на рис. 1, більш об'єктивно відбиває взаємозв'язки та взаємовідносини між постачальниками та комерційною структурою, яка займається забезпеченням споживачів.

Головною умовою структури ефективного функціонування є підготовка та навчання персоналу всіх рівнів. Працівники повинні пройти курс професійної підготовки, навчання, впровадити систему наставництва.

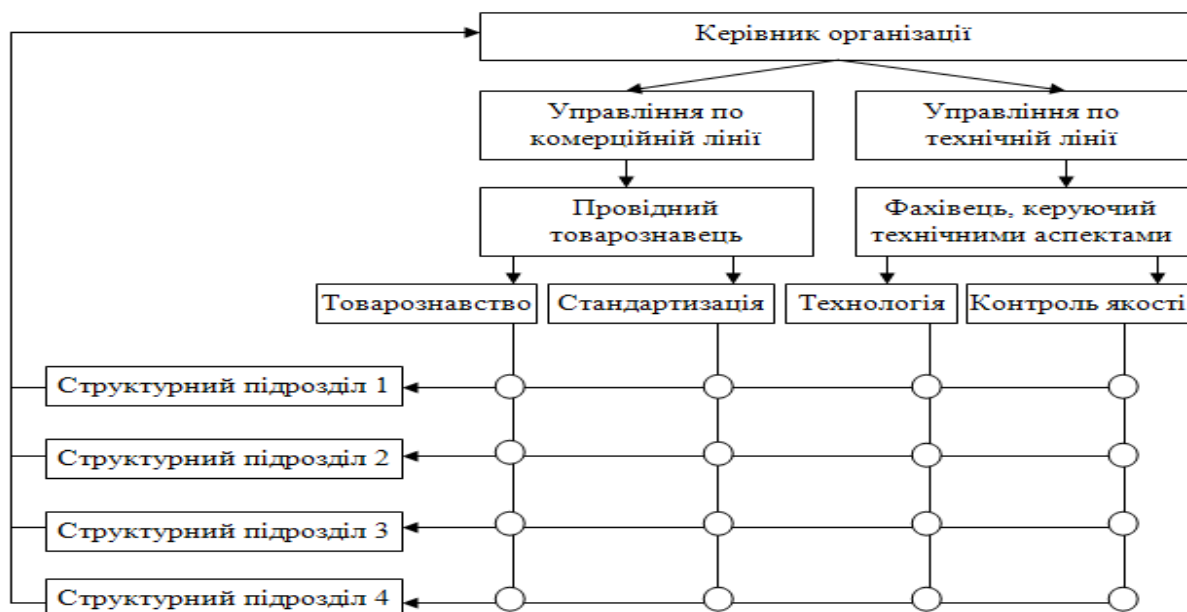

Рис. 1. Матрична структура управління операційними процесами у організації, ґрунтована на закупівлях матеріалів і товарів

В матричних формах управління процесом закупівлі товарів, що відрізняються багатими споживчими властивостями, мають широку гаму характеристик, неможливим стає використання фахівців різного профілю без розуміння ними місії компанії на ринку, торговельної політики, методів закупівлі та продажу продуктів, форм стосунків між суб'єктами різноманітних за розміром та характеристиками ринків.

Поставки товарів окремих організацій та суб'єктів діяльності, зокрема підприємництва, здійснюються циклічно у вигляді послідовної структурної схеми, яка відбиває товарообіг кожного конкретного товару від кожної окремої фірми.

Немаловажним достоїнством матричної структури управління закупками є формування ролевих груп у торговельному колективі. Проходження всієї організаційної структури і

виконання різних функціональних обов'язків формує у членів торговельної організації відчуття єдності, взаємозалежності та відповідальності за свої дії [2, с. 439 – 455].

На основі аналізу наукового та практичного досвіду країн з розвинутою інформаційною інфраструктурою можна назвати деякі класифікації організаційних структур інформаційного бізнесу [3, с. 112].

Зарубіжний досвід свідчить про те, що всі підприємства, зайняті розробкою та розповсюдженням інформаційних технологій, розподіляються на комп'ютерні та інформаційні.

Основні тенденції формування та розвитку організаційних структур інформаційного бізнесу, їх властивості та вплив на соціально-економічну ефективність наведені у таблиці 1 [4, с. 81 – 85].

Таблиця 1. Основні тенденції формування та розвитку організаційних структур інформаційного бізнесу

Напрямки розвитку організаційних структур	Властивості проявлення	Соціально-економічна ефективність
Спеціалізація	Виникнення нових організаційних форм: реселлери, виробники, VAR, комунікаційні компанії, ЗМІ, учбові центри та ін.	Більш повне та якісне задовільнення різноманітних та постійно зростаючих потреб споживачів
Комбінування	Об'єднання в рамках підприємства інформаційного комплексу різних форм надання послуг: безпосередньої інформація, комп'ютерна техніка, програмне забезпечення, телекомунікації	Ефективне використання ресурсів при виробництві інформаційних продуктів та послуг
Децентралізація	Великі фірми виділяють зі свого складу самостійні підрозділи, створюють філії та дочірні компанії в інших регіонах	Збільшення обсягів продажу та розмірів прибутку за рахунок задоволення додаткових потреб
Зростання та ускладнення коопераційних зв'язків	Підприємства інформаційного бізнесу з ускладненням мережі коопераційних зв'язків з великою кількістю постачальників, посередницьких компаній та споживачів	Стабільність та надійність партнерських фірм, що дозволяє забезпечити тривалість та стабільне функціонування, особливо в умовах кризи
Диверсифікація діяльності	Поширення сфери інвестування в розвиток підприємств суміжних галузей	Прискорення заоротності обігових засобів та збільшення прибутку
Підвищення науково-технічного рівня	Використання прогресивної техніки та передових технологій	Створення високотехнологічної продукції на рівні найкращих світових стандартів

Основи формування організаційних структур на прикладі інформаційного ринку в сучасній Україні схожі з тими, які отримали розвиток і характерні для передових країн світу. Вони формуються в силу об'єктивних причин і внутрішньої логіки розвитку інформаційної діяльності в умовах ринкової економіки.

Інформаційна інфраструктура України включає інформаційні організації трьох рівнів:

- національні інформаційні центри;
- галузеві та територіальні інформаційні центри;
- інформаційні брокери.

Значну роль в організації інформаційного ринку грають так звані «мозкові трести». Цей вид інформаційно-дослідницьких організацій міждисциплінарної та прогностичної орієнтації, які досліджують політичні та науково-технічні проблеми і надають рекомендації з їх вирішення.

Класифікація організаційних структур інформаційного ринку з позицій масштабів діяльності організацій може бути представлена так:

- невеликі, з обсягом продаж до 5 програмних продуктів;
- середні, з обсягом продаж від 5 до 20 продуктів;
- великі, які займають визначне місце у всіх секторах ринку програмних продуктів.

Викладене вище дозволяє скласти висновок про те, що рівень концентрації виробництва на вітчизняному ринку інформаційних послуг невеликий.

Організаційна структура будь-якої організації складається з трьох обов'язкових елементів: виконавці (структурні підрозділи, працівники), функції виконавців і управлінські організаційні відносини, що забезпечують погодженість і цілеспрямованість їх спільного функціонування.

Основні переваги організаційної структури, що визначають її значення і необхідність створення, зводяться до того, що вона:

- забезпечує координацію усіх функцій менеджменту;
- визначає повноваження і відповідальність на всіх рівнях управління;
- значною мірою визначає ефективність, процвітання і виживання підприємства;
- для конкретного підприємства визначає організаційну поведінку його працівників

Найважливішими характеристиками організаційних структур є: кількість ланок; число ступенів або рівнів управління (ієрархічність); чіткість розмежування функцій, повноважень і відповідальності по вертикалі і горизонталі; надійність і організованість функціонування; оперативність (свочасність і швидкість реалізації рішень).

Прийняття управлінських рішень неможливо здійснити без організації операційних процесів. Тому що для досягнення своїх цілей люди повинні об'єднуватися, отримуючи при цьому додаткові можливості у використанні засобів, предметів і ресурсів, які перебувають у організації.

Організація як функція управління направлена на формування керуючих і керованих систем, а також на забезпечення тісних взаємозв'язків і взаємовідносин між ними. В результаті виконання цієї функції виникає кооперація трудового персоналу й працюючих, комплексу технічного забезпечення, як технологічного обладнання. За рахунок цього відбувається спільна трудова діяльність, яка повинна здійснюватися з найвищим ефектом порівняно із мінімальними чи оптимальними витратами всіх видів ресурсів. Це ґрунтує упорядковану технічну, економічну, соціально-психологічну і правову сторону кожного суб'єкта діяльності. А саме організація розглядається як розподіл обсягів функцій, завдань, процесів між конкретними складовими системи управління – разом із визначенням та юридичним закріпленням прав, обов'язків та відповідальностей.

Отже, організація є тим середовищем, де відбувається процес трудової діяльності всіх присутніх з орієнтацією на досягнення встановлених керівництвом цілей.

Список використаних джерел

1. Колот Л.А. Менеджмент – моя спеціальність = I Major in Management : навч. посіб. для вищ. навч. закл. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 252 с.
2. Дафт Ричард. Менеджмент : пер. с англ. 10-е издание. С-Пб.: Питер, 2013. 656 с.
3. Бесседін М. О., Нагаєв В. М. Основи менеджменту : підручник. Київ: ЦУЛ, 2015. 496 с.
4. Колодійчук А. В. Нові організаційні просторові форми виробництва в українському прикордонні як рушій прискорення інформатизації економіки України. Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 7/8 С.81-85.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ – ЕКОНОМІЧНИЙ УСПІХ КРАЇНИ

Анотація. Міцним фундаментом для успішному розвитку суспільства та економічного зростання країни є освідчені та впевнені в собі громадяни, які можуть взяти на себе відповідальність за особисті фінанси та активно впливати на ринок фінансових послуг. Одним із способів для досягнення такого ефекту є попередження бідності, що певним чином, залежить від фінансових знань та умінь.

Важливість питання низького рівня фінансової грамотності зростає останніми роками адже постають проблеми щодо зростання боргів населення, невміння робити заощадження та неспроможність вживати певні заходи для захисту власного добробуту.

Ключові слова: фінансова грамотність, фінанси, фінансові послуги, заощадження, пасивний дохід, гроші, економічне зростання, необізнаність, фінансова незалежність, планування, банківський продукт, шахрайство.

Постановка проблеми. Фінансова грамотність потрібна кожній людині для ефективного користування грошима, досягнення нових рівнів матеріального добробуту, для вирішенні таких завдань, як планування сімейного бюджету, грамотне управління власними ресурсами, створення джерел пасивного доходу, управління витратами, розумне користування банківськими послугами та забезпечення достойного майбутнього для себе та дітей.

Від фінансової грамотності населення залежить не тільки добробут домогосподарств але й економічний успіх країни, адже фінансово грамотне населення здатне попереджати бідність, приймати більш ефективні та зважені фінансові рішення, що впливає на стабільний розвиток фінансових ринків та стимулює економічне зростання країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової грамотності досліджували як вітчизняні так і зарубіжні вчені, серед яких О. Блискавка, А. Зеленцова, Н. Лозицька, А. Лусарді, О. Мітчелла, Т. Смовженко, Н. Ткаченко. Але попри всі дослідження, проблема необізнаності українського народу у сфері фінансів залишається актуальною.

Метою статті є висвітлення стану фінансової грамотності населення України та визначення **можливих шляхів для її підвищення.**

Виклад основного матеріалу. Досягнення успіхів у житті, заможність чи самодостатність кожного з нас залежать від рівня фінансової грамотності.

Фінансова грамотність – це багаж знань і навичок, які формують правильне ставлення до особистих грошей і дозволяють людині приймати вигідні для себе рішення [1].

Фінансово обізнані громадяни ухвалюють відповідальні фінансові рішення і почуваються захищеними, адже піклуються про особистий фінансовий добробут і фінансову незалежність на кожному етапі життя, завчасно формують фінансову подушку безпеки на випадок криз та форс-мажорних ситуацій

Володіння фінансовою грамотністю допомагає домогтися фінансового благополуччя і зберегти його протягом усього життя. При наявності таких знань людина не існує від зарплати до зарплати, а позики оформляє тільки тоді, коли впевнена, що у майбутньому така дія принесе їй дохід. Незважаючи на величезну важливість фінансової грамотності, в Україні похвалитися нею можуть дуже небагато [2].

Фінансова грамотність включає в себе уміння заробити та витратити гроші, ефективно їх заощаджувати, планувати та розподіляти за пріоритетами, користуватися вигідними банківськими продуктами, інвестувати та уникати боргів.

Більшість громадян вважають себе фінансово грамотними оскільки добре вміють рахувати гроші, але це не так. Фінансово неграмотних людей можна розпізнати за такими

рисами: постійно живуть у борг, зловживають кредитами, беруть участь у фінансових пірамідах, не контролюють свої витрати, «потрапляють на гачки» шахраїв тощо.

Підвищення рівня фінансової грамотності особливо актуальне для України так як переважна частина населення має поверхневе уявлення про фінансові ринки та можливості інвестування в них, мають недовіру до фінансово-кредитних установ. Така ситуація є наслідком недостатньої проінформованості та обізнаності про фінансові послуги, їх види, ризики та управління ними.

Не секрет, що людина може мати престижну освіту, бути успішною у своїй професії, сумлінним працівником але при цьому все життя залишатися фінансово безграмотною не розуміючи, що гроші можуть працювати на неї.

Беззаперечно, що у підвищенні рівня фінансової грамотності громадян має бути зацікавлена держава, так як високий рівень фінансової грамотності сприяє притоку тимчасово вільних коштів населення у фінансовий сектор країни, стимулює розвиток конкуренції на фінансовому ринку та забезпечує макроекономічну стабільність у суспільстві. Водночас, низький рівень фінансової грамотності населення обмежує можливості і знижує ефективність державного регулювання фінансового ринку.

Окрім держави, зацікавленими у фінансовій грамотності населення є також інституції фінансового ринку, які надають фінансові послуги та прагнуть завоювати довіру громадян, адже чим більше буде грамотних клієнтів тим стабільніше буде працювати фінансовий ринок та зменшуватиметься відсоток проблемних кредитів.

В Україні досить низький рівень довіри населення до фінансового сектору, оскільки більшість громадян користуються обмеженим переліком фінансових послуг, серед яких: оплата комунальних платежів, поповнення мобільних телефонів, зняття коштів через банкомат та поповнення картки через термінал.

У грудні 2018 року Міжнародною мережею фінансової просвіти було проведено опитування 2007 українців віком від 18 до 79 років, що дало змогу обчислити індекс фінансової грамотності України та порівняти його з тридцятьма іншими країнами. Запитання стосувались таких понять, як: відсоток, інфляція, гроші, заощадження, планування, фінансовий продукт, дохід, добробут тощо. За підсумками опитування, загальний індекс фінансової грамотності України становить 11,6 (із 21). Він є нижчим, ніж у інших найближчих країн сусідів та свідчить, що програми з фінансової грамотності повинні стати в Україні пріоритетом [3].

Фінансова необізнаність є свідченням того, що останнім часом спостерігається чимало випадків обманів та махінацій, серед яких є:

1. Шахрайство з банківською карткою (для уникнення проблем із банківською карткою заборонено розголошувати пін-код картки та записувати його в телефоні, рекомендовано підключити смс-інформування по операціях із платіжною карткою, встановити індивідуальні ліміти на операції з платіжною карткою). Якщо ж все таки людина стала жертвою шахраїв – необхідно заблокувати банківську картку за номером гарячої лінії та написати заяву до кіберполіції.

2. Телефонне шахрайство може відбуватися по різному. Шахрай телефонує від імені начебто працівника банку і просить надати інформацію про реквізити картки чи одноразові паролі для уникнення блокування картки або переконує здійснити перерахунок коштів на безпечний рахунок (рахунок шахрая) чи зняти ліміт по картці повідомляючи, що в іншому випадку рахунок буде заблоковано.

Іншим варіантом телефонного шахрайства є нічний дзвінок нібито від представників правоохоронних органів з повідомленням, що родич чи дитина в поліції за бійку (ДТП, крадіжку тощо) і необхідно перерахувати грошову компенсацію постраждалому (слідчому, лікарю, судді тощо). Тож перед тим, як сплачувати чи переказувати кошти шахраям, необхідно зателефонувати родичу (дитині) та запитати, як справи.

Не менш поширеним способом телефонного шахрайства є СМС-повідомлення щодо виграшу (автомобіля, квартири, мільйона) деталі про який можна отримати на сайті або за

вказаним номером телефону. Особа передзвонує за вказаним номером, де їй пояснюють: щоб отримати свій приз, необхідно сплатити податок у розмірі 1% від його вартості. Для переконливості шахраї можуть створити сайт, на якому є інформація щодо "акції" та відгуки попередніх переможців. Тож потрібно пам'ятати, що податки не перераховує отримувач виграшу так як вони утримуються з суми виграшу через її зменшення на суму податків.

3. Шахраї в онлайн-торгівлі можуть замаскуватися як під продавця, так і під покупця. Їх можна розпізнати за наступними особливостями: псевдопродавець пропонує занадто занижену вартість товару, не погоджується на покупку з постоплатою, просить перерахувати аванс на картку, поспішає з оплатою товару, оплата здійснюється на картку, що видана на прізвище, яке не збігається з прізвищем продавця, надсилає копії своїх документів, щоб викликати довіру, просить зняти ліміт з картки для проведення оплати, адже йому про це надійшло сповіщення від банку. Псевдопокупець вимагає повні реквізити картки (трьохзначний номер на звороті картки та термін дії картки), переконуючи продавця, що виникли проблеми з оплатою, у зв'язку з тим, що платіж – від імені юридичної особи і потрібно більше інформації про картку.

4. Сайти-клони, створюють шахраї, полюючи на повні реквізити карток, коди та паролі. Шахраї маскуються під такі сайти як: поповнення мобільного телефону, переказ з картки на картку, онлайн-кредитування на картку, інтернет-магазин; онлайн-ігри; онлайн-казино та лотереї.

5. Фішингові листи (електронні повідомлення) виглядають як повідомлення від надійної організації. Ознаками шахрайського електронного листа можуть бути: тривожний характер повідомлення, наприклад, інформують, що рахунки заблоковано, а кошти – в небезпеці; обіцяють "легкі" гроші (виграш, надзвичайно велика знижка на товар тощо); у листі просять завантажити певний додаток чи перейти за посиланням. Якщо виникають сумніви в достовірності отриманої інформації, варто звернутися до персонального менеджера банку або зателефонувати на інформаційну лінію.

6. Система голосових меню. Українські банки інформують клієнтів про те, що не можна повідомляти конфіденційні дані своїх платіжних карток (наприклад, паролі з смс від банків) але шахраї цей факт використовують на свою користь, телефонуючи клієнтам банків і попереджаючи їх: «Нікому не кажіть смс-код, який вам зараз прийде». Після чого клієнта просять переключитися на IVR (інтерактивне голосове меню), який робо-голосом просить ввести цей секретний смс-код у тоновому режимі після сигналу, а далі злочинці легко зчитують набрані цифри.

7. Віддалений доступ. Шахрай, назвавшись співробітником служби безпеки банку, повідомляє клієнту, що його смартфон заражений вірусом, і банк терміново хоче допомогти його позбутися. Для цього надають посилання для завантаження програми, яка начебто допоможе співробітникам банку «вилікувати» заражений пристрій, за яким «клієнт» завантажить програму віддаленого доступу. Ця програма надає шахраєві повний доступ до смартфона чи комп'ютера і після її встановлення злочинцем ще потрібен код доступу, який відображається в цій програмі. Якщо назвати ще й цей код, то шахрай може отримати доступ до пристрою, а в результаті – й до даних клієнта банку.

8. Переадресація, шахраї просять набрати на телефоні якусь послідовність символів, яка у дійсності є USSD-командою мобільному оператору на ввімкнення переадресації усіх вхідних дзвінків на інший номер. У результаті усі смс-повідомлення з банківськими паролями та кодами надходять на вказаний номер. Крім цього, можуть уточнити персональні дані, за допомогою яких потім видаватимуть себе за клієнта під час звернення до контакт-центру банку або для відповіді на дзвінки від справжньої служби безпеки банку.

Отже, є чимало способів що прямо впливають на фінансову безпеку громадян та їх сімей, які є незахищеними від фінансових ризиків і непередбачуваних ситуацій.

Висновки. Виходячи із вищевикладеного, можна стверджувати, що існує велика необхідність для підвищення рівня фінансової грамотності населення, що можна досягти завдяки наступним діям з боку держави: проведення систематичних, а не одноразових

інформаційних заходів по закладах освіти, телебаченню, інтернет-ресурсах з інформування населення щодо послуг установ фінансового ринку, переваг та недоліків різних фінансових послуг, особливостей роботи з банкоматом, терміналом, взаємозв'язку банківської картки із номером мобільного телефону, переваг інвестування, вміння заощаджувати капітал, тощо.

Знання фінансових основ призведе до збільшення фінансово грамотних людей, які будуть комфортно почуватися в сучасному світі, самостійно приймати фінансові рішення (розраховувати вигоду від обраної фінансової послуги), вміти правильно розподіляти свої доходи та витрати (накопичувати кошти), грамотно підходити до грошей (коли гроші працюють на людину), співпрацювати з банками, страховими компаніями, брокерами, знаючи свої права та обов'язки.

Від фінансової обізнаності населення країни багато в чому залежить її економічний розвиток. Низький рівень таких знань призводить до негативних наслідків не лише для споживачів фінансових послуг, але і для держави, приватного сектора і суспільства в цілому. Тому інформування по підвищенню фінансової грамотності населення – важливий напрям політики держави, який вплине на її економічний успіх.

Список використаних джерел:

1. <https://fg.gov.ua/articles/48009-shcho-take-finansova-gramotnist-i-navishcho-vona-potribna>
2. <https://biznecat.com/informatsiia/74-shcho-take-finansova-gramotnist.html>
3. http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.

Іванюта П.В.

*д.держ.упр., доцент, професор кафедри менеджменту
Вінницький кооперативний інститут*

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЯК ВАЖЛИВІШИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Успіх підприємництва залежить від двох умов: обсягу і якості виконання функцій і завдань, що вирішуються підприємством (обсягом виробництва, реалізації продукції, наданням послуг тощо); і раціонального використання ресурсів. А отже управління витратами означає вдосконалення управління всіма аспектами діяльності підприємства [1, с. 52].

Ефективним вважається таке управління, яке забезпечує:

- належний облік і звітність;
- логічну класифікацію витрат і можливість їх повного і глибокого аналізу;
- віднесення витрат на відповідні підрозділи, служби, функції, окремих осіб, тобто встановлення міри відповідальності за їх використання;
- прогнозування і планування витрат, складання кошторису витрат на майбутній період з врахуванням інших показників і особливостей діяльності підприємства.

А інформаційне забезпечення стосовно управління витратами відображено на рис. 1 [3, с. 225].

Щоб забезпечити ефективне управління витратами на підприємстві слід сформувати відповідну систему управління витратами (рис. 2) [2, с. 78].

Система управління витратами є важливою сферою управлінського процесу на підприємстві, що тісно пов'язана з обсягом виробництва і реалізації продукції, запасами, виручкою (доходами), прибутком.

Елементами моделі управління витратами є: мета системи; об'єкт і суб'єкт управління, що знаходяться під дією попиту і пропозиції на ринку, і які визначають суспільно-необхідні витрати; група елементів, що формують прямий інформаційний зв'язок з об'єктом управління; контрольовані і неконтрольовані фактори, що впливають на основні елементи систе

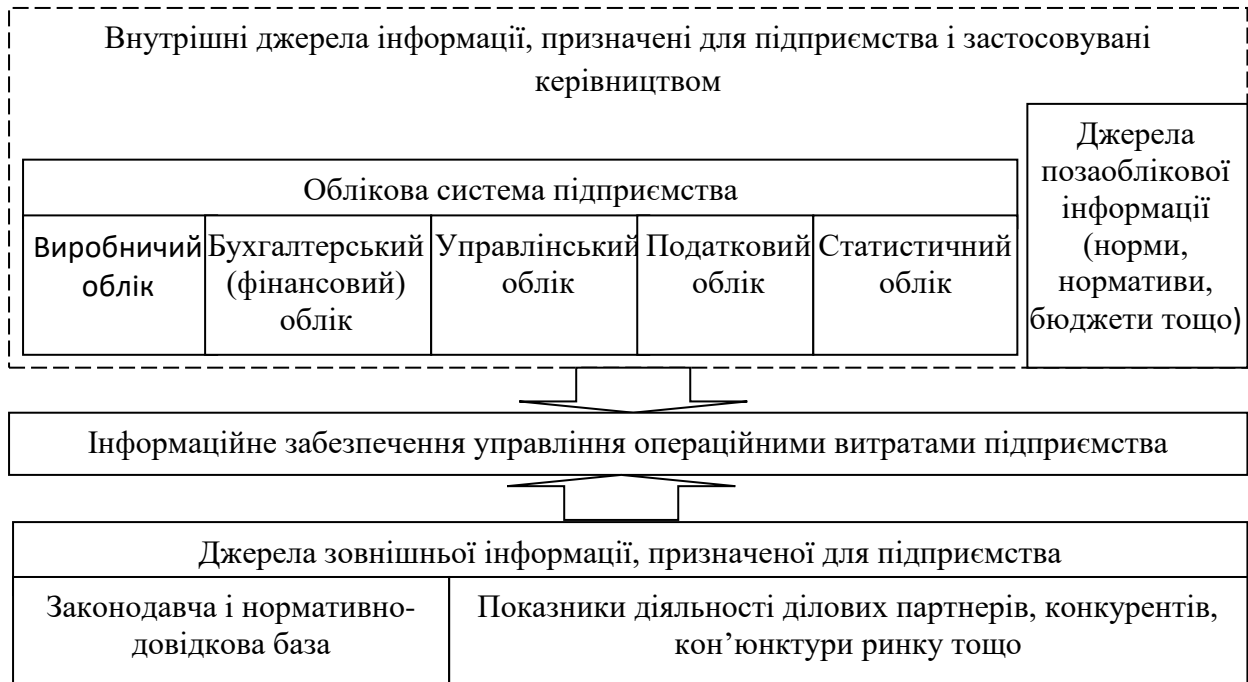

Рис. 1. Джерела інформаційного забезпечення управління витратами операційної діяльності підприємства

Процес управління витратами на підприємстві є досить складний, оскільки він потребує врахування різноспрямованих інтересів: держави, галузі, підприємства, контрагентів, споживачів. Тому основне завдання функціонування на підприємстві системи управління витратами полягає у поєднанні інтересів керівництва та трудового персоналу за рахунок дії саморегулюючого механізму, що впливає на формування і зміни статей.

Функції системи управління витратами визначаються завданнями, які на неї покладаються:

- 1) організація інформаційного забезпечення у відповідності зі змістом, складом і структурою витрат та цільовими орієнтирами;
- 2) оцінка можливостей формування витрат в поточному і планованому періоді діяльності відповідно до умов функціонування підприємства;
- 3) повний аналіз витрат в динаміці і за поточний період;
- 4) прогнозування розміру і рівня витрат, застосовуючи можливі методи при різних обсягах виробництва і цільової суми прибутку;
- 5) планування діапазону допустимих меж рівня витрат, тобто їх максимального і мінімального значення;
- 6) нормування витрат у розрізі статей витрат;
- 7) забезпечення своєчасного доведення планованого рівня витрат до виконавчих підрозділів, центрів відповідальності, окремих осіб;
- 8) контроль і оперативне управління витратами з врахуванням змін умов функціонування підприємства та зміни кон'юнктури товарного ринку;
- 9) вдосконалення обліку витрат та пошук резервів подальшого їх зниження.

Рис. 2. Система управління витратами підприємства

Слід відзначити, що на практиці іноді зустрічається застаріла точка зору, згідно з якою витрати на підприємстві повинні бути знижені будь-якою ціною до самого низького рівня. І кожна пропозиція підвищити витрати на рекламу, збільшити чисельність оперативного персоналу, підвищити кваліфікацію працівників розглядаються як марнотратство. А відмова від таких пропозицій викликає звуження можливостей для подальшого розвитку підприємства, зниження продуктивності праці, уповільнення темпів виробництва і реалізації продукції та отримання прибутку. Проте в останній час, як свідчить зарубіжний досвід, все більше розповсюдження набула інша точка зору щодо управління витратами, а саме їх оптимізація. Потрібно і можливо йти на додаткові витрати з метою збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції, залучення нових постачальників і покупців, підвищення якості обслуговування, створення іміджу підприємства.

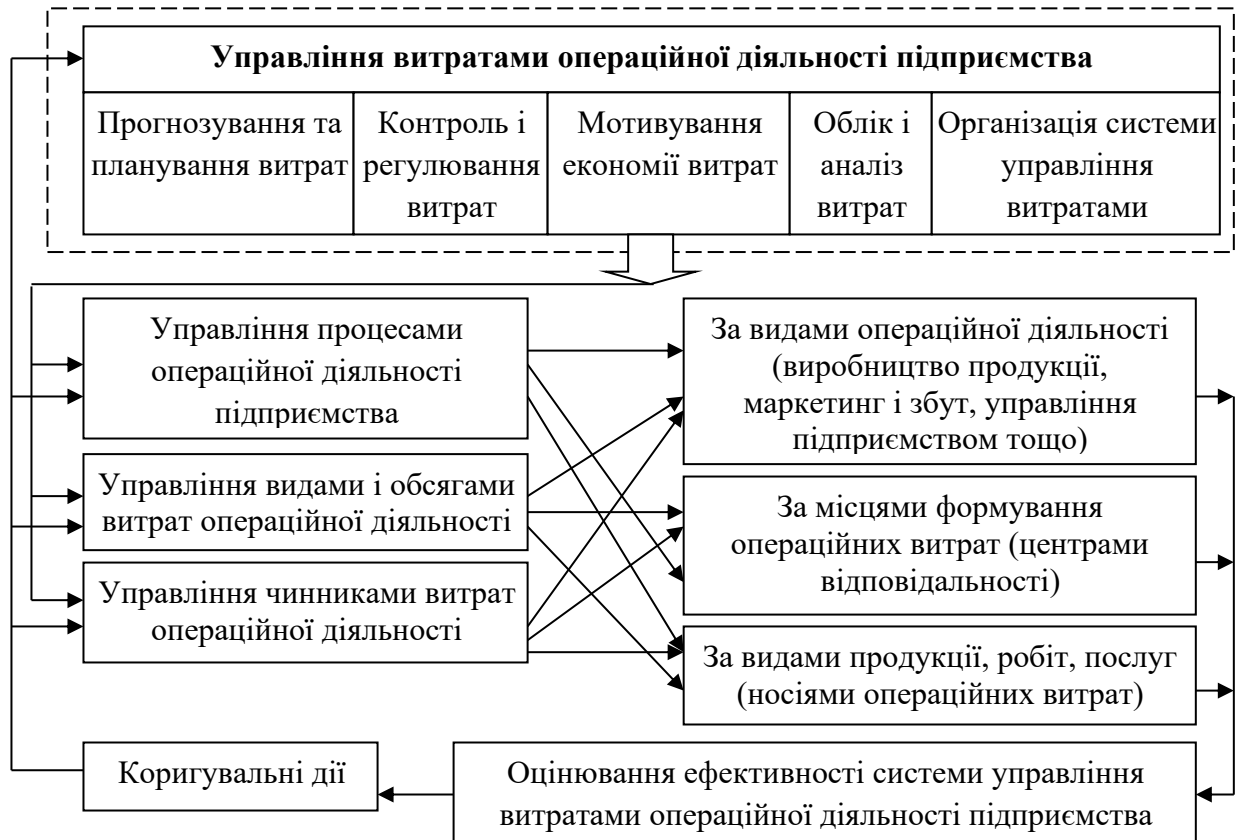

Рис. 3. Схема управління операційними витратами підприємства

Поряд з тим, ефективне управління витратами також повинно передбачати зменшення і усунення тих витрат, які не є доцільними, результативними для підприємства, тобто які не сприяють збільшенню обсягів виробництва і реалізації продукції, отриманню цільового розміру прибутку.

Щоб оптимізувати витрати на підприємстві при їх формуванні, потрібно виконувати такі умови:

- приріст загальної суми витрат не повинен перевищувати приріст виручки від реалізації (доходів);

- мінімальний рівень (середніх) витрат повинен досягатися при такому обсязі виробництва і реалізації, коли граничні витрати по своєму розміру дорівнюють середнім витратам. Подальше збільшення обсягів діяльності призведе до зросту розмірів середніх витрат, що не є ефективним;

- зниження витрат не повинно викликати негативних явищ: зниження якості продукції (робіт, послуг), а як наслідок, погіршення якісних показників діяльності підприємства;

- розмір витрат повинен бути пов'язаний із забезпеченістю підприємства ресурсами, прогнозовані значення витрат повинні визначатися з врахуванням обмежень по ресурсах, розрахунки забезпечувати найбільш оптимальне їх використання;

- досягатися відповідність зміни витрат змінам обсягу і особливостей діяльності підприємства, його цільових орієнтирів, вимог покупців до якості і асортименту продукції тощо.

В сучасних умовах значно зростає значення оперативного управління витратами за ними (рис. 3). А ефективність оперативного управління витратами взаємопов'язане з кінцевими результатами діяльності підприємства [3, с. 224].

Саме від управління витратами на підприємстві залежить його ступінь досягнення фінансових результатів і ефективності своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Іванюта П. В., Лугівська О. П. Управління ресурсами і витратами Навчальний посібник. За редакцією д.е.н., професора Іванюти С.М. Київ, ЦУЛ, 2011. 435 с.
2. Немцов В. Д., Довгань Л. Є., Сініок Г. Ф. Менеджмент організацій. Київ : ЕксОб, 2002, 392 с.
3. Партин Г.О. Управління витратами операційної діяльності підприємства та його інформаційне забезпечення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 576 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 221 – 226. http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/33906/1/41_221-226.pdf.

Петренко М.І.

*д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку і аналізу
Вінницький кооперативний інститут*

ОСНОВИ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Економічний ефект (економія) системи управління на підприємстві під час здійснення ним виробничого процесу є комплексним показником, що характеризує його внесок у свою діяльність з метою досягнення досконалості, і відображається як сума від здійснення всіх заходів відповідно до встановлених виробничою програмою робіт [1, с. 47].

Для оцінки економічної ефективності заходів, здійснюваних підприємством для досягнення досконалості і ощадності виробничого процесу, визначається відносна економія, яка отримана від питомих одночасних і поточних витрат, що припадають на річний обсяг виробленої продукції, чи наданих послуг.

Рис. 1. Характеристика показників для оцінки економічної ефективності системи управління на підприємстві

Економічна ефективність системи управління на підприємстві характеризується системою показників, за якими проводяться аналітичні дослідження щодо результатів виробничого процесу чи виконання робіт чи надання послуг, що ґрунтується на якісній властивості (рис. 1).

Слід зазначити, що між показниками ефективності системи управління, що на рис. 1, існує причинно-наслідковий зв'язок.

До першої групи показників відносяться об'ємні і якісні показники, які характеризують кінцеві результати підприємницької діяльності разом із внесеними витратами на їх досягнення [2, с. 296].

На економічну ефективність дії системи управління впливають оперативність збору і швидкість прийняття управлінських рішень. Але ця швидкодія пов'язана із великими витратами на техніко-інформаційне забезпечення апарату управління. І тут вибір оптимального варіанту прийнятого керівництвом рішення визначається за формулою:

$$K_o = \frac{Y_n \cdot C_n}{Y_c \cdot C_c}, \quad (1)$$

де Y_n, Y_c – швидкодія за новою і старою системою управління;

C_n, C_c – собівартість одиниці інформації, необхідної для прийняття рішення, за новою і старою системою управління.

А коефіцієнт безперервності процесів управління визначається за формулою:

$$K_n = \frac{\tau_u}{T_y} = 1 - \frac{\tau_n}{T_y}, \quad (2)$$

де τ_u – час, затрачуваний на збір та підготовку інформації і на її основі – прийняття рішення;

T_y – загальний цикл управління;

τ_n – непродуктивні затрати часу керівництва підприємства.

До другої групи показників відносяться критеріальні узагальнюючі показники, які дають загальну оцінку рівня економічної ефективності управління підприємницькою діяльністю. Ця оцінка полягає у розрахунку таких показників:

а) ресурсний показник (E_p):

$$E_p = \frac{\sum Oc / \sum \Pi}{\sum p}, \text{ або } E_p = \frac{\sum p}{\sum Oc / \sum \Pi}; \quad (3)$$

б) витратний показник (E_v):

$$E_v = \frac{\sum Oc / \sum \Pi}{\sum B}, \text{ або } E_v = \frac{\sum B}{\sum Oc / \sum \Pi}; \quad (4)$$

де E_p – ефективність використання ресурсів;

E_v – ефективність витрат (затрат);

$\sum Oc$ – обсяг виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

$\sum \Pi$ – сума прибутку;

$\sum B$ – сума витрат (затрат);

$\sum p$ – обсяг ресурсів.

А величина витрат на управлінські роботи визначається за формулою:

$$B_y = B_r / \Pi_m, \quad (5)$$

де B_r – загальна сума постійних річних витрат на виробництво у розрізі кожного цеху, дільниці, ланки та ін.;

Π_m – загальна виробнича потужність підприємства у розрізі кожного цеху, дільниці, ланки та ін.

Але оскільки на підприємстві може бути неповне використання виробничої потужності, застосовуватиметься така формула:

$$P_M = P_C + P_P, \quad (6)$$

де P_C – застосована частина виробничої потужності;

P_P – резерв виробничої потужності.

І тому можлива економія, досягнена апаратом управління за умови повного використання резервів виробничих потужностей, визначається за формулою:

$$E_a = \sum_{i=1}^m Z_e \cdot \frac{P_a}{P_u}, \quad (7)$$

де P_a – абсолютна величина i -го резерву виробничих потужностей;

P_u – застосована частина виробничої потужності i -того цеху, дільниці, ланки та ін.

До третьої групи показників відносяться факторні показники, які характеризують ефективність використання живої і уречевленої праці трудового персоналу разом із основними засобами і оборотними активами. Тут застосування методики для оцінки економічної ефективності системи управління на підприємстві пов'язано із специфікою праці трудового персоналу, складністю визначення продуктивності і функціонування виробничих процесів підприємницької діяльності. І саме тому існує доцільність визначати ефективний рівень централізації управлінських процесів на підприємстві, на основі очікуваної ефективності прийнятих керівництвом рішень за кожним рівнем управлінської ієрархії. Для цього застосовується така формула:

$$E_i = E_{o.p} \cdot \left(\frac{P_i}{B_i} \right), \quad (8)$$

де $E_{o.p}$ – економічна оцінка кожного прийнятого керівництвом рішення;

P_i – ймовірність вірності прийнятого рішення на i -ому рівні ієрархії;

B_i – витрати на отримання, обробку і передавання інформації, необхідних керівництву для прийняття управлінських рішень на i -тому рівні ієрархії.

А загальний ефект функціонування системи управління на підприємстві разом з її усіма ланками визначається за формулою:

$$\Delta = Y_n - Y_\phi, \quad (9)$$

де Y_n – плановий показник цілі управління, що відповідає оптимальній послідовності управлінського процесу на підприємстві;

Y_ϕ – фактичне значення показників цілей управління, здійснюване існуючою системою управління на підприємстві.

Тоді як ефективність функціонування системи управління на підприємстві характеризується функціями від Δ , тобто:

$$E_c = f(\Delta) = f(Y_n - Y_\phi). \quad (10)$$

З метою обґрунтування витрат на управління підприємницькою діяльністю застосовується таке значення:

$$\Delta B_y \geq \Delta B_o < \Delta \Pi_c, \quad (11)$$

де ΔB_y – збитки і витрати системи управління з вини керівництва;

ΔB_o – загальні витрати на управління підприємницькою діяльністю;

$\Delta \Pi_c$ – додатковий прибуток, отриманий за рахунок удосконалення системи управління на підприємстві разом із найкращим використанням його науково-виробничого потенціалу.

До четвертої групи показників відносяться показники, які характеризують фінансовий стан підприємства, що відноситься до фінансового менеджменту, методика якого має розповсюджений характер і поширено розкривається у звичайних підручниках і посібниках. А вихідна інформація для розрахунку цих показників, звісно, знаходиться у формах фінансової звітності Ф № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) і Ф № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід) за 2 – 3 роки.

Розрахунок цих вищезазначених показників мають призначення для виявлення економії часу і ресурсів на підприємницьку діяльність, зниження трудомісткості виробничого процесу

разом із зростанням продуктивності, вимірювання ступеня кваліфікації апарату управління, оптимальне застосування технічних засобів для збору, обробки і передачі інформації. Саме це характеризує економічну ефективність системи управління на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения. Пер. с англ. М. Котельниковой. Москва, ФАИР-ПРЕСС, 2002. 288 с.
2. Жигалов В.Т., Паршин Н.М. Основы менеджмента и управленческой деятельности : Учебное пособие. Белгород, Кооперативное образование, 2005. 323 с.

Гринчук Т.П., к.е.н.
*завідувач кафедри фундаментальних
та обліково-фінансових дисциплін
Фаховий коледж економіки і права
Вінницького кооперативного інституту*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

У зв'язку з останніми подіями в Україні все частіше підприємства стають банкрутами, згортають свою діяльність. Поспішна, непрогнозована економічна політика, відсутність стабільності та інші фактори створюють додаткові значні складнощі для розвитку підприємств [1].

Ефективність функціонування малих підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності, темпи їх розвитку в значній мірі визначаються рівнем управління. Тому одним з найважливіших напрямків політики цих підприємств на сучасному етапі є формування стратегії управління, яка повинна бути спрямована на забезпечення зростання прибутку, мінімізації фінансових ризиків, забезпечення необхідної ліквідності. Вирішення цих питань в період розвитку ринкових відносин є однією з важливих умов діяльності малих підприємств, досягнення сталого і збалансованого їх розвитку.

Фінансова стратегія малого підприємства дає можливість: формувати необхідні фінансові ресурси; виявити ключові вектора діяльності та концентрування зусиль на їх реалізацію; розставити пріоритети та поступово досягти мети; скорегувати фінансові дії та економічний стан підприємства; підготувати та створити стратегічні резерви фірми; враховувати фінансові та економічні можливості підприємства і його конкурентні переваги; визначити основні загрози з боку конкурентів.

Стратегічне управління підприємствами малого бізнесу має свої особливості, розглянемо основні з них:

1. Стратегічне планування діяльності малого підприємства на довгостроковий період можливо тільки при наявності стабільної ситуації на сучасному ринку. В даний час це практично нереально через постійні зміни, що відбуваються як на локальних, так і на світових ринках, що безпосередньо позначається на діяльності бізнесу будь-якого рівня. Тому стратегію розвитку доводиться розробляти на середньо і короткостроковий. І від точного прогнозування ситуації залежить успіх даного підприємства.

2. Розмір і організаційна структура підприємства часто не дозволяють утримувати аналітичний відділ, в обов'язки якого входить постійний моніторинг стану навколишнього середовища. Однак такі дані необхідні, саме вони дозволяють вибрати правильний напрямок розвитку, від якого безпосередньо залежить конкурентоспроможність організації, її становище на ринку. Одним з важливих аспектів тут є аналіз конкурентів, це дозволяє передбачити їх дії, здійснити диференціацію своїх товарів або послуг і знизити рівень конкурентного тиску на

бізнес. Рішення даної проблеми, як правило, відбувається на основі досвіду керівника малого підприємства, який може передбачити дії конкурентів. Однак таке рішення часто носить інтуїтивний характер, і успіх бізнесу цілком визначається людським фактором.

Мале підприємництво, як і будь-який інший вид діяльності вимагає високого рівня професіоналізму самого підприємця. Ті керівники, які хочуть займатися прибутковою діяльністю, повинні отримувати повну та своєчасну інформацію, що стосується як попиту, так і пропозиції на продукцію їх виробництва. В основному це пов'язано з мінімізацією можливих ризиків на підприємстві. Керівник виконує більшість функцій на підприємстві, що викликає дефіцит часу на управлінську діяльність, а це, відповідно, негативно позначається на результатах діяльності підприємства.

Раціональна структура управління малими підприємствами повинна передбачати: чіткий поділ всіх функцій управління між відповідними ланками; мінімальну кількість ланок управління; дотримання норм керованості; мінімальну кількість джерел кожної ланки управління.

3. Не всі стандартні, перевірені на практиці стратегії розвитку підходять для малого підприємства. Це пов'язано з тим, що багато хто з них носять глобальний характер і їх реалізація неможлива в умовах незначного за своїм масштабом ринкового сегменту. Необхідно чітко уявляти собі, яку ресурсну базу повинен мати малий бізнес для реалізації обраної стратегії і наскільки вона буде ефективна. Також актуальним є питання забезпечення конкурентоспроможності як ключового фактора стійкості підприємства.

4. Формуючи стратегію розвитку, мале підприємство практично не має права на помилку, так як це може спричинити його повне руйнування. Сучасне підприємство малого бізнесу має бути пристосоване до розвитку і функціонування в умовах швидко мінливої ринкової ситуації, також необхідно вміння вибудовувати систему гнучкого управління, утримувати свої позиції на ринку, без перебоїв у виробництві виготовляти продукт або послугу. Формуючи план розвитку, необхідно також передбачити певні альтернативи, які можуть бути реалізовані в разі різких змін в ринковому сегменті.

5. Стратегія розвитку малого підприємства повинна мати можливість забезпечувати концентроване зростання. Він може відобразитися в розвитку, просуванні продукту або послуги, що надзвичайно актуально особливо в період зниження споживання товару. Це можуть бути додаткові сервіси, зміна функціоналу або упаковки товару, поява нових варіантів. Все це допоможе розширити асортимент і зробити продукт цікавим для більшого числа споживачів.

При розробці фінансової стратегії підприємства слід орієнтувати на такі його особливості: складність доступу малих підприємств до банківських кредитів, недостатня державна фінансова підтримка малого підприємництва, неефективна система мікрофінансування, недостатнє впровадження у сфері малого бізнесу типових схем лізингу.

Головною метою управління в малому бізнесі має бути забезпечення підприємства необхідними і достатніми засобами на основі дотримання наступних принципів:

- фінансове планування, яке визначає перспективи всіх надходжень грошових коштів суб'єктів господарювання на основні напрямки їх використання;

- досягнення оптимальності структури та вартості власних і позикових ресурсів з позиції впливу на конкурентоспроможність і фінансовий стан підприємства і забезпечення його фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності;

- формування фінансових резервів, що забезпечують сталу роботу в умовах можливих коливань ринкової кон'юнктури;

- безумовне виконання фінансових зобов'язань перед партнерами.

Стратегічне фінансове планування дозволяє оптимізувати фінансові результати діяльності підприємства, підвищити його ліквідність і фінансову стійкість, ефективно управляти грошовими потоками, капіталом та інвестиціями.

З метою стратегічного розвитку малого бізнесу слід розробляти і підтримувати зважену державну політику підтримки сектора малого бізнесу.

Основними пунктами державної підтримки малих підприємств є:

- створення системи розвитку малого бізнесу;
- грантова підтримка суб'єктів малого бізнесу;
- створення умов для оптимального розвитку бізнесу на всій території країни;
- розробка заходів щодо створення робочих місць суб'єктами бізнесу;
- розвиток системи венчурного фінансування за участю держави та мікрофінансування суб'єктів малого бізнесу;
- стимулювання інвестиційної діяльності;
- сталий розвиток малого бізнесу як фактора формування конкурентного середовища;
- соціалізація бізнесу, залучення в бізнес різних верств населення;
- заохочення та допомога ініціативним підприємцям за допомогою державного кредитування;
- податкове регулювання та оптимізація оподаткування суб'єктів малого бізнесу;
- розробка і вдосконалення правового законодавства у сфері бізнесу.

Вирішити проблему фінансування малого бізнесу могло б широке використання державних програм підтримки малого бізнесу, які включали б кредитування на пільгових умовах малих підприємств виробничої сфери, інноваційного малого бізнесу тощо.

Таким чином, мале підприємництво є особливим видом господарської діяльності, що потребує відповідного стратегічного управління [2]. Особливості формування і реалізації фінансової стратегії малих підприємств пов'язані з організаційно-правовими та економічними відмінностями даної форми бізнесу, а також з позитивними та негативними аспектами їх функціонування.

Ключовими факторами, що впливають на формування системи менеджменту в сучасних умовах господарювання є: тип підприємства, сфера діяльності, цілі бізнесу, внутрішній потенціал підприємства, стан ринкової кон'юнктури, забезпеченість управлінським персоналом. Специфічною рисою системи управління малими підприємствами є її здатність до швидкої адаптації до викликів зовнішнього середовища.

Ефективний розвиток малого бізнесу, підвищення його соціальної значимості в господарському житті регіонів і країни неможливо без державної підтримки.

Список використаних джерел

1. Васи́лига С. М. Особливості формування стратегій розвитку для малих підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7611>
2. Стратегічне планування як основа стратегічного управління малими підприємствами. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2013/v4/NV-2013-V4_21.pdf

Дибчук Л.В., к.і.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу та підприємництва
Ярова Ю.М., к.е.н.,
доцент кафедри маркетингу та підприємництва
Вінницький кооперативний інститут

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КОНСАЛТИНГОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** У статті розглянуто методологічні аспекти управління маркетинговою діяльністю консалтингового підприємства в сучасних умовах господарювання.*

***Ключові слова:** маркетинг послуг, консалтингові послуги, принципи консалтингового управління, консалтингова політика.*

Маркетинг послуг пронизує всі сектори національної економіки, органічною складовою яких є консалтинг. Специфіка консалтингових послуг полягає в тому, що вони являють собою

інтелектуальний продукт, який має відповідати певним вимогам. Іншою ознакою є високий рівень комунікаційних процесів, тому що запорукою успіху є правильно побудовані довірчі й відкриті відносини з клієнтом. Ці фактори лежать в основі споживчої цінності консалтингових послуг [2].

Управління маркетинговою діяльністю передбачає взаємозв'язок маркетингу із стратегічним і тактичним плануванням на рівні функціональних підрозділів для досягнення цілей консалтингового підприємства.

Для ефективного управління консалтинговими підприємствами необхідна розробка загальної стратегії, в рамках якої буде реалізована і маркетингова стратегія, і всі бізнес-проекти. Розробка загальної стратегії передбачає опрацювання цілей, завдань маркетингу, організаційної структура, процесу управління фінансами, необхідні для реалізації стратегії. Для вироблення цілей і стратегії консалтингового підприємства проводиться збір і аналіз всієї необхідної маркетингової інформації.

Для консалтингових послуг характерні властивості невідчутності і незбереженості, як і для будь-якої сфери нематеріального виробництва. Опис їх широко представлено в ряді наукових публікацій з маркетингу таких авторів, як Б. Берман, П. П. Вашне, С. П. Голубков, Ф. Котлер, М. Кубр, Ж-Ж. Ламбен, Т. Левітт, В. Д. Маркова, К. Матхем, Дж. М. Еванс, Е. А. Уткін.

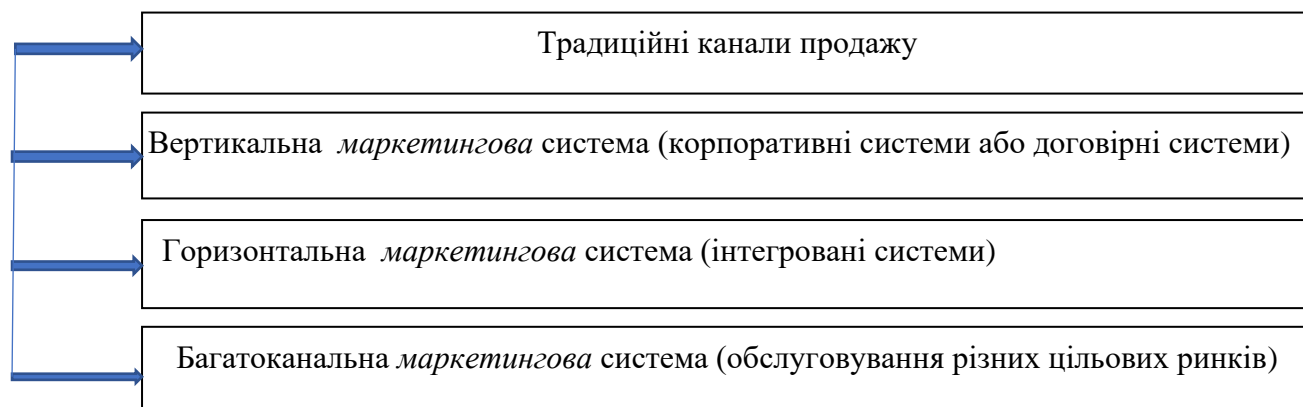
Мета статті полягає у дослідженні та обґрунтуванні методологічних аспектів управління маркетинговою діяльністю консалтингового підприємства.

Маркетинг консалтингових послуг має три основні сегменти спрямованості: залучення нових клієнтів, утримання і вибудовування відносин з існуючими та відновлення звернень колишніх клієнтів. Найважливішим аспектом при цьому є індивідуальний підхід до клієнта [2].

Діяльність консалтингових підприємств безпосередньо пов'язана з ринком маркетингових послуг, тенденціями в галузі, діяльністю конкурентів. Величезне значення має власний потенціал консалтингового підприємства в управлінні, фінансах, маркетингу та логістиці, організаційній структурі. Таким чином, ефективність господарської діяльності консалтингового підприємства залежить від того, наскільки добре застосовується маркетинговий підхід в управлінні підприємством.

Існують різні підходи консалтингових підприємств до формування каналів розповсюдження, засновані на застосуванні різноманітних форм та методів розподілу.

Соловійов Б. А. в роботі «Управління маркетингом» описує наступні організаційні форми каналів продажу (рис.1) [5].

Розглянемо методичний підхід до управління маркетинговою діяльністю консалтингового підприємства, який можна застосовувати у вітчизняній маркетинговій практиці (рис.2) [3].

Рисунок 2. Схема управління маркетинговою діяльністю консалтингового підприємства [3]

Схема управління маркетинговою діяльністю консалтингового підприємства складається з трьох блоків: «зовнішнє середовище», «внутрішнє середовище» і центральний блок «цілі-стратегії». Всі блоки взаємопов'язані через центральний блок, де ставляться цілі консалтингового підприємства, і розробляються стратегії для досягнення цих цілей.

У першому блоці відбувається постійний процес збору та аналізу інформації про зовнішнє середовище консалтингового підприємства, що складається з бізнес-клімату та макросередовища. На даному етапі необхідним є проведення перепису підприємств сфери консалтингових послуг. Дане маркетингове дослідження слід проводити з періодичністю один раз на рік для розробки стратегічного плану. Оброблені дані про зміни у зовнішньому середовищі надходять в блок «цілі-стратегії» для розробки концепцій, програм, бізнес-проектів, планів для досягнення поставлених цілей в рамках загальної стратегії консалтингового підприємства.

Другий блок представляє собою весь потенціал консалтингового підприємства в різних областях. Внутрішнє середовище консалтингового підприємства постійно змінюється під впливом зовнішніх чинників, цілей і завдань, що стоять перед структурними підрозділами компанії, а також через постійну оцінку всіх видів діяльності. В даному блоці перераховані основні показники оцінки діяльності функціональних підрозділів консалтингового підприємства.

Якщо ці показники сприяють досягненню цілей в рамках стратегії консалтингового підприємства, то вона реалізується відповідно до плану, якщо ні, то необхідна оптимізація фінансів, організаційної структури, маркетингу і логістики.

Практично всі процеси, що відбуваються всередині маркетингового управління, мають двосторонній характер. Наприклад, для досягнення поставленої мети в рамках розробленої стратегії необхідна оптимізація організаційної структури, яка, в свою чергу, передбачає оцінку блоку «цілі-стратегії» консалтингового підприємства. Організаційна структура накладає лівову частку обмежень і на розробку маркетингових стратегій. У свою чергу, розробка стратегії маркетингу починається з визначення загальних стратегій консалтингового

підприємства та місця маркетингу в організаційній структурі. Коригування стратегічного плану вимагає додаткової інформації про ринок, з іншого боку – збір інформації здійснюється відповідно до поставлених цілей в рамках стратегії консалтингового підприємства. [1]

Блок «цілі-стратегії». Виходячи з існуючих можливостей консалтингового підприємства, наявності ресурсів, тенденцій на ринку консалтингових послуг, формується його економічна політика, що включає визначення цілей діяльності та розробку стратегії.

Цілі визначають основні напрямки діяльності та концепцію розвитку компанії; стратегія являє собою розробку обґрунтованих заходів і планів, за допомогою яких досягаються намічені цілі і завдання, і реалізується головна місія консалтингового підприємства. Головна місія консалтингового підприємства представляє стан майбутньої реальності, якої підприємство бажає досягти власними зусиллями, розробляється для компанії в цілому і відображає концепцію її розвитку на тривалу перспективу, наприклад, забезпечення стійкого становища консалтингового підприємства. Специфічні цілі розробляються за основними напрямками діяльності на основі головної місії, наприклад, цілі маркетингу, фінансів, логістики.

Цілі і стратегії консалтингового підприємства розглядаються в комплексі, так як, не тільки цілі визначають стратегії, а й стратегії в значній мірі впливають на визначення цілей. Так, досягнення деяких конкретних цілей консалтингового підприємства може бути здійснено тільки певними стратегіями, але застосувати ці стратегії підприємству інколи не дозволяє власний потенціал.

Блок "цілі-стратегії" задає основні напрямки пошуку ринкових можливостей, підтримує в запланованих рамках витрати, визначає кількість і кваліфікацію персоналу. Донесення до кожного працівника мети, опрацьованих та оприлюднених на підприємстві стратегій, змушують персонал пристосовувати власні цілі до цілей консалтингового підприємства, власні стратегії – до його стратегій. Стратегія консалтингового підприємства розробляється керівництвом, але її реалізація передбачає участь усіх рівнів управління.

Таким чином, прийняття підприємством стратегій звільняє керівництво від рутинної роботи і необхідності приймати рішення з усіх питань, створює можливість делегування тактичних рішень середній ланці управління та працівникам.

На практиці характерна така ситуація, коли цілями консалтингового підприємства є отримання прибутку і сталий розвиток, а стратегіями – усталені традиції і методи діяльності. Такі стратегії втрачають свій цілеспрямований і стабілізуючий ефект, допускають будь-яку творчість персоналу, виправдовують будь-які витрати, сприяють розпорошенню сил і засобів.

Розробка нових стратегій починається при різкій зміні ринкової ситуації, наприклад, при появі нових товарів і послуг, об'єднанні конкурентів, запуску ексклюзивних проектів з надання консалтингових послуг.

Коли фінансова ситуація тривалий час погіршується, виникає необхідність в оптимізації організаційної структури консалтингового підприємства, кадрового підбору, навчання персоналу. Але, якщо стратегія не визначена, то необхідно прийняти рішення щодо її розробки.

Стратегія консалтингового підприємства, сформульована і доведена до кожного працівника, здатна сконцентрувати всі зусилля в потрібному руслі. У той же час, чітка і зрозуміла для персоналу стратегія, швидше за все, буде незабаром зрозуміла конкуренту, який розробить ефективні заходи протидії.

Розробка і затвердження будь-якої стратегії вимагає її неодмінного впровадження на всіх рівнях ієрархії з відповідним коригуванням формулювань і конкретизацією цілей. Чим вища імовірність досягнення цілей консалтинговим підприємством, тим краще їх сприймає кожен працівник.

Наразі, основна ідея схеми управління маркетинговою діяльністю консалтингового підприємства полягає в необхідності розробки та постійного коригування блоку «цілі-стратегії» на підставі оцінки та аналізу зовнішнього і внутрішнього середовища консалтингового підприємства.

Сутність вироблення і реалізації стратегії полягає в тому, щоб виробити потрібний напрямок розвитку з численних альтернатив і за ним здійснювати маркетингову діяльність консалтингового

підприємства. При цьому розробляються концепції, процедури, правила, складаються плани-графіки виконання заходів, розраховуються і розподіляються бюджети. Завершальним етапом блоку «цілі-стратегії» є контроль результатів, аналіз і оцінка ефективності стратегії. Якщо мета не досягається, то проводиться коригування стратегії відповідно до змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі консалтингового підприємства. Якщо мета досягнута, процес маркетингового управління триває, визначаються нові цілі на майбутній період, розробляються для їх досягнення нові стратегії і все повторюється по за циклом.

Блок «Зовнішнє середовище». Стратегія завжди повинна ґрунтуватися на результатах дослідження та фактичних даних про зовнішнє середовище. Стратегії розробляються з урахуванням реально існуючої ситуації, але покликані направляти дії консалтингового підприємства на довгострокову перспективу. Коли вихідні положення, прийняті при розробці, вже не відповідають реаліям ринку, стратегії необхідно переглядати.

Істотні для стратегій зміни можуть відбуватися як в макросередовищі (зміна загального рівня технологій, політичної обстановки, екологічних вимог, культури), так і на ринку консалтингових послуг (зміна платоспроможності ринку, поведінки конкурентів, потреб підприємств). Такі зміни не контролюються підприємством, але часто можуть бути прогнозованими, а їх передумови – вивченими на етапі розробки стратегій.

Незадоволені потреби підприємств – споживачів консалтингових послуг є основою ринкових можливостей для консультативних груп. Коли підприємство повністю задоволено консалтинговими послугами, пропозиція аналогічних послуг для нього на тих же умовах не матиме успіху. У той же час, завжди будуть існувати незадоволені потреби в більш якісних консалтингових послугах, пільгових умовах їх отримання.

Для того, щоб найбільш якісно задовольняти потреби вітчизняних підприємств консалтинговими послугами, необхідно здійснювати маркетингові дослідження ринку консалтингових послуг, споживачів, конкурентів.

Для консалтингових підприємств, які надають маркетингові послуги, в методичному підході до формування портфеля замовлення автором пропонуються перспективні напрями досліджень (рис.3) [3].

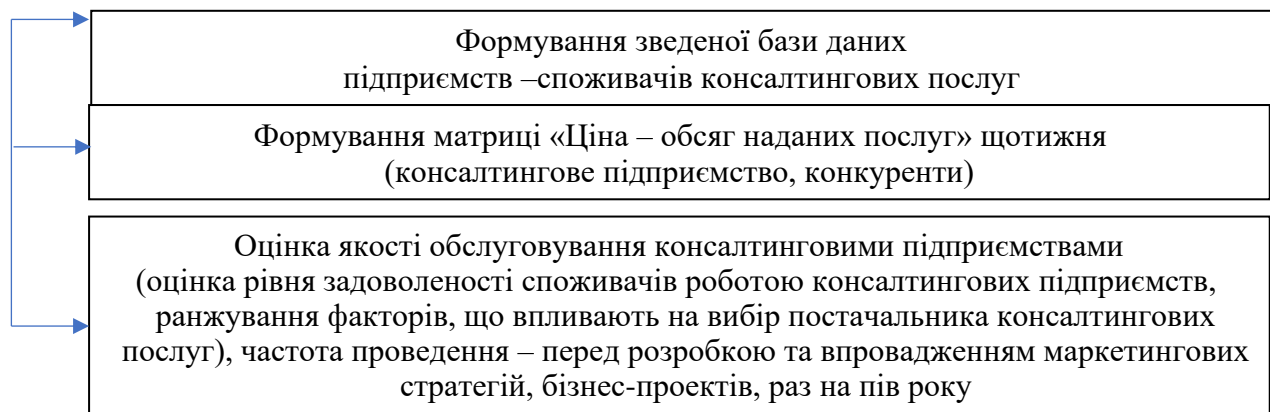

Рисунок 3. Перспективні напрями маркетингових досліджень на сучасному етапі розвитку консалтингового підприємства [3]

Блок «Внутрішнє середовище». У запропонованій схемі маркетингового управління консалтинговим підприємством внутрішнє середовище представлено областями, які вимагають оцінки, і, в разі необхідності оптимізації для досягнення цілей консалтингового підприємства, розробки та реалізації стратегічних планів.

У представленій схемі (рис. 2) процес управління діяльністю консалтингового підприємства розглядається як серія взаємопов'язаних дій - аналізу, планування, організації та контролю. Оцінка ефективності управління консалтинговим підприємством в таких областях як фінанси, кадри, маркетинг, логістика, проводиться за певними параметрами (рис.4) [4].

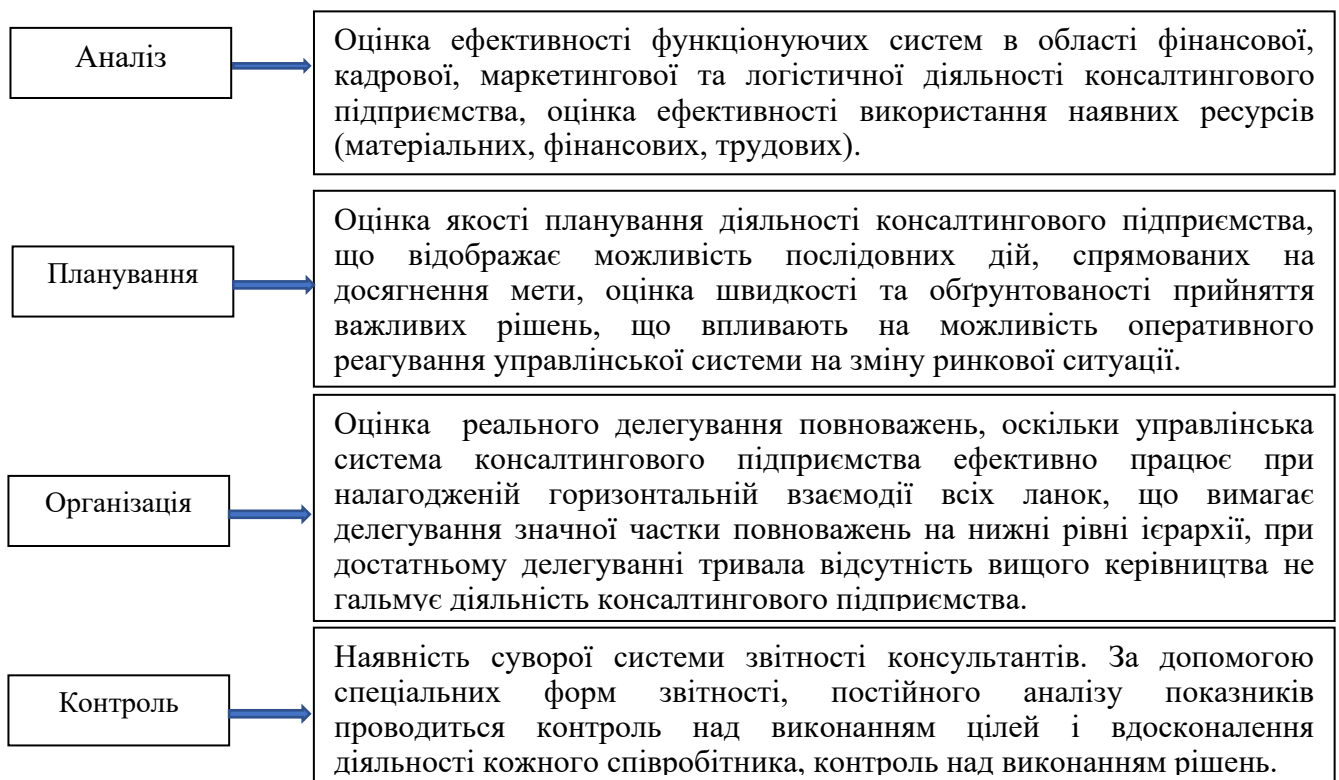

Рисунок 4. Параметри оцінки управління консалтинговим підприємством в області фінансів, кадрів, маркетингу та логістики [4]

Наразі, в процесі управління маркетинговою діяльністю консалтингового підприємства важливо здійснювати аналіз, планування, організацію та контроль за усіма областями, оскільки ефективність фінансової, кадрової, маркетингової, логістичної політики впливає на результат господарської діяльності консалтингового підприємства, рівень його конкурентоспроможності на ринку консалтингових послуг, зокрема маркетингового консультування.

Для розробки стратегій при аналізі внутрішнього середовища консалтингового підприємства всі чинники розглядаються саме з точки зору наявного потенціалу. Якщо співвідношення всіх факторів в області фінансів, кадрів, маркетингу і логістики сприяє ефективному досягненню цілей консалтингового підприємства в рамках обраної стратегії, то вона реалізується відповідно до наміченого плану дій. Якщо ні, то необхідно провести оптимізацію необхідної області внутрішнього середовища консалтингового підприємства або провести коригування самої стратегії.

Управління маркетинговою діяльністю забезпечує консалтинговому підприємству ефективне планування різних видів діяльності, використання нових технологій. Схема дозволяє підвищувати ефективність праці, приймати гнучку цінову політику і проводити заходи щодо стимулювання продажу. Працюючи з таким партнером, підприємство-споживач консалтингових послуг буде впевнене в довгострокових і надійних партнерських стосунках.

Список використаних джерел:

1. Дибчук Л.В. Роль управління маркетинговою діяльністю промислових підприємств / Л.В. Дибчук // Вісник Хмельницького національного університету. Наук. журнал. Серія: Економічні науки: №6 м. Хмельницький, 2015 р. – С. 36-39.
2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент / Ф. Котлер ; [пер. с англ. / под ред. Л. Волковой, Ю. Н. Каптуревского]. – Санкт-Петербург : Питер, 2001. – 752 с.
3. Ковінько О. М. Маркетингові технології консалтингових послуг / [О. М. Ковінько, О. І. Посвалюк] // Current scientific research: Collection of scientific articles. – Publishing house «BREEZE». – Montreal, Canada. – 2017. – с. 193 – 197.

4. Нестеренкова О. А. Концепція крос-функціонального маркетингу консалтингових послуг на галузевому ринку / О. А. Нестеренкова // Сучасна економіка: Проблеми і рішення. – 2013. – № 8 (44). – С. 90-95.

5. Соловьев Б. А. Управление маркетингом / Б. А. Соловьев. – М. : Издательство «ИНФРА-М», 1999. – 307 с.

Мамонов П.Д.,
к.т.н., доцент, в.о. завідувача кафедри
маркетингу та підприємництва
Вінницького кооперативного інституту

СУЧАСНИЙ СТАН СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ І ВІННИЧИНИ

Анотація. Досліджується стан діяльності споживчої кооперації України і Вінничини, її досягнення, проблеми і напрямки подальшого розвитку.

Annotation. The state of activity of consumer cooperation of Ukraine and Vinnytsia, its achievements, problems and directions of further development is investigated

Ключові слова: споживча кооперація, галузі діяльності, результати розвитку, проблеми, перспективні напрямки діяльності.

Keywords: consumer cooperation, branches of activity, results of development, problems, perspective directions of activity.

Постановка проблеми. Споживча кооперація України понесла великі втрати під час приватизації. Минула система її була майже вся зруйнована повністю, або частково. Були приватизовані і продані об'єкти будівельної сфери, система централізованої закупівлі, постачання товарів, сировини, обладнання. Скорочували, або зовсім зупиняли діяльність виробничих, переробних підприємств, об'єктів закупівельної діяльності, роздрібних підприємств та громадського харчування і інших..І такий невідновлений, або частково відновлений стан системи продовжується і до сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку споживчої кооперації України достатньо висвітлені у працях таких провідних українських та зарубіжних економістів, як О.Азаряна, Р.Абдуліна, С. Бабенко, В. Семченка, В.Гейця, П.Саблука, А.Чухна, С.Гелея і інших. Однак, деякі питання теоретичного та практичного характеру, особливо в останні роки, висвітлені не повною мірою і вимагають подальшого дослідження.

Мета. Дослідити сучасний стан діяльності споживчої кооперації України, перспективи розвитку, обґрунтувати їх і запропонувати найбільш ефективні.

Результати дослідження. Проведені дослідження в цьому напрямку дуже актуальні, особливо під час карантину, який продовжується другий рік. Це обумовлено ще і тим, що деякі галузі споживчої кооперації вимушені були виживати і до карантину, а цей фактор став для них найнебезпечнішим.

Так, тимчасове вимушене закриття ринків, закладів громадського харчування, магазинів непродтоварів, підприємств сфери побутових послуг, припинення транспортного сполучення в сільській місцевості і обмеження в містах, привело до зниження доходів і купівельної спроможності споживачів і зміни результатів господарської діяльності підприємств споживчої кооперації.

Загальний дохід системи споживчої кооперації України збільшився незначно, всього на 2%, а найприбутковіша галузь в минулому роздрібною торгівлі збільшилась на 5,1 %. І це не результат ефективної діяльності галузі, а ажиотажний попит під час пандемії і зростання цін.

До позитивних фактів слід віднести введення в дію на значну суму нових основних засобів, серед яких і мільйонні інвестиції у їх реконструкцію і модернізацію. У багатьох кооперативів зросли власні обігові кошти, зросла середня зарплата на 10%,

Разом з тим у громадському харчуванні рівень доходів знизився до 77% в порівнянні з 2019 роком, а у виробничій сфері доходи очікуються на рівні 83% від показника минулого року. Зниження доходів відбувалось і в галузі надання побутових послуг і в закупівельній діяльності.

Діяльність Вінницької споживчої спілки на протязі багатьох років свідчить про передові позиції Вінницької споживчої спілки серед усіх кооператорів України. Це підтверджено і у складному 2020 році, коли під час пандемії грипу Вінницька облспоживспілка виконала за доходами заплановані завдання, в тому числі і по величині товарообігу на 104%. Разом з тим не виконала повністю, як і інші спілки України, планів діяльності виробничих підприємств, громадського харчування, що не вплинуло на передові позиції Вінниччини серед усіх областей України за підсумками роботи у 2020 році.

Протягом своєї діяльності Укркоопспілка і Вінницька обласна споживча кооперація покращує свою роботу в різних напрямках. Так в умовах пандемії, в зв'язку із згортанням фізичних точок торгівлі, швидкими темпами розвивалась інтернет-торгівля.

В зв'язку з цим Укркоопспілка втілювала в Тернопільській області пілотний революційний проект з впровадження інтернет-торгівлі товарами та послугами на селі. Його учасниками стали Укркоопспілка, Тернопільська облспоживспілка, ТОВ «Смарт Кооп», Альфа-банк, і фірма «Реноме-Смарт», причому партнерами проекту стали: мережа магазинів «Єва», «Ельдорадо», «Будпостач», «Бі-смарт», платіжні системи «Visa», «Master-Cart», які запропонували на базі кооперативних магазинів за допомогою спеціальних терміналів наступні послуги: інтернет-торгівлю з безкоштовною доставкою замовлених в магазинах товарів і великогабаритних товарів додому покупцю, оплата послуг, грошові перекази, поповнення плати за користування мобільними телефонами. І цей напрямок комп'ютеризації об'єктів споживчої кооперації впроваджує сьогодні майже вся система Укркоопспілки.

Ще одним з важливих сучасних напрямків діяльності Вінницької спілки кооператорів є реорганізація структури споживчої кооперації в зв'язку з реформою децентралізації. Так Укркоопспілкою, в тому числі і Вінницькою розробляється «Програма удосконалення організаційної структури споживчої кооперації у відповідності реформ децентралізації», що вимагає внесення змін до статутів кооперативів, вилучення термінів «районна», «районне», необхідність укрупнення кооперативів через об'єднання, приєднання, чи злиття, або інше, що приведе до зменшення в разі економічних показників, кількості магазинів, інших об'єктів нерухомості, а також реорганізацію, розташування об'єктів кооперативних організацій.

Сьогодні відомо, що децентралізація привела до закриття, обмеження діяльності, скорочення при об'єднанні шкіл, лікарень, адміністративних організацій, подовження транспортних сполучень між ними і підвищення витрат в зв'язку з цим. Все це впливає на діяльність споживчої кооперації і необхідності її реорганізації і підготовки фахівців до цієї роботи. В якості позитивних напрямків діяльності Вінницької спілки кооператорів слід назвати активну роботу закладів харчування по обслуговуванню дитячих садків, шкіл та інших організацій.

З метою підвищення ефективності діяльності Вінницькі кооператори добудовують до магазинів приміщення для аптек, різних видів побутових послуг, створюють торговельні комплекси, відроджують магазини «Кулінарія». Так в смт Дашів Іллінецької РСС відкрито магазин «Кулінарія», який оснащений сучасним Італійським обладнанням (пароконветоматом, тістомісильною машиною, піччю для випікання піци, млинницею і іншим). А Могилев-Подільське підприємство «Заготпаксервіс» відоме в усій Україні, яке заготовляє вторсировину і виготовляє преси для подібних підприємств.

Слід відмітити, що в системі Укркоопспілки існує багато невирішених проблем, які заважають працювати ефективно. Так однією з таких проблем є наявність великої кількості закритих, законсервованих магазинів і інших об'єктів, які руйнуються, потребують ремонту, а

за них треба платити податок на нерухомість, за землю. Перед Укркоопспілкою стоїть завдання повернення їх в число експлуатуємих і прибуткових.

Друга проблема – це велика вартість землі під об'єктами нерухомості, викуп якої може значно збільшити прибутки від цього. Ще одним напрямком зменшення витрат є витрати на споживання газу, світла, води, водовідведення, на вбиральні, вивіз сміття. Для вирішення цих проблем кооператори замінюють газове обладнання на інші матеріали, наприклад тверде паливо, сонячні батареї, буріння скважин, створення систем внутрішнього водопостачання, доочистки води для продажу, робота в нічні години коли діє пільговий тариф на електроенергію і таке інше.

Проблеми споживчої кооперації вирішують створені мережі магазинів, єдиних центрів закупівлі і поставки товарів, заклади по продажу і сервісному обслуговуванню касових апаратів, охоронних систем, систем відеонагляду (Чернігівський «Центр інформаційних технологій») і інше.

Одним з напрямків поліпшення роботи системи є створення магазинів сімейного типу, міні-пекарень, міні-цехів з використанням вакуумного упакування продуктів, що подовжить строк їх зберігання і реалізації, підвищить культуру торгівлі., приготування продуктів в приміщеннях перед покупцями і таке інше.

Для поліпшення діяльності ринків пропонується зменшення кількості орендарів, заміна їх на кооперативні кіоски, місць по продажу різних товарів, в тому числі і овочевої групи, фруктів, квітів, пакувальних товарів і таке інше.

Важливим напрямком розвитку кооперації є дотримання вимог нового законодавства щодо безпечності харчових продуктів, що безпосередньо стосується сфер діяльності споживчої кооперації. Так за останні роки Уряд, законодавчі та виконуючі інституції, організації України велику увагу приділяють галузям, пов'язаним з безпечністю та якістю харчових продуктів, в тому числі і в сфері їх виробництва, переробки, заготівлі, реалізації, контролю якості та безпечності. Про це свідчать Закони України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження., здоров'я та благополуччя тварин», «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів».

Відповідно вимог цих законів Львівським, Полтавським головними інститутами споживчої кооперації України розроблені методичні настанови щодо дотримання вимог законодавства про безпечність харчових продуктів, відповідно принципів сучасної системи стандартизації НАССР на виробничих підприємствах, агропродовольчих ринках, в роздрібній торгівлі, ресторанах і інших закладах громадського харчування системи Укркоопспілки».

Ці нормативні документи активно впроваджуються в діяльність споживчої кооперації України, що вимагає від наших освітянських установ відповідної роботи по підготовці висококваліфікованих фахівців для впровадження і дотримання цих вимог в системі споживчої кооперації. Так кафедра маркетингу та підприємництва Вінницького кооперативного інституту провела в Вінницькій облспоживспілці консалтингову роботу серед працівників по роз'ясненню системи управління якістю продуктів НАССР, особливості її впровадження в виробничих, заготівельних, торговельних і інших закладах.

Таким чином, сучасні реформаторські, революційні технології діяльності споживчої кооперації потребують висококваліфікованих фахівців для галузі, в тому числі і інтернет-торгівлі та підприємництва. Цю проблему успішно вирішує структурний підрозділ Вінницької облспоживспілки – Вінницький кооперативний інститут і коледж економіки та права інституту, який створив і втілює у життя відповідно «Міжнародним освітнім і науковим програмам подвійних дипломів» разом з Вищою школою економіки, права та медичних наук ім. Єдварда Ліпінського м. Кельце Республіка Польща спільний проект по підготовці фахівців по профілю і на базі цих закладів освіти. Це дало можливість студентам Вінницького кооперативного інституту отримати подвійний диплом державного зразка України і Республіки Польща. Окрім цього Урядом Республіки Польщі і Вінницьким кооперативним інститутом

був створений і успішно розвивається Польський ліцей гуманітарних наук та інформаційних технологій імені Януша Корчака, який став його структурним підрозділом.

Ці два проекти ставлять за мету можливість подальшого навчання в кращих польських навчальних закладах, а також підготовки для системи споживчої кооперації спеціалістів з інтернет-маркетингу, підприємництва для впровадження інтернет-торгівлі та нових технологій підприємництва на Вінничині.

Слід відмітити і існуючу домовленість (Меморандум про співпрацю) між нашими закладами освіти з закладами готельного бізнесу Німеччини про можливість працевлаштування під час літніх відпусток студентів, що дає змогу майбутнім фахівцям отримати досвід роботи, знання, вміння і навички з споріднених спеціальностей, а також співпрацю з туристичними організаціями Вінничини які запрошують наших студентів в якості співробітників для роботи в Туреччині. Таким чином Вінницький кооперативний інститут та його коледж нарощують співпрацю та експорт освітянських послуг в європейські держави, що підтверджує їх високу якість і відповідність стандартам ЄС.

Висновки. Аналіз звітності Голови Правління Укркоопспілки «Про загальні підсумки 2020 року і тренди 2021», а також звітність Голів облспоживспілок України, опублікованих в газеті «Вісті» показав, що минулий рік був роком суцільних викликів і втрат.

Не дивлячись на негативні фактори, які вплинули на діяльність споживчої кооперації під час карантину, Укркоопспілка показала позитивний результат діяльності загалом, виконавши плани по таким напрямкам, як торгівля, виробнича сфера, сфера послуг і інші.

Разом з тим, складна ситуація показала багато проблем, які заважають розвитку споживчої кооперації. Це насамперед наявність великої кількості закритих нерухомих об'єктів, велика частка орендарів, зростання тарифів на енергоносії, великі різного роду податки, застаріле обладнання, нерухоме майно, зруйнована система централізованої закупівлі, поставок товарів, сировини, обладнання, старі методи торгівлі, наявність конкурентів з числа приватних підприємців, які працюють за спрощеною системою роботи, потужних мережевих торговельних систем, недостатня кількість обігових коштів, відсутність державної підтримки галузі все це і інше сповільнюють темпи розвитку споживчої кооперації.

Але практика показує, що система не стоїть на місці, а постійно розвивається. В першу чергу в напрямку оновлення, реконструкції, модернізації об'єктів, комп'ютеризації всієї системи споживчої кооперації, відновлення централізованих систем закупівлі, постачання товарів, створення сучасних комплексів надання послуг, переорієнтація громадського харчування відповідно вимог споживачів, розвиток виробничої, переробної, заготівельної сфери діяльності і інше.

Для поліпшення діяльності системи кооперації слід запропонувати створення на площах закритих магазинів комплекси побутових послуг, мініфабрик, цехів по виробництву напівфабрикатів, продуктів, різних страв, зменшити кількість орендарів, замінити їх кооператорами.

На нашу думку Укркоопспілці необхідно орієнтуватись і розвивати закордонні системи, їх галузі, наприклад житлову, страхову, банківську, сільськогосподарську, краще розвивати заготівлю, переробку, вирощування тварин, птиць, риби, саджанців, лісових порід дерев і інше.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про споживчу кооперацію».
2. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію»
3. Проект Мінекономрозвитку «Правила торгівлі на ринках»
4. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів».
5. Артеменко В.М. Діалектика змісту протиріч кооперативних відносин./В.М.Артеменко//Українська кооперация .-2008-№1.

Мусевич Я.А., студентка
*Науковий керівник: Пиріжок С.С.,
к.е.н., доцент кафедри
фінансів, обліку та аналізу*
Вінницький кооперативний інститут

СПРОЩЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВІДКРИТТЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Враховуючи складну економічну ситуацію в Україні та у світі, сьогодні мале та середнє підприємництво є вагомим елементом у забезпеченні позитивних структурних змін в економіці та створенні умов для впровадження ринкових реформ.

Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що існування та взаємодія підприємств як великих і середніх, так і малих, їх оптимальне співвідношення є найважливішою характеристикою ринкової економіки. Основними характерними рисами функціонування малих і середніх підприємств традиційно вважають існування на локальному ринку, спеціалізацію на певному ринку товарів і послуг, швидке реагування на ринкові зміни та ринкову кон'юнктуру, безпосередній зв'язок зі споживачем. [3].

Аналізуючи вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку підприємств малого і середнього бізнесу, як провідного сектора економіки, можна вказати на наступні його переваги перед великими підприємствами: більша незалежність дій суб'єктів малого підприємництва, гнучкість і оперативність у прийнятті рішень, відносно невеликі витрати при здійсненні діяльності, особливо витрати на управління, більша можливість реалізувати свої ідеї та проявити здібності, менша потреба в первинному капіталі та здатність швидко адаптувати власну продукцію і весь процес виробництва до вимог місцевих ринків, відносно швидка оборотність капіталу, а також більш ефективне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів тощо.

Розвиток мережі малих і середніх підприємств в Україні сприяє вирішенню важливих завдань, які виникають сьогодні: розробці та впровадженню винаходів і раціональних пропозицій; швидкому насиченню ринку товарами та послугами, що в свою чергу, призводить до задоволення потреб споживачів; розширенню конкуренції; вирішенню питань зайнятості та безробіття населення та ін.

Мале та середнє підприємництво має не лише економіко-виробничі та соціально-економічні переваги, а й значні соціально-психологічні. Воно є фундаментальною основою формування середнього класу нашої держави.

Але, слід відмітити, що на розвиток підприємницької діяльності в Україні впливають ряд обмежень, зокрема:

- тенденція до збереження високих витрат часу на проходження офіційних процедур для започаткування власного бізнесу в Україні (отримання ліцензій, дозволів, ряд перевірок);
- збереження значних обсягів витрат, пов'язаних із ліквідацією підприємства;
- збереження незадовільних показників в оподаткуванні.

Негативно впливають на розвиток підприємництва також складні та довготривалі після реєстраційні процедури суб'єктів підприємництва.

Початок підприємницької діяльності настає з моменту державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Ця процедура важлива для підприємця, оскільки на цій стадії він уперше проходить школу «виживання», стикаючись із різними проявами функціонально-інституціонального середовища підприємництва.

Технологічно набуття прав суб'єкта підприємництва включає багато стадій, що збільшує витрати часу підприємців на проходження цих процедур.

Також одним із основних важелів впливу на малі та середні підприємства лишається податкова політика держави. Питання оподаткування в Україні, а саме: механізм

оподаткування, спрощення процедури та її зрозумілість, зниження податкового тиску, є актуальним завданням для держави з метою розвитку малого та середнього підприємництва.

Спрощена система оподаткування – спеціальний податковий режим, запроваджений для зниження податкового навантаження та стимулювання малого підприємництва в Україні. Спрощена система оподаткування значно легша з точки зору ведення бухгалтерського обліку, хоча має низку обмежень. Так існує список дозволених для цієї системи оподаткування видів діяльності. Окрім цього, існують обмеження припустимого об'єму доходу та кількості найманих робітників. За весь час існування застосовувати спрощену систему оподаткування могли як фізичні особи-підприємці, так і юридичні особи [1].

Досліджуючи генезис системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні, О.В. Панасюк зазначає, що запровадження у вітчизняну податкову практику позитивного міжнародного досвіду спрощеного оподаткування малого підприємництва сприятиме поживленню підприємницької активності серед населення, спростить перехід держави до ринкової економіки та позитивно впливатиме на загальний стан національної економіки України. У процесі становлення та розвитку система пройшла низку послідовних етапів, кожному з яких притаманна відповідна специфіка надання малим підприємствам можливості вести облік своєї господарської діяльності та проводити розрахунки за податковим зобов'язанням за спрощеною процедурою.

Основним стримуючим фактором розвитку системи спрощеного оподаткування малого підприємництва в Україні автор визначає низький рівень правової та податкової культури серед платників податків, що призводило до використання малих підприємств у схемах ухилення від оподаткування та викликало відповідну реакцію держави, що проявлялась в ускладненні ведення малого бізнесу й гальмуванні його подальшого розвитку. Новаторські законодавчі зміни мали б усунути всі недоліки, а перший крок до цього зроблено в результаті введення в дію Податкового кодексу України [2].

Малі та середні підприємства дуже чутливі до економічних спадів, їх розвиток, як і розвиток економіки України, відбувається хвилеподібно та характеризується підвищенням або зниженням їх ділової активності. За відсутності значної частки фінансових резервів, джерел кредитування, каналів збуту, уповільнення економічного росту – це далеко не всі проблеми МСП на даний момент, тому без підтримки держави не обійтись. З моменту виникнення проблем розвитку малого і середнього бізнесу, держава змушена створити умови для вирівнювання економічної ситуації та сформуванню рівновігідне внутрішнє середовище, тобто спрямувати державну політику на підтримку та розвиток малого і середнього бізнесу в Україні.

Експертами Центру громадської експертизи розроблено проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо спрощення реєстрації новостворених суб'єктів платниками єдиного податку та податку на додану вартість). Законопроект підготовлено експертами Центру громадської експертизи в рамках реалізації проекту «Re: Update. Регуляторне оновлення», що реалізується за підтримки Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України». Законопроектом, зареєстрованим у парламенті за № 4244 від 21.10.2020., запропоновано наступні зміни. Реєстрація платником ПДВ здійснюватиметься за заявою, яка подається для реєстрації суб'єктом підприємництва; ФОПи набуватимуть статус платників єдиного податку I або II групи одразу від дати державної реєстрації. Але єдиний податок вони платитимуть починаючи з наступного місяця; При обранні III групи єдиного податку ФОПи стають платниками єдиного податку з державної дати реєстрації і в разі отримання доходу починають сплачувати єдиний податок. Про суть змін дивіться на інфографіці 1,2.

РЕЄСТРАЦІЯ ФОП ПЛАТНИКОМ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

Діючий порядок

Пропонований порядок

Проект Закону України

“Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо спрощення реєстрації новостворених суб’єктів платниками єдиного податку та податку на додану вартість)”

RE:UPDATE
регуляторне оновлення

РЕЕСТРАЦІЯ ПЛАТНИКОМ ПДВ

Діючий порядок

Пропонований порядок

Проект Закону України

“Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо спрощення реєстрації новостворених суб’єктів платниками єдиного податку та податку на додану вартість)”

RE:UPDATE
регуляторне оновлення

Згідно запропонованого проекту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо спрощення реєстрації новостворених суб'єктів платниками єдиного податку та податку на додану вартість) передбачається скасувати механізм подання трьох окремих заяв, необхідних для відкриття бізнесу і початку господарської діяльності новоствореною юрособою або ФОПом, звести штучно розділені процедури реєстрації суб'єктів господарювання та їх реєстрації платниками єдиного податку (далі - ЄП) та ПДВ у єдину просту, зрозумілу і прозору реєстраційну процедуру.

Відповідно реєстраційні заяви про реєстрацію як платника ПДВ і обрання спрощеної системи оподаткування замінять офіційними відомостями про наміри новостворених суб'єктів набути статус платника ПДВ та/або платника ЄП, що на етапі державної реєстрації будуть зазначати у загальній базовій заяві про реєстрацію. Їх будуть вносити до Єдиного держреєстру і на їх підставі податковий орган здійснюватиме реєстрацію новоствореного суб'єкта господарювання як платника ПДВ та/або ЄП.

Це дозволить фізичним особам, які реєструються у якості підприємця, вже з першого дня реєстрації працювати як платник ЄП першої або другої групи.

Список використаних джерел

1. Болотова Г. Спрощена система оподаткування: стислий огляд можливих змін / Г.Болотова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iepd.dn.ua/?p=3165>.
2. Панасюк О.В. Генезис системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні / О.В. Панасюк // зб. наук. пр. Нац. ун-ту держ. податкової служби України. – 2013. – № 2. – С. 118–128 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpnudps_2013_2_15.pdf.
3. Пиріжок С.Є., Олійник Л.Г. Переваги та недоліки спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу: обліковий вимір./ С.Є.Пиріжок Л.Г.Олійник // зб. наукових праць ЖДТУ, 2015. -. Вип. 3 (33). – Режим доступу : <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/65647>
4. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо спрощення реєстрації новостворених суб'єктів платниками єдиного податку та податку на додану вартість) від 19.10.2020 № 4244 – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70223

**Кушнір О.Ю., викладач
кафедри фундаментальних та
обліково-фінансових дисциплін,
Вечірко О.Г., викладач
кафедри фінансів, обліку і аналізу
Вінницький кооперативний інститут**

НАПРЯМКИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

У нинішніх умовах господарювання, коли рівень виробництва зменшився до нижньої критичної точки в зв'язку з кризовими явищами, говорити про інтенсифікацію виробничих процесів дуже складно. Проте про прогрес, перспективу розвитку навіть в таких складних умовах необхідно вести мову і відроджувати економіку, її виробництво слід за рахунок найновіших технологій, досягнень науково-технічного прогресу.

Найважливішим сьогодні економічно-виробничий потенціал вимагає майже повної зміни, оскільки коефіцієнт спрацювання досягає 75 - 80 % від загальної вартості, а в деяких галузях він вже не підлягає відновленню [1].

У сучасних умовах ринкової економіки на підприємствах слід запроваджувати і реалізовувати такі головні напрямки інтенсифікації відтворення активної частини основних засобів:

- у масштабі держави необхідно розробити довгострокову цільову програму пріоритетного розвитку галузей народного господарства. Визначити терміни поетапного її здійснення і виділити для цього ресурси і кошти;

- програма має передбачити прискорений розвиток машинобудівного комплексу України, оскільки від нього залежить великою мірою розвиток всіх галузей народного господарства і в першу чергу – агропромислового комплексу (особливо для України, так як вона є аграрною державою);

- в першу чергу необхідно впроваджувати наукомісткі виробництва, істотно підвищувати технічно-організаційний рівень та соціально-економічну ефективність виробництва на підприємствах різних галузей народного господарства, створюючи територіальні виробничі комплекси;

- регіональна політика має бути спрямована на комплексне використання сировинно-ресурсного потенціалу;

- нова техніка і технологія має бути енергозберігаючою і максимально безвідходною;

- інвестиційна політика максимально має бути переорієнтована на технічне переозброєння і реконструкцію діючих виробничих об'єктів; різке збільшення масштабів вилучення з виробництва технічно застарілих і економічно малоефективних машин та устаткування;

- потрібно створити ринковий економічний механізм країни, який би викликав постійну зацікавленість усіх ланок управління виробництвом у здійсненні найбільш ефективних відтворювальних процесів та сприяв прискореному впровадженню нових досягнень науки та техніки;

- в розумних обсягах слід залучати іноземні інвестиції і направляти їх виключно на впровадження нових технологій і найновіших досягнень науки і техніки [2].

Усвідомлюючи, що процес оновлення виробництва тривалий і потребує великих коштів, слід також зосередити увагу на ефективному використанні наявного економічного потенціалу підприємства. Всю сукупність технічних, організаційних та економічних заходів щодо кращого використання основних засобів і виробничих потужностей підприємства за їх змістом і призначенням умовно можна поділити на дві групи: заходи щодо збільшення екстенсивного навантаження; заходи з підвищення інтенсивного навантаження.

Кожна з цих груп охоплює конкретні способи і шляхи використання основних засобів і виробничих потужностей підприємства

Якщо здійснення заходів екстенсивного напрямку, як правило, не потребує капітальних витрат, то підвищення рівня інтенсивного використання виробничих потужностей пов'язане зі значними інвестиціями, які, швидко скуплюються за рахунок одержуваного додаткового економічного ефекту [3].

Як видно із рисунка 1., ефективним способом збільшення продуктивності роботи виробничого устаткування є скорочення його простоїв. У нинішніх умовах функціонування української економіки, коли простоє значна частина виробництва, такий спосіб використання основних засобів є неможливим, але його слід мати на увазі й пам'ятати, що при завантаженні виробничого устаткування відпадає потреба в додаткових коштах. Те саме можна сказати і про підвищення коефіцієнта змінності роботи виробничого устаткування. Тільки за рахунок цього фактора сьогодні можна збільшити випуск продукції, особливо в галузі машинобудування майже в два рази.

Рисунок 1. – Шляхи кращого використання основних засобів на підприємствах

Виведення з експлуатації зайвого (недіючого) та неефективно використовуваного устаткування і організація повноцінного двозмінного режиму роботи дають можливість різко підвищити фондівдачу на підприємствах різних галузей і зменшити собівартість одиниці продукції.

Технічне удосконалення устаткування процесів, підвищення якості в першу чергу здійснюється за рахунок заміни та модернізації фізично спрацьованого і технічно застарілого устаткування.

Важливим фактором інтенсивного зростання продуктивності праці є запровадження новітніх технологій, механізації та автоматизації виробничих процесів, застосування прогресивних нових матеріалів з високими технічними властивостями.

Збільшення інтенсивного навантаження устаткування на підприємствах досягають завдяки застосуванню прогресивних форм і методів організації виробництва. У першу чергу це концентрація, спеціалізація, кооперування та комбінування, що дає змогу використовувати високопродуктивне автоматизоване устаткування (гнучкі, потокові й роторно-конвеєрні лінії та ін.).

Результативним способом екстенсивного і інтенсивного використання основних засобів і виробничих потужностей на підприємствах є швидкі темпи освоєння проектних потужностей, введених в дію нових технологічних агрегатів, ліній, устаткування.

Список використаних джерел

1. Петрович Й.М. Економіка підприємства Підручник 2-ге видання, виправлене Видавництво „Магнолія” 2006, Львів – 2008 390- 396 с.

2. Сметанюк О.А. Сочівець О.П. Етимологія критерії «Ефективність управління організацією» //Актуальні проблеми економіки – 2009 - №8 (98) - 136 – 140 с.

3. Синк Д. Управление производительностью: планирование, измерение, оценка, контроль и повышение. Пер. с англ.-М 1989-528 с.

Буряченко Л.Ю., старший викладач
Вінницький фінансово-економічний університет

КОНТРОЛІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки українські підприємства переживають непростий етап своєї діяльності на фоні кризових явищ, високого рівня плинності економічних процесів на регіональному та державному рівнях, підвищення активності суб'єктів господарювання на світовому ринку, що змушує оперативно реагувати на будь-які зміни, використовувати ефективні методи управління, тим самим забезпечуючи конкурентоспроможність підприємства.

Метою будь-якого підприємства є отримання та утримання найкращої позиції на ринку за рахунок формування, підтримання та розвитку конкурентних переваг.

На сьогоднішній день підприємствам вирішують численні проблеми, що спричинені як зовнішніми (світова криза, жорстка міжнародна конкуренція, посилення вимог міжнародних стандартів, оподаткування) так і внутрішніми факторами (кваліфікація працівників, коливання попиту, ціни на сировину та енергоресурси та інше).

Зростання невизначеності під час прийняття управлінських рішень, зумовлене як раз проблемами внутрішнього характеру, з яких основною є інформаційна обмеженість. Несвоєчасність та недостатність оперативних інформаційних даних щодо сучасного стану підприємства, структури витрат за кожним з видів діяльності, перспектив розвитку здебільшого спричиняє помилки в прийнятті управлінських рішень або їхню затримку. Усе це зумовлює потребу вдосконалити управлінські процедури, методи, механізми.

Новітня концепція системного управління підприємством – контролінг, має великий потенціал як сукупність методів оперативного та стратегічного менеджменту, планування, аналізу та контролю на якісно новому етапі розвитку підприємства та потребує обґрунтування та дослідження. Одним із завдань контролінгу є інформаційно-аналітична підтримка прийняття управлінських рішень.

Поняття «контролінг» увійшло до української термінології порівняно недавно. В Україні перша публікація з цієї теми з'явилася лише в 1997 р., але і дотепер ведеться гостра полеміка відносно суті, функціонування і ефективності контролінгу.

Наукові дослідження різних аспектів контролінгу знайшли відображення в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених: І. Бланк, І. Басанцов, І. Брижань, В. Геєць, О. Гребешкова, О. Григорів, А. Дайле, С. Данилочин, В. Карцева, М. Калверт, С. Козьменко, Т. Коупленд, Е. Майер, Р. Манн, О. Мелих, М. Мескон, Г. Партин, М. Портер, С. Приймак, В. Савчук, В. Сопка, Л. Сухарева, А. Томпсон, О. Терещенко, А. Турило, С. Фалько, Х. Фольмут, Д. Хан, І. Хома, Б. Хьюстон, М. Чумаченко, Н. Чухрай та інші.

У сучасних реаліях економічної нестабільності та жорсткої конкуренції перед суб'єктами господарювання постає нагальна потреба впровадження якісних змін та використання прогресивних концепцій і механізмів управління підприємством. Одним з таких механізмів виступає контролінг як фундаментальний інструмент в системі менеджменту підприємства. Роль контролінгу в системі управління полягає в координації елементів, які входять у цю систему, в забезпеченні планування, обліку й аналізу економічних показників

господарської діяльності та прийняття рішень на основі отриманої інформації про тенденції розвитку фірми [1, с. 75].

Контролінг – це спеціальна система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства і охоплює інформаційне забезпечення управління, його планування, організацію взаємодії, мотивацію і контроль [2, с. 11].

Можна виділити три групи концептуальних підходів до контролінгу з орієнтацією на:

- 1) бухгалтерський облік;
- 2) інформацію;
- 3) координацію діяльності.

Концепції, що орієнтовані на бухгалтерський облік – це інформаційне забезпечення підприємства на основі даних бухгалтерського обліку та переорієнтація їх на майбутнє. Ця концепція контролінгу обмежується тільки грошовими показниками діяльності підприємства, тому є досить вузьким підходом в управлінні підприємством.

Концепції контролінгу, що орієнтовані на інформацію – разом із бухгалтерською інформацією використовується кількісна та якісна інформація діяльності підприємства. Головною метою при цьому є координація підбору та підготовки інформації, для забезпечення процесу прийняття управлінських рішень керівництвом підприємства. Оскільки потреби в інформації занадто багатоаспектні, та носять невизначений, розмитий характер, то включення цих інформаційних задач в функціональну структуру підприємства є надто проблематичним.

Концепції, що орієнтовані на координацію базується на відмінності між системою управління та системою виконання. Відносно обсягу координаційної задачі виділяють дві групи концепцій, що орієнтовані:

- 1) на планування та контроль;
- 2) на систему управління в цілому.

Метою контролінгу з орієнтацією на планування та контроль є координація планування, контролю та інформаційного забезпечення структурних підрозділів підприємства. Однак враховуючи проблеми які можуть виникнути між підсистемами управлінської структури, координаційна функція контролінгу розширюється (концепції з орієнтацією на систему управління в цілому).

На сьогоднішній день, все більше інтересу привертає концепція контролінгу як системного управління підприємством. Дослідження контролінгу при такому підході повинні бути реалізовані на основі системного підходу з урахуванням впливу кожного фактору при прийнятті управлінських рішень. При вивченні взаємозв'язку різних явищ, вкрай важливим є здатність моделювання зовнішнього середовища, вивчення внутрішніх та зовнішніх чинників, які дають змогу адаптуватися підприємству до змін та підтримувати збалансований стан.

Основою концепції контролінгу (системного управління організацією) є прагнення забезпечити успішне функціонування організаційної системи в довгостроковому періоді шляхом:

- адаптації стратегічних цілей до змін зовнішнього середовища;
- погодження оперативних планів зі стратегічним планом розвитку організаційної системи;
- координації та інтеграції оперативних планів по бізнес-процесам;
- створення системи забезпечення менеджерів інформацією для різних рівнів управління в оптимальні періоди часу;
- створення системи контролю над виконанням планів, корегування їх змісту та строків реалізації;
- адаптація організаційної структури управління підприємством з метою підвищення її гнучкості та здатності швидко реагувати на змінні вимоги зовнішнього середовища.

Основною метою контролінгу є інформаційне забезпечення та орієнтація процесу управління на досягнення цілей підприємства.

Контролінг забезпечує виконання наступних функцій:

- 1) сервісна (забезпечення необхідною для управління інформацією);
- 2) функція прийняття рішень (функція управління);
- 3) внутрішній контроль на підприємстві.

Сервісна функція – це інформаційне обслуговування контролінгу, яке забезпечується за допомогою системи планування, нормування, обліку та контролю. Всі ці системи орієнтовані на досягнення цілі, кінцевого результату діяльності підприємства. Інформація повинна містити задані показники (планові, нормативні) та фактичні, в тому числі відомості про відхилення, виявлені в ході обліку.

Функція управління контролінгу реалізується з використанням даних аналізу відхилень, величини покриття та загальних результатів діяльності підприємства. Ця інформація необхідна для прийняття тактичних (оперативних) та стратегічних управлінських рішень.

Функція внутрішнього контролю передбачає контроль економічної роботи як організації у цілому, так й його структурних підрозділів.

Функціонування контролінгу надає інформацію, важливу для:

- визначення стратегії та планування майбутніх процесів та результатів діяльності підприємства;
- контролю за поточною діяльністю;
- оптимізації затрат;
- оцінки ефективності діяльності;
- зниження суб'єктивності в процесі прийняття управлінських рішень.

Результатом впровадження контролінгу є система, яка сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства та дозволяє:

- передбачити результати діяльності підприємства;
- планувати діяльність з метою підвищення ефективності використання ресурсів;
- вчасно отримувати інформацію необхідну для прийняття управлінських рішень;
- підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Відповідно до цього формування ефективної системи управління напряму пов'язано з системою контролінгу, яка має враховувати як внутрішні показники діяльності підприємства, так і тенденції розвитку ринкового середовища.

Отже, систему контролінгу можна вважати частиною системи управління конкурентоспроможністю підприємства. Відповідаючи умовам комплексності та інтегрованості контролінг забезпечує цілісний погляд на діяльність підприємства в минулому, теперішньому та майбутньому.

Система контролінгу визначає набір показників, які характеризують зміни як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, на відміну від фінансового обліку, який відстежує в основному внутрішні зміни в господарській діяльності, та управлінського, який також враховує зміни всередині підприємства і лише в певній мірі за його межами. Принциповою відмінністю контролінгу від інших підсистем обліку є спрямованість на майбутнє, оскільки його становлення обумовлено необхідністю стратегічного планування і управління підприємством, без чого неможливо забезпечити тривале існування в ринковому середовищі [1, с. 78, с. 84].

Контролінг, перебуваючи на перетині обліку, інформаційного забезпечення, контролю і координації, займає особливе місце в системі менеджменту, він об'єднує всі ці функції, інтегрує й координує у єдиний механізм [3, с. 63].

Контролінг тісно взаємозв'язок з різними видами управлінської діяльності:

- управління маркетингом – контроль над просуванням нових товарів на ринок, інформаційна підтримка політики цін і знижок, ведення статистики продажів, аналіз ринку збуту з метою його розширення;

- управління виробництвом – контроль над виконанням виробничих замовлень, контроль над технологічною дисципліною, ведення документації для супроводження виробничих замовлень, оперативне визначення фактичної собівартості виробничих замовлень;
- управління нововведеннями – впровадження єдиної інноваційної діяльності підприємства, розробка планів освоєння нової техніки і технологій, забезпечення фінансами і матеріальними ресурсами програм нововведень;
- управління персоналом – розробка та впровадження інструментів для забезпечення підтримки необхідної продуктивності праці на підприємстві;
- управління збутовою діяльністю – ведення баз даних продукції, планування строків поставки й витрат на транспортування, комп'ютерне ведення контрактів;
- управління матеріально-технічним забезпеченням – поточна оцінка закупок та формування орієнтованої на ринок системи матеріального забезпечення, управління багатоланковою структурою складів;
- управління фінансами – повний контроль за рухом коштів, забезпечення рентабельності та підтримання ліквідності підприємства;
- управління витратами – формування повного уявлення про собівартість кінцевого продукту по компонентах витрат;
- управління якістю – контроль на всіх стадіях життєвого циклу продукції з дотриманням вимог ГОСТ та міжнародних стандартів, розробка заходів щодо запобігання та усунення браку [4, с. 15-16].

Під час ведення підприємницької діяльності фінансовий контролінг зорієнтований на функціональну підтримку фінансового менеджменту господарюючого суб'єкта, що визначає його зміст, значення та основні завдання. Основною метою при цьому є орієнтація процесу управління на збільшення об'ємів прибутку, максимізацію показників, збільшення вартості капіталу, збереження рівня платоспроможності, контроль та ідентифікацію ризиків тощо. Основними функціями фінансового контролінгу як інструменту менеджменту є:

- координація (процесів управління, планування та регулювання інформаційних потоків);
- фінансова стратегія (розробка позицій та шляхів досягнення стратегічних цілей підприємства, адаптація господарських процесів);
- планування та бюджетування (прогнозування, розробка, планування, моніторинг, удосконалення, забезпечення процесу бюджетування);
- контроль (забезпечення аналізу, виявлення та усунення відхилень фінансових показників, розробка заходів нейтралізації, управлінський облік, корегування фінансових планів, пошук нових можливостей);
- внутрішній консалтинг та методичне забезпечення (розробка рекомендацій, надання консультацій менеджерам, використання методик, процесів, систем);
- внутрішній аудит та ревізія (координація діяльності, аудит, контроль за документообігом та показниками тощо).

Щодо основ менеджменту, то «організаційно-економічний механізм управління підприємством можна розглядати як складову частину та ієрархічний рівень у єдиній ієрархії всіх механізмів функціонування підприємства. Він містить певну сукупність організаційних і економічних важелів, які впливають на економічні й організаційні параметри процесу управління з метою забезпечення ефективності та отримання конкурентних переваг». Проте в цей механізм управління підприємством входить і фінансовий контролінг «як інструмент управлінського процесу, що знаходиться на перетині обліку, інформаційного забезпечення, контролю, координації і займає особливе місце в управлінні підприємством. Контролінг є своєрідним механізмом саморегулювання на підприємстві, що забезпечує зворотній зв'язок у контурі управління» [4, с. 48].

Фінансовий контролінг як одна з функцій менеджменту, зокрема концепції ефективного управління підприємством забезпечує тривале його існування та розвиток у складних умовах конкуренції.

«Філософія контролінгу визначається превентивною діяльністю із вивчення функціонування підприємства, його поточних і перспективних шансів. Реалізація цієї діяльності здійснюється на чотирьох принципах: розвитку, оперативності, стратегії, звітності».

У сучасному функціонуванні підприємств контролінг посідає основне місце, забезпечуючи постійний нагляд та контроль за доцільністю та правильністю ведення господарської діяльності, що дозволяє оперативно реагувати та відповідно вносити корективи в процес господарювання за умов збереження або нарощування темпів виробництва.

Фінансовий контролінг як ефективний інструмент менеджменту вміщує такі складові:

1) поточні і стратегічні завдання в підприємстві загалом, а також в окремих структурних підрозділах і службах;

2) схеми організаційної структури, центрів витрат і відповідальності;

3) формування аналітичного і регулятивного блоку в системі контролінгу;

4) положення функціональних обов'язків і прав служби контролінгу, а також окремих спеціалістів;

5) інформаційні потоки, що забезпечують своєчасну інформацію із результатів діяльності підрозділів підприємства;

6) критичні величини за окремими показниками в системі аналізу відхилень між нормативними (плановими) і фактичними показниками;

7) терміни проведення аналізу фактичного стану за центрами витрат і відповідальності підприємству загалом;

8) терміни подачі результатів аналізу і підготовлених проектів управлінських рішень керівнику підприємства систему контролю за виконанням управлінських рішень;

9) способи повідомлення керівникам про виявлені недоліки [1, с. 41].

Таким чином, контролінг – це саморегульована система методів і інструментів, спрямована на функціональну підтримку менеджменту на підприємстві шляхом концентрації контролюючих дій за основними напрямками управління його фінансами, виявлення відхилень фактичних значень контрольних показників від нормативних і вжиття оперативних заходів для нормалізації процесу управління фінансами [3].

Таким чином, контролінг виступає фундаментальним інструментом в системі менеджменту, який сприяє підвищенню ефективності діяльності та забезпеченню сталого розвитку підприємства. Запровадження системи контролінгу дозволить: ефективно управляти власними ресурсами, своєчасно виявити зміни в тенденціях розвитку зовнішнього і внутрішнього середовища, максимізувати прибуток при мінімізації ризиків, отримувати точну інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, створити сучасну систему інформаційного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Брітченко І. Г., Князевич А. О. Контролінг : навч. посіб. Рівне : Волинські обереги, 2015. 280 с.
2. Лозовицький Д. С. Контролінг : навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 310 с.
3. Павленков М. Н. Контроллинг функциональных сфер предприятия : учеб. пособие. Нижний Новгород : ННГУ, 2017. 133 с.
4. Чувашлова М. В. Внедрение контроллинга в систему управления предприятием авиационной промышленности: монография. Москва: Издательский дом Академии Естествознания, 2013. 316 с.

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Управління конкурентоспроможністю українських підприємств на європейському ринку потребує встановлення сприятливих і конкурентних умов виробництва на внутрішньому ринку.

Нарощування та диверсифікація виробництва, збільшення експорту можливі за умов сприяння українським компаніям у виході на нові ринки, зокрема для їх якісної презентації цільовій аудиторії на міжнародних форумах і торговельних виставках. Це підвищить інформованість іноземних партнерів та інвесторів про експортні можливості української модної індустрії одягу.

Інтеграція України в світовий економічний простір матиме певні наслідки в різних секторах її національної економіки. Це пов'язано з тим, що деякі галузі характеризуються високим рівнем експорто-орієнтованості, інші навпаки задовольняють потреби виключно внутрішнього ринку; деякі галузі потребують значних капітальних інвестицій з тривалим терміном окупності, інші – можуть забезпечити стабільні прибутки вже через незначний проміжок часу. Ці фактори і визначають терміни адаптації галузей до умов лібералізованого зовнішньоторговельного режиму.

Значний внесок у розробку теорії управління конкурентоспроможністю підприємства внесли зарубіжні вчені М. Альберт, Г. Армстронг, С. Брю, В. Вонг, П. Дракер, Т. Коллінз, Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, К. Макконелл, М. Мескон, М. Портер, С. Репп, Ф. Хедоурі. Дослідженню теорії конкуренції та конкурентоспроможності присвячені роботи вітчизняних економістів Г. Азагальдова, Г. Азоева, С. Барашкова, Є. Горбашко, М. Долинської, П. Зав'ялова, Ю. Кормнова, А. Кунаєва, І. Ліфиця, І. Соловійова, Р. Фатхутдінова, А. Юданова та багатьох інших.

Важливим елементом ринкової економіки є конкуренція. Ринок, механізм його дії не може нормально існувати без розвинутих форм конкуренції. Як слушно стверджував відомий англійський економіст Ф. Хайєк, «суспільства, які покладаються на конкуренцію, успішніше за інших досягають своєї мети».

Конкуренція – економічне змагання виробників однакових видів продукції на ринку за залучення більшої кількості покупців та одержання максимального доходу в короткостроковому або довгостроковому періодах. Основа конкурентних відносин – свобода вибору – реалізується у формі прагнення кожного одержувати для себе особисто грошовий дохід. Конкуренція означає наявність на ринку великої кількості незалежно діючих продавців і покупців.

У процесі конкурентної боротьби учасники переслідують однакові цілі – максимізація прибутку за рахунок завоювання переваг споживачів. Однак способи й шляхи досягнення цієї загальної мети різні. Тому в конкурентній боротьбі перемагає той, хто раніше від інших домігся певних конкурентних переваг і захопив стійкий сегмент ринку. Але завоювання переваг – це тільки початок, набагато складніше втриматися на ринку, зберігаючи свої первісні позиції.

Конкурентоспроможність – ринкова категорія, що має динамічний, мінливий характер. Так, при незмінних якісних характеристиках товару, його конкурентоспроможність може змінюватися в широких межах залежно від кон'юнктури ринку, дій конкурентів, зміни цін, рекламних заходів тощо.

Конкурентоспроможність – синтетичний показник, який відбиває сукупний прояв багатьох факторів – від динаміки та рівня розвитку національної економіки до вміння

організувати й керувати процесом формування якості й конкурентоспроможності в рамках будь-якої господарської одиниці. Разом з тим світовий досвід показує, що саме в умовах відкритої ринкової економіки, яку не можливо уявити без гострої конкуренції, з'являються фактори, які роблять конкурентоспроможність умовою виживання товаровиробників, мірилом результативності їх господарської діяльності, економічного процвітання країни.

Конкурентоспроможність підприємства повинна забезпечуватися такими показниками, як висока виробнича ефективність, яка реалізується завдяки сучасному обладнанню, технологіям, кваліфікованими працівниками та здатністю завоювати й тривалий час утримувати стійні позиції на ринку, що забезпечується завдяки ефективних принципів маркетингового управління.

Основними умовами забезпечення конкурентоспроможності є:

- 1) застосування наукових підходів до стратегічного менеджменту;
- 2) забезпечення єдності розвитку техніки, технології, економіки, управління;
- 3) застосування сучасних методів дослідження й розробок (програмно-цільове планування, теорія прийняття рішень і т.д.);
- 4) розгляд взаємозв'язків функцій управління будь-яким процесом на всіх стадіях життєвого циклу об'єкта;
- 5) формування системи заходів із забезпечення конкурентоспроможності різних об'єктів.

Конкурентоспроможність підприємства – це відносна характеристика, яка відображає відмінності даної фірми від розвитку конкурентних фірм за ступенем задоволення своїми товарами потреб людей та за ефективністю виробничої діяльності. Конкурентоспроможність фірми характеризує можливість та динаміку її пристосування до умов ринкової конкуренції.

Для забезпечення конкурентоспроможності організації використовується переважно системний підхід до управління. У світі існує декілька підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств, основними з яких є:

- метод, що заснований на теорії ефективної конкуренції;
- підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства, які пов'язують її рівень з показниками якості (конкурентоспроможності) продукції, що випускається;
- методи, засновані на теорії конкурентної переваги;
- метод бенчмаркінгу.

Вказані методи кардинально відрізняються, за своєю сутністю та базою формування показників конкурентоспроможності. Використання їх може бути зручним в різних ситуаціях залежно від специфіки галузі, до якої відноситься досліджуваний об'єкт.

Результати оцінки конкурентоспроможності використовуються для того, щоб зробити певні висновки про неї, а також для вибору шляхів оптимального підвищення конкурентоспроможності продукції з метою розв'язання проблем її збуту. Проте факт високої конкурентоспроможності самого виробу є лише необхідною умовою реалізації цього виробу на ринку в заданих обсягах. Варто враховувати форми та методи технічного обслуговування, наявність реклами, торгово-політичні відносини між країнами тощо.

Розвиток інтеграційних процесів в світовій економіці нерозривно пов'язаний з інтернаціоналізацією виробництва, а надалі – з економічною інтеграцією.

Економічна інтеграція являє собою взаємодію економічних систем держав-учасниць з метою усунення дискримінацій між господарськими одиницями та створення якісно нової міжнародної економічної структури більш високого рівня за допомогою злиття економічних систем суб'єктів що інтегруються, де економічна система є сукупністю взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства.

Інтеграція характеризується деякими істотними ознаками, що у сукупності відрізняють її від інших форм економічної взаємодії країн-узгодження економічної політики країн-учасниць:

- зближення національних законодавств, норм і стандартів;
- взаємопроникнення і переплетення національних виробничих процесів, формування в рамках регіону технологічної єдності виробничого процесу;

- широкий розвиток міжнародної спеціалізації і кооперації у виробництві, науці і техніці;
- пов'язані з цим структурні зміни в економіці країн-учасниць;
- цілеспрямоване регулювання інтеграційного процесу, розвиток органів управління регіональною господарчою взаємодією.

Необхідно підкреслити, що для забезпечення стійких конкурентних позицій на європейському ринку, підприємству, перш за все, необхідно володіти конкурентними перевагами на національному ринку, вправно використовувати всі свої ресурси та можливості.

Запорукою успішного функціонування підприємства є вміння вправно використовувати свої переваги над конкурентами. Конкурентна стратегія – це спосіб забезпечення стійких конкурентних переваг підприємства шляхом конкурентної боротьби, задоволення різноманітних потреб споживачів краще, ніж це роблять конкуренти.

Розробка і вибір стратегії залежать від ряду чинників, а саме: потреби споживачів, поведінка конкурентів, мета підприємства, рівень конкурентоспроможності підприємства на початок періоду розробки стратегії, частка підприємства на ринку, обсяг потенціалу підприємства.

Одним з основних питань розробки стратегії управління підвищенням конкурентоспроможності підприємства є визначення ключових факторів успіху. Серед основних груп таких факторів можна виділити технологічні фактори, фактори виробництва, фактори розподілу та маркетингу, рівень кваліфікації персоналу, можливості організації, її імідж та репутація. Тільки врахування сукупності всіх факторів дає можливість розробити ефективну стратегію управління підвищенням конкурентоспроможності підприємства, яке засноване на посиленні впливу позитивних факторів і зниженні впливу негативних факторів на діяльність організації.

На основі врахування ключових факторів успіху формують стратегії управління підвищенням конкурентоспроможності підприємства. Виділяють принаймні п'ять концептуальних матриць (шаблонів), що допомагають підприємствам формувати їм свої стратегії управління. До них відносяться: стратегії проникнення на ринок, розвиток ринку, розвиток продукту, стратегії диверсифікації, стратегії «негативного» росту.

Управління конкурентоспроможністю підприємства повинно сприяти покращенню основних характеристик стану підприємства та підвищувати конкурентоздатність його продукції на світовому ринку.

Основними етапами процесу управління конкурентоспроможністю підприємства є наступні:

- формування конкурентного потенціалу підприємства;
- розробка системи конкурентних переваг;
- формування підходу до управління конкурентоспроможністю підприємства;
- реалізація конкурентних переваг діяльності підприємства та підключення системи моніторингу й зворотного зв'язку управління конкурентоспроможністю підприємства.

Їх послідовна реалізація дозволить впровадити сучасні методики торгівлі, які формують у цілому економічні умови збуту товарів підприємства.

Пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємства варто вести одночасно за кількома спектрами його діяльності, де позиції найбільш сильні або можуть стати такими при виборі правильного стратегічного курсу. Саме від того, наскільки правильною та доцільною буде обраний напрям, залежить високоефективна господарська діяльність підприємства.

З метою підвищення конкурентоспроможності підприємств особлива увага повинна бути надана вирішенню наступних завдань:

- поліпшення нормативно-правової бази розвитку та вдосконалення конкурентного середовища;

- системний аналіз повинен стати основою для проведення оцінки конкурентоспроможності підприємства;
- розвиток споживчого попиту на продукцію і послуги шляхом введення прогресивних стандартів якості, розширення правової бази споживчих суспільств, розповсюдження достовірної інформації про товари і послуги;
- оцінка конкурентоспроможності повинна здійснюватися на основі нормування відповідних показників;
- стимулювання підприємств до проведення глобальної стратегії щодо перспектив розвитку, підвищення ефективності, конкурентоспроможності і розширення експорту;
- рівень конкурентоспроможності повинен бути оцінений у динаміці, що забезпечить можливість прогнозування змін у майбутньому.

Забезпечення конкурентоспроможності української продукції на європейському ринку потребує встановлення сприятливих і конкурентних умов виробництва на внутрішньому ринку.

Нарощування та диверсифікація виробництва, збільшення експорту можливі за умов сприяння українським компаніям у виході на нові ринки, зокрема для їх якісної презентації цільовій аудиторії на міжнародних форумах і торговельних виставках.

Управління конкурентоспроможністю має спиратися на передбачення небезпек конкуренції, аналіз конкурентних ситуацій в галузі і на ринку, оцінку ринкового положення підприємства і його конкурентів, розробку заходів щодо зниження негативних наслідків конкурентної боротьби й застосування механізму конкуренції для подальшого розвитку підприємства.

Отже, для подальшого розвитку та покращення конкурентних позицій підприємства запропоновано наступні напрями підвищення конкурентоспроможності:

- вихід на європейський ринок шляхом сорсингу;
- впровадження відповідних стандартів;
- підвищення рівня прозорості та сталості провадження діяльності;
- виготовлення якісної продукції як і на ринки ЄС так і на українські ринки;
- впровадження прогресивних методів реклами та маркетингу;
- створення корпоративної бренд-платформи;
- впровадження заходів матеріальної та нематеріальної мотивації;
- удосконалення системи контролю за запасами. Це дозволить знизити витрати, позбавитися проблем із нестачею продукції, покращити моніторинг товарів у ланцюгу постачання.
- спрощення обміну даними зі своїми закупівельниками шляхом упровадження електронного обміну даними.

Список використаних джерел

1. Діденко О.Є., Жураківський П.І. Модель управління конкурентоспроможністю підприємства. Ефективна економіка. 2017. №5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5590>.
2. Комаха А. Состояние и развитие экономической конкуренции в Украине. «Финансовая консультация». 2015. № 11.
3. Михайленко О.В. Система управління конкурентоспроможністю продукції підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 13. Ч. 2.
4. Піддубний І.О., Піддубна А.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: Навч. посібник. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. 264 с.
5. Романишин С.Б. Система управління конкурентоспроможністю підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.12
6. Шершньова З.С., Оборська С.В. Стратегічне управління. Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2016.

Білецька Н.В.
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Вінницький кооперативний інститут
Громовий В.В.
Студент 2 курсу
Вінницький кооперативний інститут
Скорих В.О.
Студент 2 курсу
Вінницький кооперативний інститут

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПОДАТКОВИХ РОЗРАХУНКІВ І ПЛАТЕЖІВ

Підвищення інформативної місткості управлінських даних і сприяння комплексності сценаріїв реалізації облікових завдань супроводжуються розвитком організації бухгалтерського обліку, що – в повній мірі – відноситься й до обліку податкових розрахунків і платежів. Однією з основних цілей економічної та облікової політики будь-якого підприємства є мінімізація витрат, у тому числі пов'язаних зі сплатою податків – як безпосередньо сум податків, так і непрямих витрат (ведення документації, заповнення та подання декларацій тощо).

Унаслідок своєї недосконалості податкова система орієнтує на пошук нових рішень щодо податкових реформ і спонукає до податкового планування з метою зменшення податкового навантаження на мікроекономічному рівні зі встановленням оптимальних розмірів податкових платежів, що сприяє зниженню податкового навантаження та відповідно розвитку підприємств у нестійких економічних умовах. Проведені дослідження показали, що податкова система в Україні відрізняється ускладненим адмініструванням, що обґрунтовується шкалою «Paying Taxes» (107 місце з 189 країн) рейтингу «Doing Business» Світового банку. За даними системного звіту, Рада бізнес-омбудсмена, починаючи з травня 2015 р., отримала 585 скарг від компаній і організацій на роботу державних органів, а також ініціювала розслідування за 342 зверненнями, з яких 43 % надійшло щодо роботи органів Державної фіскальної служби, яким висловлюють довіру лише 17 % громадян.

На теперішній час низка господарських та соціально-правових чинників впливу на функціонування вітчизняних суб'єктів суттєво впливає на удосконалення бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів, організації податкового планування як умов ефективного розвитку підприємств. Така ситуація пояснюється якісними параметрами податкової оптимізації, організація якої здійснюється для підвищення ефективності діяльності та виявлення внутрішніх резервів, що забезпечують сталий розвиток підприємства без залучення інших джерел фінансування через керівний вплив на фінансові результати. Ці заходи мають тактичний характер, націлені на миттєвий результат, що спонукає до постійного їх моніторингу та своєчасного регулювання відповідно до потреб системного запровадження податкової оптимізації.

Облікова інтерпретація отриманого підприємством фінансового результату характеризується суб'єктивною ознакою, яка обумовлює загальний характер розрахунку його суми залежно від моменту облікового відображення подій та явищ, керуючись тим методом оцінки витрат, який закріплено в обліковій політиці суб'єкта господарювання. Таким чином, якщо доходи підприємства є безумовними та повністю обґрунтованими і представляють суму виручки, то витрати – це результат застосування методики бухгалтерського обліку, а отже, професійних компетенцій фахівця, що певним чином нівелює їх достовірний характер.

Аналіз сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових робіт дозволив зробити висновок про багатогранність досліджень у розрізі організації системи оподаткування, оптимізації

податкових розрахунків і зниження податкового навантаження на мікроекономічному рівні. Бухгалтерський аспект податкових розрахунків і платежів, їх організацію, методику та шляхи удосконалення розглядали різні науковці, зокрема, Т.В. Адашкевич, Л.І. Бабій, М.М. Бенько, М.І. Бондар, Т.В. Бочуля, М.Т. Білуха, І.А. Волкова, Е.С. Гейер, А.П. Грінько, А.М. Демянова, В.М. Жук, Т. І. Єфіменко, І.В. Жиглей, І.В.Жураковська, Л.О. Кадуріна, І.Р. Коновалова, Ю.А. Кузьмінський, Н.В. Малигіна, Т.Г. Осадчук, О.В. Рура, Н.А. Рязанова, В.В. Сопко, О.М. Чабанюк та інші вчені. Науковці заклали теоретико-методологічну основу для активізації податкових реформ, пропозицій і рекомендацій щодо теорії та методології бухгалтерського обліку податкових розрахунків і платежів. Однак, актуальною залишається потреба в систематизації наукових розробок щодо формування податкової політики як на макро- так і на мікрорівнях, узагальнення результативної практики податкових реформ в Україні; впровадження базових положень і регуляторів щодо бухгалтерського обліку податкових розрахунків; розроблення рекомендацій для удосконалення організації обліку розрахункових платежів з податків на прибуток та додану вартість; впровадження організаційно-методичного базису узгодження фінансової та податкової звітності. За таких умов набуває особливої актуальності необхідність удосконалення теоретико-методичних засад облікового забезпечення податкових розрахунків та звітності, що поєднано із потребою організації на підприємствах податкового планування.

Список використаних джерел:

1. Бугай Т. В. Концепція реформування податкової системи України: наукові та практичні аспекти. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2017. № 2. С. 32–46.
2. Бюджетний щоденник на 2016 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: goo.gl/CSjDwH. (дата звернення: 07.02.2017). Назва з екрану.
3. Валуев Б. И. Теория бухгалтерского учета: монография. Одесса: ОДЕУ; «Принт-мастер», 2012. 272 с.
4. «Витрати. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>. (дата звернення: 10.08.2016). Назва з екрану.
5. Галкін Д. О. Призначення, різновиди та процедура податкового обліку. Форум права. 2019. № 1. С. 80–86.
6. Жук В. Н. Основы институциональной теории бухгалтерского учета: монография. К.: «Аграрная наука», 2018. – 408 с.
7. Івашко О. А. Проблеми та напрями вдосконалення податкової політики України. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2017. Вип. 16. С. 38–42. (Серія «Економіка»).

Корж Н.В., доктор економічних наук, професор
*Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО: ПЕРЕХІД ВІД «ВИЖИВАННЯ ДО ПРОЦВІТАННЯ» В УМОВАХ VUCA-СВІТУ

Світ не покидає невизначеність та хаос. Пандемія COVID-19 стала трампліном до змін. Окремі особистості та спільноти відповіли співчуттям і силою. Організації, незважаючи на те, що багато хто дивився крізь пальці на звільнення і зупинки, застосовували заходи для захисту здоров'я і безпеки своїх співробітників, створення основних послуг і розгортання кадрових стратегій для підтримки співробітників в режимі реального часу. Екосистеми

об'єдналися, щоб використовувати свої колективні та додаткові можливості для досягнення значущих змін. Соціальне підприємство запрацювало. Ще у «Звіті про глобальні тенденції в сфері людського капіталу на 2018 рік» проговорювалися ідеї соціального підприємства та наводилося його визначення як «нового соціального договору, який пропонує гуманні (більш людські) відносини між людиною і організацією, організацією і суспільством [1]. З 2018 року ми бачимо, що швидкість і масштаби змін продовжують пришвидшуватися, а технологічні досягнення якісно змінюються в більш короткі проміжки часу. Разом з тим, людські інтереси розглядалися окремо від технологічних досягнень, якщо не в безпосередньому конфлікті з ними. І тому наріжним каменем Звіту 2020 постало питання чи дійсно людство і технології перебувають у конфлікті, і чи можна вирішити парадокс пошуку способів залишатися людиною в світі, керованому технологіями.

Перехід від «виживання до процвітання» залежить від того, чи стане організація гуманною (людською) за своєю суттю, тобто, чи стане вона носієм іншого стилю розвитку, для якого організація підходить до кожного питання, проблеми та рішення в першу чергу з точки зору гуманності. У 2020 році COVID-19 викликав в організаціях по всьому світі радикально нові способи роботи та дії. Їм прийшлося відреагувати на раптову, неочікувану кризу швидко змінюючи статичний характер стратегій (розмірений рух від одного результату до іншого). Досвід виживання в нових умовах довів, що в динамічному середовищі шляхи та межі для досягнення цілей також мають змінюватися. А план дій на випадок непередбачуваних ситуацій може бути, взагалі, не затребуваним.

У світі постійних руйнувань зосередженість на виживанні обмежує прагнення людини сприймати нову реальність та здобувати результат, який зазвичай отримувала. Мислення «виживання» (статичне) розглядає спади в роботі як кризу в певний момент часу, котру необхідно подолати з очікуванням на те, що криза мине і все повернеться до старого ритму роботи. Організації з мисленням «виживання» прагнуть мати справу з реальністю, яку нав'язує зовнішнє середовище, - це те, що необхідно для успіху сьогодні.

Прагнення до процвітання, навпаки, орієнтує організацію на сприйняття нової реальності, як каталізатору для руху організації вперед. Організації з менталітетом «процвітання» прагнуть створювати нові реалії для того, щоб забезпечити домінування завтра.

Сьогоднішнє середовище надзвичайного динамізму та хаосу вимагає визначеного ступеня сміливості, розсудливості та гнучкості, які можуть принести лише люди і команди, котрі очолюють гуманні керівники. Для балансу між зростанням прибутковості підприємства, повагою, підтримкою власного середовища і стейкхолдерів, організація повинна дотримуватися таких принципів гуманності: мета і сенс, етика і справедливість, розвиток та вигода, співробітництво, прозорість, відкритість. Людський капітал, який ці принципи реалізує в організації дає соціальному підприємству можливість процвітати. Яким же чином організації мають себе позиціонувати для процвітання, коли вони зосереджені на змінах, без яких не можливо вижити? Слід зазначити, що дослідження по всьому світі питань розвитку організації фіксують зростання інтересу з цього питання саме у керівників відділу кадрів. А це, в котрий раз підтверджує, що питання людського капіталу актуалізується, особливо за умов пандемії. Досвід ведення бізнесу в пандемію показав, що організації, які були найкраще підготовлені до кризи COVID-19, прийняли мислення «процвітання» як можливість для просування вперед, краще використовували адаптивність та мобільність талановитих працівників.

У звіті Deloitte Global Human Capital Trends 2020 зазначається, що для виявлення сильних сторін працівника необхідно:

1. Інтегрувати фізичне, психічне, фінансове і соціальне здоров'я працівників в структуру самої роботи, а не вирішувати питання добробуту через додаткові програми.
2. Використання свободи вибору працівником як засобу стимулювання до навчання, адаптації та може підвищити їх залученість до операційних процесів.
3. Узгодження захоплень та інтересів працівників з потребами організації також може поліпшити роботу організації, знову ж таки, тому що працівники більш мотивовані і залучені в свою роботу і навчання.

4. Створення команд і суперкоманд, що використовують технології для поліпшення природних гуманних способів роботи. Продумане використання технологій дозволяє змінити характер роботи таким чином, щоб максимально використовувати явно людські здібності людей. Від інструментів спільної роботи, які покращують спільну роботу і зв'язку, до технологій штучного інтелекту, які можуть спрямовувати людей в прийнятті рішень, технології, інтегровані з людьми в командах, можуть дозволити цим командам домагатися нових і кращих результатів з більшою швидкістю і масштабом.

5. Розробка і застосування перспективних ідей з використанням даних в реальному часі для розкриття потенціалу персоналу. Розуміння робочої сили - це перший крок до узгодження їхньої поведінки з цілями організації таким чином, щоб визнавати потреби працівників, розвивати їх здібності і поважати їх цінності та цінності організації. Розуміння того, яка робота виконується і як її роблять люди, може допомогти організаціям виробити нові способи роботи, які розкривають прихований потенціал кожного працівника;

6. Зсув ролі HR від стандартизованих кадрових політик до нової відповідальності, яку потребує нова архітектура роботи на підприємстві. Щоб організація по-справжньому «олюднилася» за своєю суттю, HR повинен взяти на себе провідну роль у впровадженні гуманності (людяності) в усі аспекти роботи, співпрацюючи з бізнес-лідерами та іншими функціональними лідерами, щоб переосмислити мотивацію до роботи [3].

Умови пандемії надають організаціям можливість придбати навички для отримання енергії в хаосі, динамічного проектування. Організації, які використовують руйнування як можливість надихнути операційні процеси гуманністю, перетворити підприємство на живий соціалізований організм, забезпечить процвітання за рахунок руйнування [2].

В розвитку людського капіталу на 2021 рік визначено п'ять глобальних тенденцій планування добробуту в роботі; розкриття робочого потенціалу; зростання ролі команд; управління кадровими стратегіями; прискорення переходу до роботи зі зміни архітектури (прийняття корпоративного мислення, яке ставить на чільне місце роботу зі зміни архітектури, щоб отримати вигоду з унікальних людських сильних сторін).

COVID-19 зміцнив нашу переконаність в тому, що людські інтереси не відокремлені від технологічних досягнень, а є невід'ємною частиною організацій, котрі прагнуть повною мірою використовувати технології. Разом з тим, криза висвітлила цифровий розрив всередині країн, між регіонами, в громадах різного рівня. Однією з найбільших перешкод була складність побудови моделей для інтеграції людей з цими технологіями: створення нових звичок і методів управління для налагодження партнерства з доступними технологіями; задовольняти суто людських потреб (сенса, зв'язок та благополуччя на роботі); максимізувати робочий потенціал за рахунок розвитку здібностей і для захисту етичних цінностей.

Нові можливості, які пов'язані з кризою спричиненою COVID-19 пов'язані з тим, що соціальне підприємство не тільки декларує цілі, а наповнює сенсом та цінностями кожен аспект роботи.

Таблиця 1 – Взаємозв'язок між змінами, перспективами та можливостями досягнення процвітання в у мовах невизначеності

Зміна	Перспектива	Можливості для забезпечення перспектив
втрата сенсу	Капіталізація комфорту- можливість пов'язати талант, власний внесок в роботу з більш високою метою та місією	ставлення до працівників повинно бути справедливим та шанобливим. Організація має створювати підґрунтя для розуміння працівниками зв'язку між їх талантом, внеском в розвиток організації та суспільства, в цілому і власною вигодою.
збільшення робочого дня, виснаження і професійне вигорання.	Соціалізована екосистема- благополуччя в роботі	Докорінно перебудувати роботу в сторону результатів, а не дій, відкритий діалог, відкриті практики, пов'язані з благополуччям. Це відкриє для робітників можливість жити і працювати з максимальною віддачею.

Продовження таблиці 1

1	2	3
гендерна нерівність	Проектування організації здатної максимально використовувати талант і креатив людини, розуміти місце людини в світі машин.	Сегментування персоналу, з'ясування їх потреб та ефективна розробка цільових програм і політик, які сприятимуть підвищенню особистих якостей працівників, надаючи їм захист здоров'я, необхідну їм для безпечного виконання своєї роботи.
сформована уява, що людей замінять технології	Інтегрування команд з технологіями	Використання технологій як стратегії розвитку чи співробітництва. Це сприятиме організаціям не тільки оптимізувати витрати, але й створити цінність сформувати новий сенс в роботі для персоналу.
інформаційний голод	Управління знаннями: створення контексту для цифрового світу	створення культури практичного обміну знаннями та створення знань, які зміцнюють організаційні зв'язки і надають організації стійкість. Це сприятиме виживанню та процвітанню в умовах руйнування, невизначеності та змін.
орієнтація на компетентності працівника	Інвестування в стійкість до невизначеності в майбутньому (антикрихкість)	заохочення і пропозиції працівникам можливості для продовження зростання і адаптації на основі їх потенціалу, а не тільки на основі наявних у них навичок або сертифікатів. Потрібні зусилля для забезпечення розвитку персоналу, в обмін на подвійне зобов'язання щодо створення стійкої робочої сили, здатної адаптуватися до постійних змін.
компенсація стала індикатором культури, цінностей та ринкової вартості організації	Формування цінності на перспективу	з'ясувати принципи, що становлять основу філософії, програм і політики винагороди. І цими принципами мають стати людські цінності: цілепокладання, справедливість, прозорість, зростання і співробітництво
брак доступу до інформації про стан благополуччя працівника	Управління кадровими стратегіями, спрямованими на досягнення кращих результатів організацією	Використання технологій для системного збору визначальної інформації про стан працівників в режимі реального часу, для того, щоб відчувати вектор налаштування працівників .
зміна ролі HRофісу	Розширити фокус та збільшити вплив відділу кадрів в організації	Ціль HR- зануритися в роботу і переусвідомити якість роботи в операційних процесах. Розширення функцій HR: моніторинг настрою співробітників, встановлення зв'язків між лідерами організації, працівниками та командами, надання допомоги організації та персоналу в адаптації до мінливих вимог організації та бізнесу; HR повинен знайти провідні ніші для впливу та сфокусуватися на тих сферах, які допоможуть організації видужати та досягти процвітання в майбутньому.

[складено автором]

Таким чином, кризові моменти призводять до безпрецедентних, іноді героїчних дій, але антикрихкість цих дій це єдиний шлях до одужання. Він має бути вимощений добрими намірами та відчутними змінами. Мета, потенціал, перспектива і можливість більше не орієнтовані на майбутнє, а є реальністю зараз. Задача сьогодення не в покращенні минулого, а у створенні анти крихкого світу, який здатний приймати виклики та процвітати. Технології продовжують перетворювати способи нашої взаємодії з інформацією, організаціями та між собою, отримувати від них вигоди. Але серед перспективних технологій є і можливість заподіяння шкоди. Щоб просувати добро і захищати від непередбачених наслідків, суспільству необхідно нове спільне розуміння того, що означає створення надійних і етичних технологій. Пріоритет надійних і етичних технологій може мати вирішальне значення для безпеки, якості та справедливості нашого колективного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Dimple Agarwal et al., 2018 Global human capital trends, Deloitte Insights, March 2018.

2. Erica Volini et al., Returning to work in the future of work: Embracing purpose, potential, perspective, and possibility during COVID-19, Deloitte Insights, May 15, 2020.

3. Мартинова Л.Б., Корж Н.В. Стратегічна гнучкість – основа парадигми управління людськими капіталом та лідерства *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, березень 2021. № 20(48). С. 67–75.

Кудирко О. М., к.е.н,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТОВАРНИХ ОПЕРАЦІЙ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Бухгалтерський облік як інформаційна база управління має генерувати релевантну інформацію для прийняття як поточних, так і стратегічних рішень щодо їх оперативності та ефективності. Методологію побудови та організацію бухгалтерського обліку фінансових результатів діяльності підприємств торгівлі фармацевтичними товарами формують, як правило, три принципи:

- принцип облікового періоду,
- принцип відповідності,
- принцип нарахування.

За принципом відповідності затрати та доходи порівнюються за один і той самий період. Тому до проведення такого порівняння визначається відповідний період. Це дуже важливо, бо принцип нарахування передбачає відображення результатів діяльності – господарських операцій – у тому звітному періоді, коли вони відбулися, не враховуючи моменту отримання чи сплати грошових коштів. За принципом відповідності затрати та доходи порівнюються також за видами діяльності. Тому іншим принциповим питанням організації обліку цього об'єкта є класифікація видів діяльності.

Одиницею бухгалтерського обліку лікарських препаратів та фармацевтичних товарів є їх найменування, або однорідна група. Придбання товарів оформляється договором, який підписується між постачальником та покупцем. У договорі обумовлюється номенклатура і вартість товару, термін поставки та термін оплати, а також зобов'язання, які несуть підприємства. Надходження товарів відображається на підставі накладних, товарно-транспортних накладних типової форми.

Організація обліку результатів господарювання фармацевтичними товарами залежить від низки чинників:

по-перше, від форми продажу – оптової чи роздрібною, яку може застосовувати. Так, під час застосування оптової форми, реалізація товарів не збігається з надходженням грошових коштів. Тому виникає необхідність обліковувати дебіторську заборгованість від моменту постачання товарів до моменту надходження платежу за них. Під час застосування роздрібною форми момент реалізації товарів збігається з моментом оплати готівковими грошовими коштами;

по-друге, наявність різних цін при придбанні і реалізації товарів. Цей фактор обумовлює необхідність обліку товарів, або за купівельною (первісною) вартістю, або за ціною реалізації. Якщо підприємство облікує товари за ціною реалізації, то виникає необхідність облікувати різницю між цінами реалізації та придбання, а саме торгової націнки.

При організації поточного обліку товарів під час реалізації та його складових необхідно звернути увагу на План рахунків та його відповідність потребам внутрішніх користувачів облікової інформації. Існують як типові, законодавчо запропоновані переліки рахунків, так і

індивідуалізовані – робочі.

Робочий план рахунків гарантує таку організацію обліку доходів, витрат та фінансових результатів, щоб дані рахунків можна було використовувати як у фінансовому, так і в управлінському обліку. Для цього, на наш погляд, у Робочому плані необхідно чітко розмежувати витрати, доходи та фінансові результати за видами діяльності, що здійснюються в підприємствах торгівлі.

Насамперед необхідно зазначити зміни, які відбудуться в робочому Плані рахунків підприємства в класах доходів та витрат, що стане підґрунтям для підвищення аналітичності інформації, а саме: до рахунку 70 «Дохід від реалізації» доцільно відкрити субрахунки третього порядку:

7021 «Дохід від реалізації фармацевтичних товарів в мережі аптек»;

7022 «Дохід від реалізації фармацевтичних товарів у клініці».

Це дасть змогу в оперативному порядку отримати інформацію про обсяг товарообороту за асортиментними групами.

До аптечних установ лікарські засоби та вироби медичного призначення надходять безпосередньо від підприємств-виробників або від оптових розповсюджувачів (аптечних складів, баз). Порядок приймання та оприбуткування лікарських засобів нічим не відрізняється від приймання та оприбуткування інших товарів.

Як і підприємства торгівлі, аптеки для реалізації лікарських засобів за готівку повинні отримати торговельний патент. У той же час законодавством передбачено звільнення від оподаткування ПДВ операцій з продажу лікарських засобів та виробів медичного призначення, зареєстрованих в Україні в установленому законодавством порядку, а реалізація супутніх товарів оподатковується ПДВ за ставкою 20 %.

У випадку якщо виготовлені або придбані товари (роботи, послуги) частково використовуються в операціях, що оподатковуються ПДВ, а частково – в таких, що не підлягають оподаткуванню, до складу податкового кредиту з ПДВ включають ту частину сплаченого (нарахованого) податку при їх виготовленні або придбанні, яка припадає на частку товарів, використаних в оподатковуваних операціях. Це зумовлює необхідність додаткових спеціальних розрахунків та деякі особливості їх відображення в обліку.

Для визначення фінансового результату, виходячи з принципу періодичності, доходи та витрати підприємства розподіляються за звітними періодами. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» звітним періодом є календарний рік, але для наявності оперативної інформації для прийняття управлінських рішень установлені проміжні звітні періоди – місяць, квартал.

Доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства визначаються наростаючим підсумком за звітний період.

У формуванні фінансового результату від реалізації товарних операцій бере участь чистий дохід. Аналітичний облік реалізованої продукції має на меті виявити ефективність реалізації окремих видів або груп продукції (товарів), виконаних робіт і наданих послуг, а також за формами реалізації, регіонами і іншими параметрами.

Характерною особливістю аптек як підприємств торгівлі є те, що вони ведуть облік товарів у продажних цінах, тобто в тих цінах, за якими товари будуть реалізовані покупцям – кінцевим споживачам. При оприбуткуванні товару, що надійшов, аптека відразу відображає і суму торгової націнки, яка призначена для покриття витрат та одержання прибутку і являє собою різницю між продажною та купівельною вартістю товарів.

Важливе значення у формуванні фінансового результату має процес виготовлення лікарських препаратів. Він складається з наступних етапів:

- перший етап – передача лікарської сировини зі складу аптечної установи до лабораторії. У Плані рахунків для відображення операцій з руху товарів на складі передбачено субрахунок 281 «Товари на складі». Для обліку товарів, з яких виготовляють лікарські препарати, окремого субрахунку в плані рахунків не передбачено. На відпущені зі складу лікарські препарати встановлюється певна сума торговельної націнки незалежно від

того, до якого відділу здійснюється відпуск: до лабораторії чи відділу для реалізації. Граничні рівні торговельних націнок на медичні препарати, що включені до Переліку вітчизняних та імпортованих лікарських засобів і виробів медичного призначення, ціни на які підлягають державному регулюванню, затвердженого наказом МОЗ і Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 03.12.2001 р. № 480/294, встановлюються обласними державними адміністраціями та згідно з постановою КМУ від 25.12.96 р. № 1548 не можуть перевищувати 35% оптової ціни виробника (митної вартості), а на ті, що придбаваються державними та комунальними закладами охорони здоров'я за бюджетні кошти, не може перевищувати 10% оптової ціни виробника (митної вартості). У бухгалтерському обліку сума встановленої торговельної націнки відображається записом по дебету субрахунку 2812 та кредиту субрахунку 285 «Торгова націнка».

- другий етап – формування вартості виготовленого в аптечних умовах лікарського препарату, який безпосередньо здійснюється в журналах обліку лабораторних та фасувальних робіт. На підставі даних, відображених у цих журналах, будуть здійснюватися записи в бухгалтерському обліку. Наприкінці місяця відповідальна особа за ведення Журналу обліку фасувальних робіт визначає загальну суму тарифів за виконані фасувальні роботи шляхом підрахунку тарифів на виготовлення кожної лікарської форми [3, с. 56].

Для обліку суми тарифів за лабораторні роботи аптечні установи використовують субрахунок 285 «Торгова націнка», до якого можна відкрити субрахунок другого порядку, наприклад, 2852 «Тарифи за виконання лабораторно-фасувальних робіт». У цьому зв'язку у табл. 1 представлена кореспонденція рахунків з відображення фінансового результату [1, с. 11].

Таблиця 1 – Кореспонденція рахунків з обліку фінансових результатів фармацевтичного підприємства

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1	2	3	4
1	Визнано дохід від надання послуг у клініці	301	701
2	Визнано дохід від реалізації лікарських препаратів	301	702
3	Відображено ПДВ	702	641
4	Визнано дохід від реалізації препарату «Баралгетас (амп.)»	361	702
5	Визнано дохід від реалізації препарату «Бішофіт-гель»	361	702
6	Нараховано дохід від реалізації фармацевтичних товарів за грудень 2020р.	361	702
7	Відображені витрати на транспортування медикаментів (пункт №№21/ендикронологія)	93	661
8	Здійснені відрахування на соціальні заходи по послугам на збут	93	65
9	Відображено собівартість наданих послуг	902	282
10	Відображені витрати на спецодяг	93	22
11	Відображений податок на землю	92	642
12	Відображена амортизація основних засобів адміністративного призначення	90	131
13	Відображено ПДФО	661	641/ПДФО
14	Відображено ПДВ	641	631
15	Списано на фінансовий результат дохід від реалізації фармацевтичних товарів	702	791
16	Списано на фінансовий результат Собівартість реалізованих товарів	791	902

1	2	3	4
17	Списано на фінансовий результат дохід собівартість наданих послуг	791	903
18	Списано на фінансовий результат адміністративні витрати	791	92
19	Списано витрати на збут	791	93

Сума торгової націнки, що відноситься до реалізованих товарів, як відомо, обчислюється за середнім відсотком, помноженим на товарооборот в облікових цінах продажу. Подальше зменшення суми торгової націнки на суму наданих знижок не здійснюється. Специфіка діяльності підприємств торгівлі фармацевтичними товарами, яка реалізується в площині торгових знижок, і проведений аналіз сучасного стану організації та методики обліку доходів, витрат та фінансових результатів дали змогу підготувати представлені рекомендації з формування та обліку доходів і витрат від основної діяльності. Переважно в підприємствах роздрібною торгівлі списання реалізованих товарів протягом звітного місяця відображають в облікових цінах продажу:

Д-т 902 «Собівартість реалізованих товарів».

К-т 282 «Товари в торгівлі».

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення інформації про повернення товарів та наданих після дати реалізації знижок призначено субрахунок 704 «Вирахування з доходу».

Інформація про ступінь важливості ознак лікарських препаратів і ступінь їх відповідності вимогам споживачів є елементом для отримання відносних оцінок асортименту, які використовуються для вивчення попиту на препарат, визначення конкурентних позицій на ринку даного препарату, виявлення структури переваг по асортименту препаратів різних фірм-виробників [2].

Отже, товарні операції є частиною великої цілісної системи, в якій головне значення має система обліку. Сучасна система обліку має забезпечувати: якісне та надійне ведення бухгалтерського обліку; правильність формування бухгалтерських проводок; контроль повноти і вчасності відображення звітної документації; формування відповідних управлінських рішень. Правильне управління товарними операціями призведе до ефективного функціонування підприємств фармацевтичної галузі.

Список використаних джерел

1. Дзюба О.М. Особливості обліку товарних операцій підприємства. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю*: зб. наук. пр. VII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 27 берез. 2019 р.: у 2-х ч. - Ч. I. -Вінниця : ВРВ ВТЕІ КНТЕУ, 2019. С. 10-12.
2. Кудирко О.М. Управління товарними операціями підприємств оптової торгівлі фармацевтичної галузі. *Інфраструктура ринку*. 2019. №30. С. 509-514. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/30-2019>
3. Чужкова О.Ю. Теоретичні дослідження територіальної організації роздрібною торговельної мережі. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2010. Вип. 4(2). С. 52-58.

ТРАГІЧНІ НАСЛІДКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ВІННИЧЧИНИ В 1941Р.

Невід'ємною складовою Другої світової війни стала німецько-радянська війна, яка розпочалася 80 років тому. Політичні та військові прорахунки сталінського тоталітарного керівництва, призвели до того, що вже наприкінці липня 1941 р. Вінниччина була окупована військами гітлерівської Німеччини та її сателітами.

Окупаційний режим на Вінниччині вирізнявся кількома особливостями: розподілом області на німецьку та румунську зони окупації (по річках – Південний Буг, Рів, Лядова); розташуванням ставок Гітлера «Вервольф» та Герінга «Штрайнбрух», які здійснювали управління військами, колонізацією території подільського краю з виселенням місцевого населення; регіон відігравав важливу роль у постачанні продовольством Німеччини.

В окупованій Україні нацисти в основному поклалися на німецькі каральні організації: таємну поліцію (гестапо), загони СС, службу безпеки (СД), поліцію. На Поділлі вони діяли цинічно та жорстоко. Про це свідчить той факт, що впродовж окупації – до кінця березня 1944 р. – загинули біля 205 тис. мирних жителів Вінниччини, було розстріляно 45 972 військовополонених. На фронтах II Світової війни – до 2 вересня 1945 р. – загинули 173 400 вінничан.

Відповідно, втрати в Україні такі: 5,5 млн. жертв – це місцеве населення та військовополонені, 2,5 млн. – загинули в боях. Загальні втрати за роки війни 8 млн. осіб. Втрати СРСР: 15,4 млн. чол. мирного населення, 11,2 млн. чол. – полягли в боях та військовополонені. Разом – 26,6 млн. осіб загинули у цій війні [5, С. 245-249].

Щоб віднайти пояснення, чому так сталося, що більшість жертв війни становили мирні громадяни – в основному жінки, діти, пристарілі, полонені – необхідно вказати на сутність окупаційного режиму. Він базувався на нацистській ідеології, витоком якої, зокрема, була одна з інструкцій для керівництва на місцях, у ній йшлося: «Німці є панівною расою в світі, їхні життєві потреби завжди пролягали в Європі далеко на Схід... Східні племена потребують жорстокого й безжалісного ставлення при постійному застосуванні погроз, штрафів, репресій, навіть, якщо не буде будь-яких причин для цього» [2, С. 30-32].

Дана ідеологія базувалися на нелюдському расистському світогляді керівників III Рейху, зокрема, А. Гітлер у липні-вересні 1941 р. неодноразово у своїх промовах наголошував, що слов'яни – це маса природжених рабів, потребуючих господарів. Вимагав посилення репресій в окупованих східних областях і рейхслайтер Мартін Борман. У листі до Розенберга в липні 1942 р. він зазначав, що слов'яни зобов'язані працювати на німців, а коли не буде потреби – вони можуть помирати [3, С. 210-212].

Ставлення нацистів до місцевого населення як до рабів (рейхкомісар України Е. Кох називав місцевих людей «білими рабами») призвело до арештів та розстрілів одразу після окупації Вінниччини. Так, в серпні 1941 р. у Немирові гітлерівці розстріляли 3640 жителів, яких зігнали з усієї округи. У листопаді 1941 р. ця жахлива акція повторилася – загинули ще 2680 дітей, жінок, пристарілих [5, С. 247].

У цей же час розпочалося виселення подільського населення з місць їхнього проживання. Це було пов'язано, насамперед, з будівництвом поблизу м. Вінниці гітлерівської ставки «Вервольф». У 1941-1942 рр. постраждали жителі сіл Бондури, Коло-Михайлівки, Майдан-Бобрику, Брусленова та ін. Загалом, ще до весни 1943 р. нацисти запланували виселити населення кількох районів області, з території лише одного Калинівського району – 58 000 мешканців. На звільненій від подолян території отримували право на проживання

тільки німці та «фольксдойч» (етнічні німці, проживаючі на території України). Гітлерівці дали їй назви звільненим від корінного населення регіонам – «Хевевальд» і «Ферстенштадт», а в с. Сосонку, що поблизу м. Калинівки, завезли техніку та племінну худобу для популяції кращих видів тваринництва. Але їхні далекоглядні плани були зірвані контрнаступами радянських військ [1, С. 5-10].

Для більшості населення, яке поки що залишалося проживати на своїй території, були створені нестерпні умови, вкрай тяжкі для існування. Адаже окупанти здійснювали широкомасштабну програму економічного пограбування країни. З цією метою німці створили «Центральне торгове товариство Сходу». Його завданням були облік, вилучення і переробка всієї сільськогосподарської продукції. Наслідком роботи лише цього товариства стало вивезення з України 9,2 млн. т зерна, 662 тис. т м'яса. До Німеччини вивозили практично все: сировину, устаткування, метали, продовольство, твори мистецтва та ін... [4, С. 393].

Систематичне вилучення у населення Поділля продовольства призвело до масового голоду як в містах, так і селах. Зокрема, у Бершадському районі в роки окупації від голоду та хвороб померли більше 3 тис. осіб. У м. Вінниці населення зменшилося з 98 тис. до 25 тис. чол. [5, С. 248].

Хто намагався чинити опір окупантам – того страчували. 7 грудня 1941 р. Гітлер підписав наказ, відомий під назвою «Ніч і туман», згідно цієї директиви, кожен хто чинив опір нацизму повинен був зникнути назавжди: патріотів розстрілювали або відправляли в концентраційний табір. В Україні діяло 180 концтаборів та 50 гетто [4, С.394].

Арешти і розстріли не припинялися впродовж усіх 2 років і дев'яти місяців. Житель містечка Плисків Баландюк М. розповів про масові розстріли громадян у жовтні 1941 р.: «За 2 км від с. Плискова у Фрунзенковському лісі німці наказали заарештованим чоловікам лягти на землю вниз обличчям і лежати до тих пір, поки не підйдуть відсталі жінки та діти. Потім, відібравши у всіх речі, наказали роздягнутися і повели на розстріл. Перших розстріляли чоловіків. Їх ставили на коліна перед ямою і впритул з пістолета стріляли в голову. Розстрілявши всіх мужчин, так само розстріляли жінок і дітей... Таким чином, було розстріляно біля 350 чоловік» [5, С. 248].

Одним із засобів нацистів по «очищенню території» краю від місцевого населення, з використанням їхньої дармової праці – стала політика щодо майбутніх «остарбайтерів». Окупанти систематично здійснювали полювання на людей для вивезення їх на примусові роботи у Німеччину. Всього планувалося депортувати з країни до 15 млн. осіб. З України встигли вивезти 2,4 млн., з Вінниччини – 78 650 чол. [1, С. 392-397].

Стосовно заходів, які б збільшили кількість депортованих у Німеччину, рейхсфюрер СС Гімлер зазначав, що для цього необхідно використовувати все, навіть, спалювати села, коли виникне потреба. Гітлерівці дисципліновано виконували накази своїх вождів, сотні сіл запалали по всій Україні, як помста за опір, зв'язок з партизанами і підпільниками, невиконання наказів, відмову їхати на роботу до Німеччини тощо. 259 сіл були спалені повністю. На Вінниччині 18 сіл окупанти спалили повністю, 168 – частково [5, С. 249-262].

№ п/п	Назва населеного пункту, район	Кількість спалених дворів (житлових будинків)	Кількість людських жертв
1	2	3	4
1.	с. Бруслинів , Літинський р-н	Село спалено повністю (396 житлових будинків)	Розстріляно 42 чол.
2.	с. Бруслинівка (Яцківці), Літинський р-н	Село спалено повністю (290 житлових будинків)	Розстріляно 41 чол. (ін. дані-34 чол.)
3.	с. Василівка , Іллінецький р-н	Село спалено повністю	Розстріляно 11 чол.
4.	с. Криштопівка , Іллінецький р-н	Село спалено повністю (285 житлових будинків)	Розстріляно 47 чол. (інші дані-36 чол.)
5.	с. Майдан-Бобрик , Літинський р-н	Село спалено повністю (132 житлових будинки)	Розстріляно 21 чол.

6.	с.Малий Чернятин (ввійш. до с. Чернятин), Калин. р-н	Село спалено повністю (416 житлових будинків)	Розстріляно 8 чол.
7.	с. Міглинці , Гайсинський р-н	Село спалено повністю (459 житлових будинків)	Розстріляно 15 чол.
8.	с. Павлівка , Крижопільський р-н	Село спалено повністю (350 житлових будинків)	Загинуло 66 чол. (інші дані-48 чол.)
9.	с.Партизанське (Сталінка) Бершадський р-н	Село спалено повністю	Розстріляно 31 чол.
10.	с. Пеньківка , Літинський р-н	Село спалено повністю (520 житлових будинків)	Загинуло 90 чол. (інші дані-64 ч.)
11.	с. Пиківська Слобідка , Літинський р-н	Село спалено повністю	Не встановлено
12.	с. Супрунів , Літинський р-н	Село спалено повністю (250 житлових будинків)	Розстріляно 23 чол. (інші дані-21 чол.)
13.	с. Уладівка , Літинський р-н	Село спалено повністю (понад 600 дворів)	Розстріляно 80 чол.
14.	с. Хрнівка , Іллінецький р-н	Село спалено повністю	Розстріляно 16 чол.
15.	с. Червоне , Іллінецький р-н	Село спалено повністю	Не встановлено
16.	с. Чорторія , Іллінецький р-н	Село спалено повністю (152 житлових будинки)	Розстріляно 44 чол. (інші дані-35 чол.)
17.	с. Шабельня , Іллінецький р-н	Село спалено повністю	Розстріляно 37 чол. (інші дані-27 чол.)
18.	с. Шура Міглинецька , Гайсинський р-н	Село спалено майже повністю (195 з 228 дворів)	Розстріляно 8 чол.

Переважаюча більшість підпалів сталася при відступі нацистських військ, у січні-березні 1944 р. як покарання за зв'язок населення з партизанами та виконання наказу керівництва III Рейху залишити після себе пустелю.

Після звільнення, Надзвичайна державна комісія з встановлення злочинів нацистами, по далеко не повним матеріалам розслідування (так зазначено в документі) у 1946 р. встановила, що тільки у 24-х районах Вінницької області німецько-румунськими окупантами було закатовано та розстріляно 101 139 радянських громадян, у німецьке рабство вивезено 64 076 чоловік, у тому числі в м. Вінниці жертвами нацизму стали 41 620 чоловік і вивезено на німецьку каторгу 13 400 чоловік. Відомості по всіх 44-х районах області (такою була кількість районів у післявоєнний період) засвідчують, що кількість загиблих вінничан, які проживали на окупованій території, становить біля 205 тис. осіб [1, С. 392].

Найбільша цінність – це людське життя! Саме тому Парламентська Асамблея Ради Європи визнала нацистський режим, як і сталінський режим (за знищення мільйонів людей у мирний час) – злочинними. Ми пам'ятаємо про людей, які віддали життя за свободу і незалежність України. Їхні прізвища оприлюднені у книгах Скорботи та Пам'яті. Пам'ять – це спокута наша перед загиблими.

Список використаних джерел:

1. Гальчак С.Д. Визволення Вінниччини від нацистських загарбників (20 грудня 1943 р. – 28 березня 1944 р.). – Вінниця, 2005. – 416 с.
2. Жизнь в оккупации. Винницкая область. 1941-1944 / Сост. В.Ю. Васильев, Р.Ю. Подкур, С.Д. Гальчак, Д. Байрау, А. Вайнер. – М., 2010. – 856 с.
3. Загородний И.М. Ставка Гитлера «Вервольф» в пространстве и времени. – Винница, 2008. – 320 с.
4. Комарницький О.Б. Історія України. Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський, 2015. – 596 с.
5. Петренко В.І. Спалені села Вінниччини в період нацистської окупації 1941-1944 рр./Матеріали XXVI Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Вінниччина в роки Другої світової війни 1939-1945 рр.». – Вінниця. ВДПУ, 2014. – 320 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕТИОЛОГІЇ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Злочинність неповнолітніх має велике значення для людства, і загалом для сучасного українського суспільства. Злочинність неповнолітніх – це серйозна проблема, оскільки суб'єктами вчинених злочинів є неповнолітні – по суті, діти, які лише починають своє доросле життя.

Ця тема є дуже актуальною проблемою на даний час, адже рівень злочинності з кожним роком в Україні зростає. Підлітки стають дедалі жорстокішими, і більш винахідними у методах вбивства.

І один із факторів зростання злочинності неповнолітніх є також соціальні фактори, а саме:

- негативний вплив сім'ї;
- відсутність у батьків можливості забезпечити мінімально необхідних речей для дітей;
- розповсюдження ЗМІ жорстокості, насилля, наркотиків, алкоголю, криміналу;
- збільшення долі підлітків з відставанням у інтелектуальному та фізичному розвитку;
- соціальна деградація;
- пропаганда сайтів масового самогубства. Яскравим прикладом може слугувати гра «Синій кит» («Тихий дім») – це смертельно небезпечна гра, в фіналі якої діти скоюють самогубство. Суть гри досить проста. Підліток, почавши в неї грати, отримує регулярно різні завдання. Перше з них – нашкрябати на руці синього кита і надіслати фото як доказ. Останнім завданням буде накласти на себе руки [1];
- соціально-економічна нерівність;
- вимушена трудова міграція;
- смерть батьків;
- розпад сімей.

Саме проблеми в сім'ї, у школі, серед найближчого оточення поєднані з проблемами перехідного віку і здоров'я, призводять до появи серед неповнолітніх великої групи ризику. Як вважають кримінологи різних країн, важко точно визначити кількість таких дітей. Приблизний склад групи ризику – майже 25 % всіх неповнолітніх до 17 років. Саме такі діти найчастіше мають проблеми із законом. До групи ризику входять безпритульні діти, яких в Україні налічується близько 200 тис. [2].

Агресивна поведінка дітей нерідко пов'язана з насильством у родині з боку батьків. Адже дуже часто вона є першим кроком, який призводить до скоєння злочинів. Статистика свідчить, що 70 % батьків, які жорстоко поводитися з дітьми, у дитинстві зазнавали саме такого поводження [2].

Запобігання та профілактика правопорушень серед дітей продовжує залишатися одним з пріоритетних напрямків діяльності як держави, так і суспільства у цілому.

Протягом 2019 року зареєстровано 393 кримінальних правопорушень, скоєних неповнолітніми, що на 23 або на 5% менше, ніж за аналогічний період 2018 року [2].

За видами злочинів: крадіжки – 239 (-26); грабежі – 34 (-4); нанесення легких тілесних ушкоджень – 18 (+6); розбої – 12 (рів.); заволодіння автотранспортом – 12 (+2); зберігання наркотичних речовин – 11(рів.); шахрайство – 7 (-3); нанесення середніх тілесних ушкоджень – 4 (+3); нанесення тяжких тілесних ушкоджень – 2 (-5); зберігання зброї – 4 (рів.); вбивство – 2 (рів.); хуліганство – 4 (+3); інші злочини – 44 [2].

У скоєнні злочинів приймали участь – 249 дітей, що на 23 менше показника минулого року, з них учнів загальноосвітніх закладів – 109 (-5), учнів ПТНЗ – 88 (-10), студентів

технікумів або ВУЗів – 9 (-1), таких, що не працюють та не навчаються – 56 (+6). Із загальної кількості учасників, які скоїли злочини – 30 дівчат [2].

У складі груп, за вказаний період неповнолітніми скоєно – 94 (-13) кримінальних правопорушень, у тому числі спільно з дорослими – 41 (-14) [2].

З початку 2019 року за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність порушено 8 кримінальних проваджень за ст. 304 КК України [2].

Визначаючи особливості кримінологічної характеристики злочинності неповнолітніх, варто зауважити, що злочинність неповнолітніх, як правило, загальнокримінальної спрямованості. До того ж структура злочинності неповнолітніх також має свої особливості, порівняно зі структурою загальної злочинності. Так, у кримінологічних джерелах відзначається, що структура злочинності неповнолітніх набуває усіченого вигляду, зважаючи на істотну перевагу таких видів злочинів, як крадіжки, хуліганства (разом становлять понад дві третини злочинів), грабежі та незаконне заволодіння транспортними засобами [3].

Зокрема, крадіжки залишаються найпоширенішими видами в структурі злочинності неповнолітніх. Їхня питома вага щорічно коливається у межах від 40 % до 67 % [3].

У структурі злочинності неповнолітніх грабежі становлять 8 – 18 %; розбої відповідно 2 – 4 %; шахрайства 2 – 3 %. Від 3 % до 5 % – незаконні заволодіння транспортними засобами.

При цьому варто звернути увагу на те, що останнім часом намітилася небезпечна тенденція щодо зростання частки незаконного заволодіння саме автомобілями, з-поміж усіх незаконних заволодінь транспортними засобами.

Структурна частка злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (зокрема, ст. ст. 305–324 КК України), становить щорічно 5 – 6 % всіх злочинів, вчинених неповнолітніми. Питома вага хуліганства щорічно коливається у межах 4 – 7 %. Питома вага деяких інших видів злочинів порівняно незначна [3].

Характерним для неповнолітніх злочинців також є субкультури. Термін «субкультура» в науковому ужитку використовується вже давно, але про асоціальну і, тим більше, кримінальну субкультуру в українському суспільстві заговорили порівняно нещодавно. Ставши носієм певної субкультури, людина не замикається в її просторі: вона повинна взаємодіяти із «загальноприйнятою культурою» життя. Кримінальна субкультура, як частина культури суспільства, залежить від загальносоціальних, економічних, ідеологічних, соціально-демографічних, правових та інших процесів, які в ньому відбуваються. Кримінальна субкультура за своєю сутністю агресивна. Вона вдирається у культуру офіційну, ламаючи її, девальвуючи її цінності і норми, насаджуючи в ній свої норми і правила, атрибутику.

Майже всі субкультури несуть негативний вплив на ту частину суспільства, яка є більш уразливою. Кримінальна субкультура активно використовує своїх учасників, вона має сильний вплив на психіку підлітків. Саме тому у складі кримінальних субкультур, частіше всього може побачити дітей-сиріт, дітей з неповноцінних сімей, та дітей з бідних сімей. В основі субкультур формують свою ідеологію, якій повинні підлягати учасники цих груп. Саме тому субкультури є найбільш небезпечним чинником для злочинності неповнолітніх [4].

Отже, дивлячись на всі дані, перераховані вище, можна зробити наступні висновки. Є багато факторів впливаючих на злочинність неповнолітніх. На жаль, для багатьох представників сучасної молоді її матеріальне благополуччя є найважливішим критерієм життєвого успіху, що зумовлює ними вибір злочинного шляху. Ситуація з підлітковою злочинністю в Україні вимагає впровадження дієвої системи профілактики правопорушень серед неповнолітніх. Дієвими методом є правове виховання. Його потрібно впроваджувати в усі заклади освіти, також соціальні заклади та інші державні установи, де відбувається контакт з неповнолітніми. Правове виховання допоможе сформувати у неповнолітніх психологічний фундамент для розуміння, що злочинність карається, і за кожний вчинений небезпечний вчинок є покарання. Далі потрібно організувати дозвілля серед неповнолітніх, тобто влаштувати гуртки, спортивні секції. Це допоможе активізувати гуртовий дух серед підлітків, а також дозволить їм встановити соціальні контакти, що допоможе їм у подальшому пристосуванні у соціумі. Ну і найдієвішим методом може слугувати профілактика вживання

наркотиків і алкоголю. Всі ці методи у сукупності є дієвим інструментом для вирішення актуального питання про злочинність неповнолітніх.

Список використаних джерел:

1. «Синій кит» – що це за гра і як уберегти від неї дитину. URL: <http://nmrda.gov.ua/content/syniy-kyt-shcho-ce-za-gra-i-yak-uberegty-vid-neyi-dytynu/> (дата звернення 14.04.2021)

2. Про стан злочинності, безоглядності та інших негативних проявів серед дітей за 2019 р. URL: <http://ssd.dn.gov.ua/pro-stan-zlochinnosti-bezdoglyadnosti-inshih-negativnih-proyaviv-seredditej-za-2019-rik/> (дата звернення 14.04.2021)

3. Підліткова злочинність. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1063/> (дата звернення 14.04.2021)

4. Молодіжні субкультури: плюси і мінуси. URL: <http://www.kdu.edu.ua/gazeta/2009/8/14.htm/> (дата звернення 14.04.2021)

Собчук А. О., викладач

Вінницький кооперативний інститут

НЕГАТИВНІ «ФОНОВІ ЯВИЩА» У ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

За даними сервісу Numbeo, який формує Індекс злочинності, Україна станом на 2021 рік займає 54 місце у світі (зі 135) за рівнем злочинності. В Європі за цим показником наша країна опинилася на третьому місці [1]. Тому дуже актуальним було і залишається виявлення причин та умов злочинності, а особливо розробка методів та способів по запобіганню злочинності в Україні.

Негативні соціальні явища – це порушення моральних, юридичних норм, які встановлені суспільством і державою. Ці явища досить різноманітні, але головна ознака, що їх об'єднує – сприяння існуванню злочинності. Антисуспільна поведінка має велике поширення, тому що це пов'язано з вчиненням правопорушень (кримінальних, адміністративних, цивільних тощо), порушенням приписів (кодексів поведінки, уставів), аморальними проступками.

Серед негативних соціальних явищ у кримінології виокремлюють групу таких явищ, які тісно пов'язані зі злочинністю. До них належать: пияцтво, алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, проституція, безробіття, бродяжництво, жебрацтво. Названі явища ніби обрамляють злочинність, тому їх ще називають "фоновими". Причини виникнення й існування фонових явищ тотожні причинам та умовам, які сприяють існуванню злочинності.

Суспільна небезпечність "фонових" явищ полягає в тому, що:

- ведення паразитичного способу життя вимагає певних коштів, які найлегше здобути злочинним шляхом;
- стан наркотичного чи алкогольного сп'яніння послаблює самоконтроль особи, що полегшує скоєння злочину;
- аморальність призводить до підвищеного ризику стати жертвою злочину, тобто до високої віктимності;
- власне злочинними є незаконні операції з наркотиками, фальшування спиртних напоїв, утримання притонів для вживання наркотиків або розпусти, звідництво й інші форми антисоціальної поведінки.

Отже, можна зробити висновок, що "фонові" явища - це сукупність аморальних проявів, які суперечать загальноприйнятим нормам поведінки, та які органічно взаємопов'язані зі злочинністю, оскільки детермінують одне одного й тягнуть за собою соціальну деградацію особи (а зрештою - й усього суспільства).

Кримінологічний характер наркоманії - це розвиток наркотичного голодування (абстинентного синдрому) "ломка", при якому заради придбання наркотику особа здатна учинити різноманітні злочини (крадіжку, здирство, розбій, шахрайство).

У стані абстиненції часто відбуваються й тяжкі насильницькі злочини. Зловживання наркотичними речовинами, неминуче призводить до соціальної та моральної деградації особистості, фізичної слабкості, часто - до самогубств (суїциду). Поряд із гомосексуалістами й проститутками, наркомани, що застосовують внутрішньовенне введення наркотиків, належать до груп підвищеного ризику зараження ВІЛ.

Взаємозв'язок наркоманії зі злочинністю полягає в тому, що наркоманія спонукає до вчинення тяжких корисливих злочинів, породжує злочинний бізнес - наркобізнес, один з різновидів організованої злочинності (це й незаконне виробництво, перевезення, збут наркотичних речовин, утримання «кубел» для їхнього споживання). Особи, що зловживають наркотичними засобами, часто самі стають жертвами злочинних зазіхань (наркотична віктимність). Значна криміногенна небезпека полягає в залученні до вжиття наркотиків довколишніх осіб, зокрема й неповнолітніх.

В Україні дослідження поширеності вживання наркотичних речовин серед населення у віковій категорії 15-64 років не проводяться. Саме тому, на сьогодні, Україна не має повного обсягу зведеної інформації з цього питання. Однак, деякі кроки для вивчення поширеності вживання наркотиків серед певних категорій громадян здійснюються. Частка підлітків, які вживали хоча б один раз в житті які - небудь наркотичні речовини склала 18%, а серед дівчат зросла в 1,5 рази у порівнянні з 2015 роком (з 12,7% у 2015 році до 18,1% у 2019 році). 8,7% підлітків вживали марихуану, а 9,2% вживали інгалянти, вживання двох і більше наркотичних речовин серед усіх опитаних склала 4,2% [2].

У 2019 році в Україні відбулася сьома хвиля опитування щодо вживання алкоголю, яка охопила 8 509 респондентів (4 108 хлопців та 4 401 дівчат), які є учнями сільських та міських закладів загальної середньої освіти, закладів професійної технічної освіти. Результати 2019 року демонструють, що доступ до алкоголю збільшився – більша половина опитуваних відзначили, що легко можуть дістати пиво, вино або слабоалкогольні напої. Переважна більшість (85,7%) опитаних підлітків має досвід вживання алкоголю (82,7% серед хлопців та 88,4% серед дівчат). Майже половина (46,3%) респондентів мають «значний» досвід вживання алкоголю - пили алкогольні напої десять разів і більше. У десять років або раніше вперше спробували алкоголь 13,4% опитаних. Протягом останніх 30 днів принаймні один раз вживала алкоголь майже половина (46,5%) опитаних. Кожен п'ятий (22,5%) підліток вживав алкоголь більш ніж три рази протягом останніх 30 днів [2].

Традиційна кримінологія мало вивчає проблеми проституції, а робить це тільки з погляду взаємозв'язку зі злочинністю. Адже проституція та злочинність значною мірою зумовлюють одне одного.

Це пояснюється тим, що проституція як спосіб наживи, контролюється організованою злочинністю, існують тісні "економічні" взаємозв'язки між повіями, сутенерами, орендодавцями, утримувачами домів розпусти, торгівцями "живим товаром". Окрім того, повії широко використовують як співучасників злочинів. Адже повії дають "наводку" для крадіжок або розбійних нападів; просять водіїв підвезти до місця, де на них організовано засідку. Злодії у проститутток за частку ховають крадене. Повії і самі скоюють чимало злочинів стосовно клієнтів шляхом їх "відключення" алкоголем, підсипанням клофеліну тощо.

Соціальний аспект проституції характеризується різким падінням суспільної моралі, духовної деградації, що вкрай шкідливо впливає на виховання дітей і молоді. Проституція підриває підвалини суспільного життя, руйнує сім'ю та, зрештою, і саму людину. Як наслідок, зростають жіноча злочинність, смертність, невиліковні захворювання, самогубства та, що найнебезпечніше, - послаблюється генофонд нації.

Безпритульність – соціальний стан, що характеризується: відсутністю постійного місця проживання; розривом відносин з батьками, родичами, близькими; відчуженням від усіх інститутів соціалізації особистості; відсутністю зайнятості суспільно корисною працею.

Загрозою для нормального розвитку не лише особистості і держави загалом є дитяча безпритульність. Серед безпритульних поширені різні форми девіантної поведінки: пияцтво, наркоманія, токсикоманія, ранні статеві контакти. Не маючи засобів до існування, вони

займаються жебрацтвом, злодійством, нерідко втягуються в організовані групи, де стають об'єктами сексуальної, кримінальної та іншої експлуатації, ст. 304 КК України. [3]. Поширеність безпритульності пов'язана з соціальними явищами різного рівня, насамперед процесами, що змінюють традиційний спосіб життя значної частини населення, збільшують напруженість, підвищують рівень дезадаптації. До таких процесів належать урбанізація, міграція, війни, революції, періоди широкомасштабних соціальних реформ тощо.

Україна сьогодні посідає одне з перших місць серед країн європейського регіону за кількістю ВІЛ-позитивних осіб. За оцінками даними, на початок 2018 р. в країні проживало 244 000 ВІЛ-позитивних людей. Кожен сотий громадянин України у віці від 15 до 49 років інфікований ВІЛ, що є одним із найвищих показників серед країн регіону.

За даними Європейського центру з контролю та профілактики захворюваності та Європейського регіонального бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я, регіон Східної Європи та Центральної Азії, до якого територіально належить Україна, єдиний у світі, де продовжує зростати кількість нових випадків ВІЛ-інфекції та смертей від СНІДу [4].

Фонові явища послаблюють дію офіційних регуляторів суспільних відносин, обмежують сферу їх впливу, при цьому підсилюють інтенсивність і розширюють межі згубного впливу неправових норм та інститутів, сприяють масовому порушенню вимог моралі і правових приписів.

Таким чином, на мою думку, фонові явища дійсно відіграють значну роль у механізмі детермінації злочинності. Вони задають загальний настрій серед населення, зумовлюють ступінь довіри до влади та правоохоронних органів, створюють атмосферу порядку чи навпаки беззаконня. І чим більше країна нестабільна, чим більше переживає політичних чи соціальних потрясінь – тим більший вплив мають фонові явища, оскільки вони впливають на наше оточення та на нашу дійсність. І якщо зростає загальна кількість антиправових суспільних відносин, то зростає і кількість кримінальних правопорушень.

Насамкінець слід зазначити, що фонові явища лише підвищують вірогідність вчинення пов'язаних із ними злочинів. Лише утворення критичної маси порушень моральних і правових норм високо вірогідно супроводжуватиметься збільшення кількості вчинених злочинів.

Список використаних джерел

1. Сервіс Numbeo. Індекс злочинності. URL: https://www.numbeo.com/crime/rankings_by_country.jsp/ (дата звернення 15.04.2021)
2. Звіт щодо наркотичної та алкогольної ситуації в Україні за 2020 рік. URL: https://cmhmda.org.ua/wpcontent/uploads/2020/03/Zvit_shchodo_narkotychnoi_ta_alkoholnoi_sytuatsii_v_Ukraini_za_2019_rik.pdf/ (дата звернення 15.04.2021)
3. Кримінальний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text/> (дата звернення 15.04.2021)
4. Центр громадського здоров'я МОЗ України. Статистика з ВІЛ/СНІДу. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/vilsnid/statistika-z-vilsnidu/> (дата звернення 15.04.2021)

Морозова О.М., к.ю.н., ст. викладач

Відокремлений структурний підрозділ

Технологічно – промисловий фаховий коледж ВНАУ

СУД З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ СУДОВОЇ РЕФОРМИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ В ЄС

Одним із напрямів реформування судової системи України є поглиблення спеціалізації суддів, що стало наслідком формування окремого судового органу – Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності. Указ про його створення був підписаний Президентом 29 вересня 2017 р.[1]

Нині спеціальні патентні суди функціонують у таких країнах світу: Австрії, ФРН, Швеції, США, Великій Британії, Таїланді, Філіппінах, Кореї тощо. У межах Європейського співтовариства започатковано створення Єдиного патентного суду ЄС.

Відповідно до ч.2 ст.20 ГПК, Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи щодо прав інтелектуальної власності, зокрема:

1. справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;
2. справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;
3. справи про визнання торговельної марки добре відомою;
4. справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;
5. справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;
6. справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань [2].

ЦПК України взагалі не містить згадок про можливість розгляду справ інтелектуальної власності в порядку цивільного судочинства.

Насамперед, створення Вищого суду (далі - IP-суд) має на меті підвищення якості розгляду судових спорів у сфері інтелектуальної власності та скорочення термінів їх розгляду. З цією метою законодавець встановив чіткі вимоги до осіб, які можуть бути суддями Вищого суду. Вони повинні мати досвід професійної діяльності у сфері інтелектуальної власності (патентний повірений або адвокат) не менше ніж 5 років або мати стаж роботи суддею не менше ніж 3 роки. При цьому абсолютно незрозумілою є перевага суддів перед професіоналами у сфері інтелектуальної власності. Виходить, що кандидат може мати стаж роботи суддею в будь-якій сфері та не мати жодного відношення до справ з інтелектуальної власності, водночас адвокат зобов'язаний мати стаж щодо представництва в суді у справах саме у сфері захисту прав інтелектуальної власності [3].

Якщо проаналізувати кандидатів, які були допущені до конкурсу на вакантні посади суду, а їх було 210 на 21 вакантну посаду, то 90% кандидатів є представниками суддівського корпусу, багато з яких можуть не мати досвіду розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності, і лише 10% є патентними повіреними / адвокатами, які мають підтверджений досвід у сфері інтелектуальної власності. Серед 21 кандидата, які набрали найбільшу кількість балів під час іспиту, 20 кандидатів є суддями і лише 1 із них є патентним повіреним”.

Передбачено, що перегляд судових рішень, прийнятих Вищим судом, здійснюватиме Апеляційна палата цього ж Вищого суду. Тобто по суті можна говорити про те, що Вищий суд переглядатиме свої ж рішення. Наскільки така модель буде ефективною, складно сказати, особливо з огляду на неідеальну модель правосуддя в Україні.

Також передбачається, що Вищий суд розглядатиме справи, керуючись виключно Господарським процесуальним кодексом, правила цивільного процесу більше не будуть застосовуватися. При цьому розгляд справ у цьому суді матиме деякі особливості. По-перше, учасниками процесу можуть бути не лише суб'єкти підприємницької діяльності, як того вимагає господарський процес, але й фізичні особи. По-друге, органи державної влади та місцевого самоврядування братимуть участь у справах про визнання недійсними актів, які порушують права інтелектуальної власності, які видані зазначеними органами. По-третє, справи в суді розглядатиме колегія у складі 3-х суддів.

В різних країнах спеціалізовані суди з питань інтелектуальної власності розглядають справи на підставі різних процесуальних норм. Наприклад, Шведський патентний суд керується адміністративним процесом, Суд інтелектуальної власності Великобританії та Патентний суд Австрії – цивільним, Федеральний патентний суд Німеччини – адміністративним і цивільним [4].

Створюючи спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності, Президент у своєму Указі встановив, що всі суперечки з інтелектуальної власності будуть розглядатися Вищим судом у м. Києві. Безперечно, це обмежить можливості звертатися до суду за захистом своїх прав багатьох суб'єктів, які знаходяться не в м. Києві, оскільки ведення судових процесів у м. Києві для багатьох є досить накладним. До того ж з цієї причини може з'явитися прекрасна можливість для зловживань іншими особами, які будуть розуміти, що багато власників прав, які знаходяться не в м. Києві, зайвий раз не ініціюватимуть судовий процес, побоюючись додаткових витрат і труднощів. Окрім того, дуже сумнівно, що кількісний склад Вищого суду з усього 21-го судді зможе забезпечити швидкий розгляд справ, пов'язаних з питаннями інтелектуальної власності для всієї України.

Конкурс на заповнення посад суддів був оголошений ще у вересні 2017 року, проте вже четвертий рік цей суд не створюють. Головна причина цьому – відсутність Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС), яка внаслідок законодавчих змін не працює в Україні останні півтора року. Хоча кандидати, які виявили бажання обійняти посаду судді в цьому суді, не втратили надію і витрачають час на підвищення власного освітнього рівня і кваліфікації.

Завершення розпочатого конкурсу та інфраструктури для запуску ІР-суду недостатньо. Актуальним є те, що чинним законодавством не визначено, за яких умов ІР-суд може розпочати роботу, як визначається день початку його роботи та Апеляційної палати, як публікуватиметься повідомлення про цю подію, відсутні норми щодо перехідних положень стосовно розгляду судами відповідних справ.

Безперечно, всі професіонали у сфері інтелектуальної власності з нетерпінням чекають початку роботи Вищого суду, оскільки існування такого спеціалізованого суду в будь-якому випадку дозволить підвищити якість розгляду справ, напрацювати єдину судову практику без відмінностей для цивільного і господарського процесів, а також значно скоротити час розгляду справ.

Список використаних джерел:

1. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29 вересня 2017 р. // Офіційний вісник України від 13.10.2017. – № 80. – С. 11. – Ст. 2438.
2. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2019 № 12 // Вісник господарського судочинства. – 2019. – № 6. – С. 57.
3. Андрощук Г. Спеціалізовані суди з питань інтелектуальної власності як стимул економічного розвитку / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2020. – № 1. – С. 53–61.
4. Дорошенко О. Ще раз про патентний суд / О. Дорошенко // Право України. – 2019. – № 3. – С. 40–44.

ДОСЛІДНЕННЯ ФІЗИКО-МЕХАНІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТКАНИН ДЛЯ ЧОЛОВІЧИХ СОРОЧОК

Чоловіча сорочка - один з найважливіших предметів гардеробу. Основним критерієм якості чоловічих сорочок є матеріал для їх виготовлення. Саме якість тканини визначає зовнішній вигляд виробу, його елегантність і стиль. Звичайно, крім тканини, є ще особливості крою, фурнітура, посадка, але саме тканина для сорочок визначає їх специфіку і робить ці речі зручними для носіння. В даний час основними матеріалами для виготовлення чоловічих сорочок є бавовняні тканини, а також тканини з синтетичних штапельних і комплексних волокон. Деяко рідше використовуються лляні тканини і натуральний шовк.

Комплекс вимог до сорочкових тканин обумовлений перш за все фізіологічними функціями організму людини, а також природно-кліматичними умовами експлуатації та призначенням одягу із цих тканин. Разом із тим вимоги гігієни до тканин мають визначатися залежно від сезону їх використання. Для сорочкових матеріалів висувуються більш жорсткі вимоги гігієни. Вироби з тканини для літа, як правило, виготовляють без підкладки або з використанням її під окремі деталі. У процесі експлуатації ці вироби контактують із тілом людини, тому використовувані для них тканини повинні мати високі показники повітропроникності, гігроскопічності та вологопроникності, щоб забезпечувати комфортний мікроклімат підодягового простору [4, 5, 6, 7].

За волокнистим складом матеріали для чоловічих сорочок бувають бавовняні, лляні, вовняні, з натурального, штучного і синтетичного волокна, а також з поєднання натуральних волокон з штучними або синтетичними. Волокнистий склад впливає на вибір методів обробки виробу, обладнання, технологічних режимів машинних строчок і ВТО. Сорочкові тканини виробляють з ниток різного виду та розривної щільності, різними переплетеннями і різноманітними обробками [1, 2, 6]. Від ширини матеріалу залежить кількість метрів тканини, необхідної для розкрою виробів даного виду, а також економічність використання матеріалу.

Тканини для виробництва одягу повинні відповідати ряду вимог, головними серед яких є гігієнічність та зносостійкість. Гігієнічні властивості визначають ступінь нешкідливості тканин для організму людини і рівень комфортності під час їх експлуатації.

Гігієнічні переваги або недоліки тих або інших тканин перш за все залежать від фізико-хімічних властивостей волокон. До гігієнічних властивостей тканин відносяться такі показники як гігроскопічність, повітропроникність, електризованість та ін. [5, 6, 7].

Для визначення гігієнічності текстильних матеріалів слід досліджувати також їхні капілярні властивості, які дозволяють отримати уявлення про процеси вологопереносу (здатність тканини вбирати краплинно-рідку вологу), що впливають на підодяговий мікроклімат та визначають комфортність одягу.

Гігроскопічність – здатність тканини поглинати (адсорбувати) з навколишнього середовища вологу і віддавати її. Цей показник залежить від виду волокна, структури тканини, виду оздоблення, температури і вологості навколишнього середовища.

В даний час виготовляється велика кількість синтетичних тканин. Вони мають ряд переваг: високу механічну міцність; стійкі до стирання, до дії хімічних і біологічних чинників; володіють антибактеріальними властивостями та ін. До недоліків слід віднести низьку гігроскопічність та висока електризованість.

Електризованість – показник електростатичних властивостей, який характеризується

здатністю текстильного матеріалу накопичувати заряди статичної електрики.

Наслідком високої електризації під час експлуатації текстильного виробу є його прилипання до тіла (особливо в сухому середовищі), що знижує естетичність виробу та викликає неприємні відчуття. Крім того, вироби, які легко електризуються, швидко забруднюються, спричиняють неприємні електричні удари, потріскування і навіть іскріння.

Механізм електростатичного впливу на людину ще до кінця не з'ясований. Відомо, що, з одного боку, позитивне електричне поле на поверхні шкіри людини викликає ряд патологічних реакцій з боку нервової, серцево-судинної та інших систем організму; з іншого боку, поле статичної електрики негативної полярності чинить сприятливу дію на організм.

Електростатичні властивості текстильних матеріалів прийнято оцінювати за питомим поверхневим електричним опором, який виражається в омах. Вважають, що гранично допустимою величиною питомого електричного опору, при якому не виникає незручностей при експлуатації одягу з текстильних матеріалів, є 1010 -1012 Ом [4, 5, 6, 7].

Експлуатаційними називаються властивості, від яких залежить термін служби тканин. До них відносяться міцність тканини на розрив, подовження під час розриву, стійкість до стирання та ін. Бавовняні тканини характеризуються відносно низьким розривальним навантаженням при розтягуванні, вкладення ж поліефірних волокон значно покращує механічну міцність тканини [5, 6, 7].

Дослідження змін гігієнічних властивостей матеріалів різного волокнистого складу в результаті дії процесу багаторазового прання здійснюється згідно встановленої методики. Характерним є вплив структури і волокнистого складу текстильних матеріалів на зміну їх гігієнічних властивостей із збільшенням циклів прання.

Для чоловічого одягу важливі такі якості надійності споживання, як безвідмовність, довговічність, тобто здатність виконувати задані функції на протязі заданого терміну експлуатації.

Важливі показники гігієнічності тканин для сорочки – їх повітропроникність, гігроскопічність, вологопоглинання і вологовіддача. Гігроскопічність тканин, що використовуються для виготовлення сорочок, повинні бути не менше 7%. Тканини для виготовлення чоловічих сорочок повинні володіти також підвищеною паропроникністю і вологопоглинанням, які необхідно регулювати волокнистим складом суміші.

Об'єктом дослідження змін гігієнічних властивостей сорочкових тканин внаслідок дії на них п'ятикратного прання вибрано тканини з наступним волокнистим складом [5, 6, 7]:

- зразок №1 – волокна льону;
- зразок №2 – волокна льону і поліефірні нитки;
- зразок №3 – синтетичні волокна (нітрон, лавсан);
- зразок №4 – віскозні і поліефірні волокна;
- зразок №5 – віскозні і поліамідні волокна.

Для порівняльної оцінки матеріалів були вибрані наступні характеристики фізико-гігієнічних властивостей: вологість, гігроскопічність, паропроникність. Перед проведенням досліджень були піддані п'ятикратному пранню при температурі води 36-40°C на протязі 30 хвилин 10 літровим розчином прального порошку "DAX". Після проведеного прання було виконано ополіскування зразків і сушіння їх праскою.

Для визначення гігієнічних властивостей були проведені дослідження гігроскопічності, вологості та паропроникності за стандартними методиками. Розробка результатів представлена у виглядів графіків.

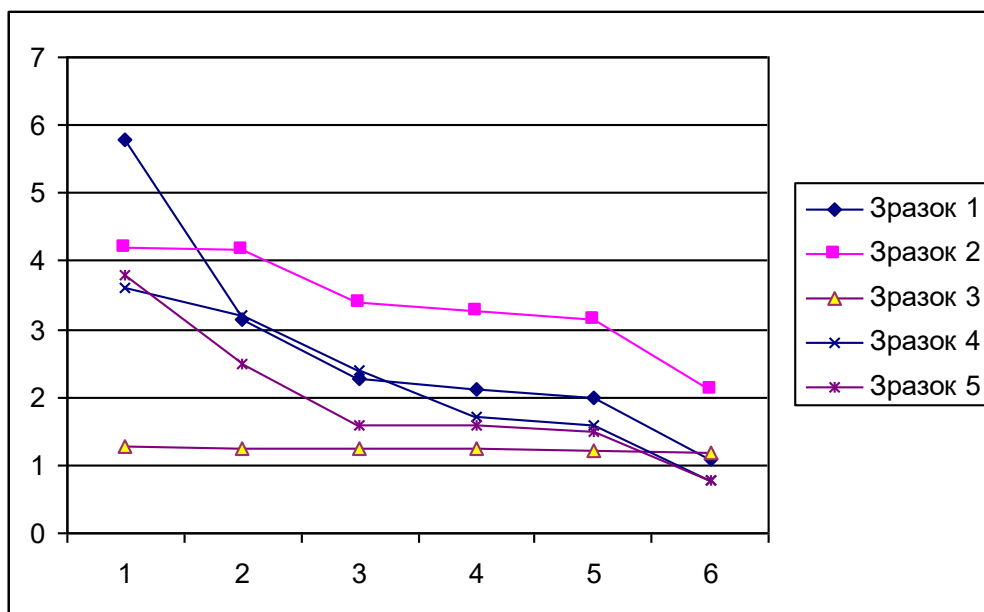

Рис.1 – Залежність вологості тканин від кількості циклів прання

В процесі дії прання на тканини збільшується їх щільність і, як правило, зменшується поверхнева площа волокон і величина їх пор, що призводить до зменшення сорбції вологи повітря. Крім того, зі збільшенням вмісту синтетичних волокон у матеріалах, їхня сорбційна здатність знижується. Зразок №1 (чистий льон) має нижчі показники вологості, ніж у зразка №2 (волокна льону і поліефірні нитки), тому що натуральні волокна мають властивість набагато швидше віддавати і поглинати вологу, ніж матеріали з синтетичними волокнами.

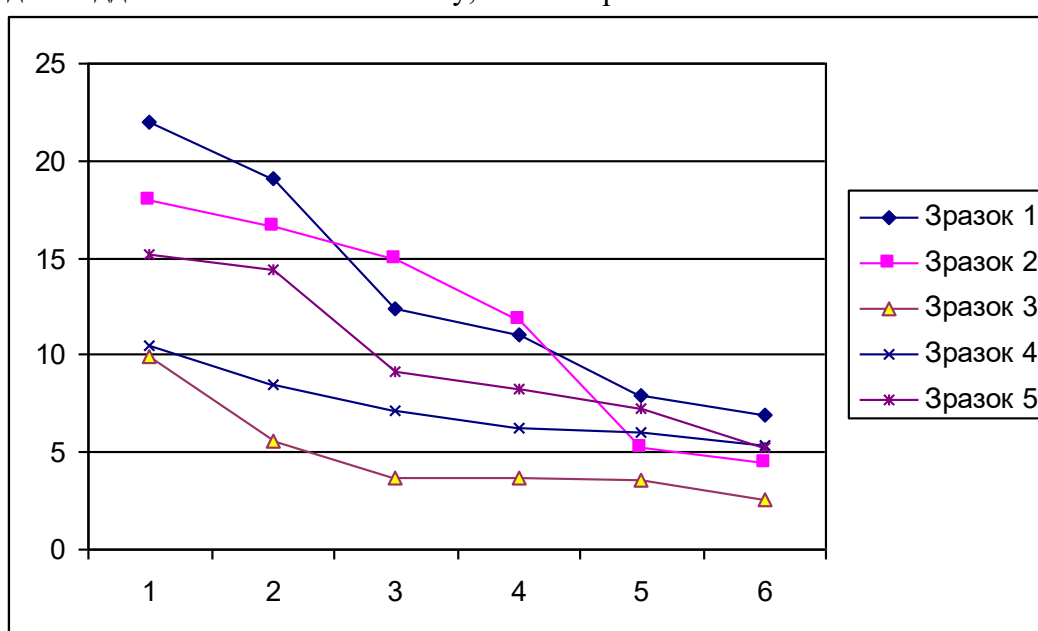

Рис.2 – Залежність гігроскопічності тканин від кількості циклів прання

Зниження гігроскопічності тканин в наслідок дії прання пояснюється зниженням сорбційних властивостей волокон і збільшенням щільності матеріалу. Зі збільшенням циклів прання гігроскопічність зразків матеріалів відповідно до їх волокнистого складу не знижується нижче норми, тобто дослідженні тканини володіють задовільними з гігієнічної точки зору структурою і волокнистим складом.

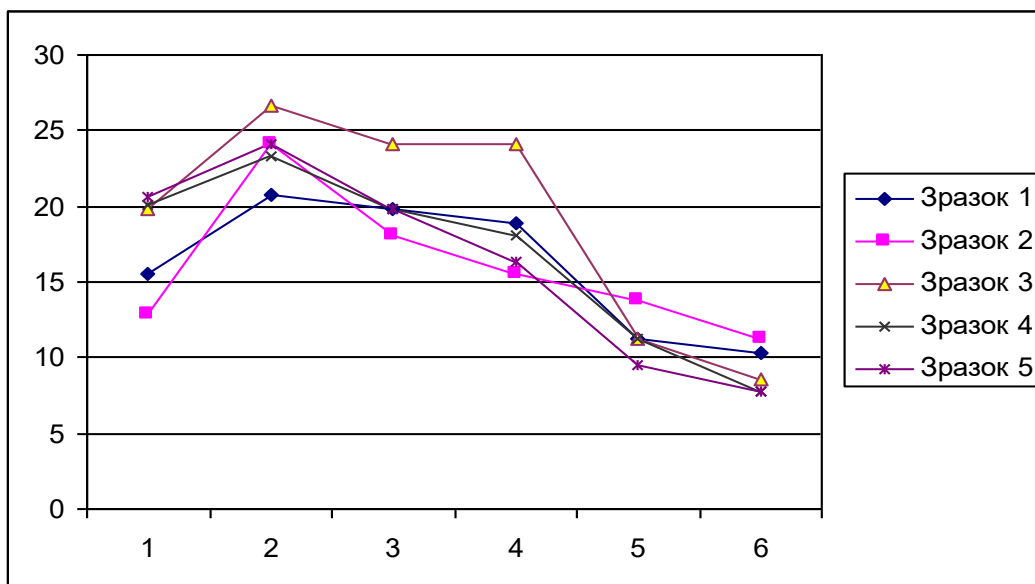

Рис.3 – Залежність паропроникності тканин від кількості циклів прання

Паропроникність зразків тканин після першого прання різко зростає, що можна пояснити вимиванням із тканин хімічних речовин, якими вони були оброблені під час оздоблення. Паропроникність тканин не залежить від їх щільності і визначається лише сорбційними властивостями, крім синтетичних тканин (зразок №3). В процесі прання після різкого підвищення паро проникність починає спадати, що характерно для усіх зразків і пояснюється зменшенням сорбційних властивостей внаслідок дії прання.

Отже, враховуючи результати досліджень тканин, можна відмітити, що при виготовленні чоловічих сорочок найбільш оптимальне використання зразків тканин №1 і №2. Зразок тканини №3 не підходить для виготовлення сорочок повсякденного використання, оскільки синтетичні волокна в його складі мають низькі показники гігієнічних властивостей. Тканини, представлені зразками №4, №5, задовільні при виготовленні чоловічих сорочок для зимового сезону, оскільки зменшують тепловіддачу.

Результати проведеного дослідження свідчать про доцільність збалансованого поєднання гігієнічних та експлуатаційних властивостей текстильних матеріалів, що досягається шляхом застосування тканин зі змішаним волокнистим складом.

Список використаних джерел

1. Балашова Т. Д. Отделка шелковых тканей: [учебник для средн. спец. учеб. заведений] / Т. Д. Балашова, Н.Е. Булушева, И.В. Попиков. – М. : Легпромбытиздат, 1986. – 376 с.
2. Браславский В.А. Капиллярные процессы в текстильных материалах / В.А. Браславский – М. : Легпромбытиздат, 1987. – 112 с.
3. Кричевский Г. Е. Химическая технология текстильных материалов / Г.Е. Кричевский, М.В. Корчагин, А.В. Сенахов – М. : Легпромбытиздат, 1985. – 640 с.
3. Гигиена одежды: Учеб. пособие для вузов легкой промышленности/ Р.А. Делль, Р.Ф. Афанасьева, З.С. Чубарова; под ред. Р.Ф. Афанасьевой. – М.: Легкая индустрия, 1979г.- 144 с.
4. Материаловедения швейного проивводства/ Б.А. Бузов, Т.А. Модестова, Н.Д. Алыменкова. – 4-е издание, перераб. и дораб. – М.: Легпромбытиздат, 1986г.- 424 с.
5. Основи текстильного матеріалознавства: підручник для студ. вищих навч. закладів / Н. П. Супрун, Ю. С. Шустов. - К. : КНУТД, 2009. - 293 с.
6. Патлашенко О. А. Матеріалознавство швейного виробництва: Навч. пос. – Київ: Арістей, 2003. – 288 с
7. Конфекціювання матеріалів для одягу: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / Н. П. Супрун, Л. В. Орленко, Е. П. Дрегуляс, Т. О. Волиненець. - К.: Знання, 2005. - 159 с.

МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ ВІЗУАЛЬНОЇ ЗМІНИ ПАРАМЕТРІВ І КОНФІГУРАЦІЇ ЖІНОЧОЇ ТІЛОБУДОВИ

Активний розвиток високих технологій і властивостей текстильних матеріалів, зміни культури носіння одягу вимагають розробки гнучкої системи проектування конструкції одягу з позицій гармонізації форми.

Конкурентоспроможність швейних виробів значною мірою залежить від проектування виробів таких форм, об'ємів та членувань, які за візуальною оцінкою здатні задовольнити основну масу споживачів з типовими та нетиповими фігурами. Як відомо, одяг не лише захищає тіло людини від впливу навколишнього середовища, але й визначає його естетичні переваги, відношення споживача до моди, його соціальність тощо. Тому при виборі моделі одягу споживач вимагає від нього не лише якості виготовлення та ергономічності виробу, але й здатність коригування форми тіла відповідно існуючим канонам краси та приховання асиметрії фігури за необхідністю. Проте еталон краси, так само як і мода, змінюється дуже часто, а отже, необхідно знати певні закони, щоб вміло коригувати свою фігуру за допомогою одягу, пристосовуючись до моди та канонів краси [1, 2].

Питання побудови і розробки морфологічної інформації про людину досліджуються давно різними фахівцями. Особливо гостро проблема постала в зв'язку з розвитком масового виробництва одягу, яке послужило підставою для розвитку стандартної типології населення. Форма тіла стандартної фігури близька до рівноважного типу, у якого ширина плечей і стегон, величини вступу живота і грудних залоз, лопатки і сідниць майже однакові.

Встановлено, що фігури жінок, у яких, розмірні ознаки відповідають стандартам, не завжди мають форму тіла близьку до типової [4, 5, 6, 7]. Відмінності виникають внаслідок того, що при однакових значеннях розмірних ознак, що характеризують тіло на певній ділянці, його обриси можуть відрізнятися від типових. Крім того, можливі відхилення по висоті, формі, відстані між центрами грудних залоз і ін. Аналогічні зміни форми тіла можливі і на інших ділянках. Багато дослідників [1, 3, 4, 7] зазначає відмінність фігур по поставі, висота плечей, пропорції і т.д.

Відома велика кількість робіт [1, 2, 3, 4], в яких зроблені спроби класифікувати, виявити всі можливі варіанти типів статури. Розроблено різні схеми як зарубіжних, так і вітчизняних авторів. Їх аналіз показав, що існує два підходи. Перший - вербальний, коли форму тіла описують набір ознак без їх кількісної оцінки, як, наприклад, Шкерлі, Галант, Ежен Ледо і ін. [4, 6, 7].

Так Шкерлі побудував типологію статури жінок тільки на підставі характеристики ступеня розвитку і розподіл жировідкладення на окремих ділянках тіла без урахування мінливості інших ознак статури [4, 6, 7].

Схема конституційних типів жінок, запропонована І.Б. Галант, більш повне і засноване на обліку не тільки ступеня розвитку жировідкладення, а й поєднання ряду іншої морфологічні ознаки; наприклад, пропорції, ступеня розвитку мускулатури і ін. [4, 6, 7].

Ежен Ледо запропонував типологію фігур за подібністю з основними геометричними фігурами і описав відмінні риси характеру, властиві кожному типу конституції [6, 7]. Всього виділено п'ять типів:

- чотирикутний тип зустрічається у енергійних людей. Вони рішучі і практичні. Непридатні для мистецтва, але тяжіють до точних наук.

- трикутні тип конституція властива неврівноваженим людям. Злети енергії змінюється занепадом. Перекірливі, неслухняні.

- круглий тип - це ініціативні, енергійні і розумні люди. Вони товариські і експансивні.

- овальний тип зустрічається у рухомих і вразливих людей. Боягузтво і лінощі - один з їхніх недоліків. Часто це люди мистецтва, поети, художники.

- конусоподібний тип конституція властива реалістичний, консервативний і розважливий. Це веселий, товариський, але боязкуватий.

Такі характеристики статури не можуть бути використані в проектуванні одягу. Необхідна кількісна оцінка типів. У цю групу увійшли розробки ЦОТШЛ, РосЗІТЛП, сестер Соріна і ін. Недоліком першої і останньої є відсутність чіткої графічної і кількісної характеристики форми тіла і його частин. Найбільш докладний, повний, з наявністю кількісної та графічної характеристиками є типологія жінок, розроблений під керівництвом професора Шершневої Л.П. [2, 3, 4]. В основу поділу фігур на групи покладено ознака такого каталогу розмірних і геометричних ознак статури, при якому фігури, що входять в одну групу, візуально подібні і для них можуть бути використані однотипні конструктивно - композиційні рішення.

Розроблена класифікаційна система є основою для розробки морфологічних карт індивідуального споживача і дає змогу за певною групою вимірювань встановити тип його тілобудови.

Фігура людини має складну форму, яка залежить від багатьох факторів, що надають велику кількість різноманітних варіантів фігури людини залежно від форми її ділянок. Найбільше розмаїття за формою має жіноча фігура через найбільшу кількість зон жирових відкладень та максимальну різноманітність форм окремих ділянок тіла (грудей, сідниць, живота тощо).

Ще одним з вагомих показників впливу на форму тіла людини є її асиметричність, адже не існує в світі абсолютно симетричних людей. В когось це явище майже непомітне та ним можна знехтувати. Але є випадки, коли асиметричність деяких ділянок тіла варто було б приховати, або візуально зменшити. Найбільш поширеними порушеннями тіла людини, на які варто було б звернути увагу при проектуванні одягу являються: відмінності в довжинах нижніх та верхніх кінцівок, неправильне положення таза і асиметрія хребетного стовпа, різна висота підйому плечей, вигини боків, асиметрія розміру грудей.

Тому, з метою систематизації інформації щодо коригування одягом жіночої фігури, було вирішено визначити варіантності форм тіла та найбільш характерних асиметрій у жіночій фігурі. На базі існуючих класифікацій фігур жінок було виділено основні ділянки тіла людини, їх можливі форми (рис.1) та асиметричності (рис.2).

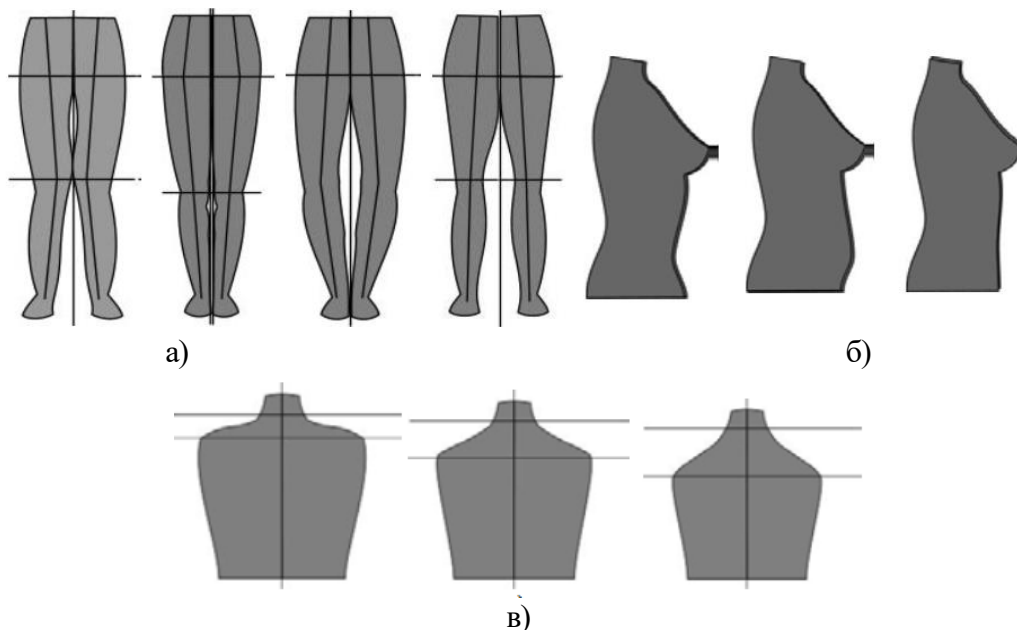

Рис. 1 – Варіанти форм ділянок жіночої фігури: а – форми ніг (х-подібні, п-подібні, о-подібні, л-подібні); б – форма живота (впалий, виступаючий, прямий); в – ступінь нахилу плечей (високі, нормальні, похилі)

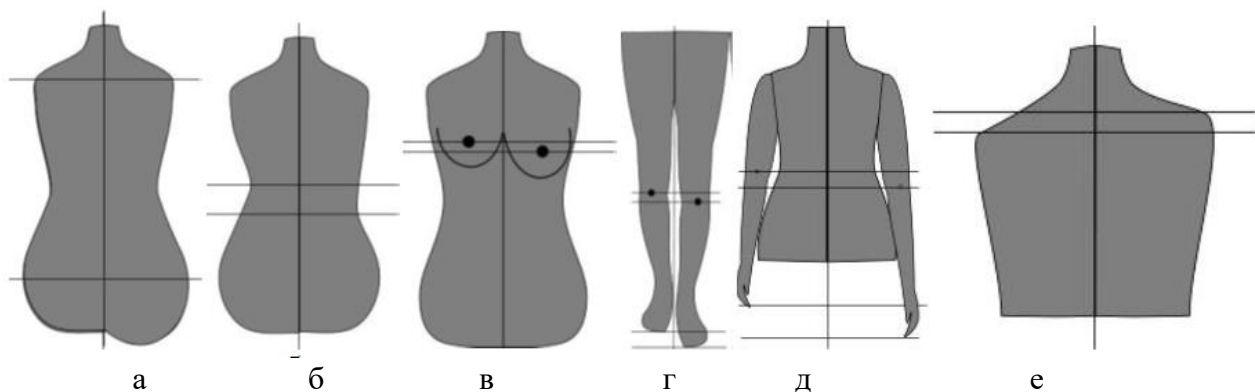

Рис. 2 – Види асиметричностей ділянок тіла: а – асиметричність форми сідниць; б – асиметричність вигину боків; в – різний розмір або форма грудей; г – різна довжина ніг; д – різна довжина рук; е – асиметричність нахилу плечей

Після проведення детального аналізу фігури людини та систематизації даної інформації, було визначено, що наступним етапом роботи має бути визначення особливостей фігур жінок очима споживача. Така інформація допоможе зрозуміти, які саме ділянки свого тіла споживач вважає проблемними. Саме на них варто звернути більше уваги при проектуванні одягу. Способом визначення особливостей фігур жінок очима споживача було обрано анкетування. В результаті проведеного анкетування було проаналізовано отримані дані та виведено повну характеристику особливостей ділянок фігур очима споживача (рис.3-5).

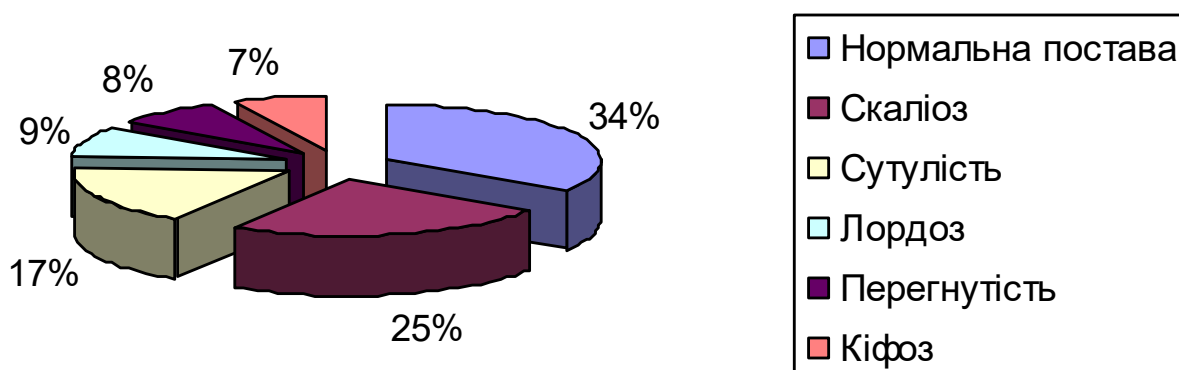

Рис. 3 – Характеристики видів постав жіночих фігур

Також було визначено, що основними недоліками власних фігур вони вважають виступаючий живіт, широкі стегна, маленькі або великі груди та широкі плечі. Саме на ці недоліки найбільше звертає увагу споживач та намагається їх приховати.

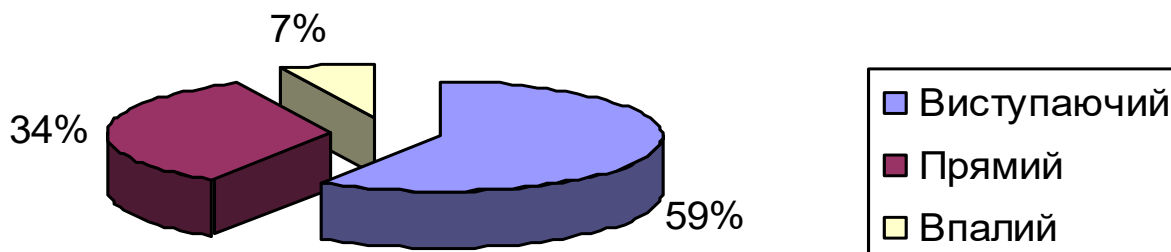

Рис. 4 – Характеристики форм живота жіночих фігур

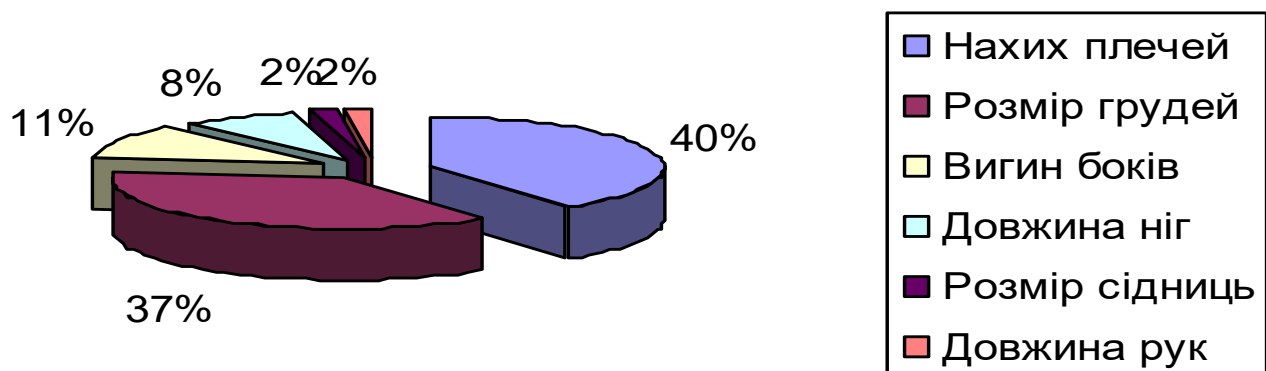

Рис. 5 – Характеристики видів асиметрії тіла жіночих фігур

Також в результаті анкетування було зведено дані по методам коригування фігур, якими користуються споживачі (рис. 6). Такими являються вид одягу та його силует, а також додавання об'єму та довжини.

Таким методом коригування, як використання законів зорових ілюзій споживач користується найбільше, оскільки інформація про них не систематизована та потребує попереднього вивчення. Отже, обізнаність в даній темі найменша, тому подальше дослідження проводилось з метою систематизації даної інформації.

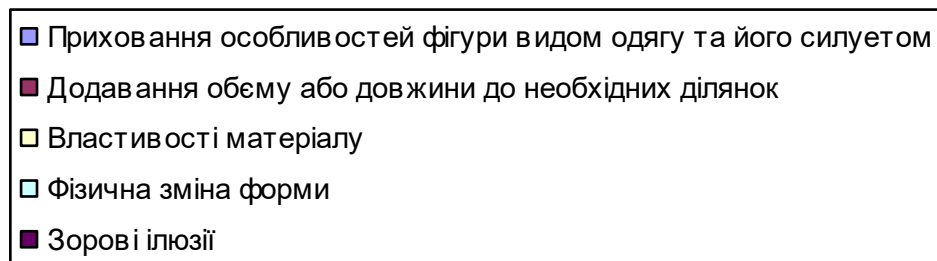
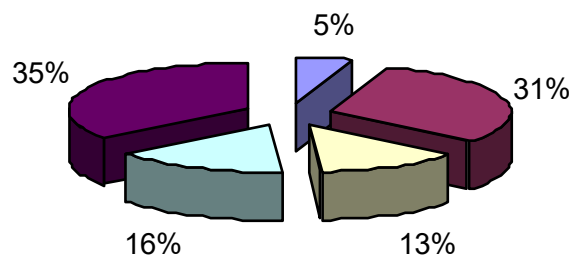

Рис. 6 – Способи коригування фігур, якими користуються споживачі

Доведено, що мода цілеспрямовано формує не тільки одяг, а й імідж людини. При цьому модні канони не завжди відповідають природним даним замовника. Отже, людина завжди прямує до вирівнювання свого зовнішнього вигляду до ідеалів краси. Таке самовираження особистості не завжди вірне.

Після проведення детального аналізу фігури людини та систематизації даної інформації, було визначено, що наступним етапом роботи має бути визначення особливостей фігур жінок очима споживача. Така інформація допоможе зрозуміти, які саме ділянки свого тіла споживач вважає проблемними. Саме на них варто звернути більше уваги при проектуванні одягу.

Список використаних джерел

1. Сушан А. Т. Інженерне проектування швейних виробів / А. Т. Сушан. – К.: Арістей, 2005. – 172с.

2. Кузьмичев В. Е. Художественно-конструктивный анализ и проектирование системы “фигура – одежда”: учебное пособие/ В. Е. Кузьмичев, Н. И. Ахмедулова, Л. П. Юдина – Иваново: ИГТА, 2010. – 300 с.

3. Славінська А. Л. Основи модульного проектування одягу: Монографія / А. Л.Славінська. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – 167 с.

4. Дунаевская Т.Н., Коблякова Е.Б. и др.. Размерная типология населения с основами анатомии и морфологии – 1996 – Вып. 23.

5. ГОСТ 17522-72 «Типовые фигуры женщин. Размерные признаки для проектирования одежды».

6. Гладун О.П., Славінська А.Л. Характеристика конституційних типів тіло- будови жінок // Вісник Технологічного університету Поділля. - 2001. - №1. - Ч.1. Технічні науки. - С. 51-57.

7. Гладун О.П., Славінська А.Л. Морфологічна характеристика типологічних особливостей тілобудови жінок // Проблемы легкой и текстильной промышленности Украины. Межвузовский журнал. – 2000. - №4. – С.110-114.

Мазур В.О., магістр

Науковий керівник: доцент кафедри технології

та конструювання швейних виробів Щерба Ю.А.

Вінницький інститут конструювання одягу і підприємництва

ТЕХНОЛОГІЧНА ПРОРОБКА КОМПЛЕКТУ ВИРОБІВ ДЛЯ УРОЛОГІЧНИХ ХВОРИХ У ПІСЛЯОПЕРАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

Однією з найважливіших проблем стану здоров'я населення в Україні – це зростання захворюваності. На сьогоднішній день спостерігається збільшення показників захворювань сечостатевої системи у дорослих чоловіків. Ураження сечової системи зумовлює ускладнення хвороб, що призводить до хірургічного втручання.

У зв'язку із швидким розвитком медицини, основним питанням постає гігієна хворих, що знаходяться на післяопераційному лікуванні у денному стаціонарі. Догляд за хворими має ряд особливостей, пов'язаних зі специфікою оперативних втручань і великою кількістю літніх людей серед урологічних хворих. Більше того, велика кількість хворих є групою високого ризику інфікуванням у післяопераційний період. Однією із основних причин є не дотримання правил загального догляду, так як неохайність хворих може бути причиною уросепсиса. Особливі вимоги ставляться до дотримання гігієнічних норм, а саме використання спеціальних виробів, які використовують після проведення операцій [1, 2, 3].

Проектування одягу для людей з різноманітними видами урологічних захворювань – процес складний та багатогранний. Такий одяг повинен відповідати великій кількості вимог. Формування функцій одягу урологічного призначення сприяє розгляду та врахування всіх особливостей, що дозволяє врахувати характер захворювання та шляхи, форми і методи його подолання.

Сьогодні виробництво одягу урологічного призначення – це насамперед науковий підхід, вміння прогнозувати тенденції в моделюванні і дизайні, впроваджувати сучасні тканини та компоненти, які разом з якісною конструкцією виробу можуть забезпечити максимальний комфорт і зручність у використанні.

Лікувально-бандажні вироби повинні забезпечити хворого від шкідливого впливу навколишнього середовища, а також створювати відповідний комфорт для перебування післяопераційного періоду [1, 3, 4, 5].

При створенні виробів необхідно враховувати наступні умови перебування хворого у лікарні: біологічні (імовірність контакту з кров'ю, потом); хімічні фактори (склад повітря,

наявність аерозольних частин, лікувальних речовин та ін.); фізичні фактори (температура і вологість навколишнього середовища); інтенсивність лікувального навантаження на хворого [1, 2].

Вибір матеріалів для створення лікувально-бандажних виробів для цієї категорії хворих є досить актуальним. У виробництві бандажів застосовуються сучасні тканини і еластичні полотна із змішаних, синтетичних і натуральних волокон, стрічки еластичні бандажні, використовується сучасна фурнітура та оздоблювальні матеріали.

В результаті досліджень розроблено лікувально-бандажний комплект: пояс (рис. 8) та спідницю (рис. 1) для урологічних хворих у післяопераційний період. При виготовленні бандажного поясу (рис. 8) використовуються такі основні матеріали як бавовняна тканина зі складом: 50% котону та 50% лавсану, фурнітура у вигляді липучки та резинки, х/б стрічка для фіксування катетерів та нитки лавсанові.

Бандажну спідницю (рис. 1) виготовляють з бавовняної тканини зі складом: 50% котону та 50% лавсану, в якості фурнітури використано липучку, з'єднувальним матеріалом є нитки лавсанові.

Бавовняні тканини виробляються з гребінної, кардної та апаратної пряжі, різноманітної лінійної щільності, яка коливається в діапазоні - від 5,88 до 263,2 текс. Крім бавовняної пряжі застосовують змішану пряжу та хімічні комплексні нитки. При виготовленні тканини використовуються майже всі види ткацьких переплетень. Поверхнева щільність ткани залежить від їх призначення і може бути від 36 до 815г/м²; ширина тканин 75-220см. Художньо колористичне оформлення дуже різноманітне. Тканини з бавовни в залежності від їх обробки можуть бути пластичними або жорсткими. Бавовняні тканини володіють хорошою зносостійкістю, високими показниками гігієнічних властивостей, що добре переносять багаторазові прання і теплову обробку, світлостійкі. Нові тканини виробляють з використанням хімічних волокон і ниток, які надають бавовняних тканин певні властивості. При використанні лавсану бавовняна тканина менше мнеться та сідає, однак стає більш жорсткою.

Лавсан – синтетичне волокно, що відноситься до групи поліефірних волокон. У різних країнах лавсан може мати інші назви - терилен, дакрон. Основні властивості лавсану: міцність, пружність тепло- і світлостійкість, стійкість до різних атмосферних впливів, хімічних речовинах і прання. При вмісті 50-60% лавсану в бавовняних тканинах поверхнева щільність складає 160 г/м². В процесі технологічної обробки та виготовленні швейних виробів з бавовняної тканини не викликає особливих труднощів: вона добре настилається, ріжеться, не ковзає і не зміщується. Крім того, бавовняна тканина не прорубується голкою, не осипається і не розсувається в швах [4, 5].

Резинка - це якісна еластична тасьма, дуже широко використовувана в швейному виробництві. За типами переплетення виділяють ткани та в'язані резинки. Важливою її якістю є щільність. Вони застосовуються для різних типів одягу. Більш щільна якісна еластична тасьма застосовується у виготовленні спеціального одягу.

Стрічки бандажі виготовляють бавовняними, з гумовою ниткою квадратного перерізу або спандексом, вибіленими або гладкофарбованими. Ширина бандажної стрічки 10-13 мм [4, 5].

Швейні нитки є основним матеріалом для з'єднання деталей. Залежно від волокнистого складу одяжні швейні нитки бувають: з натуральних волокон, хімічних волокон і ниток - віскозні з комплексних ниток або лавсанових. Для зберігання зовнішнього виду та якості виробів необхідно, щоб нитки за показниками міцності, розтяжності, усадки відповідали властивостям основного матеріалу. Лавсанові швейні нитки випускаються з високоміцних поліефірних комплексних ниток. Вони володіють високою міцністю і стійкістю до стирання. Так як вироби використовуються у післяопераційний період матеріали з яких вони виготовляються повинні бути натуральними та відповідати гігієнічним вимогам.

Технологічна послідовність виготовлення лікувально-бандажного комплекту (рис.1 та рис.8) містить перелік технологічних неподільних операцій, які відповідають порядку їх

виконання згідно до технології пошиття виробу, з указівкою виду роботи і норми часу на операцію. Як правило, технологічна послідовність складається в табличній формі, зміст якої залежить від обраного об'єкта [1, 2, 3].

Основою для складання технологічної послідовності обробки є вибір методів обробки виробу по окремих його вузлів. Методи обробки вибирають на підставі вимог нормативно-технічної документації, типових методів обробки з урахуванням передової технології, обладнання та засобів малої механізації. Кожну технологічну неподільну операцію записують, коротко, але так, щоб відобразити конкретну основну роботу з даної операції.

Послідовність опрацювання виробу передбачає на початку складання переліку операцій. Кожна наступна операція повинна бути логічним продовженням попередньої. Зміст операцій технологічного процесу оформляється у вигляді технологічних операційних карт, в яких вказується, що і як робити, за допомогою якого устаткування, пристосування і інструментів.

Вибір методів обробки і устаткування здійснюється на підставі стандартів, технічних умов, досвіду передових швейних підприємств, результатів науково-дослідних робіт національної та зарубіжної практики з урахуванням повного використання виробничих можливостей універсальних і спеціальних машин, засобів малої механізації.

В умовах потокового складального виробництва, до якого належить швейна промисловість, чільне місце займає технологія з'єднання деталей одягу. Для підвищення якості швейних виробів велике значення мають методи прогнозування якісних показників сполук, які дозволяють встановити оптимальні способи з'єднань, їх параметри та необхідні обробки, а так само заздалегідь визначати гарантовані терміни експлуатації одягу.

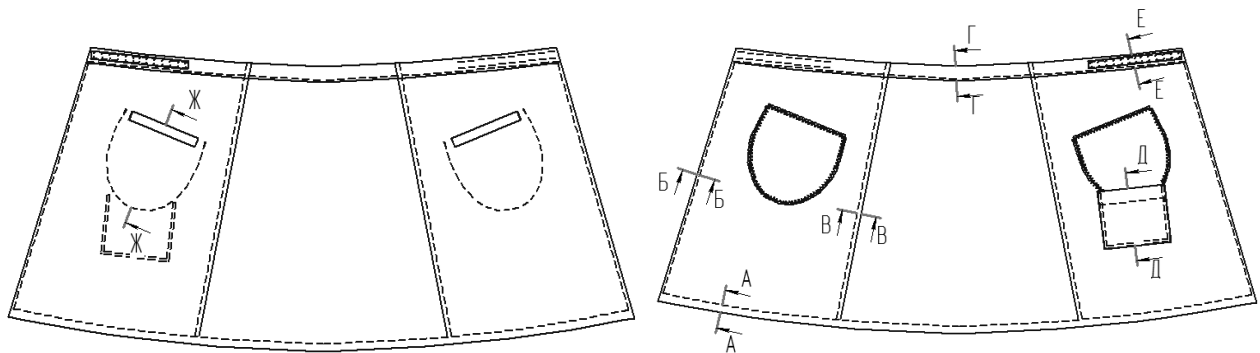

рис.1. Основні вузли бандажної спідниці (вигляд спереду, вигляд ззаду)

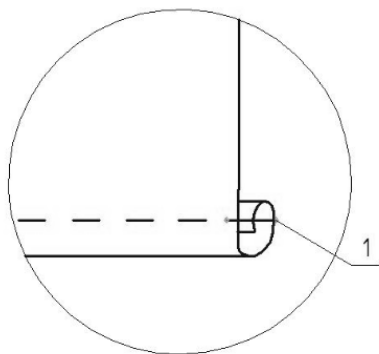

рис. 2. Технологічна схема обробки низу спідниці (А-А, Б-Б)

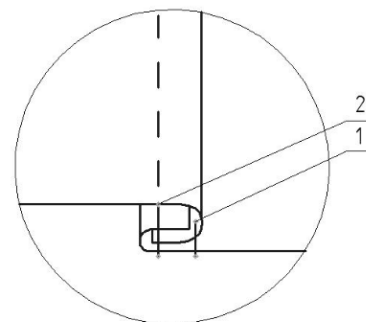

рис. 3. Технологічна схема обробки бічного зрізу спідниці (В-В)

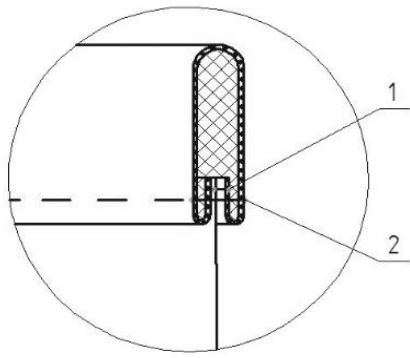

рис.4. Технологічна схема обробки поясу та з'єднання його з спідницею(Г-Г)

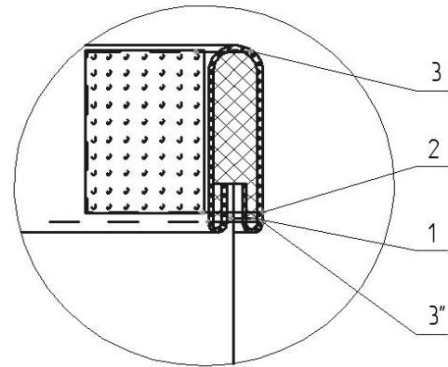

рис. 5. Технологічна схема обробки поясу спідниці з текстильною застібкою (Е-Е)

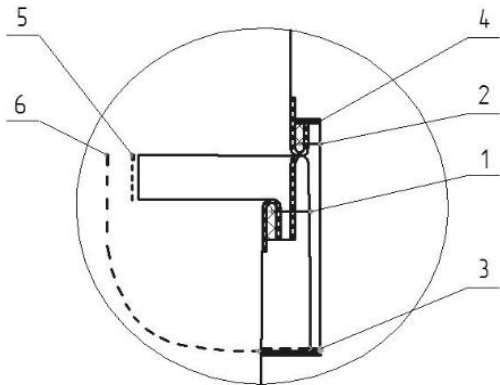

рис. 6. Технологічна схема обробка прорізної кишені з листочкою спідниці (Д-Д)

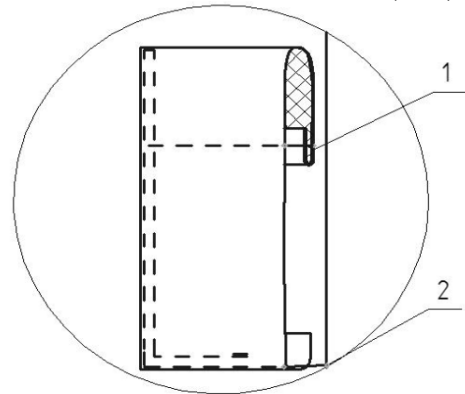

рис. 7. Технологічна схема обробка накладної кишені спідниці (Ж-Ж)

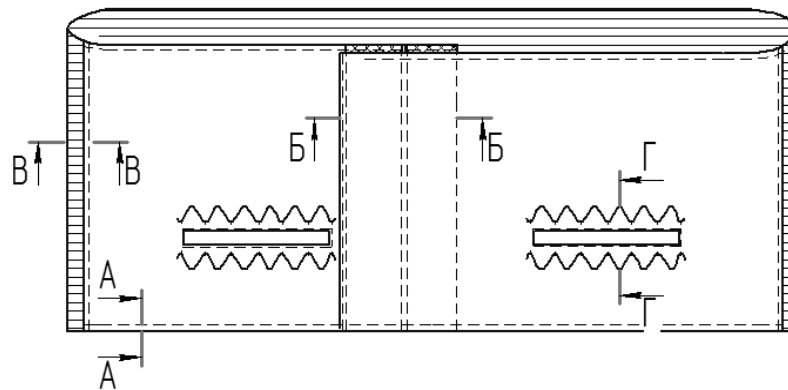

Рис. 8. Основні вузли бандажного поясу (вигляд спереду)

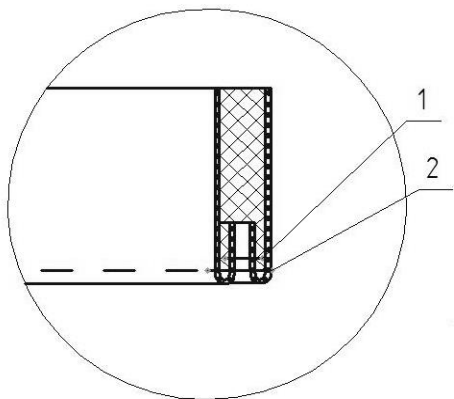

Рис.9. Технологічна схема обробки верхнього і нижнього зрізу поясу(А-А)

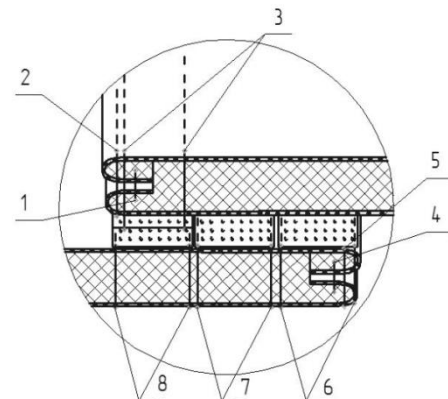

Рис10. Технологічна схема обробки застібки поясу (Б-Б)

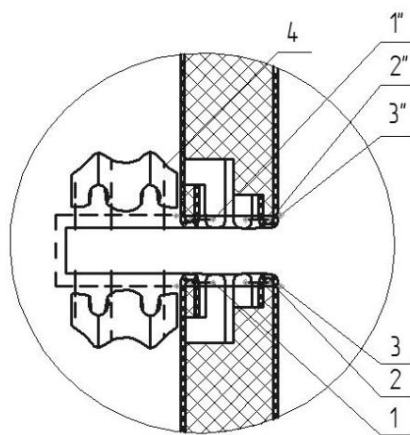

Рис. 11. Технологічна схема обробки фіксуючих отворів для катетерів поясу (Г-Г)

Авторами статті розроблено бандажний пояс та спідницю для урологічних хворих у післяопераційний період. Розроблений лікувально-бандажний виріб дозволяє безперешкодно проводити медичні процедури та сприяє відновленню форм і функцій окремих органів та тканин у післяопераційний період.

Конструкторське рішення лікувально-бандажного виробу з наявністю отворів з фіксувальними елементами дозволяє фіксувати трубки катетерів для надання їм нерухомого положення. Лікувально-бандажний виріб завдяки своїй формі підтримує передню стінку живота в потрібному положенні, а завдяки застібці дозволяє використовувати виріб для різних розмірів.

Основні переваги лікувально-бандажного виробу: захищає шкіряні покрови, забезпечує природне функціонування організму, виключає ризик пошкодження шкіри складками, швами, а також внаслідок тиску матеріалу; високі гігієнічні показники: гігроскопічний, повітропроникний, не викликає подразнень, так як це одяг для хворих виготовлений з натуральних матеріалів; пристосованість до умов післяопераційного періоду; зручний в експлуатації - легко одягається та не ускладнює рухи; захисні функції – захищає та прикриває тіло від впливу навколишнього середовища; естетичний вигляд.

Запропоноване конструкторське рішення лікувально-бандажного виробу призначене зокрема для урологічних хворих у післяопераційний період, які мають нашкірні стоми (уретерокутанеостоми), дозволить полегшити проведення необхідних медичних процедур та в цілому буде сприяти підвищенню якості життя.

Розроблені лікувально-бандажні вироби відповідають вимогам технічної естетики і функціональному призначенню, а також естетичним, ергономічним та експлуатаційним вимогам щодо виробів цієї групи. Конструкція лікувально-бандажного виробу є технологічною, раціональною, передбачає мінімум швів для зниження ризику пошкодження шкіри.

Виготовлення лікувально-бандажного виробу може бути здійснене промисловим способом в умовах швейних цехів або фабрик з виготовлення поясного одягу, з використанням наявного обладнання, технології виготовлення та діючих нормативів витрат матеріалів.

Лікувально-бандажний виріб захищено патентом України №77651 та №78899, який зареєстровано в Державному реєстрі на корисні моделі.

Розроблений одяг, для урологічних хворих, з функціонально-конструктивними елементами дозволить хворим відчувати себе комфортно, полегшить проведення необхідних медичних процедур та в цілому будуть сприяти підвищенню якості їх життя. Даний вид медичного одягу для урологічних хворих розроблено для чоловіків починаючи від 50-го до 62-го розміру.

Список використаних джерел

1. Производственная одежда А.М. Русинова, Г.И. Доценко, К.А. Гурович Москва «Легкая Индустрия» 1974
2. Русинова А.М. и др./ Производственная одежда. М.: Легкая индустрия, 1974. –60с.
3. Скляльников В.П., Токсобаева Б.А., Воздухопроницаемость тканей с постоянным коэффициентом наполнения // Текстильная промышленность, №2, 1988г., с.69-70;
4. Перепелкин К.Е., Куличенко А.В., Бруско Н.И., Игнатова В.А. Сравнительная оценка проницаемости льняных и лавсановых тканей во влажном состоянии// Изв. вузов. Технология текстильной промышленности, №2, 1985г., с.34-37;
5. Бузов А.В., Модестова Т.А., Алыменкова Н.Д., Материаловедение швейного производства. М.: Легпромбытиздат, 1986. - с.424

СЕКЦІЯ 27. Харчові технології

Вознюк Т.К., к.е.н.

Вінницький кооперативний інститут

ОРГАНІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТІ ПРОДУКТИ

У наш час, коли повітря, вода, і земля забруднені продуктами життєдіяльності людини і екологічна ситуація, незважаючи на всі зусилля людства, продовжує погіршуватися, через нерациональне і бездумне використання природних ресурсів. Постійне використання пестицидів і мінеральних добрив знищує біологічне різноманіття в ґрунті та зменшує вміст гумусу, що призводить до щорічних втрат 10- 15 мільйонів гектарів сільськогосподарських земель планети. Відповідно, інтенсифікація аграрного виробництва спричинила негативні зміни в ланцюгах екосистем і біологічного кругообігу, погіршила стан довкілля та здоров'я людей.

Сьогодні ми частіше замислюємося про своє здоров'я й добре розуміємо, що основою здорового способу життя – це правильне харчування. Китайське прислів'я «Скажи мені, що ти їси, і я скажу, хто ти» найточніше характеризує зв'язок між їжею, яку ми споживаємо, й нашим зовнішнім виглядом і самопочуттям.

Тому, складаючи свій раціон, необхідно думати про те, які продукти та в якій кількості до нього потрапляють. Корисні продукти - це не просто ті, які мають великий вміст вітамінів, мінеральних речовин, органічних кислот і інших необхідних організму речовин.

На сьогодні корисними є ті продукти, які не містять небезпечних для здоров'я людини речовин, а таких речовин у нинішніх овочах, фруктах, м'ясі, молочних продуктах може бути дуже багато. Це гербіциди, добрива, пестициди, генетично модифіковані організми, антибіотики, консерванти. Екологічність продуктів харчування – це глобальна проблема, адже вона пов'язана не лише зі здоров'ям людини, але й має вплив на всю економіку країни [1, с. 121].

Якість продуктів харчування впливає на рівень життя, на демографічні показники, соціальну активність людини. Для того щоб забезпечити високий рівень життя людини, екологічній безпеці продуктів харчування необхідно приділяти підвищену увагу.

Відповідно, альтернативою є вживання екологічно чистих або органічних продуктів. Органічні продукти - це такі продукти, при виробництві яких:

1) в рослинництві заборонено використовувати ядохімікати для боротьби з бур'янами, шкідниками і хворобами рослин, а також мінеральні добрива синтетичного походження, при цьому захист рослин здійснюється переважно препаратами натурального походження, а для удобрення ґрунту і рослин використовуються органічні добрива;

2) категорично заборонено використання генетично модифікованих організмів;

3) в тваринництві забороняється застосовувати стимулятори росту, гормони й антибіотики, а для лікування тварин використовуються профілактичні засоби й гомеопатичні препарати.

Органічними можуть бути тільки ті продукти, які вироблені відповідно до затверджених правил (стандартів), а саме виробництво пройшло процедуру сертифікації в установленому порядку.

Розглянемо основні переваги органічних продуктів:

1. Відмінні смакові якості, відсутність шкідливих добавок, високі стандарти якості органічної продукції, мають позитивний вплив на наш організм, охороняють наше здоров'я.

2. Органічні продукти безпечні для людини і навколишнього середовища, вони не забруднені нітратами, важкими металами, залишками пестицидів, гербіцидів та інших речовин хімічного синтезу.

3. Органічні продукти не містять хвороботворних мікроорганізмів, паразитів і алергічних компонентів.

4. Органічні продукти не містять генетично модифікованих організмів і речовин, зроблених на їх основі.

5. Органічні продукти зберігають споживні властивості, якість, безпечність й натуральний склад при переробці, оскільки використовуються тільки натуральні методи переробки й традиційні рецепти, природні речовини і матеріали для упаковки, заборонено використання синтетичних ароматизаторів, консервантів, добавок і т.д.

Відповідно, можемо зробити висновок, що вживання органічних продуктів це наше здоров'я, збереження навколишнього середовища, а саме вплив на відтворення природної родючості ґрунтів, збільшення природного біорізноманіття, покращення здоров'я тварин, оскільки застосовуються спеціальні методи їхнього утримання [2, с. 1].

Разом з тим необхідно зазначити, що органічне виробництво - це дуже складний процес. Існує ряд проблем, з якими пов'язане впровадження екологічно чистого виробництва, а саме:

- 1) висока вартість реалізації проектів виробництва екологічно чистої продукції;
- 2) відсутність державних стандартів на екологічно чисту продукцію, використання в процесі виробництва Технічних умов України (ТУУ), що зменшує ймовірність притягнення до відповідальності за випуск не-якісної та шкідливої продукції;
- 3) збільшення змінних витрат на виробництво екологічно чистої продукції, пов'язаних із залученням більш якісної вхідної сировини;
- 4) зменшення терміну зберігання продукції;
- 5) більш жорсткі вимоги до транспортування;
- 6) складності при розміщенні продукції в торговельних підприємствах поряд з неорганічною продукцією;
- 7) недостатня підтримка виробників сільськогосподарської продукції та відсутність крупних компаній-виробників, що ускладнює процес контролю вхідної сировини;
- 8) слабка поінформованість стосовно маркування продукції, її складу та вмісту шкідливих речовин, недосконалість нормативної бази.

З метою формування та розвитку органічного ринку України та світу створена спілка «Органічна Україна», яка об'єднує виключно сертифікованих операторів органічного виробництва, виробників органічних добрив та засобів захисту і має важливих для органічного бізнесу партнерів.

Спілка «Органічна Україна» захищає інтереси виробників, переробників, дистриб'юторів, трейдерів органічної продукції, органічних добрив та засобів захисту і сприяє збільшенню об'єму реалізації органічної продукції.

Головний орієнтир спілки «Органічна Україна» - бізнес-комунікації для успішного розвитку кожного з операторів органічного ринку та зростання органічного сектору [2, с. 2].

13 квітня 2021 року Федерація органічного руху України спільно з Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства в режимі on-line провели круглий стіл

«Підтримка органічного виробництва в Україні: механізм 2021 року та нові перспективні напрямки».

Проведений захід відбувся у значній мірі завдяки підтримці Проєкту «Німецько-українська співпраця у сфері органічного сільського господарства», Науково-методичного центру вищої та фахової передвищої освіти та компанії «БТУ-ЦЕНТР».

Участь у заході взяли близько 150 представників з усіх регіонів України, зокрема виробники органічної продукції, представники департаментів (управлінь) агропромислового розвитку облдержадміністрацій з 23 областей, а також громадські організації, консультанти в галузі органічного виробництва, представники міжнародних проєктів.

Заступник Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Сергій Глущенко, повідомив, що Мінекономіки завершує формування законодавства у сфері органічного виробництва, після чого вже найближчим часом запрацює вітчизняна система акредитації, сертифікації, обігу та контролю органічного виробництва.

Про важливість проведення діалогу між виробниками та владою наголосив новопризначений керівник Проєкту «Німецько-українська співпраця в галузі органічного сільського господарства» Штефан Дреєсманн, звернув увагу на те, що саме у форматі тісного спілкування між представниками органів влади, громадських організацій та безпосередньо органічних виробників можна напрацювати важливі пропозиції до механізмів підтримки органічного руху.

Органічне виробництво в регіоні є перспективним з огляду на зростаючу зацікавленість з боку споживачів. Найбільшим попитом серед органічних продуктів користуються молоко та молочні продукти, м'ясо та м'ясні продукти, овочі та фрукти, соки, крупи, борошно.

У Вінницькій області відкрили молокопереробний завод із завершеним циклом виробництва, який включає в себе вирощування кормів, яким годують власне поголів'я молочного стада, і завершується переробкою молочної сировини до кінцевих продуктів споживання.

Завод знаходиться в Чечельницькому районі, с. Каташин, і має назву «Villa Milk». Щодня на заводі виробляється понад 5 тонн молока, з якого виготовляють такі види молочної продукції, як молоко, кефіри різної жирності, сметану та ряжанку, а незабаром планують запустити виробництво йогуртів, масел, м'яких сирів тощо [3, с. 1].

Процес виробництва на заводі відповідає вимогам міжнародних стандартів системи управління безпекою харчових продуктів ДСТУ ISO 22000.

У зв'язку з тим, що українці почали звертати більше уваги на своє харчування, почала зростати кількість закладів, що задовольняють подібний попит.

Де можна у Вінниці купити продукти здорового харчування, який їх асортимент та чи достатньо інформації про продукцію з'ясувала Вежа – Вінницький інформаційний портал.

У Вінниці за даними Вежі всього три мережі та магазини здорового харчування (якщо не брати до уваги еко-лавки, яких є декілька по всьому місту):

1. Магазин здорового харчування (Соборна, 99 а)
2. Еко-лавка (Зодчих, 20)
3. Еко-ферма (Родіона Скалецького, 4)

Що обирає споживач? Органічна продукція дорожча на 10-40% в магазинах. Чи варто переплачувати? Якщо у Вас є можливість купувати тільки деякі органічні продукти, яким буде Ваш вибір? Існує дуже багато спірних питань з цього приводу, і індивідуальні рішення будуть залежати від споживачів [4, с. 2].

Але перш за все, необхідно пам'ятати, що споживати органічну продукцію потрібно вагітним жінкам і дітям. Обираючи органічне, ми не лише захищаємо своє здоров'я, але й закликаємо весь світ піклуватися про планету.

У руках кожного з нас є потужна зброя – наш вибір. За нього змагаються корпорації, а маркетингові агенції світу створюють найсучаснішу рекламу, щоб завоювати нашу прихильність.

Список використаних джерел

1. Іртищева І. О. Економічний механізм управління земельними ресурсами в умовах децентралізації / І.О. Іртищева, М.І. Стегней // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2019. – № 6. – С. 120–125.
2. Електронний ресурс – Режим доступу: <https://organic-eco.com.ua/organichne-kharchuvannya-vse-za-i-zhodnogo-proti/>
3. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://organic.com.ua/pidtrymka-organichnogo-vyrobnytva-v-ukrayini-mehanizm-2021-roku-ta-novi-perspektyvni-napryamky/>
4. Електронний ресурс – Режим доступу: <https://vezha.ua/vinnytski-eko-lavky-kudy-pity-za-zdorovoyu-yizheyu-oglyad/>

Височанська Р.П.,

викладач спецдисциплін

Рогатинський державний аграрний коледж

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОУПАКОВКИ У ВИРОБНИЦТВІ М'ЯСА І М'ЯСОПРОДУКТІВ

Упаковка є одним з найважливіших елементів маркетингової комунікації процесу передачі інформації про товар цільовій аудиторії. В останні два-три десятиліття питання забруднення навколишнього середовища побутовими відходами все частіше піднімається громадськістю. Токсичне канцерогенне сміття, яке століттями зберігається на звалищах, полігонах і в водоймах, змушує людей замислюватися про своє майбутнє і шукати альтернативні і безпечні заміни використовуваних у виробництві матеріалів. До недавнього часу, виробники із зневагою ставилися до різного роду упаковки, що зробило її потенційним руйнівником навколишнього середовища. Однак тепер з'явилися еко-чисті упаковки, які безпечні для довкілля. Упаковка для товарів з безпечних матеріалів, яка є дружньою для навколишнього середовища, може розкладатися навіть мікроорганізмами, що живуть в ґрунті. Але це не означає, що в упаковці повністю відсутні шкідливі речовини. Наприклад, в металевій тарі міститься залізо, олово або алюміній; в папері - свинець; в полімерних матеріалах - мономери.

Упаковка м'яса та м'ясних продуктів є одним з актуальних питань сучасного виробництва і просування продукції на ринку, а також пріоритетний напрям для нанорозробок. Розвиток ринку упаковки в останні десять років мав свої особливості. Поряд з високими показниками щорічного виробництва упакованої продукції спостерігаються якісні зміни складу продукції, що випускається в упаковці та обладнання для пакувальної технології оформлення. Багато підприємств реконструйовані, введені нові потужності у всіх секторах виробництва упаковки. Все більш високими темпами розвивається виробництво сучасних таропакувальних матеріалів, розширюються регіональні виробництва. Вимоги до упаковки м'яса і м'ясної продукції також змінилися. Вони базуються на її сучасній ролі і місці у виробництві, зберіганні, реалізації продукції, враховують нові галузі використання упаковки та тенденції її розвитку. Також включають ряд нових позицій, пов'язаних із захисними можливостями пакувальних матеріалів, необхідністю забезпечення екологічної та гігієнічної безпеки самої упаковки. Новітні упаковки повинні забезпечити тривалий термін збереження споживчих властивостей продукту, зручність використання та покращені економічні аспекти.

Сучасні вимоги до упаковки м'ясних виробів наведені на рис.1.

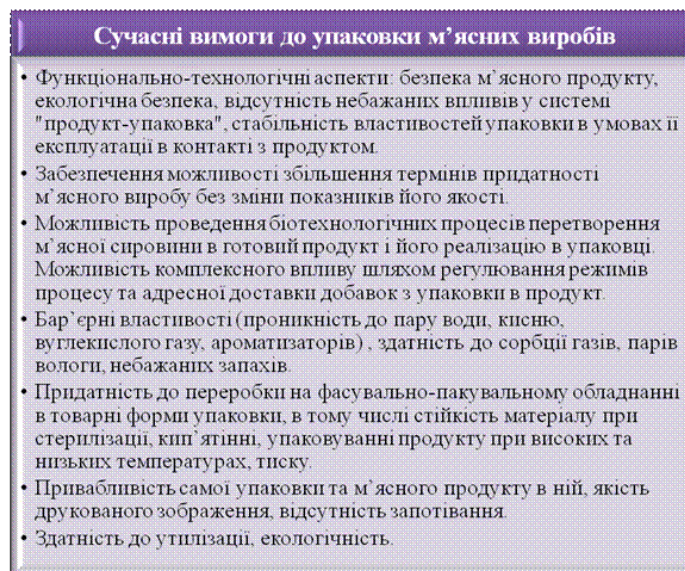

Рис.1. Сучасні вимоги до упаковки м'ясних виробів.

Всі ці вимоги є загальними, але вони індивідуалізуються залежно від цільової функції упаковки і пакувального обладнання, а також від конкретного виду м'ясного виробу та його властивостей.

У процесі розробки нових упаковок створюються сенсорні системи, суміщені з упаковкою, що виявляють виникнення джерела псування, та дозволять перейти до раннього виявлення джерела і профілактики його. Розроблені на молекулярному рівні упаковки швидко руйнують біодеградуючі матеріали. Це дозволить поліпшити екологічну безпеку, зменшити шкідливий вплив на навколишнє середовище і знизити витрати на утилізацію такої упаковки. Буде забезпечена адресна та контрольована доставка в м'ясний продукт, включених в упаковку корисних для здоров'я функціональних добавок. Це можуть бути антибактеріальні, ароматичні та вітамінні комплекси, а також біофункціональні комплекси процесорів для контрольованого селективного поглинання зайвої вологи.

Цей напрямок представляє безперечну цікавість, оскільки введення добавки не в їжу, а в матрицю полімерної оболонки дозволяє пролонгувати дію добавки, регулюючи швидкість її масопереносу в м'ясопродукт. При цьому забезпечується необхідний градієнт концентрації добавки на поверхні захисної оболонки, що безпосередньо контактує з виробом. Важливою перевагою «активних» упаковок є те, що завдяки іммобілізації добавок міграція їх в продукт зведена до мінімуму (або оптимально регулюється), оскільки за останніми даними багато харчових добавок містять у собі певну небезпеку для здоров'я.

Отже, «активна» упаковка – це інноваційна розробка, яка має розширений спектр дії, і якій властиві нові якості: містить спеціальні добавки (поглиначі газів і вологи, ароматизатори, антимікробні та ферментні препарати), що сприяють поліпшенню товарного вигляду та збереження органолептичних, фізико-хімічних та поживних властивостей м'ясного продукту. Застосування нанотехнологій в упаковці включає використання вдосконалених механічних, бар'єрних та антимікробних матеріалів, а також впровадження датчиків моніторингу продукції під час її зберігання, транспортування та реалізації.

Застосування нанотехнологій в упаковці включає використання вдосконалених механічних, бар'єрних та антимікробних матеріалів, а також впровадження датчиків моніторингу продукції під час її зберігання, транспортування та реалізації. Сьогодні в секторі "активних" упаковок домінують упаковки, які адсорбують кисень шаром, з вологопоглинача і бар'єрні упаковки. Перспективними розробками є упаковки з індикаторами свіжості і датчиками "температура-час". Наприклад, термін зберігання ковбасної продукції у «активній» оболонці збільшується в 2...3 рази. Існують наступні види «активних упаковок» рис.2.

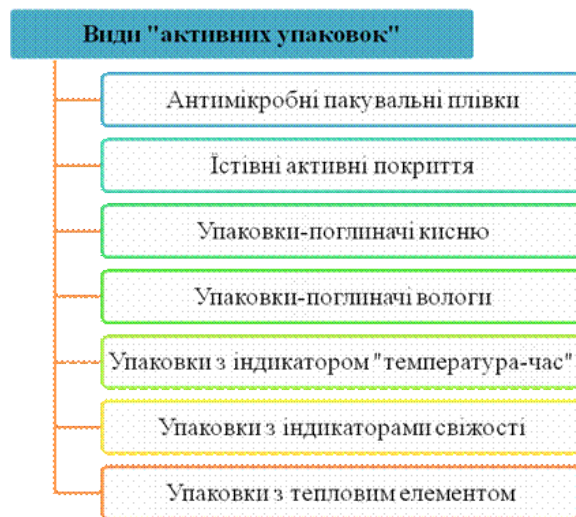

Рис.2. Види «активних упаковок».

Сьогодні багато великих виробників найрізноманітніших продуктів споживання, взяли політику використання екоупаковки, а її виробники пропонують безліч оригінальних варіантів.

Целюлозно-паперова продукція. З популяризацією здорового способу життя і турботи про майбутнє нашої планети люди все частіше відмовляються від пластику та поліетилену на користь крафтового паперу і гофрокартону. Для їх виготовлення підходить як сировина з натуральної деревини, так і макулатура, що при вторинному використанні допомагає виробникам істотно економити власні кошти. Можливо, когось турбує непрезентабельний вигляд картону і крафта, але в сучасному світі ця проблема легко вирішується. Нинішні технології дозволяють вибілювати матеріали, друкувати на них різні написи, зображення та інше. І природний коричневий відтінок такого паперу в силу своєї натуральності та безпеки більш привабливий для людей, ніж той же пластиковий пакет. Використовують целюлозно-паперову упаковку для багатьох видів продукції, включаючи їжу і фармацевтику. Крафт, незважаючи на свій ненадійний вид, стійкий до розтягування, має підвищену міцність і щільність і при бажанні підійде навіть для зберігання сипучих продуктів. Всі упаковані в нього товари мають вільний доступ до повітря, а сам матеріал вбирає зайву рідину і не дозволяє їжі сохнути або розмокати. Паперова упаковка досягла своєї популярності завдяки досить низькій ціні, мінімального терміну розпаду (2-3 роки), можливості вторинної переробки. Адже краще пустити на переробку кілька паперових коробок, ніж робити тару у вигляді ящиків з деревини. Таким чином, буде зекономлено чимало лісових ресурсів.

Країни, що піклуються про екологію, одна за одною почали приймати закони, що забороняють використовувати пластикові пакети. Єгипет, Аргентина, Японія, Франція, Італія, Австралія і це далеко не весь перелік країн, які перейшли на використання не шкідливих для екології упаковок.

Екопакети в Україні. В Україні пластикові пакети ще ніхто не відміняв, тому вони звозяться на звалища, а переробці піддаються тільки 5 %. Планується введення державою заміни пластикових пакетів на екологічні, але коли це буде відбуватися і яким чином поки невідомо. Невеликий відсоток українців з власної ініціативи відмовляється від шкідливих пакетів, вносячи свою лепту у збереження екології. Це стало своєрідним рухом, яке свідчить, що турботу про екологію потрібно починати з себе.

Оригінальні ідеї паперових упаковок. Картонна упаковка. Екологічно чиста картонна упаковка, винайдена Патріком Санг, проста у використанні і дуже корисна. Головне достоїнство упаковки в тому, що вона здатна приймати будь-яку необхідну форму завдяки своїй трикутній перфорації. Таким чином, картонна упаковка здатна замінити будь-яку пластикову коробку для товару.

Green Bottle. Британська компанія Greenbottle, що спеціалізується на впровадженні екологічних матеріалів по всьому світі., цього разу представила світу «зелену» пляшку, виготовлену з паперу - екологічний спосіб упаковки вина. така паперова пляшка набагато дешевша у виробництві, ніж скляна. При виробництві паперових пляшок немає шкідливих викидів, а утилізація проходить дуже швидко - для цього буде потрібно всього кілька тижнів. «Зелена» пляшка зможе перешкоджати використанню більше 15 мільйонів пластикових пляшок і допоможе подальшому розвитку нешкідливого виробництва продуктів громадського споживання в усьому світі.

На сайті Reuseit.com наголошується, що деякі люди надають перевагу паперу, так як він швидше розкладається і не забруднює навколишнє середовище. Однак його здатність до біорозкладання залежить від багатьох факторів – температури, видів бактерій і самого паперу (подрібнений папір розкладається швидше). З урахуванням цього набагато розумніше купувати пакети багаторазового використання, а не одноразові, які швидко відправляються на смітник. В цілому, рішення відмовитись від пластику на користь паперу-можливе. Схоже, що масове поширення біодеградуючих його різновидів куди краще послужило б природі. Поки ж можливості вибору у нас невеликі, варто хоча б спробувати використовувати звичні пластикові пакети по кілька разів. Втім, з екопродукцією можна (і потрібно!) чинити так само.

Що стосується упаковки для м'ясних продуктів то необхідно звертати увагу на документи, підтверджуючі якість і безпеку упаковки для продуктів харчування. До таких відносяться, наприклад: заключення санітарно-епідеміологічної експертизи, в якому вказуються рівні хімічної міграції в модельні середовища (дистильовану воду, розчин молочної кислоти, рослинне масло і інші), в залежності від категорії виробництва продукту; MSDS(лист безпеки речовини); TDS(лист технічних даних). Також необхідно звернути увагу на використання алергенів при виробництві упаковки для продуктів харчування, наприклад використання клею на основі соєвого білка; пшеничного крохмалю; покриття на основі казеїну і інші.

Для охолодженого м'яса, яке має невеликий термін зберігання і всіх категорій м'ясних продуктів у світі є своя технологія: лотки для м'яса із переробленого поліетилентерефталату (ПЕТ) з тонким бар'єрним шаром із рослинного крохмалю. Лотки для м'яса доставляються австралійським виробником Planc Technologies. В процесі переробки тонкий шар крохмалю рослинного походження змивається, що дозволяє переробляти лоток із ПЕТ. Цей варіант дає можливість відійти від PE пакетів. Екоупаковка, яка б могли витіснити пластик для упакування охолодженого м'яса, не відома. Папір це питання вирішити не може, а комбінація паперу з пластиком не є 100% екологічним розв'язком.

На сучасному етапі розвитку харчової індустрії вимоги до упаковки є досить високими. Перш за все це бар'єрні, структурно-механічні, естетичні властивості, економічні показники. На жаль, упаковка з натуральних матеріалів на даному етапі програє по одному або декількох показниках упаковці з пластику. Хоча вже сьогодні пропонуються різні науково обгрунтовані комбінації натуральних компонентів, технологічні режими їх обробки, які дозволяють наблизитися, а в деяких випадках і перевищити, існуючу упаковку з пластику. Таким чином, при належному рівні наукових досліджень в майбутньому можлива поступова заміна неекологічної пластикової упаковки на упаковку під маркою «БІО».

Список використаних джерел

1. <http://www.ecobyte.ru/article/210112/178/>
2. <http://ecofriendly.ru/category/metki/ekologichnaya-upakovka>
3. <http://bankstatey.com/index.php?newsid=11538>
4. Баль-Прилипка Л.В. Технологія зберігання, консервування та переробки м'яса Підручник. – 2010 – 409
5. Журнал «М'ясний бізнес» №4, 2019.

www.vki.vin.ua

**НАВЧАННЯ
У НАС - ЦЕ
НЕОБМЕЖЕНІ
МОЖЛИВОСТІ**

ВІННИЦЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ІНСТИТУТ

ІНСТИТУТ

- Право
- Фінанси, банківська справа та страхування
- Облік і оподаткування
- Маркетинг

КОЛЕДЖ

- Харчові технології
- Право
- Готельно-ресторанний бізнес
- Фінанси, банківська справа та страхування
- Облік і оподаткування
- Маркетинг
- Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

УСІ СТУПЕНІ ОСВІТИ

- Тут ви зможете пройти весь шлях вищої освіти:
- фаховий молодший бакалавр;
 - бакалавр;
 - магістр

ПОДВІЙНІ ДИПЛОМИ

Навчаючись у нас ви зможете отримати одночасно два дипломи - українського та польського ВНЗ

СТУДЕНТСЬКІ ПРОГРАМИ

Робота на канікулах у Польщі, Німеччині, Туреччині, практика у всесвітньо відомих компаніях

Тримай зв'язок із нами!

📍 м.Вінниця,
вул. Академіка Янгеля, 59

☎ (0432) 61-65-63; (0432) 53-90-88
☎ (093) 858-53-81 ☆ (098) 518-42-44